

**OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANLARINDA ÖZGECİLİK DÜZEYLERİ VE
KÜLTÜRE DUYARLI PSİKOLOJİK DANIŞMA YETERLİKLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİDE BENLİK KURGULARININ VE ÖZ ŞEFKATİN
ARACILIK ROLÜ**

Yüksek Lisans Tezi

Özgü GÜLMÜŞ

Eskişehir, 2021

**OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANLARINDA ÖZGECİLİK DÜZEYLERİ VE
KÜLTÜRE DUYARLI PSİKOLOJİK DANIŞMA YETERLİKLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİDE BENLİK KURGULARININ VE ÖZ ŞEFKATİN
ARACILIK ROLÜ**

Özgü GÜLMÜŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı / Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Baki DUY

Anadolu Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Ağustos, 2021

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

ÖZET

OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANLARINDA ÖZGECİLİK DÜZEYLERİ VE KÜLTÜRE DUYARLI PSİKOLOJİK DANIŞMA YETERLİKLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE BENLİK KURGULARININ VE ÖZ ŞEFKATİN ARACILIK ROLÜ

Özgü GÜLMÜŞ

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı

Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ağustos 2021

Danışman: Prof. Dr. Baki DUY

Araştırmanın temel amacı, okul psikolojik danışmanlarının özgecilik düzeyleri ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkide benlik kurgularının ve öz şefkatın aracılık rolünün incelenmesidir. Bu amaç yanında cinsiyet, çalışılan sektör, dindarlık gibi bazı değişkenler bağlamında kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik puanları karşılaştırılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu aktif iş yaşamı olan, araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen, web tabanlı uygulamayla ulaşılabilen, 288 kadın ve 91 erkek, toplam 379 katılımcıdan oluşmaktadır. Araştırma verilerini toplamak amacıyla Çok Kültürlü Psikolojik Danışma Yeterliği Ölçeği, Özgecilik Ölçeği, İlişkisel Bireyci Toplulukçu Benlik Ölçeği, Öz Anlayış Ölçeği, Sosyal Onay İhtiyacı Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Toplanan verilerin analizinde betimsel istatistikler, t-testi, varyans analizi, korelasyon katsayıları, regresyon analizi, çoklu aracılık analizi ve bootstrapping yönteminden yararlanılmıştır. Araştırmada okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği puanlarının yüksek olduğu, cinsiyet ve çalışılan sektör, kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi alma durumu ve dindarlık değişkenleri bağlamında kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği puanlarında anlamlı bir fark olmadığı, ancak sosyal sorumluluk projelerinde yer alma, kendi kültürel değerleri açısından ayrımcılığa maruz kalma ve kendi kültürel değerleri dışında farklı kültürel değerlere sahip bireyle psikolojik danışma oturumu yapma değişkenleri bağlamında anlamlı bir farkın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan çoklu aracılık testinde öz şefkat ve bireyci benlik değişkenlerinin; özgecilik ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği arasındaki ilişkide kısmi aracılık yaptığı bulgusu elde edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği, Benlik kurguları, Özgecilik, Okul psikolojik danışmanları, Öz şefkat.

ABSTRACT

MEDIATING ROLES OF SELF CONSTRUALS AND SELF COMPASSION IN THE RELATIONSHIP BETWEEN ALTRUISM LEVELS AND CULTURALLY SENSITIVE COUNSELING COMPETENCIES IN SCHOOL COUNSELORS

Özgü GÜLMÜŞ

Department of Educational Sciences, Guidance and Psychological Counseling Program

Anadolu University, Graduate School of Educational Sciences, August 2021

Supervisor: Prof. Dr. Baki DUY

The main aim of the study is to examine the mediating role of self-construals and self-compassion in the relationship between school counselors' altruism levels and culturally sensitive counseling competencies. Besides the main purpose, culturally sensitive counseling competency scores of the participants were compared regarding some variables such as gender, work sector, religiosity. The study group consists of 379 participants, 288 women and 91 men, who have an active business life, who want to participate in the research voluntarily, who can be reached via a web-based application. Multicultural Counseling Competence Scale, Altruism Scale, Relational Individual Collective Self-Aspects Scale, Self-Compassion Scale, Need for Social Approval Scale and Personal Information were used to collect research data. Descriptive statistics, t-test, analysis of variance, correlation coefficients, regression analysis, multiple mediation analysis and bootstrapping method were used in the analysis of the collected data. In the study, it was concluded that the culturally sensitive counseling proficiency scores of the school counselors were high, they did not significantly differ according to gender, work sector, religiosity, having a course about culturally sensitive counseling or a similar course, but they differed significantly regarding, taking part in social responsibility projects, counseling to a counselee with different cultural values other than his/her own cultural values and being exposed to discrimination due to his/her cultural values. In addition, multiple mediation analysis yielded that self-compassion and individual self had a partial mediation in the relationship between altruism and culturally sensitive counseling efficacy.

Keywords: Culturally sensitive counseling competencies, Self-construals, Altruism, School counselors, Self-compassion.

TEŞEKKÜR

Uzun zamandır emek, azim ve çaba gösterdiğim serüvenin sonuna geldim. Bu serüvende kendime dair keşfettiğim kazanımlarımın farkındayım. Bu kazanımlarımın, hayatım boyunca bana eşlik edeceği için çok mutluyum. Ayrıca mükemmel, fedakâr ve yardımsever bir ailem olduğu için kendimi şanslı hissediyorum. Her şey onların emeği ve ben onların desteğiyle başardım. Hazırladığım bu tezi anneme ve babama ithaf ediyorum. Ben, her şeyi onlardan öğrendim. Canım Annem ve Canım Babam; bana verdiğiniz sonsuz destek için, eğitim hayatım boyunca bana sunduğunuz imkanlar için, bu hayatta iyi bir insan olmanın önemini ve değerini bana kazandırdığınız için, attığım her adımda yanımda olduğunuz için, bana yol gösterdiğiniz ve benim için emek sarf ettiğiniz için çok çok teşekkür ediyorum. Ve iki meleşim, iki canım ablam; hayallerimi size anlattığımda beni dikkatle dinlediğiniz için, bana güvendiğiniz ve destek olduğunuz için, kaygılarıma ve endişelerime kulak verdiğiniz için ve her zor duruma düştüğümde yanımda olduğunuz için çok çok teşekkür ediyorum.

Çok sevdiğim mesleğimin özünü kazandığım, ilk göz ağrım ve güzel okulum Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı akademisyenlerine, kıymetli hocalarıma, lisans eğitimi alırken tanıştığım ve aile gibi olduğumuz ve desteklerini her daim yanımda hissettiğim değerli arkadaşlarıma çok teşekkür ediyorum. İkinci okulum, bozkırın bilgelik yuvası, Anadolu Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı akademisyenlerine, değerli hocalarıma, yüksek lisans eğitimi sürecinde tanıştığım ve bu süreçte her zaman birbirimize destek olduğumuz değerli arkadaşlarıma çok teşekkür ediyorum. Ayrıca buraya yazamadığım ama bu serüvende bende emeği geçen ve bana yardımcı olan herkese çok teşekkür ediyorum.

Bu yaşamda, iyi bir insan olmanın bir ödev niteliği taşıdığını unutmadan bireysel farklılıklara yönelik saygıya önem verilmesini, dezavantajlı bireylere yönelik sosyal sorumluluk çalışmalarının arttırılmasını, kültürel farklılıkların zenginlik olduğunun bilinmesini, ırkçılığın son bulmasını, ön yargıların en aza indirilebilmesini, toplumsal birliğin güçlendirilmesini ve bireyler arası eşitliğin etkin kılınmasını diliyorum. Her daim insan olabilmek, insan kalabilmek, insanlığımızı hatırlamak ve hatırlatmak dileğiyle.

Özgü GÜLMÜŞ

Eskişehir, 2021

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilkelere ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veriler ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Özgü GÜLMÜŞ

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
BAŞLIK SAYFASI	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	xii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xv
KISALTMALAR	xvi
1.GİRİŞ	1
1.1.Problem Durumu	1
1.2.Araştırmanın Amacı	6
1.3.Araştırmanın Önemi	7
1.4.Sınırlılıklar	13
1.5.Sayıtlar	14
1.6.Tanımlar	14

2.ALANYAZIN	16
2.1.Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliğiyle İlgili	
Kuramsal Açıklamalar	16
2.1.1.Kültür	16
2.1.2.Çok kültürlülük	19
2.1.3.Kültüre duyarlı psikolojik danışma ve yeterliği	22
2.1.4.Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği	
ile ilgili araştırmalar	37
2.2.Özgecilikle İlgili Kuramsal Açıklamalar	42
2.2.1.Özgeciliğin tanımı ve temelleri	42
2.2.2.Özgeciliğe kuramsal bakış	48
2.2.3.Özgeciliği etkileyen etmenler	50
2.2.4.Özgecilik ve psikolojik danışma	52
2.2.5.Özgecilik ile ilgili araştırmalar	54
2.3.Benlik Kurgularıyla İlgili Kuramsal Açıklamalar	56
2.3.1.Benlik kavramı	56
2.3.2.Benlik kurguları	59
2.3.3.Benlik kurguları ile ilgili araştırmalar	66
2.4.Öz Şefkatle İlgili Kuramsal Açıklamalar	69
2.4.1.Öz şefkat kavramı	69
2.4.2.Öz şefkat ile ilgili araştırmalar	74

2.5.Araştırmanın Değişkenleri Arasındaki İlişkilere Dair Araştırmalar ..	78
2.5.1.Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ve özgecilik	
arasındaki ilişkiye dair araştırmalar	78
2.5.2.Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ve	
benlik kurguları arasındaki ilişkiye dair araştırmalar	80
2.5.3.Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ve	
öz şefkat arasındaki ilişkiye dair araştırmalar	82
2.5.4.Özgecilik ve öz şefkat arasındaki ilişkiye dair araştırmalar ...	83
2.5.5.Özgecilik ve benlik kurguları arasındaki	
ilişkiye dair araştırmalar	84
3.YÖNTEM	86
3.1.Araştırmanın Modeli	86
3.2.Araştırma Grubu	86
3.3.Veritoplama Araçları	87
3.3.1.Çokkültürlü psikolojik danışma yeterliği ölçeği (ÇKPDYÖ) ..	87
3.3.2.Özgecilik ölçeği (ÖÖ)	88
3.3.3.İlişkisel bireyci ve toplulukçu benlik ölçeği (İBTBÖ)	88
3.3.4.Öz anlayış ölçeği (ÖZAN)	89
3.3.5.Sosyal onay ihtiyacı ölçeği (SOİÖ)	89
3.3.6.Kişisel bilgi ve onam formu (KBOF)	90
3.4.Verilerin Toplanması	90

3.5.Verilerin Analizi	90
4.BULGULAR VE YORUM	92
4.1.Değişkenlere İlişkin Bulgular	92
4.2.Okul Psikolojik Danışmanlarının Bazı Demografik Değişkenlerine İlişkin Bulgular	93
4.3.Okul Psikolojik Danışmanlarının Özgeciliğin, Öz Şefkat Düzeyinin, Benlik Kurgularının ve Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliğinin Yordamasına Yönelik Demografik Değişkenlere İlişkin Bazı Bulgular	96
4.4.Okul Psikolojik Danışmanlarının Özgeciliğin ve Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliği Arasındaki İlişkide Benlik Kurguları ve Öz Şefkat Düzeyinin Aracılık Rollerine İlişkin Bulgular	98
5.SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	102
5.1.Sonuç	102
5.2.Tartışma	103
5.2.1.Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin cinsiyete göre tartışılması	104
5.2.2.Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin çalışılan sektöre göre tartışılması	105
5.2.3.Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin psikolojik danışmanın kendi kültürel değerleri açısından ayrımcılığa maruz kalıp kalmamasına göre tartışılması	105

5.2.4.Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin psikolojik danışmanın sosyal sorumluluk projelerinde yer alıp almamasına göre tartışılması	107
5.2.5.Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin psikolojik danışmanın kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi/eğitimi alıp almamasına göre tartışılması	108
5.2.6.Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin psikolojik danışmanın kendi kültürü dışında farklı kültürel değerlere sahip danışanla psikolojik danışma oturumu yapıp yapmamasına göre tartışılması	110
5.2.7.Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin psikolojik danışmanın dindarlık düzeyine göre tartışılması	112
5.2.8.Okul psikolojik danışmanlarının özgecilik düzeyi, öz şefkat düzeyi, benlik kurguları ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği arasındaki ilişkinin tartışılması	112
5.2.9.Okul psikolojik danışmanlarının özgecilik düzeyi ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği arasındaki ilişkide benlik kurguları ve öz şefkat düzeyinin aracılık rolünün tartışılması	113
5.3.Öneriler	117
5.3.1.Uygulamacılara öneriler	117

5.3.2.Araştırmacılara öneriler	119
KAYNAKÇA	121
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

TABLULAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 3.1.	Katılımcıların cinsiyet, eğitim düzeyi ve çalıştığı sektörlere göre dağılımları	86
Tablo 4.1.	Betimsel istatistikler	92
Tablo 4.2.	Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik düzeylerinin cinsiyete göre t testi sonuçları	93
Tablo 4.3.	Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik düzeylerinin psikolojik danışmanın çalıştığı sektöre göre t testi sonuçları	93
Tablo 4.4.	Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik düzeylerinin kendi kültürel değerleri açısından ayrımcılığa maruz kalınması duruma göre değerlendirilmesi	94
Tablo 4.5.	Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik düzeylerinin psikolojik danışmanın sosyal sorumluluk projelerinde yer alıp almamasına göre t testi sonuçları	94
Tablo 4.6.	Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik düzeylerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi/eğitimi alıp almama durumuna göre değerlendirilmesi	95
Tablo 4.7.	Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik düzeylerinin psikolojik danışmanın kendi kültürel değerleri dışında farklı kültürel değerlere sahip bireyle psikolojik danışma yapıp yapmamasına ilişkin t testi sonucu	95
Tablo 4.8.	Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik düzeylerinin psikolojik danışmanın dindarlık düzeyine ilişkin varyans analizi sonucu	96

Tablo 4.9. Okul psikolojik danışmanlarının özgecilik düzeyi, öz şefkat düzeyi, benlik kurguları ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği arasındaki ilişkiyi gösteren korelasyon katsayıları	97
Tablo 4.10. Okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik düzeylerinin yordayıcılarına ilişkin regresyon analiz sonuçları	98
Tablo 4.11. Okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin aracılık modeli dolaylı etkilerine ilişkin bootstapping bulguları.....	101

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 2.1. Ayrık ve ilişkisel benlik	62
Şekil 2.2. Denge modeli	64
Şekil 4.1. Okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine ilişkin birinci aracılık modeli	99
Şekil 4.2. Okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine ilişkin ikinci aracılık modeli	100

KISALTMALAR

ACA	: American Counseling Association (Amerikan Danışmanlık Derneği)
APA	: American Psychology Association (Amerikan Psikoloji Derneği)
ASCA	: American School Counselor Association (Amerikan Okul Psikolojik Danışmanlar Derneği)
ÇKPDYÖ	: Çok Kültürlü Psikolojik Danışma Yeterliği Ölçeği
İBTBÖ	: İlişkisel Bireyci Toplulukçu Benlik Ölçeği
KBOF	: Kişisel Bilgi ve Onam Formu
KDPDY	: Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliği
ÖÖ	: Özgecilik Ölçeği
ÖZAN	: Öz Anlayış Ölçeği
SOİÖ	: Sosyal Onay İhtiyacı Ölçeği

1. GİRİŞ

Bu araştırmanın ilk bölümünde araştırmanın değişkenleri, amacı ve önemi ile ilgili açıklamalara yer verilirken; araştırmaya zemin hazırlayan araştırma soruları, araştırmanın sayıltıları ve sınırlılıkları belirtilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Rehberlik ve psikolojik danışma alanı, bireylerin ve toplumun ruhsal sağlık durumunu güçlendirmeyi içeren, bireylerin kendini gerçekleştirmesini hedefleyen, duygusal ve sosyal sorunlarına karşı sağaltıcı ve koruyucu tedbirler alabilen, gelişimsel süreçte bireylerin ilgileri, yetenekleri ve kişisel değerlerinin keşfini amaçlayan ve eğitimsel açıdan akademik, kişisel ve mesleki rehberlik hizmetleri sunan önleyici bir meslek alanıdır (Türk Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Derneği, 2014). Rehberlik ve psikolojik danışma alanı Türkiye için önemli bir alan niteliğindedir. Yirminci yüzyılın ortalarında yurt dışından gelen ve bu alana ait bilim uzmanları tarafından tanıtılan ve Türkiye'nin eğitim sistemine uyarlanması hedeflenen rehberlik ve psikolojik danışma alanı, ilerleyen yıllarda yükseköğretimde bilim dalları oluşturmuş ve bu alana ilişkin eğitimler başlamıştır (Doğan, 2000a).

Psikolojik danışma alanı eğitimsel etkiyi içinde barındırmasının yanı sıra bireylerin psiko-sosyal gelişimlerini de desteklemektedir. Dolayısıyla rehberlik ve psikolojik danışma eğitimi alan psikolojik danışmanlar geniş bir çalışma ağına sahiptirler. Bu çalışma ağı içinde eğitim, sağlık, spor, endüstri, adli kurumlar, sosyal hizmet alanları vb. yer almaktadır. Her iş ağında da ortak bir amaç bulunmaktadır ve o amaç ise, bireylerin psiko-sosyal gelişimlerinin desteklenmesini, sosyal ilişkilerine ve uyum sorunlarına ilişkin müdahalelerde bulunulmasını, yaşamdaki risk etmenlerinin fark edilmesini ve etkisinin azaltılmasını ve koruyucu etmenlerin geliştirilmesidir. Ayrıca, kriz durumlarında ve ihtiyaç halinde bireylere psikolojik destek sunulmasını, yaşam boyu gelişimin sağlıklı ilerlemesini, her yaş grubu ve yaş dönemine ilişkin ihtiyaçların fark edilmesini, psiko-sosyal müdahalelerde bulunulmasını, kariyer gelişiminin desteklenmesini, kariyer rehberlik hizmetlerinin sunulmasını, ruh sağlığı sorunlarına ilişkin sevk çalışması uygulanmasını ve diğer ruh sağlığı çalışanları ile iş birliği içinde hareket edilmesini de içermektedir (Savi-Çakar, 2018).

Rehberlik ve psikolojik danışma alanında yükseköğretim eğitimi almış bireyler psikolojik danışman olarak tanımlanmaktadır. Psikolojik danışmanlar, bireylerin kişisel gelişimlerine destek olmayı, psikolojik danışma alanında problemlere yönelik çözüm aramayı, bireylerin ruh sağlığını davranışsal, duyuşsal ve bilişsel açılardan geliştirmeyi hedefleyen kişilerdir (Gladding, 2013). Psikolojik danışma ise psikolojik danışmanlar tarafından uygulanan, bireylerin sorunlarla baş etmelerini ve bu çabada bireysel kaynaklarını fark etmelerini sağlayıp kendini gerçekleştirme konusunda adım atmalarını hedefleyen sistemli ve düzenli yardım etme sürecidir (Murdock, 2012). Nitekim, psikolojik danışma mesleğinin temel amaçlarından biri, kişilerarası ve sosyal sorunlara yönelik bireylerin baş etme becerilerini geliştirmektir (Iannelli, 2000). Bu amaç kapsamında, psikolojik danışmanların kişilik özellikleri ve mesleki yeterlikleri ile ilgili önemli hususlar bulunmaktadır. Bir psikolojik danışmanın insana ve doğaya duyarlı, kendine güvenen, girişimci, hoşgörülü, kendinden hoşnut, dışadönük, deneyime açık ve şefkatli olma gibi kişilik özellikleri taşıması gerekmektedir (Muslu-Köseoğlu, 1994). Bunun yanı sıra psikolojik danışmanın alacağı eğitim ve kendisini mesleki anlamda geliştirmek için atacağı adımlarda kazanacağı bazı kazanımlar bulunmaktadır. Psikolojik danışmanın elde edeceği bu kazanımlar mesleki beceriler ve psikolojik danışma yeterliği olarak ifade edilebilir. Psikolojik danışmanın, psikolojik danışma yeterlikleri arasında; empati kurabilmek, danışanı koşulsuz kabul etmek, terapötik ilişki kurmak, saygı duymak, insancıl olmak, psikolojik danışma yapabilmek için gerekli kuramsal ve uygulamaya yönelik tecrübe ve kazanım elde edebilmek ve psikolojik danışma süreci yürütebilmek vb. bulunmaktadır (Savi-Çakar, 2018). Dolayısıyla psikolojik danışmanın kişisel özellikleri, mesleki yeterliğiyle bütünlük oluşturmaktadır.

Meslek seçimi bireylerin maddi ve manevi değerleriyle doğrudan ilişkilidir. Meslek seçimi konusunda bireylerin kişilik özellikleri, bireyin mesleki değerleri ve kişinin seçeceği mesleğin özellikleri birbiriyle etkileşimsel bir yapıdadır (Yeşilyaprak, 2003). Ayrıca, bireylerin meslek seçimlerinde o mesleğe ilişkin bireyin ilgisi, yeteneği, becerisi ve kişinin mesleki yeterlik konularına hakimiyeti önemli bir payda da yer almaktadır (Yiyit, 2001). Mesleki beceriler açısından bireyin kişilik özelliği, mesleki başarısı için önemli bir etkidir. Dolayısıyla okul psikolojik danışmanlarının mesleki becerileri ve kişilik özellikleri o mesleği icra eden psikolojik danışmanlar için önemli bir etmendir ve psikolojik danışmanların mesleki gelişimi için taşıması gereken gerekli ilkeler bulunmaktadır. Bu ilkeler arasında; mesleki yeterlik, dürüstlük, duyarlılık, saygı,

toplumsal sorumluluk, mesleki ve bilimsel sorumluluk ve bireysel ve kültürel farklılıklara duyarlılık yer almaktadır (Türk Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Derneği, 2014). Ayrıca Ulusal Meslek Standardı Okul Psikolojik Danışmanı Mesleki Yeterlikleri Belirleme Çalışmaları (2017), kapsamında dört farklı hizmetin önemine değinilmiştir. Bu hizmetler arasında; birincil önleme hizmetleri, ikincil önleme hizmetleri, konsültasyon hizmetleri ve müdahale hizmetleri yer almaktadır. Bu hizmetlerinde etkisiyle yapılan mesleki yeterlik çalışmasında bir okul psikolojik danışmanında bulunması gereken ‘mesleki bilgi ve beceriler kategorisi’ ve ‘tutum ve davranışlar kategorisi’ düzenlenmiştir. Bu kategorilerde toplam yetmiş iki madde belirlenmiştir. Mesleki bilgi ve beceriler kategorisinde yer alan bilgi ve yeterliklerden bazıları şunlardır; etkin dinleme becerisi, farklı sosyo-kültürel gruplarla çalışma bilgi ve becerisi, kültüre duyarlı psikolojik danışma yapma bilgi ve becerisi, mesleki etik kuralları ve yasal kuralları uygulayabilme bilgi ve becerisi, psikolojik danışma ilke, teknik ve kuramları bilgi ve uygulama becerisi ve toplumsal cinsiyet eşitliği bilgisi vb. Tutum ve davranışlar kategorisinde ise çalışmalarında planlı ve organize olmak, çalıştığı insanların kültürel farklılıklarına duyarlı olmak, hoşgörülü ve nazik bir üsluba sahip olmak, insanları kabul edici ve sıcak bir tavır sergilemek, mesleki gelişime açık olmak ve mesleki gelişimini sürdürmek, sosyal sorumluluk projelerine ve çalışmalarına katılmaya istekli olmak vb. maddeler yer almaktadır.

Okul psikolojik danışmanlarının mesleki kimliği ve yeterliği için gerekli olan önemli bir başlık ise kültüre duyarlılıktır. Psikolojik danışmanların kendi kültüründen farklı ya da aynı kültüre sahip olmasına rağmen farklılıklar gösteren bireyler ile çalışırken danışanlarına karşı hassas ve duyarlı olması beklenmektedir. Bu beklenti, psikolojik danışma alanında kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine diğer bir ifade ile çok kültürlü psikolojik danışma yeterliğine dikkat çekmektedir. Okul psikolojik danışmanlarından beklenen kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği farklı etmenlerden etkilenmektedir. Okul psikolojik danışmanının kişiliği, içinde bulunduğu toplum ve toplumun getirileri, toplumsal sorumluluk düzeyi, mesleki yeterliği, kültürlere ilişkin bilgi düzeyi vb. bu etmenler arasındadır. Okul psikolojik danışmanı, danışanına yönelik yararlı ve etkili bir danışmanlık hizmeti sunabilmesi için kültürel farklılıkları iyi kavrayabilmelidir ve farklı kültürel etkenleri anlayabilmelidir (Doğan, 2005).

Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile ilgili alanyazında pek çok araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmaların ortak yanları farklı kültürel değerlere sahip danışanlara

en uygun ve etkili psikolojik danışma hizmeti sunulurken dikkat edilmesi gerektiğini ve psikolojik danışma mesleğinin kültüre duyarlı bir yapı haline gelmesini sağlamaktır. Danışanın psikolojik danışma ortamında sosyal hayatı, yaşadığı çevre ve yetiştiği kültürün göz önünde bulundurulması ve geniş bir perspektif kazanılması psikolojik destek verme açısından büyük bir öneme sahiptir (Corey, 2001; Sue, Ivey ve Pedersen, 1996). Dolayısıyla araştırmalar, kültüre duyarlı psikolojik danışma kuramı, oluşumu, gelişimi, yararı, etkililiği ve geliştirilmesi üzerine yoğunlaşmıştır. Ayrıca psikolojik danışman yetiştirilmesi, kültüre duyarlılığı ve mesleki becerileri kapsamında kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği üzerine araştırmalara yer verilmiştir. Araştırmalarda psikolojik danışmanların kültüre duyarlılık yaş ve cinsiyet gibi yönelik demografik özellikler (Alan, 2020; Bakioğlu, 2017; Balcı, 2014; Kararımak ve Aydın, 2007), kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği dersi ya da eğitimi alıp almama durumu (Aydın, 2014; Bakioğlu, 2017; Kağnıcı, 2013; Korban, 2018; Lülecı, 2014), farklı kültürel değerlere sahip bireylerle çalışma tecrübeleri ve farklılıklara saygı düzeyleri vb. (Ay-Yılmaz, 2019; Demir, 2016; Demirel, 2016; Kağnıcı, 2017; Na, 2012; Özel, 2018; Yalçın-Güler, 2020) gibi pek çok değişkenle ilişkisi araştırılmıştır. Bu araştırmalarla kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği kavramı rehberlik ve psikolojik danışma alanı açısından anlaşılmasına ve temellendirilmeye çalışılmıştır.

Araştırma kapsamında ele alınan diğer bir değişken ise özgecildir. Psikolojik danışmanın, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin danışanlara yönelik hassasiyetine, özgeciliğin koşulsuz yardım desteği ile etki ettiği yadsınamaz. Çünkü, özgecilik, bireylerin çevresindeki bireylere yönelik yardım amacıyla eyleme geçmesi olarak tanımlanmaktadır (Batson, 1991). Aynı şekilde bireylerin sosyal ilişkilerinde sağlıklı bir ilişkiyi amaçlayan, çıkar ilişkisini bertaraf eden ve sadece bireyin gerçek ve saf yararı gözetilerek gerçekleştirilen davranış örüntüleri olarak kabul edilmektedir (Tekeş ve Hasta, 2015). Özgeciliğin ilişki içinde olduğu diğer kavramlar ise suçluluk duygusu, sosyal normlar, empati ve sosyal adalet kavramlarıdır (Midlarsky ve Kahana, 1994). Özgeci davranış eğilimini güçlendiren ve geliştiren empatidir (Batson, 2011). Dolayısıyla, empatinin ve toplumsal normların bireylerin sosyal çevresiyle olan ilişkilerinde önemi bulunmaktadır ve kültüre duyarlı olmak bireylerin özgeci eğilimlerini geliştirebilir. Özgeciliği etkileyen empatinin, kültüre duyarlı ilişkilerdeki etkisi büyüktür. Bu etkiyle empatinin koruyucu etkisi, özgeciliğin topluma kazandıracığı olumlu etkiler, kültüre duyarlılığın gelişmesini etkileyecektir ve sosyal normlar şekil alıp aktif ve etkili

bir gelecek oluşturulabilecektir. Psikolojik danışmanların görevleri psikolojik danışma süreci yürütmek ve birebir destek sunmak olsa da bu katkı sadece bireysel değil toplumsal etki yaratmaktadır. Psikolojik danışmanlar dolaylı ve doğrudan toplumsal birlikteliğe en çok yarar sağlayan meslek grupları arasında yer alır. Dolayısıyla psikolojik danışmanın kültüre duyarlı ve özgeci eğilimlerinin yüksek olması mesleki niteliği ve topluma kazandıracağı destek açısından önemlidir.

Araştırmanın diğer bir değişkeni ise benlik kurgularıdır. Benlik kurguları, kültürün birey üzerindeki etkisini içeren bir kavramdır. Bir grup tarafından oluşturulan ve aktarılan değerlerin tümünü kapsamaktadır (Mayer, 2009). Dolayısıyla toplumsal etkiler ve kültürel değerlerin etkisi, bireyin kişiliğini etkilemektedir. İçinde bulunulan toplum, bireyi şekillendirir ve bireyin gelişiminde ve değişiminde önemli düzeyde rol oynamaktadır. Bu açıdan toplumun içinde barındırdığı pek çok değişkenin bireyin üzerindeki etkisi kaçınılmazdır. Kültür, toplum içinde gelişir ve biçim alır. Dolayısıyla bireyin benlik kurgularının oluşumunda kültürün etkisi büyüktür. Benlik kurguları bireyin çevresindeki bireylerle olan ilişkisinde diğerlerinden ayrı olarak ve diğerleri ile ilişki içinde yer alan duyguların, düşüncelerin ve eylemlerin bütünlüğüdür (Singelis, 1994). Kağıtçıbaşı'na (1993) göre, geleneksel psikoloji zamanla eleştiriler almıştır ve bireyin gelişiminde çevrenin etkisi göz ardı edilmiştir. Farklı bakış açıları geliştirilmiştir ve bireyin çevrenin etkisiyle biçimlendiğini yansıtan kültürel psikoloji başta olmak üzere, farklı kuramlar geliştirilmiştir. Bu sayede çevrenin birey üzerindeki etkisi önem kazanmıştır. Kültürel psikoloji, bireycilik ve toplulukçuluk üzerine yoğunlaşmış araştırmacıların ilgisini arttırmıştır ve çalışmalar yapılmıştır (Hofstede, 1980). Mevcut araştırmada benlik kurgularının özgeciler düzeyleri ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği arasındaki ilişkide aracılık rolü araştırılacaktır ve aracılık rolü incelenecek diğer bir değişken ise öz şefkattir.

Araştırma üzerinde çalışılacak diğer bir değişken ise son yıllarda artan bir ilginin olduğu, pozitif psikolojinin önemli kavramlarından biri olan öz şefkattir. Bu kavram bireyin kendini fark etmesini, yaşadığı zorluklar ve yetersizlikler karşısında yapıcı olmasını ve kendine yönelik anlayış geliştirmesini hedeflemektedir (Neff, 2003a). Bu ilerleme ve gelişim için bireyin kendini olduğu gibi kabul etmesi ilk adım olacaktır (Germer, 2009). Öz şefkat kavramının, içinde sadece bireysel bir nitelik taşımadığını belirtmek gerekir. Evrensel ve ortak değerleri de içinde barındıran bir kavramdır, çünkü birey kendine yönelik oluşturduğu anlayış gibi başka insanlara ve toplumlara da anlayış

göstermesini ve bu konuda farkındalık kazanmasını öz şefkati aracılığıyla yapabilmektedir. Bu bağlamda kültürel etkilerin içinde değişen ve gelişen bireyler, çevresindeki diğer insanlarla olan ilişkisi ve bağları konusunda farkındalık kazanmaktadır (Kirkpatrick, 2005).

Psikolojik danışmanların, öz şefkat düzeylerinin mesleki becerileri arasında olan kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine olumlu etkisi olabileceği düşünülmektedir. Bireyin kendine yönelteceği şefkat ve anlayış, danışan ve psikolojik danışman ilişkisinde psikolojik danışmanın, danışanına yönelik anlayışın kapısını açacağı ve verimli bir psikolojik danışma süreci oluşmasını sağlayacağı öngörülmektedir. Aynı zamanda özgecilik düzeyleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği arasındaki ilişkide aracılık rolünün incelenmesinde öz şefkatin rolü araştırılacaktır. Özetle bu araştırmada, okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri, özgecilik ve öz şefkat düzeyi ile benlik kurguları değişkenleri açısından incelenerek alanyazında özgün bir çalışma yapılması hedeflenmektedir. Değişkenlerin ilişkileri açıklanarak, rehberlik ve psikolojik danışma mesleğinde gerekli olan kültüre duyarlılık etmeni temellendirilecektir ve değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Elde edilen veriler kapsamında araştırmacılara ve uygulamacılara öneriler sunulacaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, okul psikolojik danışmanlarında kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği, özgecilik, benlik kurguları ve öz şefkat arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu ana amaç çerçevesinde araştırmanın soruları aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

1. Okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik düzeyi nedir?
2. Okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği cinsiyete, çalıştığı sektöre, şu zamana kadar kendi kültürel değerleri açısından ayrımcılığa maruz kalıp kalmadığına, dindarlık düzeyine, sosyal sorumluluk projelerinde yer alıp almadığına, yükseköğretimde kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi ya da eğitimi alıp almadığına ve kendi kültürel değerleri dışında farklı kültürel değerlere sahip bireyle psikolojik danışma oturumu yapıp yapmadığına göre farklılaşmakta mıdır?

3. Okul psikolojik danışmanlarının özgecilerik düzeyi, öz şefkat düzeyi ve benlik kurguları, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

4. Okul psikolojik danışmanlarının özgecilerik düzeyleri ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği arasındaki ilişkide benlik kurguları ve öz şefkat düzeyi aracılık etmekte midir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Bireylere yardım etmek geleceğe yapılan bir yatırımdır (Aronson, Wilson ve Akert, 2012). Yardım etme davranışının bireye ve topluma katkısı bulunmaktadır. Psikolojik danışma süreci de doğrudan bireye ve dolaylı olarak topluma yönelik bir yardım etme sürecidir. Psikolojik danışma süreci ile bireyler yaşadıkları sorunlara ilişkin çözümler bulmaktadır ve kendini gerçekleştirme konusunda önemli adımlar atmaktadır. Psikolojik danışma sürecini yürüten okul psikolojik danışmanlarının ise bu yardım etme sürecinde kendine ilişkin algısı, psikolojik danışma yeterlikleri ve kişilik özellikleri açısından bazı farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklardan biri onun farklı kültürel değerlere ilişkin duyarlılığıdır. Kültüre duyarlılık okul psikolojik danışmanlarının en önemli ilkeleri arasında yer almaktadır. Her bireyin kendine has kültürel değerleri, psikolojik danışma ortamına getirdiği toplumsal getirileri ve kişilik özellikleri psikolojik danışmanların duyarlı olmasını gerektiren yapılarıdır. Okul psikolojik danışmanının danışanına ait kültürel özellikleri bilmesi, anlaması ve bu konuya ilişkin danışma becerilerine sahip olması psikolojik danışma sürecinin verimini artırmaktadır (Sue, Arredondo ve McDavis, 1992).

Farklı ülkelerde ve toplumlarda farklı gelenekler ve görenekler bulunmaktadır. Toplumlar arası farklılıklara ebeveyn tutumları örnek verilebilir. Ergenler üzerinde yapılan bir araştırmada batı toplumlarında otoriter aile tutumlarının ergenlerin sosyal gelişimine olumsuz yönde etki ettiği ancak doğu toplumlarında ebeveynlerin otoriter tutumlarının ergene ilgi ve bakım anlamında değerlendirildiği fark edilmiştir (Dwairy, 2004). Nitekim organ nakli uygulaması bazı batı toplumlarında bireyin beyin ölümü gerçekleştikten sonra gerçekleşirken, Japonya’da bu durum geleneklerden dolayı ancak kalp atışı durduktan sonra uygulanabilmektedir. Ayrıca herhangi bir yemeğin lezzetli olup olmadığına kültürün baskın gelen özellikleri şekillendirmektedir (Plotnik, 2009). Bu gibi farklılıklar Türkiye’de yer almaktadır. Türkiye’de farklı kültürel özelliklere sahip

bireyler bulunmaktadır. Bu bireyler arasında dil, din, cinsiyet, ırk ve geleneksel farklılıklar mevcuttur. Son dönemlerde yoğun göç dalgası olduğu için Türkiye’de farklı etnik köken, dil ve din farklılıkları ile karşılaşılmaktadır. Aynı toprak üzerinde yaşayan insanların farklı özelliklere sahip olması toplumsal çeşitliliğe ve kültürel farklılıklara zemin hazırlamıştır. Bu farklılıklar ve çeşitlilik, toplumun gözünde birtakım ön yargıların oluşmasına ve ön yargılar nedeniyle bireylerin toplum bazında sorun yaşamasına neden olmaktadır.

Türkiye’deki kadınların erkeklere oranla daha güçsüz ve duygusal olarak algılanması, bir genç kızın flört etmesinin ya da romantik bir ilişki içinde olmasının tasvip edilmemesi, erkeklerin duygusal davranıyor olmasının zayıflık olarak görülmesi, bireylerin giyim tercihlerine göre değerlendirilmesi ve bir kalıba sokulmaya çalışılması, bazı bölgelerde yaşayan insanların başarısız, suçlu, utanmaz ve problemliler olarak algılanması, farklı cinsel yönelim olan, zararlı alışkanlıkları olan ve cezai mahkumiyeti bitip sosyal hayata alışmaya çalışan bireylerin dışlanması ve görmezden gelinmesi, bireylerin ten rengine göre ya da konuştuğu dilin yöresel ağzına, şivesine göre değerlendirilmesi, engelli bireylerin görmezden gelinmesi ve ihmal edilmesi, yaşlı bir bireyin sürekli yardıma ihtiyacı olabilirmiş gibi görülmesi, toplumda farklı bir dilde konuşan ve farklı bir dine mensup bireye yönelik olumsuz bir yargının oluşturulması, konuşma zorluğu çeken ya da kekeleyen bireylerin dezavantajlı olarak algılanması, mülteci bireylere uygulanan zorbalıklar vb. örnekler toplumun dezavantajlı ve farklı kültürel özellikler taşıyan gruplara yönelik duyarlı olunmadığını göstermektedir. Bu farklılıklar toplumun kültüre duyarlılığını gündeme getirmektedir ve kültüre duyarlılığın sorgulanmasına zemin hazırlamaktadır. Rehberlik ve psikolojik danışma alanı içinde kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği, okul psikolojik danışmanlarına yönelik kültüre duyarlılığın tartışılmasını beraberinde getirmektedir. Ülkemizde iç ya da dış göç yaşamış bireylerle, dezavantajlı grup içinde yer alan bireylerle ya da kendi kültürel değerleri dışında yer alan farklı kültürel değerlere sahip bireylerle çalışan okul psikolojik danışmanlarının sahip oldukları kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin mesleki verimliliğini önemli düzeyde etkilediği düşünülmektedir. Bir okul psikolojik danışmanının kendi kültürel değerlerinden farklı kültürel değerlere sahip bireylerle çalışırken zorlanması, bu alana ilişkin farkındalığının düşük olması ve psikolojik danışma sürecine bu nedenlerin ket vurması, alana yönelik bu durumların engelleyici bir etken olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla bir psikolojik danışmanının psikolojik danışma

sürecinde kendine engel olabilecek eksikliklerine yönelik farkındalık oluşturabilmelidir ve sınırlı olduğu alanlarda kendini geliştirme olanağı oluşturmaktadır (Sue, Arredondo ve McDavis, 1992).

Psikolojik danışmanların iş hayatını etkileyen diğer etmenler ise mesleki yeterlikleri, kişilik özellikleri, iş ortamı, kendisinin mesleki gelişimine ve eğitimine ayırdığı zaman yer almaktadır. Bir okul psikolojik danışmanının kendisine yönelik algısı, kişilik özellikleri ve toplumsal etkileri de kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği açısından incelenmeye değer görünmektedir. Bu araştırma, okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri, özgeciler düzeyleri, öz şefkat düzeyleri ve benlik kurguları arasındaki ilişki incelemektedir. Bu etkiyle psikolojik danışmanların kültüre yönelik duyarlılığı ve bu duyarlılıkta etkili olabilecek özgeciler düzeyleri, öz şefkat düzeyleri ve benlik kurgularının ilişkisi; okul psikolojik danışmanlarının yeterlikleri ile benlik kurguları, öz şefkat ve özgeciler düzeyleri arasındaki uyumu, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine olan etkisi ve kültürel etkilerin incelenmesi ve araştırılması amaçlanmaktadır. Ayrıca bu araştırma, son zamanlarda göç, küresel etkileşim, ırkçılık, toplumsal dışlanma, eğitim vb. etkenlerden dolayı farklı kültürel değerlere sahip danışmanlarla daha sık karşılaşan okul psikolojik danışmanlarına ışık tutacak olup kültüre duyarlı psikolojik danışma alanı üzerinde yapılan kısıtlı sayıdaki çalışmalara yönelik farkındalık ve katkı oluşturacaktır.

Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği üzerine çalışmalar yapmak rehberlik ve psikolojik danışma alanı için önemli bir kapıyı aralamak anlamına gelmektedir. Çünkü rehberlik ve psikolojik danışma alanı insanı temel alan bir meslek alanıdır. İnsan ise bireysel, toplumsal ve kültürel farklılıklara sahiptir. Bu farklılıklar kültüre duyarlılığı gündeme getirmektedir. Türkiye’de rehberlik ve psikolojik danışma alanına yönelik yeniden yapılandırma ve güncelleme çalışmaları son yıllarda önem kazanmıştır. Bu aşamada topluma uygun ve kültüre özgü bir alanın oluşturulması ihtiyaç niteliğinde olduğu ifade edilmiştir (Korkut, 2006). Bu durum, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği değişkenine yönelik araştırmalar yapılmasının önemli bir değer ve bir adım niteliği taşıdığını göstermektedir. Çünkü toplumda kültürel farklılıkları içinde barındıran ve kültürel özellikler aracılığıyla varlığını tanımlayan bireyler, Türkiye’de ruh sağlığına yönelik psikolojik destek açısından kültüre duyarlı olunması gerektiğini göstermektedir. Dolayısıyla bu durum, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini çalışmaya değer bir araştırma alanı olduğunu kanıtlamaktadır.

Alanyazında kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine diğer bir tanımlama ile çok kültürlü psikolojik danışma yeterliğine ilişkin araştırmalar (Ağ, 2017; Alan, 2020; Aydın, 2014; Ay-Yılmaz, 2019; Bakioğlu, 2017; Balcı, 2014; Bektaş, 2006; Buyruk-Genç, 2019; Demir, 2016; Demirel, 2016; Dodson, 2013; Eckenrod-Green, 2009; Gordillo, 2015; Kağnıcı, 2013; 2017, 2019; N. Koç, 2015; Korban, 2018; Lüleci, 2014; Na, 2012; Özel, 2018; Özer, 2014; Sue, Arredondo ve McDavis, 1992; Yalçın-Güler, 2020; Zegley, 2007; Williams, 2010) bulunmaktadır. Bu araştırmalarda psikolojik danışma alanı için kültüre duyarlı olmanın önemi vurgulanmıştır. Araştırmalarda kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin kültürel çeşitliliğe ve bu çeşitliliğin ruh sağlığı üzerindeki etkisine değinilmiştir. Ayrıca, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine yönelik geliştirilen programların psikolojik danışma mesleğine olan etkisi ve son zamanlarda okullarda yabancı uyruklu öğrencilerin sayısının artmasının etkisiyle okul psikolojik danışmanların yeterliklerinin incelenmesi bazı demografik değışkenler aracılığıyla araştırılmıştır. Son yıllarda çok kültürlü bir toplumun oluştuğu ve bireylerin kültürel farklılıklarının önemsenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu araştırmalar ışığında rehberlik ve psikolojik danışma eğitiminde kültüre duyarlılık etkeninin önemi ve gerekliliği belirtilmiştir.

Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğiyle ilişkilendirilebilecek, rehberlik ve psikolojik danışma alanına yönelik alanyazında araştırmalar bulunmaktadır. Bu araştırmalarda psikolojik danışmanlık mesleğinde psikolojik danışmanın kişilik özellikleri ve psikolojik danışman eğitimi (Camcı, 2017; Çağırıcı, 2017; D. Güler, 2018; Malkoç-İstengel, 2006; Muslu-Köseoğlu, 1994; Özgün, 2007) ile psikolojik danışmanın öz yeterliği ve mesleki yetkinlik becerisi (Asarlı, 2012; Atıcı, Özyürek ve Çam, 2005; Balcı, 2014; Çıtak, 2020; Erkan, 2011; Özkapu, 2019; Özteke, 2011; Pamukçu, 2011; şeker, 2019; Scarborough ve Culbreth, 2008; Tokyürekli, 2020; Uslu, 2005; Yayla, 2016; Yıldız-Yüksel, 2017) üzerinde durulmuştur. Bu araştırmalarda psikolojik danışman adaylarının ve okul psikolojik danışmanlarının kişilik özellikleri, mesleki becerilerini kazanma süreci, öz yeterlilik düzeyi, öz yeterlilik kazanımını etkileyen etkenler, mesleki yetkinliği ve yeterliğine yönelik sonuçlar elde edilmiştir.

Ayrıca okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon ve müşavirlik hizmetine yönelik yeterliği (Aslan, 2017; Bozkur, 2019; Büyüksayın, 2019; Karakuş, 2008), okul psikolojik danışmanların mesleki tükenmişlik ve iş doyumunu düzeyini (Alçekiç, 2011; Bayrı, 2006; Bekiroğlu, 2017; Çınar, 2016; Çulha, 2017; Dönmez, 2019; Günel, 2020),

okul psikolojik danışmanlarının danışanlarının cinsel yönelimlerine yönelik farkındalık düzeyi (Bidell, 2014; Satcher ve Schomacher, 2009; Winter, 2011; Wolf, 2009), kriz durumlarına yönelik okul psikolojik danışmanının görevleri ve sorumlulukları (Kılınç-Çelebi, 2019; Mete-Otlu, 2011; Murphy, 2004; Tabasso, 2001; N. Yıldırım, 2019) ve okul psikolojik danışmanlarının iş yerinde yaşadığı psikolojik taciz düzeyine (Aykaç, 2016; Kayabaşı, 2019; Şerbetçioğlu, 2019) yönelik araştırmalar bulunmaktadır. Bu araştırmalarda okul psikolojik danışmanlarının mesleki sürecine etkisi olan kavramlar üzerinde durulmuştur.

Son dönemlerde ise psikolojik danışmanların sosyal adalet ve hak savunuculuğu kavramlarına yönelik araştırmalar hız kazanmıştır. Psikolojik danışmanların güncel psikolojik danışman rollerine ilişkin (Chung ve Bemak, 2018; Kağnıcı, 2015, 2017; Kağnıcı ve Denizli, 2018; Keklik, 2010; Ratts, D'Andrea ve Arredondo, 2004) araştırmalar bulunmaktadır. Psikolojik danışmanların güncel rolleri arasında toplumsal iş birliği, kamuoyunu bilgilendirme, hak savunuculuğu, sosyal eşitsizliklere yönelik farkındalık oluşturma ve sosyal adalet çalışmalarına teşvik yer almaktadır. Kültüre duyarlılık, psikolojik danışmanların güncel rollerine yönelik destekleyici bir konumdadır (Kağnıcı, 2019). Kültürel farklılıklara yönelik önemi içinde barındıran bu roller, psikolojik danışman mesleki kimliğine gerekli niteliğin ve önemin altını çizmektedir. Bireyler arası adil olmayan tutum, baskı, ayrımcılık ve çeşitli nedenlerden doğan sorunlar ruh sağlığı uzmanlarına ve psikolojik danışmanlara önemli bir görev biçmektedir (Chung ve Bemak, 2018). Bu araştırmalarda psikolojik danışmanlarının meslek hayatlarında yaşadıkları zorluklara, danışanların kültürel özelliklerine, mesleki motivasyona ve doyuma, psikolojik danışmanın meslektaşları, kurumlar ya da diğer meslek gruplarıyla olan iş birliğine, ani gerçekleşen kriz durumlarında psiko-sosyal destek yardımı sunabilme becerilerine ve güncel psikolojik danışman rollerine yönelik durumu araştırma bulgularıyla analiz edilmiştir.

Araştırmaların sonucunda okul psikolojik danışmanlarının danışanlarına ve psikolojik danışma sürecine yönelik psikolojik danışma yeterlikleri, çalıştığı iş yerinin ortamı ve etkileri, toplumsal olaylara yönelik sorumluluk düzeyi, kendisinin kişilik özellikleri, güncel psikolojik danışman rolleri, psikolojik danışman eğitimi ve danışanın kültürel özelliklerinin psikolojik danışma sürecine olası etkileri üzerinde durulmuştur. Araştırmalar kısmen doğrudan ve kısmen dolaylı olarak kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine dikkat çekmektedir ve önem göstermektedir. Kültüre duyarlı

psikolojik danışma yeterliğini esas alan mevcut araştırmada, okul psikolojik danışmanlarının danışanlarıyla gerçekleştirdikleri psikolojik danışma surcünde psikolojik danışmanın kişiliğinin ve rollerinin, psikolojik danışma yeterliklerinin ve danışanın kültürel özelliklerinin olası etkilerini fark etmesini sağlayacaktır. Bu araştırma alanyazında kültüre duyarlılığın önemine dikkat çekmeyi hedeflemektedir. Psikolojik danışma mesleğinde danışanların ve okul psikolojik danışmanlarının mesleki yeterlilik boyutlarında kültürel özelliklerin etkisini ortaya koyacaktır. Bu alışma alanyazında özgün bir pencere oluşturarak verimli, etkili ve başarılı bir psikolojik danışma surci ve psikolojik yardım için okul psikolojik danışmanlarına yönelik farkındalık kazandırmayı amaçlamaktadır.

Bu araştırmanın diğer değişkenlerden biri olan özgeciliğe ait alanyazında araştırmalar (Ak, 2013; Akbaba, 1994; Batson, 1991; Burks, Youll ve Durtschi, 2012; İşmen ve Yıldız, 2005; Karadağ ve Mutafçılar, 2009; Kasapoğlu, 2017; Kumru, Carlo ve Edwards, 2004; Midlarsky ve Kahana, 1988, 1994; Mutafçılar, 2008; Oktar, 2018; Scott ve Seglow, 2007; Tekeş ve Hasta, 2015; mmet, 2012; Yıldırım ve Topçuoğlu, 2016) mevcuttur. Bu araştırmalarda özgeciliğin toplumsal dayanışmaya olan olumlu etkisi ve yardımlaşmanın değeri vurgulanmıştır. Psikolojik danışma yardım etme davranışını merkez alan bir meslek grubu olduğu için özgeciliğin okul psikolojik danışmanlarına yönelik olası etkisi kültüre duyarlı olmayı etkileyeceği düşünülmektedir. Aynı zamanda bireylerin kültürel değerlerine yönelik saygının temel alındığı rehberlik ve psikolojik danışma alanında psikolojik danışmanların danışanlara ve kendine göstereceği anlayış önemli bir yer edinmektedir. Dolayısıyla bu araştırmanın diğer bir değişkeni de öz anlayış diğer bir tanım ile öz şefkattir. z şefkat son dönemlerde önemi çok daha iyi anlaşılan ve değer gören bir kavram niteliğindedir. Alanyazında z şefkate ilişkin bazı araştırmalar (Aktaş ve şahin, 2018; Bayar ve Tuzgöl-Dost, 2018; Neff, 2003a, 2003b; Neff, Hseih ve Dejitterat, 2005; Neff, Kirkpatrick ve Rude 2007a, 2007b; Neff ve McGehee, 2010; Neff ve Vonk, 2009; Phillips ve Ferguson, 2013; Tamcan, 2019; Yağbasanlar, 2018; Yeşilirmak, 2019) bulunmaktadır. Bu araştırmalarda bireylerin kendine duyduğu anlayışın sosyal ilişkilerine, kendisiyle olan ilişkisine ve duygusal ilişkisine etkisi araştırılmıştır. Bu ilişkilerde, öz şefkatin bir bireyin mesleki becerilerine olan etkisi merak edilmektedir. Dolayısıyla psikolojik danışmanın kendine yönelik anlayışıyla mesleki becerilerine olan ilişkisi de bu araştırmada bir analiz niteliği taşıyacaktır.

Araştırmada incelenecek diğerk bir değişken ise benlik kurgularıdır. Kùltùre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini benlik kurguları ile olan ilişkisi araştırılacaktır. Benlik kurguları ile ilgili alanyazında bazı araştırmalar (Akhun, 2012; Büyùkselçuk, 2006; Cirhinlioğlu, 2006; Çataloğlu, 2018; Ercan, 2011; Gùndoędu, 2007; İmamoğlu, 1998, 2003; İmamoğlu ve Güler-Edwards, 2007; İmamoğlu ve Karakitapoğlu-Aygùn, 2004; Kağıtçıbaşı, 1996, 2017; Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2017; Karakitapoğlu-Aygùn, 2004; Kuyumcu, 2001; Kwak, 2003; Lin ve Church, 2004; Nisbett, Ji ve Peng, 2000; Singelis ve Yamada, 1999) bulunmaktadır. Bu araştırmalarda kùltürün ve toplumun birey üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bireyi biçimlendiren toplumun birey üzerindeki etkisinin psikolojik danışman kimliğine ve kùltùre duyarlı psikolojik danışma yeterliği mesleki becerilerine olan etkisi merak edilmektedir. Bu araştırma sayesinde bu bilgiye ulaşmak amaçlanmaktadır.

Alanyazında özgeçilik, öz şefkat ve benlik kurguları gibi kavramların psikolojik yardım amacı güden rehberlik ve psikolojik danışma alanına, psikolojik danışman yetiştirilmesine ve psikolojik danışman kimliğine olan etkisinin araştırıldığı bir çalışma bulunmamaktadır. Kùresel dũnyada sınırların sadece siyasi nitelik kazanması, teknolojinin gelişmesiyle toplumsal ve bireysel etkileşimin artması, kùresel aktivitelerin gerçekleştirilmesi ve sınırların genişlemesiyle; kùltürel değerlerin önemi ve niteliği fark edilmeye ve topluma ve bireye olan etkisi keşfedilmeye başlanmıştır. Keřfedilen bu farkın bireylerin ruh sağlığına yönelik etkisi olduğu yadsınamaz. Dolayısıyla, bu çalışma koruyucu ve önleyici ruh sağlığı hizmeti sunan okul psikolojik danışmanlarının kùltùre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini inceleyip mesleki becerilerine olan etkisini de alanyazın çerçevesinde sunacaktır. Mevcut araştırmada, rehberlik ve psikolojik danışma alanı için etkili ve nitelikli bir psikolojik danışma süreci yürütülebilmesi için gerekli kùltürel duyarlılığın önemine değinilecektir. Bu araştırma alanyazına özgün bir bakış açısı kazandıracaktır. Bu çalışmanın psikolojik danışma alanı, eğitimi ve geleceği için, okul psikolojik danışmanlarının mesleki yeterlikleri, mesleki becerileri, kùltùre duyarlılık düzeyinin mesleki becerilerine olan etkisine ve araştırmada yer alan diğer değişkenlerle ilişkisine dair önemli bir katkı sunması beklenmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu web tabanlı uygulamalar aracılığıyla uzaktan ulaşılabilen, aktif çalışma hayatı olan,

yükseköğretimde rehberlik ve psikolojik danışma eğitimi almış, farklı sektörlerde ve kurumlarda çalışan, araştırmaya katılma konusunda gönüllü olan okul psikolojik danışmanlarıyla sınırlıdır. Araştırmada elde edilen bulgular araştırmada kullanılan ölçeklerin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

1.5. Sayıtlar

Araştırmaya katılan okul psikolojik danışmanlarının ölçme araçlarını içtenlikle cevapladıkları, kendilerini nesnel olarak değerlendirdikleri ve objektif şekilde yanıtladıkları varsayılmıştır.

1.6. Tanımlar

Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliği: Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği, insanoğlunun var ettiği kültürün içinde yer alan değişkenlerin etkisiyle bireylere uygulanabilen psikolojik danışma sürecinin yardım alan danışanlar açısından dinamik ve karışık kültürel yapılarının anlaşılabilirliğinin, değerlendirilişinin ve duyarlılığının temel alındığı bir psikolojik danışma tarzı olarak kabul edilmektedir (Pedersen, 1997a).

Okul Psikolojik Danışmanı: Okul psikolojik danışmanı; öğretmen, aile ve diğer paydaşlarla iş birliği halinde, tüm öğretim süreci boyunca öğrencilerin akademik, kariyer ve kişisel-sosyal gelişimlerine yardımcı olmak amacıyla; bireyi tanıma tekniklerinden yararlanarak, önleyici, geliştirici ve çözüm bulucu özellikteki okul psikolojik danışmanlığı programını geliştiren, bu programı uygulayan ve değerlendiren, öğrencilerle bireysel ve grupla psikolojik danışma oturumu, sınıf rehberliği gibi doğrudan ve dolaylı etkileşime dayalı çalışmalar yapan nitelikli kişidir (Ulusal Meslek Standardı Okul Psikolojik Danışmanı Mesleki Yeterlikleri Belirleme Çalışmaları, 2017).

Özgecilik: Özgecilik, kişilerarası ilişkilerde sürecin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi sağlayan, çıkar ilişkisi kabul etmeyen, yalnızca karşı tarafın yararı için yapılan davranışlar örüntüsü olarak tanımlanmaktadır (Tekeş ve Hasta, 2015).

Benlik Kurguları: Benlik kurguları, bireyin çevresindeki bireylerle olan ilişkisinde diğerlerinden ayrı olarak ve diğerleri ile ilişki içinde yer alan duyguların, düşüncelerin ve eylemlerin bütünlüğüdür (Singelis, 1994).

Öz Şefkat: Öz şefkat, bireylerin kendi duygularının farkına varması; bu duyguların içeriğinde yetersizliklerin, acıların ve başarısızlıkların varlığını kabul etmesi ve bireyin kendisine karşı yapıcı bir eleştiri aracılığıyla kendine yönelik anlayış ve nezaketle yaklaşmasıdır (Neff, 2003a).

2. ALANYAZIN

Araştırmanın bu bölümünde, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği, özgeçilicilik, benlik kurguları ve öz şefkat ile ilgili kuramsal açıklamalara, değişkenler arası ilişkilere ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliğiyle İlgili Kuramsal Açıklamalar

Bu bölümde kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili açıklamalara yer verilirken ilk olarak kültür, ardından çok kültürlülük ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

2.1.1. Kültür

Toplum içinde var olan, yaşayan ve gelişen insanoğlu, daima üretken ve geliştiren bir meziyete sahiptir. Bu üretkenlik ve geliştirici tavır yıllar boyunca süregelmiştir ve toplumun devinimsel yapısı devam ettiği için de süregelmeye devam edecektir. Bu üretkenlik insanoğlunun oluşturduğu çeşitli unsurlarla görülmektedir. Bu süreç içinde insanoğlunun oluşturduğu ve geliştirdiği önemli unsurlardan biri, kültürdür. Kültür ile ilgili çok farklı tanımlar ve açıklamalar bulunmaktadır. Kültür, toplumsal ilişkiler içinde yer alan insanların davranışlarına, değerlerine ve inançlarına yönelik oluşturulmuş unsurlardır (Deal ve Kenedey, 2000). Kültür, bireylerin kendi yaşamlarının yanı sıra toplumu paylaştıkları insanların yaşamlarını da kapsayan yaşama yön ve anlam kazandıran davranışsal örüntü, inanç sistemi, dünya görüşü, sosyal değer ve bilişsel yapıyı içeren dinamik bir sistemdir (Delgado-Gaitan ve Trueba, 1991). Diğer bir tanımda ise kültür, gelenekselleşmiş düşünceleri ve değerleri, öğrenilmiş davranışları, paylaşılan semboller ve bireysel farklılıklarda etkili deneyimleri, norm ve anlamlar bütünü ile karmaşık bir şekilde kapsamlı ve bağlı tüm parçaların bütünlüğüdür (Kağıtçıbaşı, 2017).

Fay'a (2001) göre kültür, bir topluluğun yaşamının anlamlandırılması ve bu anlamlandırılma sonucu içeriğinde yer alan birleşik inançlar, değerler ve terimlerin bütünlüğüdür. Aynı zamanda kültür, belli bir zaman ve yerde insan topluluğu tarafından paylaşılan yaşam biçimidir. Bu yaşam biçiminin içeriğinde ise din, dil, tarih, örf, değerler, inançlar ve alışkanlıklar yer almaktadır (Uhlmaan, Schuette ve Yashar, 2001). Ayrıca kültür, toplumun her üyesinin yaparak ve yaşayarak öğrendiği ve bunu nesilden nesile aktararak öğrettiği tüm maddi ve manevi unsurların birleşimidir (Güvenç, 2002). Kültür,

insanlardan umulan davranışları sergileyen ve rolleri sunan ve geliştirilebilen davranışlar, duyular ve düşünceler kümesidir (Durverger, 2004). Genel anlamda ise kültür, tarihsel ve toplumsal gelişim içinde oluşturulan maddi ve manevi değerler ile bunları oluşturmada, gelecek nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal yapısına egemenliğinin değerini yansıtan araçların bütünüdür (Türk Dil Kurumu, 2020).

Kültür, insanoğlunun bu dünya üzerinde hayatta kalması için gerekli bir etmendir. Bireyler kültür ile şekil alır ve uyum sağlar. Kültür bu uyumu ve yaşamı sosyal düzen içinde oluşturmaktadır ve korumaya çalışmaktadır. Kültürün kolektif bir ürün olduğu ve bireylerin toplumu oluşturarak iş birliği ve etkileşimsel olarak oluşturduğu yadsınamaz. Kültür ilk insandan bu yana, insanlar tarafından oluşturulmuş, bir yaşam düzenidir ve insanlar tarafından zamanla yapılandırılmış bir bütünlüğü temsil etmektedir (Ratner, 2014). Yaşantıların, nesilden nesile aktarılanların, alışkanlıkların, inançların, değerlerin ve geleneklerin kültürün üzerinde etkisi bulunmaktadır. Toplumun oluşturduğu bu unsur eski çağlardan bu yana insanoğlunun iletişim ve ilişki kurma vesilesiyle köprü oluşturarak şimdiki zamana kadar gelmiştir. Şimdiki zaman veyahut önceki zamanlarda bireylerin birbirileri ile olan ilişkileri bu yapının gelişimini ve kimi zamanda değişimini sağlamıştır. Bireylerin kurduğu bu ilişki ve etkileşim kültürün temelini oluşturmaktadır. Bu etkileşim kültürün nesilden nesile aktarılmasını sağlamaktadır ve bu aktarımda doğrudan ya da dolaylı öğrenme süreci etkili olmaktadır. Toplumun en küçük yapısı diye tanımlanan ailede başlayan bu süreç, içinde bulunduğu kültürel değerlerin etkisi ile şekillendirilmektedir. Bu, kültürel değerlere süreklilik etkisi kazandırmaktadır. Maddi ve manevi kültürel değerlerin işlevsel olması ve bir bütünden oluşması da oluşturulan kültürün bütünlüğünü en iyi şekilde yansıtabilmektedir. İnsanoğlunun yarattığı tüm araçlar ve gereçler maddi kültürü; diğer tüm anlamlar ve değerler ise manevi kültürü oluşturmaktadır (Kongar, 2008). Tarih boyunca insanoğlunun oluşturduğu pek çok farklı unsur bulunmaktadır. Bu unsurlardan kimileri evrensel değerler içinde yer alırken kimileri ise öznel değerler olarak kabul edilir. Kültürün yapısında evrensel ve öznel değerlerde yer almaktadır. Kültürün evrensel bir değer olduğu kadar öznel bir değer niteliği de vardır. Toplumlar farklı coğrafyalarda yaşamlarını sürdürürken farklı tarihsel geçmişleri oluşturmuş ve geçmiş yaşam içinde oluşturdukları yaşam şekilleri ile öz kültürel değerlerinin oluşmasını sağlamışlardır.

Kültürün sosyal unsurlarla iç içe oluşturduğu değer, insanlığın varoluşsal şartlarından birini oluşturmaktadır. Bireyler ve bireylerin oluşturduğu toplum, kendini var

edebilmek ve varlığını devam ettirebilmek için kültüre ihtiyaç duyar. İnsanoğlunun gelişimi, içinde bulunduğu kültürden her zaman etkilenir ve insanoğlu içinde bulunduğu kültürden bağımsız davranamaz (Kağıtçıbaşı, 1988). İnsanoğlunun çevresel etkiler sonucu oluşturduğu yapı ve doğuştan gelen özellikleri ile oluşturulan kültür yapısı; gene çevrenin etkisi ve bireyin doğuştan getirdiği etkiler nedeniyle kültürlerin diğer kültürlerden farklılaşmasını sağlamaktadır. Kültürel değerler ve yapılar kendi toplumlarına has olmasına rağmen, zaman ilerledikçe izole durumdan çıkıp belirli etkileşimlerle bir toplumdaki diğer bir topluma geçebilmektedir. Çünkü bireysel değerler, alışkanlıklar ve toplumsal değerler zaman içinde değişebilmektedir (Hatch ve Schultz, 2008). Dolayısıyla kültür değişmeyen, sabit kalan ve güven içinde olan bir unsur değildir. Günlük çalışmalarda yenilebilir, farklılaşabilir ya da değişebilir (Müller, 2001). Toplumların ihtiyaçları ve değerleri kültüründe değişmesini etkilemektedir. Kültürel farklılıklar, toplumların içinde buldukları ve ulaştıkları noktaların değişkenliğinden ileri gelmiştir (Güvenç, 2010). Kültür kendi içindeki unsurlara yüklenen anlamları değiştirebilir. Aynı zamanda bu unsurlara yüklenen ve algılanan anlamın özdeş olduğu koşullarda bile kültürün etkisi farklılıkları yansıtabilmektedir (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2017).

Kültür, içinde bulunduğumuz yüzyıl ile farklılıklar göstermeye başlamıştır. Yüzyılın getirilerinden olan bilim ve teknoloji gibi alanlarda kültürel etkileşimlerin artmasıyla birtakım kültürel değişimler yaşanmaktadır. Kültürel değişimler, toplumlar arası paylaşımlar ve faaliyetler gibi alışkanlıkların değişmesini ve etkileşimlerin artmasını sağlamıştır. Dolayısıyla farklı kültürel değerler içinde yer alan bireyler, farklı bir din, dil, etnik köken ve kültür ile bir araya gelme fırsatı edinmiştir (Bulut, 2014). İçinde bulunduğumuz yüzyılın küreselleşen dünya içinde yer almasıyla, farklı kültürlerin kendi aralarında daha hızlı ve sık etkileşime girmesi olağanlaşmıştır. Küreselleşen dünya içinde her milletten, ırktan, cinsiyetten ve dinden insanların varlığı, tüm insanlar ve dünya tarafından tanınmasını ve etkileşime girmesini sağlamıştır. Bu etkileşim, kültürlerin kendi içinde değişimler oluşturmuştur. Ortaya çıkan değişim kimi zaman kabullenilmiştir kimi zaman kabullenilmemiştir. Toplumlara has kültürlerin yeni ve farklı bir kültür ile etkileşime giriyor olması, toplumun her kesimi tarafından aynı tutumla karşılanmamıştır. Dolayısıyla toplumların kendine has kültürel değerlerini korumaya ilişkin yönelimleri görülmüştür. Küreselleşen dünyada birden fazla kültürün içinde kendini bulan insanoğlu, öz kültürel değerlerini koruma ve kendini başkaları tarafından öz kültürü ile kabul edilme

ihtiyacı duymuştur (Parekh, 2002). Bireylerin toplumun diğer kesimi ve dünyada yer alan diğer topluluklar tarafından kendine ait kültürel değeri ile kabullenmesi kültürel farklılıklara yönelik saygının ve ilginin artmasını sağlamıştır. Bu şekilde kültürel çeşitliliğin ortaya çıkarılması ve etkileşimsel süreçlerin artması ile psikolojinin genişleyebilecek bir potansiyel alanı doğmuştur. Kültürlerarası psikoloji ortak olanın diyalektiğini tanımlamaya başlamıştır (Kağıtçıbaşı, 1993).

Sonuç olarak kültür her toplumun süregelen ve farklı yapı içinde oluşturulmuş değerleridir. Bu kültürel yapılar toplumlararası farklılıklar göstermektedir ve kültürler etkileşime girmektedir. Kültürlerin etkileşime girmesi ile evrenselleşen dünyada toplumlar farklı kültürleri, dinleri, dilleri, cinsiyetleri, gelenekleri ve yaşam tarzlarını öğrenmektedir. Bu durum, kimi toplumlarda öz kültürel değerleri için bir tehdit olarak algılanırken bazı toplumların kültürlerinin gelişmesini ve o kültürün tanınmasını sağlamaktadır.

2.1.2. Çok kültürlülük

Küreselleşen dünyada farklı toplumların birbirleriyle etkileşime girmesi ve var olan kültürlerin kendi kültür kimliğini korumaya yönelmesi ile çok kültürlülük terimi ortaya çıkmıştır. Amerikan Psikoloji Derneğine (APA) (2002) göre; ırk, etnik köken, cinsel yönelim, cinsiyet, yaş, dil, engelli olma, dinsel yönelim, sosyal sınıf ve diğer kültürel yapıların farkında olunması çok kültürlülük olarak adlandırılmaktadır. Parekh'e (2002) göre çok kültürlülük ise kültürle etkileşime giren ve ondan beslenen farklılıklarla, bir grup insanın kendisine ve dünyaya anlam vermesi, yaşamda kullandıkları kuralları, inançları ve uygulamaları düzenlemesi ve bir bütünlük kazanması halidir.

Çok kültürlülük farklılıkları tanımlamak ve birlikteliği vurgulamak için önemli bir yapıya sahiptir. Bu kavramı çoğu toplum tanımıştır ve benimsemiştir. Çok kültürlülük terimini yirminci yüzyılın sonlarında İsveç ilk kez tanımlamıştır. Amerika'da çok kültürlülüğün tanımlanabilmesi için özellikle Afrika kökenli göçmenler mücadele etmişlerdir. Bu mücadelenin ardından Amerikalı yetkililer kültüre duyarlı politikaları kabul etmiştir (Sadri ve Flammia, 2011). Avustralya, Kanada, İngiltere ve Almanya gibi ülkeler ise kendini 1970'li yıllarda çok kültürlü olarak kabul etmiştir (Parekh, 2002). Son zamanlarda kültürel çeşitliliği ve farkındalığı olan ülkeler, toplumunda taleplerini ve ihtiyacını karşılamak adına çok kültürlülük ile ilgili yasal düzenleme ve yenileme çalışmalarında bulunmaktadır (Polat, 2013). Çok kültürlülük, özellikle 1960'lı yıllarda

göç alan ülkelerde yoğun bir şekilde gündem olurken, 1990'lı yıllarda ise teknolojik gelişmeler ve toplumlararası etkileşimlerin artmasıyla tüm dünyada söz edilen ve gündemde yer alan bir terim olmuştur. Her ne kadar göç alan ülkelerde bu kavramın açıklanma ve tanınma çabaları olsa da çok kültürlülük farklı kültürlerin bir arada yaşadığı ve ortak geçmiş değerleri olan herkesi kapsamaktadır. Genel anlamda çok kültürlülük, sadece yoğun göç alan toplumları değil, farklı kültürden bir arada yaşayan tüm toplumların üzerine konuşması gereken bir konudur (Aksoy, 2015).

Çok kültürlülük, bir toplum içinde farklı kültürlerin hep bir arada yaşaması ve bu yaşantının her kesim tarafından saygı duyulmasını ifade etmektedir (Altaş, 2013). Yaşamın her evresinde uluslararası iş birliği ve küreselleşmeyle karşımıza çıkacak olan kültürlerarası tanışma evresi, farklı kültürdeki insanların etkileşimini ve değerlerini temel alarak evrensel toplumun zeminini oluşturmaktadır (Can, 2004). Evrensel toplumun zemininde ise çok kültürlülük yer almaktadır. Kültüre duyarlılığın yirmi birinci yüzyıl başlarında ivme kazanmasında toplumlararası etkileşim ve kültür üzerine yapılan çalışmaların artması etkili olmuştur. Toplumların kendi içinde ve aralarında kültürel farklılığına dikkat çekilmiştir. Bunun temel nedeni ise toplumların içinde yer alan ve yaşayan insanoğlunun aynı ve ortak değerlere, geçmişlere ve hatta ortak yaşam bölgelerine sahip olmalarına rağmen farklı kültürel değerler oluşturmuş olmalarıdır (Cırık, 2008).

Kültüre duyarlılığa dikkat çekilmesinde en temel nokta, gruplar arası farklılıkları korumak, sürdürmek ve tanınmasını sağlamaktır (Başbay ve Bektaş, 2009). Kültürel değerlerin oluşması, farklı toplumların kültürel değerlerinin değişmesi ve farklılıkların oluşması bireyler ve hatta toplumlar arası dışlanmaya ve ötekileştirmeye neden olmuştur. Toplumların farklılıkları kabul etmekte zorlanması ve kimi zaman tuhaf karşılaması o toplumun kültürel duyarlılığının zayıf olduğunu gösterebilir. Son zamanlarda ise çok kültürlü toplumlarda ve küreselleşen toplumlarda çok kültürlülük çalışmalarına ilgi artmıştır (Bulduk, Tosun ve Ardıç, 2010). Çok kültürlülüğe ilgilerin ve çalışmaların artmasıyla kültüre duyarlılığın temeli oluşmaya başlamıştır. Çünkü çok kültürlü toplumlarda ve yaşamlarda kültüre duyarlılığın yüksek olması beklenilmektedir. Çok kültürlü toplumlarda var olan kültürel çeşitlilikten dolayı kültüre duyarlılık yaygındır. Bu kültüre duyarlılıklar; cinsiyet, ırk, etnik köken, din, eğitim ve yaş gibi pek çok unsurların bir araya gelmesi ile oluşmaktadır (Bayık, 2008). Kültüre duyarlılığın temelinde bireysel farklılıklar yer almaktadır. Bireysel farklılıklar kültürel farklılıkların oluşmasında etkin

rol oynamaktadır. Kültürel farklılıklar, kültürel öğelerin temelinde olan farklılıklara dayanırken, çok kültürlülük ise bütün kültürel yapıların bir arada var olması ve yaşanmasını ve aralarında çıkabilecek çatışmanın önlenmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Çok kültürlülük birlikteliği kuvvetlendirmek, bir arada barış içinde yaşamak ve bu vesile ile huzurun oluşmasını ve korunmasını sağlamaya önem göstermektedir (Yakışır, 2009).

İnsanoğlunun siyasi sınırlar oluşturması, toplumsal ve ekonomik faaliyetlerle geçinmesi ve ardından başlatılan ticaret ve göç akımlarıyla etkileşime girmesi kültüre duyarlılığın oluşmasında önemli payı vardır (Güvenç, 2010). Birbirini tanımaya çalışan ve geleneklerine tanık olan toplumlar etkileşimsel boyutta farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıkları kendi toplumu içinde ya da başka toplumların gözünde kabullenilmesinde zorluklar yaşanabilmektedir. Bu tanıklıkta bazı toplumların kültürlerini benzetip tek tip kültür edinilme ve yeni bir hayat tarzı oluşturma çalışmaları devam ederken, bazı toplumların kendi kültürüne yönelik keskin sınırlar çizdiği ve korumaya çalıştığı görülmektedir. Bu ise bazı alanlarda küresel boyutta çatışmalara neden olmaktadır (Aksoy, 2015). Toplumun içinde var olan kültürlerin ortak olduğu davranış tutumları evrensellik göstermeyebilir ve farklı kültürel değerler sadece o kültüre has olmayabilir. Dolayısıyla, insan davranışlarının kültürel açıdan açıklanması için kültürden kültüre bireyin davranışlarının benzerlikleri ve farklılıkları göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Kağıtçıbaşı, 1993). Kültüre duyarlılığın temel amacı ise bu bireysel farklılıkların ve benzerliklerin koşulsuz bir şekilde kabul edilmesi sağlamaktır ve bu çatışmaların oluşmasının engellenmesidir. Çok kültürlülük ile ilgili yapılan çalışmalar, toplumsal eşitsizliklerin sona ermesi ve çatışmaların en aza indirilmesini istemektedir (Polat, 2013). Bu çalışmalar yapılırken bir toplum içinde kimi zaman baskın kültür ve alt kültür karşı karşıya gelmektedir. Geniş topluluklarla beraber yaşama yollarını eşit düzeyde paylaşan bir küme insanın var olan kültürü, baskın kültürün yanında alt kültür olarak isimlendirilir (Gratez ve Smith, 2011). Alt kültür, tüm toplulukların içinde bulunmasına rağmen bazı baskın kültürdeki yapılar tarafından örtülebilir (Paşaoğlu-Baş, 2018). Ancak çok kültürlülük, toplumun içinde var olan alt kültürün ya da üst kültürün kümeleşmesini değil, aradaki bütünleşmenin sağlanmasına dayanan bir yapıyı savunmaktadır (Balı, 2001). Kültür, o ülke içinde var olan kültürel hareketlerin ve alt kültürel grupların tanınmasını sağlar (Hatch ve Schultz, 2008). Böylece çok kültürlülük amacına ulaşmaktadır. Kültüre duyarlılık bir grup içinde yer alan farklı kültürel değerlerin

özünü koruması ve beraberliğin güçlendirilmesi konusunda önemli ve gerçekçi bir role sahiptir. Çok kültürlülük gelişmiş toplumların ve gelişmekte olan toplumların kültürel grupları arasında kapsamlı ve eşit düzeyde haklara sahip olması gerektiğini savunmaktadır (Kaya, 2007).

Genel anlamda çok kültürlülük, bireyler ve toplumlar arası farklılıklara saygı duyan, her kültürün kendi öz değerleri koruyarak varlığını devam ettirebileceğine inanan, toplum içinde kültürel farklılıklar ile birliği ve beraberliği korumaya çalışan, birleştirici ve kültüre duyarlı bir yapıyı desteklemektedir. Kültüre duyarlı olmak çok kültürlülük için en temel özelliktir. Kültüre duyarlı birey, toplumun da kültüre duyarlı olmasını sağlayacaktır ve kültüre duyarlı bir toplum oluşturarak, farklılıklara saygılı bir birey, bir toplum ve gelecek oluşturacaktır.

2.1.3. Kültüre duyarlı psikolojik danışma ve yeterliği

Psikoloji alanında pozitivist mekanik bilim modelinin devamlılığı, insan davranışlarında var olan zenginlikten ve karmaşıklıktan yoksun bırakmıştır ve bu belli bir zamana kadar süregelmiştir. Psikoloji bilimi belli bir döneme kadar, insan davranışlarını evrensel bir kural içinde değerlendirmesi ve mekanik bilim modelini temel alması ile davranışların temelinde çevresel, kişisel farklılıklar ve kültürel çeşitlilik gibi etkenleri dikkate almamıştır. Daha sonraki süreçte psikoloji biliminin ilerlemesi ve genişlemesi ile çevrenin etkisi ve önemi hız kazanmaya başlamıştır (Kağıtçıbaşı, 1993).

İnsanlar pek çok açılardan birbirlerinden farklı yönlerde sahiptirler. Bu farklılıklar yüzyıllar boyunca devam etmiştir. Bireysel farklılıklar arasında zihinsel, fiziksel, psikolojik, toplumsal ve kültürel farklılıklar yer almaktadır (Kuzgun ve Deryakulu, 2017). Bu farklılıklar içinde kültürün, insan davranışlarında önemli bir pay edindiği görülmektedir ve zamanla psikoloji biliminde incelenen ve araştırılan bir kavram haline almıştır. Kültürel çeşitliliğin ve bireysel farklılığın öne çıkması, psikoloji biliminde kalıplaşmış klasik bulguların eleştirilmesini sağlamıştır (Kağıtçıbaşı, 1993).

Kültür, bireylerin çevresini sarar ve kişisel, ailevi, ortak, toplumsal ve evrensel bir nitelik taşır. Bu nitelik psikoloji biliminde çevrenin ve kültürün etkisini göz önünde bulundurulması gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca kültürün etki alanının genişlenmesi olağandır çünkü kültür çok boyutlu ve sürekli değişken bir yapıdadır (Gay, 2002). Bu yapı, bireylerin yüzyıllar boyunca değişen ve gelişen toplum içinde yetişmesini ve ihtiyaçlarının farklılaşmasını sağlamaktadır. Nitekim kültür, bireylerin psikolojik

desteğinde, psikolojik test uygulamasında, kültürel törenler ve adetler esnasında bireylerin gösterdiği davranış kalıplarında bireyin ruh halini anlamada, anlamlandırmada ve psikolojik yorumlama sürecinde önemli bir bakış açısı sunmaktadır (Kurt, 2002). Kültüre duyarlılık ise kültürle iç içe geçmiş, kültür ile farklılıklar yansıtan ve bundan etkilenen kimliklerle ilgilenmektedir (Parekh, 2002). Dolayısıyla, bireyin kişiliği gibi bireyin toplumun etkisiyle taşıdığı kimlikte, çok kültürlülük ve kültür, insan davranışını anlamak için kullanılan kaynaklar arasında yer almaktadır (Bock, 2001).

Kültürel olmayan insan davranışı yoktur. Kültür ile ilgili her farklılık ve öznellik bireyler tarafından oluşturulmuştur ve bu durum bireylerin davranışlarını etkilemiştir. Kültür en temel psikolojik kavramları ve yapıları tanımlar ve biçimlendirir (Bourse ve Yücel, 2017). Kültürü var eden unsurlar birbirlerini etkilemektedir ve her kültür kendine ait unsurlarıyla kendine has etkileşim ile bu etkileşimi gerçekleştirir (Benedict, 2003). Dolayısıyla, psikoloji ve kültür arasında karşılıklı bir ilişki bulunmaktadır. Kültür ve psikoloji bir dağın iki farklı sırtını temsil etmektedir. Bu iki kavram birbirini tamamlamaktadır ve beslemektedir; aynı zamanda aralarında farklılaşmaktadır ve ayırıcı özellikleri de bulunmaktadır. Bu kavramların ortak yönü ise, kültürün psikolojinin var olan diyalektiğini ve psikolojinin ise kültürel etkilerini hayata yansıtabilmesidir. Kültür psikolojiktir ve psikolojiyi içinde barındırmaktadır. Psikoloji ise kültürel ve kültürü içermektedir. Psikolojinin kültürel bir temeli ve kültürel bir etkisi bulunmaktadır. Kültürün bileşenleri insanlar tarafından oluşturulmuştur ve yapılandırılan bu bileşenler, insanlarla etkileşime girmiştir. İnsanoğlu yaşayacağı çevreyi ve ihtiyaç duyduğu ilişkileri oluşturacağı kültürel çevre ile edinmektedir. İnsanoğlunun oluşturduğu bu kültürel toplum, kültürel zeminde sosyal öğrenme, empati, norm vb. pek çok etkileşimin gerçekleşmesini sağlamaktadır. Bu durum psikolojinin kültürel bir temeli olduğunu savunmaktadır (Ratner, 2014). Diğer bir bakış açısı ise kültür ile ruhsal yaşam arasında temelde gelen yapısal bir türdeşlik olduğudur. Her ikisi de birlikte ele alınması ve incelenmesi gereken bir yapıdadır. Kültürün ruhsal yaşamda yer almasının gerçekliği açıktır. Kültürel süreçler ile ruhsal mekanizmalar içselleştirilebilir (Laplantine, 2001).

Kültürün psikoloji bilimi üzerindeki etkisi, psikoloji bilimi içinde yer alan tüm alt dallar içinde zamanla kültüre duyarlı bir yapı halini almıştır. Bu alt dallardan biri ise danışmanlık psikolojisidir. Danışmanlık psikolojisi alanında psikolojik danışma süreci diğer tüm psikoloji alanında olduğu gibi bir araç niteliğindedir. Psikolojik danışma, psikolojik destek almak için gelen danışana uygulanan çok bileşenli bir kavramdır (Terzi

ve Ergüner-Tekinalp, 2013). Ayrıca psikolojik danışma, bireylerin yaşamlarında karşılaştıkları sorunlarla baş etmeleri ve bu çabada bireysel kaynakların iş birliği içinde gelişim gösterme ve yardım etme sürecidir. Bu süreçte bireylerin kişisel-sosyal, kariyer-mesleki ve eğitsel-akademik ihtiyaçlarının en iyi düzeye çıkarmak ve desteklemek gerekmektedir (Murdock, 2012). Psikolojik danışma sürecini yürüten kişi ise psikolojik danışmandır. Psikolojik danışman, bireylerin kariyer, akademik ve kişisel gelişimlerine destek olmayı, bu alanlarda ortaya çıkabilecek problemler karşısında çözüm aramayı, bireylerin ruh sağlığını davranışsal, duyuşsal ve bilişsel açılardan geliştirmeyi hedefleyen alanında profesyonelleşmiş kişilerdir (Gladding, 2013). Psikolojik danışmanlığın temel odağında ise danışanlarının gelişimsel görevlerine destek olmak, danışanlarına tam bağlamda yardımcı olmak ve o bireylere yaşam becerisi kazandırabilmek bulunmaktadır (Nelson-Jones, 2014).

Egan'a (2011) göre ise psikolojik danışma sürecinde amaç, kimi zaman duygusal düşünsel ya da davranışsal problemler ve karmaşık sorunlar ve durumlar karşısında destek olmak, bireylerin içinde var olan potansiyellerini keşfetmek, fırsatlar ile karşılaşıldığında değerlendirilmesini sağlamak ve krizlerle mücadele etmektir. Psikolojik danışmanlar danışanlarına yönelik daha etkin ve aktif bir şekilde bireylerin sorunlarını en etkili şekilde yönetebilmesini, eksik kaynak ve olası olanaklar karşısında neler yapılabileceğini, günlük yaşam sorunlarına ve karmaşıklığına karşı danışana ayna olmak ve değişimi başlatmayı amaç edinmektedir. Psikolojik danışmanın verdiği destek ve psikolojik danışma süresince elde edilen kazanımların istenilmesi, psikolojik danışmanın amaç edinmesi ile örtüşmektedir. Ancak danışanın bu durumdaki rolü önemlidir. Danışanın psikolojik danışma süresince istekliliği ve amacı psikolojik danışma sürecini şekillendirmektedir. Danışanın sorunları ve ilgi alanları ile aldığı psikolojik danışma sonunda kendisine düşen sorumlulukların farkına varması ve sorumluluklarını uygulaması gerekmektedir. Kısaca, psikolojik danışmanın amacı bireylerin sorunlarını bir ilaç gibi çözmek değil, kişinin bu ve buna benzer durumlar karşısında, durumları etkin bir biçimde yönetebilmesi, olasılıklarını fark etmesi ve bunları denemeye istekli olması, sorunlarını aşması konusunda önem teşkil etmektedir. Psikolojik danışma süreci içinde danışanın iç dünyası ve danışanın sosyal çevresiyle ilgili yapılar bulunmaktadır. Dolayısıyla psikolojik danışma kişilerarası ve kişisel problemlere yönelik bir ihtiyaç niteliğindedir (Cormier ve Hackney, 2008). Nitekim bu ihtiyaçlar için psikolojik danışmanların, danışanlarına yönelik amaçları bulunmaktadır. Bu amaçlar arasında danışanlarının

gelişimsel ihtiyaçlarına yönelik destek sunmak, danışanlarının yaşadıkları ve karşılaştıkları sorunlar karşısında çözüm aramak ve bu sorunlarla karşılaşmaması için önleyici çalışmalarda bulunmak yer almaktadır. Ayrıca, danışanına iyileştirici ve profesyonelliğe dönük tedavi edici destek çalışmaları yapmak, danışanının kendisini ve olanaklarını keşfetmesini sağlamak, danışanın bilişsel yeteneklerini geliştirmek, danışanına pozitif bir benlik geliştirmesinde yardımcı olmak ve danışanın sağlıklı ve iyi bir yaşam tarzı oluşturmaya destek olmak yer almaktadır (Gibson, Basile ve Mitchell, 1993).

Psikolojik danışmanın mesleki anlamda en iyi hizmeti sunabilmesi için uygun ve nitelikli bir psikolojik danışma eğitimi alması, tecrübeli bir psikolojik danışmandan süpervizyon alması ve mesleki kazanım için eğitimlere katılması ve psikolojik danışmanların mesleki yeterliliklerinin sınırlarını bilmesi ve farkında olması gerekmektedir (Geldard ve Geldard, 2013). Psikolojik danışma yapmak için bireylerin o alana ait nitelikli bir eğitim alması, bireyle psikolojik danışma ve grupla psikolojik danışma uygulaması yapması, bilgi ve beceri açısından yeterli donanıma sahip olması gerekmektedir (Voltan-Acar, 2014). Aynı zamanda psikolojik danışmanların etkili bir psikolojik danışma süreci yapabilmeleri için danışanlarının psikolojik danışma oturumuna getirdikleri konuya ilişkin, o konu ile ilgili zorluklara, gözlenebilir ve anında gelişebilir durumlara yönelik bütünleştirici olabilmesi gerekmektedir (Sklare, 2013).

Psikolojik danışma süreci aynı zamanda bir iletişim sürecidir ve içeriğinde var olması gereken bazı meziyetleri barındırmalıdır. Bu iletişimsel meziyet, terapötik ilişkidir. Psikolojik danışma sürecinde terapötik ilişkinin payı büyüktür. Bu ilişkide psikolojik danışman ve danışan ilişkisinde dikkat edilmesi gereken noktalar bulunmaktadır. Psikolojik danışman, danışanı gözlemlemelidir, destekleyici ve cesaretlendirici ifadeler kullanabilmelidir ve kurduğu iletişim süresince danışanın duygularını ve anlattığı genel konuları iyi bir şekilde çözümlemelidir. Psikolojik danışma içinde psikolojik danışmandan beklenen bu iletişim becerisi danışanın kendini daha iyi ve güvende hissetmesini sağlamaktadır. Psikolojik danışmanın danışan ile kurduğu iletişimin yanı sıra zorunlu ve yeterli şartları da tamamlaması gerekmektedir (Cormier ve Hackney, 1999). Bu şartlar arasında terapötik koşullar yer almaktadır. Psikolojik danışman, psikolojik danışma içinde terapötik ortamı sağlamalı ve terapötik koşullara uyması gerekmektedir. Terapötik koşullar arasında terapötik ilişki içinde saygı,

saydamlık, empati, somutluk vb. gibi koşulları yerinde ve en etkili bir şekilde kullanmalıdır (Voltan-Acar, 2014).

Türkiye’de psikolojik danışmanlar, farklı alanlarda mesleki gelişim göstererek farklı gelişim süreci içinde yer alan bireylerin bireysel ihtiyaçları, sosyal ve psikolojik uyuma yönelik çalışmalarda bulunmaktadır. Psikolojik danışmanlar eğitim, sağlık, iş yaşamı, spor vb. gibi pek çok alanda çalışmaktadır. Önleyici ruh sağlığı çalışmalarında önemli bir rol üstlenen psikolojik danışmanlar, okul psikolojik danışmanlığı, aile psikolojik danışmanlığı ve kariyer psikolojik danışmanlığı gibi pek çok dalda, bireylerin değişen ihtiyaçlarına ve sorunlarına yönelik cevap aramaya çaba göstermektedir (Savi-Çakar, 2018). Son yıllarda gelişen ve değişen dünya ve toplumsal yapıların etkisi ile danışanların ihtiyaçları farklılıklar göstermeye başlamıştır. Bu farklılıkların danışanların özellikle psikolojik danışma sürecinde yeni konular ile destek almak istemeleriyle gündeme gelmektedir. Danışanların sosyal medya gelişiminin etkisi, küreselleşen dünya düzeni, savaşlar, yaşlanma, yalnızlaşma, krizler ve travmalar, toplumsal cinsiyet rolleri ve sosyal adalet anlayışı gibi sorunlar ile psikolojik danışmanlara başvurmaktadır (Webber ve Mascari, 2010). Bireyler arası insani boyut ve insani haklar, danışanlar ve psikolojik danışmanlar arasında oluşturulan terapötik ilişki, psikolojik destek için önemli etkiler arasındadır (Corey, 2008).

Her bireyin öz değerinin, danışanların yaşamlarına etki ettiğinin bilinciyle psikolojik danışmanın danışanlarına karşı kapsayıcı bir bakış açısıyla yaklaşması gerekmektedir (Henriksen ve Trusty, 2005). Farklı kültürel süreç içinde gelişen ve yetişen bireylerin, farklı davranışsal ve bilişsel yapılar oluşturacağından dolayı meslek uygulayıcılarının bireyselliğe önem vermesi, mahremiyet ve etik gibi konularda özen göstermesi gerektiği vurgulanmıştır (Pedersen vd., 2002). Bu bakış açısının etkisiyle özen gösterilmesi gereken diğer bir unsur ise kültürdür. Kültür; yaş, eğitim, ırk, medeni hal, fiziksel yeterlilik ve cinsel tercih gibi konuları içinde barındıran ve son yıllarda psikolojik danışmanlık mesleği için önemi daha da artan bir özelliğe sahiptir (Çetinkaya, 2015). Bireyin kendi içinde barındırdığı karakteristik zenginliğin en güzel örneği kültürdür. Kültürü ve kültürel etkileri araştıran ruh sağlığı araştırmacıları, bireyin davranışlarının anlamlandırılmasında mekanik bilimi eleştirmiştir ve bu konuda duyarlılık kazanmaya çalışmıştır. Kültüre duyarlı ruh sağlığı çalışmalarına ve araştırmalarına önem gösterilmiştir. Psikoloji alanında kültürel değerlere duyarlı olmaya yönelik eğitim amaçlanmıştır. Kültürel değerlere duyarlı eğitimin geçerliliği bulunur ve bu eğitim

içeriğine göre eğitim alan bireyler kültürel farklılıkları kazanç, birikim ve değer olarak görür. Ayrıca kültüre duyarlı eğitim, bireylerin ortak sorumluluk elde etmede, empati gelişiminde, ortak duygu ve başarı kültürü oluşturulmasında kapsayıcı bir role sahiptir. Öz güven gelişimi, akademik yeterlilik ve karakteristik ilgi ve yeteneklerin gelişiminde ve bakış açılarında kültüre duyarlı eğitimin payı büyüktür (Gay, 2002). Kültüre duyarlılık sadece çok uluslu ve kalabalık ülkelerin üzerinde durması gereken bir konu değildir. Türkiye’de de kültüre duyarlılık kavramının üzerinde durulması gerekmektedir. Türkiye’de çok farklı ve zengin kültürler yapılarının olması, farklı coğrafi bölgelerin yer alması, çeşitli ve farklı gelenekleri ve görenekleri içinde barındırması, cinsiyet farklılıkları ve toplumsal cinsiyet rollerinin etkisi, ekonomik koşulları çeşitliliği ve bireysel farklılıkları içermesi kültüre duyarlı bir geleceğin inşa edilmesi için önem içermektedir (Çetinkaya, 2015).

Bireylerin ruhsal açıdan yaşadığı her durum, o bireyle ilgili psikolojik varsayımsal bir görüş oluşturulmasını sağlamaktadır ve ruh sağlığı uzmanları da bu duruma ilişkin kendini mesleki açıdan hazır hale getirmeye çalışmaktadır (Adler, 2018). Dolayısıyla psikolojik danışmanlarının etkin ve hazır olabilmesi için; psikolojik danışmanın kişisel niteliklerinin, kavramsal becerilerinin, müdahale becerilerinin, kişilerarası ilişki becerilerinin ve kültürel duyarlılık becerilerinin önemlilik derecesi yüksektir (Cormier ve Hackney, 1999). Kültürel farklılıklara saygı ve duyarlılık psikolojik danışmanların eğitimde önem gösterilmesi gereken bir konudur (Pack-Brown, Seymour ve Thomas, 2008). Pedersen’e (1997b) göre kültüre duyarlılık psikolojik danışmanlar için önem teşkil eden bir yapıdadır ve farklı kültürel yapılar içeren toplumlar arasında uygun ya da uygun olmayan davranışlar sergilenebilmektedir. Bireyler, davranışlarını ait oldukları kültür aracılığıyla edindikleri yadsınmaz ve bireyler içinde buldukları kültürel çevre içinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Çok kültürlülük ya da kültüre duyarlılık yeterliği bu aşamada devreye girmektedir ve bireylerin öz kültürel kimliği ve kendi kültüründen farklı dünya görüşlerini öğrenme eğiliminde olma ve kültüre duyarlı tekniklerin geliştirilmesini kapsayan yetenek olarak adlandırılmaktadır (Gay, 2002). Amerikan Danışmanlık Derneği (ACA) (2014) göre psikolojik danışmanların din, dil, ırk, kültür, engel, cinsiyet, cinsel tercih vb. tüm karakteristik özelliklere yönelik olarak ayrımcı tutum, dışlayıcı tavır ve davranışta bulunulmasının etik kurallar açısından uygun olmadığını dile getirmiştir. Psikolojik danışmanların danışanlarına yönelik, onların kültürel değerlerine ve kültürel çeşitliliğine saygı duymaları gerektiği bildirilmiştir. Bir psikolojik danışmanın kültüre

duyarlılık açısından kendini yeterli bulması, danışanın bireysel ve toplumsal yapı açısından etkilerinin farkında olması, danışanın kültürel süreci hakkında bilgi sahibi olması önemlidir (Reddy, 2006). Psikolojik danışmanların her ne koşulda olursa olsun danışanlarına karşı ayrıştırmacı söylem ve davranışlar uygulamaması gerektiği belirtilmiştir (ASCA, 2010). Çünkü her birey kendine özgüdür ve her bireyi koşulsuz kabul etmek ve saygı duymak psikolojik danışma alanının özüdür.

Yirmi birinci yüzyılda psikolojik danışmanların kültüre duyarlı olması bir gereklilik halini almıştır. Psikolojik danışmanlar, danışanlarını onların kültürel bakış açılarına göre anlamaya çalışmaktadırlar (Doğan, 2005). Kültürün insanoğlunun davranışlarını nasıl etkilediği, danışanın yaşadığı sorunlar üzerinde problemlerinde kültürel değerlerinin etkilerini, kültürel etkilerin problemler karşısında nasıl ortaya çıktığı, nasıl algılandığı ve nasıl çözüldüğü; psikolojik danışma sürecinde kültüre duyarlılık ile ilişkilendirilmektedir (Kleinman, 1988). Dolayısıyla psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yapma konusunda bilgi ve beceri sahibi olması ve yardım sunduğu bireylerin kültürel farklılıklarına duyarlı olması beklenmektedir (Conyne, 2013). Psikolojik danışmanlar, danışanlarının değerlerine yönelik uygun çalışmalarda bulunması için kültüre karşı duyarlı olmalıdırlar ve kültürel farklılıklara saygı duymalıdırlar (Corey, 2008). Nitekim psikolojik danışma alanı yardım hizmetini temel alan, yardım meslek grupları içinde kendine has önemli bir rolü olan, bireylerin güçlü, yaratıcı ve bilinçli olarak yaşamlarına yön vermelerini amaç edinen bir meslek alanıdır.

Psikolojik danışmanlık mesleğinin temel ilkeleri bulunmaktadır. Bu ilkeler arasında yetkinlik, dürüstlük, duyarlılık, hoşgörü ve saygılı olmak, bireysel ve kültürel farklılıklara duyarlılık, toplumsal sorumluluk ve mesleki ve bilimsel sorumluluk yer almaktadır (Türk Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Derneği, 2014). Bu ilkeler kapsamında psikolojik danışmanlar, danışanların duygularını ifade edebilmesine, danışanların ilişkilerinde açık ve bağımsız olmasını, danışanlarının içinde bulunduğu sosyal çevrenin etkisinin fark edilmesini, danışanların kendini tanınmasında destek olmayı amaçlamaktadır ve danışanların güçlük çektikleri alanların fark edilmesinde önemli bir etki oluşturmaktadır. Dolayısıyla psikolojik danışmanlar psikolojik yardım sürecinde farklı kültürel özellikleri olan danışanlarına kültüre duyarlı bir destek sunmalıdır (Corey, 2008). Psikolojik danışmanlar içinde bulunduğu toplumun ya da dünya toplumunun ihtiyaçlarını ve sorunlarını fark etmektedir ve çalışmalarında bu sorunların çözümünde ve ihtiyaçların

giderilmesinde destek olmaktadır. Psikolojik danışmanlar psikolojik danışma süreci içinde danışanın kültürel farklılığına saygı duymaktadır ve bu yapının anlaşılabilmesi için gerekli özeni göstermektedir. Psikolojik danışmanlar için yaş, cinsiyet, din, dil, etnik köken, engel durumu, cinsel yönelim, medeni durum ve sosyo-ekonomik durum, kültürel ve bireysel farklılıklar hoşgörü ile karşılanması gereken bir unsurdur. Psikolojik danışmanlar için her birey eşit haklara ve psikolojik danışma alma hakkına sahiptir. Psikolojik danışmanlarda her bireyi koşulsuz kabul edici olması ve danışanlara anlayış göstererek mesleklerini icra etmesi gerekmektedir (Türk Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Derneği, 2014).

Geleneksel ve mekanik bilim modelli psikolojik danışma kuramları tek kültürlü bir yapıdadır ve farklı ırk ve etnik kökene, cinsel tercihe ve diğer kültürel değerlere taraflı davranmaktadır (Sue, Arredondo ve McDavis, 1992). Klasik kuramların çoğu beyaz Avrupa kökenli bireyler ve heteroseksüel erkekler için geliştirilmiştir. Kültürel duyarlılık temelinde psikolojik danışma kuramlarının pek çoğu eleştirilmiştir. Bireyin kendi dünyasını öznel anlamda ele alan kuramlar bulunmaktadır. Bu kuramlar arasında insan doğasına fenomenolojik açıdan yaklaşan birey merkezli danışma kuramı, varoluşçu kuram ve adleryen danışma kuramı yer almaktadır (Murdock, 2012). Kültüre duyarlı psikolojik danışma kuramı özellikle geleneksel psikolojik danışma kuramlarının bireysel farklılıkları, kültürü, bireylerin farklı yaşam tarzını önemsemediğinden dolayı; normal ve anormal durumların değerlendirilmesini ve eleştirilmesini, nitelikli psikolojik danışma tanımının Avrupa ve Amerika normlarına göre şekil almasından dolayı da psikolojik danışma eğitimlerinde kültüre duyarlılığın önemini vurgulamaktadır (Sue ve Sue, 1990).

Psikoloji alanında kültüre duyarlılığın ele alınması ilk zamanlarda azınlık grupları ve kültürlerarası psikolojik danışma boyutu olarak görülmüştür (Pedersen, 1978; Sue ve Sue, 1972; 1977). Daha sonraki zamanlarda ise kültüre duyarlılık içeriğindeki kültür kavramı araştırmacılar için cinsel yönelim, din, ırk, sosyoekonomik durumu, engel durumu ve pek çok kavramla içselleştirilmiştir (Davis, 2014; Mpofu ve Harley, 2006). Kültüre duyarlı psikolojik danışma ya da diğer bir tanımlama ile çok kültürlü psikolojik danışma ilk kez 1973 yılında Amerika Ulusal Ruh Sağlığı Enstitüsü tarafından düzenlenen Vail Konferansında resmi anlamda tanınmıştır (Abreau, Chung ve Atkinson, 2000). Bu adım ile psikolojik danışma süreci ve psikoloji bilimi artık yeni bir ivme kazanmıştır. Kültüre duyarlı psikolojik danışma tarihsel açıdan beş farklı dönem içinde gelişim göstermiştir. Bu dönem 1960'lı yılların öncesinde kültürün ve bireysel farklılığın

dikkate alınmadığı, özen gösterilmediği ve ihmal edildiği dönemden başlamaktadır. Bu dönemde özellikle beyaz ırkı temel alan psikolojik destek söz konusuydu. Bir topluluğun diğer topluluk adına üstün kılınması, psikolojik danışma boyutu içinde bir hareketin ve değişimin başlangıcı olmuştur. 1970’li yıllarda ırk ve etnik köken ayrımcılığın psikolojik destek açısından herhangi bir engel teşkil etmemesi gerektiği ve farklı ırktan ve kökenden bireylere de destek verilebileceğine ve bu destekte onların kültürel farklılıklarına dikkat çekilmiştir. 1980’li yıllarda ise kültüre duyarlı psikolojik danışma kültürel farklılıklara zemin oluşturarak uzmanlık alanı oluşturulma süreci ve kültüre duyarlı psikolojik danışma alanı ile ilgili ilk makale çalışmalarına yer vermeye başlanmıştır. 1990’lı yıllarda ise artık kültüre duyarlı psikolojik danışma yaşlı bireylere, farklı cinsel yönelimi olan bireylere ve engelli bireylere de yönelik olmak üzere kapsayıcı bir uzmanlık alanı oluşturmuştur. Yirmi birinci yüzyılın başlarında ise disiplinler ötesi bir yapı haline gelip psikoloji bilimi içinde bir uzmanlık alanı olarak kabul görmüştür (Ponterotto, 2008).

Son yıllarda psikolojik danışma sürecinde kültüre duyarlı psikolojik danışmanın önemi ve gerekliliği, yadsınamaz bir gerçek halini almıştır. Kültüre duyarlı psikolojik danışma, psikolojik danışma ilişkisinde kültüre has farkındalık, bilgi ve becerileri içeren bir psikolojik danışma uygulaması olarak tanımlanmaktadır (Arredondo vd., 1996). Pellicier’e (1999) göre ise kültüre duyarlı psikolojik danışma, farklı kültürel geçmişe sahip iki ya da daha fazla kişinin psikolojik yardım ve destek amaçlı olarak yürüttüğü ilişkiyi betimlemektedir. Pedersen’e (1997a) göre ise kültürün içinde yer alan değişkenlerin etkisiyle psikolojik danışma yardımı alan danışanların dinamik ve karışık kültürel yapılarının anlaşılabilirliğinin, değerlendirilişinin ve duyarlılığının temel alındığı danışma tarzı olarak nitelendirilmektedir. Diğer bir tanımda ise kültüre duyarlı psikolojik danışma, psikolojik destek için gelen danışanların sahip oldukları kültürel çerçevelerinin içinde yer alan bir birey olarak kabul edildiği ve bu bakış açısı ile danışana ait ve o kültüre ait yardım etme müdahalesinin geliştirilmesidir ve uygulanabilmesidir (Nwachuku ve Ivey, 1991). Genel anlamda ise kültüre duyarlı psikolojik danışma, psikolojik danışma sürecinde danışanın tanınması, değerlendirilmesi, değerlerinin farkına varılması ve yaşam amaçlarının anlaşılabilirliği için, o kültüre ait kendine has müdahalelerde bulunma ve uygun yardım modeli sunma açısından yeni bir psikolojik danışma tarzı ve bakış açısıdır (Sue ve Torino, 2005).

Kültüre duyarlı psikolojik danışma kültürel anlamda daha geniş ve ayrıntılı açılardan danışanın içinde bulunduğu kültürel etkileri tanıma, yorumlama ve danışanı

kendi kültürü içinde gören ve kültürel geçmişini temel alan buna ait uygun stratejileri geliştirmeyi hedefleyen bir psikolojik danışma tarzıdır (Sue, Ivey ve Pedersen, 1996). Kültüre duyarlı psikolojik danışma için en temel bakış açısı bireyin kendine ait çevresini, gelişimini, karakterini ve yaşama dair oluşturduğu penceresini empatik açıdan yaklaşımdır. Bireyin içinde bulunduğu kültür, geçmiş ile getirdiği mirası ve yaşam tarzı onun gelecek ile alacağı kararlar konusunda ve şu an yaşadığı sorunlar karşısında nasıl davrandığını ne hissettiğini ve ne düşündüğünü anlamlandırmada etkili olacaktır. Arredondo vd.'e (1996) göre, insanlar kültüre duyarlı varlıklardır, her insan sosyokültürel, çevresel, tarihsel ve politik pek çok olaydan etkilenmektedir, her insan arka planında tarihi, bireysel ve politik kültürel unsurlara sahiptir ve kültüre duyarlılık bireysel etkilerin çoklu faktörler açısından keştiği bir yapıdadır. Psikolojik danışmanlar danışanlarının kültürel niteliklerini dikkate almalıdır. Kültürel etmenler arasında danışanların yaşı, gelişimsel etkileri, engel durumu, dini inancı ve yönelimi, etnik kimliği ve ırkı, sosyoekonomik düzeyi, cinsel yönelimi, cinsiyeti ve ulusal kökeni yer almaktadır. Psikolojik danışmanların bu faktörlerin önemini fark etmesi ve bu faktörler hakkında bilgi sahibi olması, mesleki gelişimi ve yeterliliği için önemlidir (Hays, 2008).

Kültüre duyarlı psikolojik danışma kuramı kültüre önem vermektedir. Dolayısıyla, bu mesleği icra edecek bireyin bu alana yönelik farkındalığı, gelişimi, duyarlılığı ve yeterliliği ile ilgili çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Psikolojik danışmanların kültürel farklılıklara yönelik duyarlılık, farkındalık ve yeterlilik olmak üzere bu alanlara ait eğitim alması gerekmektedir. Farklılıkların yoğun olarak var olduğu toplumlarda barışçıl tavrın oluşması gereklidir. Bu tavrın ve gelişimin oluşmasında ise en büyük rol eğitimden geçmektedir (Başbay ve Kağnıcı, 2011). Psikolojik danışmanların aldıkları eğitimin sosyokültürel bir süreç içinde gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu nedenle eğitimin anlaşılabilirliği ve eğitimin kontrolü bireylerin yaşamında kültürün payını önemli bir biçimde açıklanmasını da gerektirmektedir (Pai, Adler ve Shadiow, 2006).

Toplumların kendisini oluşturan, kültürden ve kültürel çeşitlilikten faydalanabilen ve diğer ülkeler ile iletişim içinde olup küresel barışı ve kültürler arası iletişimi sağlayabilen ve geliştirmeyi hedefleyen bir eğitim sistemine ihtiyaç duyulmaktadır (Demir ve Üstün, 2016). Bu eğitim sistemine eş değer olarak psikolojik danışma eğitiminin de şekillendirilmesi gerekmektedir. Eğitimlerde kültürel duyarlılıkları ve farkındalıkları kazandırabilecek eğitim programları düzenlenebilir. Kültürel farkındalık eğitiminde, kültürlerarası eğitim programlarından faydalanılabilir. Bu eğitimler

sonrasında bireysel, toplumsal ve kültürel sorunlara yönelik çatışma çözme farkındalığı ve becerisi kazandırılabilir (Bulduk, Usta ve Dinçer, 2017). Psikolojik danışmanlar elde edecekleri bu beceri ve farkındalık ile danışanlarına daha yararlı ve nitelikli destek verebilecektir. Psikolojik danışmanların, psikolojik danışma becerilerini geliştirmeleri için ilgi duydukları alanlarda beceri kazanım atölye çalışmalarına, çalıştaylara, eğitim programlarına katılmaları teşvik edilmelidir (Caroll ve Wiggins, 2016).

Kültüre duyarlı psikolojik danışma eğitimleri açısından Türkiye’de çalışmalar yapılmaktadır ve Türkiye’de rehberlik ve psikolojik danışma eğitimi alan öğrencilerin bu bağlamda farkındalığı yüksek bir şekilde yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Kültüre duyarlı psikolojik danışma alanı ile ilgili Türkiye’de yapılan ilk çalışmaların kültüre duyarlı psikolojik danışma alanının psikolojik danışman eğitimindeki önemi ve konumu ile ilgili olmuştur (Bektaş, 2007, 2009; Büyükşahin-Çevik, 2014; Erdur-Baker, 2007; Doğan, 2000b, 2005; Kağnıcı, 2013; Kararımak, 2008).

Kültüre duyarlı psikolojik danışma alanının son on beş sene içinde Türkiye’de de tanınması açısından ve alanın hem mesleki gelişimi hem de ülkenin ihtiyaçları açısından işlevselliği bulunmaktadır. Bu ihtiyacı gören ilk üniversite, yirmi birinci yüzyılın başlarında kültüre duyarlı psikolojik danışma dersinin lisansüstü düzeyinde programa sunan Orta Doğu Teknik Üniversitesi olmuştur. Çok kültürlü psikolojik danışma veya kültüre duyarlı psikolojik danışma eğitimi, psikolojik danışman yetiştirilmesinde önemi ve gerekliliğinden dolayı; var olan Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programında güncellemeler ile 2004 yılında pek çok anabilim dalı tarafından programa dahil edilmiştir. Lisans düzeyinde ders programında kültüre duyarlı psikolojik danışma dersine yer veren ilk üniversite ise Ege Üniversitesi olmuştur. 2006 yılından bu yana da Yükseköğretim Kurulu tarafından “Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma / Çok Kültürlü Psikolojik Danışma” dersi olarak Türkiye’deki bazı anabilim dalları tarafından seçmeli olarak okutulmaktadır (Kağnıcı, 2019).

Psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma kuramı bağlamında eğitilmesi ve edindikleri farkındalık becerileri ile kültüre duyarlılık açısından birtakım yeterlilikler ile donanması istenilmektedir. Çünkü kültüre duyarlı psikolojik danışma, psikolojik danışma alanında psikanalitik, bilişsel-davranışçı ve hümanistik kuramların ardından dördüncü güç niteliğindedir (Pedersen, 1991). Bu güç psikolojik danışmanların mesleki gelişiminde ve becerilerinde önemli bir yer edinmektedir. Psikolojik danışmanların bu yeterlilikler ile donanması yoluyla onların danışanlarına, ardından da

topluma önemli düzeyde destek sunmaları amaçlanmaktadır. Aynı zamanda psikolojik danışmanların elde ettikleri yeterlilikler ile mesleki doyum yaşamaları ve mesleki becerilerinin gelişmesi hedeflenmektedir.

Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlilikleri, alanyazında üç ayrı boyut ve üç ayrı içerik ile ele alınmaktadır. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği; *psikolojik danışmanların öz değerleri ve varsayımları ile ön yargılarının farkında olmaları* başlığı, *psikolojik danışmanların farklı kültüre ait danışanlarının dünya görüşü anlamları* başlığı ve *psikolojik danışma süreci içinde kullanabilecek farklı müdahale, yöntem ve teknikler* başlığı olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin bu üç ana başlığının yanı sıra üç ana boyutu da bulunmaktadır. Bu boyutlar; *inançlar ve tutumlar, bilgi ve beceri*'dir (Sue, Arredondo ve McDavis, 1992). Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini, Amerikan Danışmanlık Derneği (ACA) yeterlilikler listesine eklemiştir ve bu liste oluşturulan komiteler tarafından da kabul edilmiştir (Arredondo vd., 1996).

Psikolojik danışma alanında kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine yönelik kazanımlar Sue, Arredondo ve McDavis'in (1992) belirttiği kazanımlar doğrultusunda alanyazına öncülük etmektedir.

Bu yeterlilikler;

a) Psikolojik Danışmanın Kendi Değerlerinin, Varsayımlarının ve Ön Yargılarının Farkında Olması

a-1) İnançlar ve Tutumlar Boyutu

-Psikolojik danışmanın öz kültürünün, kendi kültürel farkındalığının, kendi kültürel duyarlılığının ve kendi kültürel geçmişini bilmesi ve bu konuda duyarlı ve saygılı olması gerekmektedir.

-Psikolojik danışmanın yaşadığı kültürün, sahip olduğu kültürel geçmişinin, sahip olduğu kültürel yaşantılarının, tutumlarının ve kültürel değerlerinin yürüteceği psikolojik danışma oturumlarındaki sürece etkilerinin farkında olması gerekmektedir.

-Psikolojik danışman mesleki becerilerinin, mesleki yeterliklerinin ve mesleki sınırlarının farkında olması gerekmektedir.

-Psikolojik danışmanların danışanlarıyla oluşabilecek kültürel farklılıklar (cinsiyet, cinsel yönelim, dil, din, dinsel yönelim, ırk, sosyal yaşam, ekonomik koşullar, eğitim vb.) ve danışanlarının kültürel farklılıkları karşısında rahat ve hassas hissetmesi gerekmektedir.

a-2)Bilgi Boyutu

-Psikolojik danışmanlar sahip oldukları kültürel geçmişleri ile ırksal kökenlerinin kişisel ve profesyonel anlamda normal-anormal tanımlamalarına ve yürüttükleri psikolojik danışma sürecine etkisini bilmektedir.

-Psikolojik danışmanlar psikolojik danışma süreci içinde ayrımcılık, ırkçılık, ön yargı ve baskının kendilerine yönelik ve psikolojik danışma sürecine yönelik oluşturduğu etkiyi bilmektedir.

-Psikolojik danışmanlar iletişim tarzlarının, iletişim stillerinin ve psikolojik danışmanın psikolojik danışma sürecinde kullandıkları iletişim biçimlerinin psikolojik danışma sürecine etkisini bilmektedir.

a-3)Beceri Boyutu

-Psikolojik danışmanlar, psikolojik danışma yürüttüğü ortamlarda farklı kültürel yapıların etkili olduğunu fark ettiğinde kendini mesleki anlamda geliştirmek için eğitim almaya, müşavirlik ya da konsültasyon olanaklarını araştırmaya yönelmektedir. Psikolojik danışman psikolojik danışma süreci ile ilgili olarak kendi yeterliliği ile ilgili mesleki beceri sınırlarının farkındalığında ise mesleki beceri gelişim için eğitimlere katılmaya ya da konsültasyon yolu ile yardım almaya ve psikolojik danışma süreci içinde olduğu danışanın ihtiyacı doğrultusunda, yeterliliği konusunda çevresindeki uzman ruh sağlığı çalışanına yönlendirmede bulunmaktadır.

-Psikolojik danışmanlar kendilerini kültürel bir varlık olarak görmektedir.

b) Farklı Kültüre Ait Danışanların Dünya Görüşlerini Anlamak

b-1)İnançlar ve Tutumlar Boyutu

-Psikolojik danışmanlar farklı etnik kökene ve ırksal gruba ait danışanları için psikolojik danışma sürecini olumsuz yönde etkileyebilecek olumlu ve olumsuz duygularının farkındadır. Psikolojik danışmanlar öz inançlarını ve tutumlarını kendilerinden farklı bir kültüre ait danışanların inançları ve tutumlarıyla ön yargısız bir şekilde karşılaştırma konusunda isteklidir.

-Psikolojik danışmanlar farklı kültürel değerlere sahip danışanlarına karşı basmakalıp halini almış ön yargı içerikli tüm düşüncelerin farkındadır.

b-2)Bilgi Boyutu

-Psikolojik danışmanlar psikolojik danışma süreci içinde yer aldığı ve çalıştığı o kültür ve grup ile ilgili özel bilgilere sahiptir. Danışanlarının farklı kültürel geçmişleri,

yaşam deneyimleri ve kültürel mirasının farkındadır ve bu konular hakkında bilgi sahibidir.

-Psikolojik danışmanlar bireylerin ırkının, etnik kökeninin ve kültürünün onların kişilik oluşumunda ve meslek seçimlerinde hatta psikolojik bozukluklarda gözlenen tepkilerde ve psikolojik yardım arama davranışlarında uygulanabilecek danışma yaklaşımları arasında hangi yaklaşımın uygun olduğunu ve danışanı nasıl etkileyebileceğini anlamaktadır.

-Psikolojik danışmanlar ırksal ve etnik köken farklılığından doğan ön yargılara ve o bireylere yönelik olarak sergilenebilen sosyopolitik olayların etkisinin farkındadır. Psikolojik danışmanlar göçmenler ile ilgili olmak üzere danışanı etkileyebilecek sosyoekonomik durum, ırkçılık, ayrımcılık gibi durumların danışanların üzerindeki etkisi konusunda bilgi sahibidir.

b-3)Beceri Boyutu

-Psikolojik danışmanlar farklı kültürel değerlere sahip danışanlarıyla ilgili olarak; onların temel alındığı araştırmaları ve eğitimleri takip etmektedirler. Bu araştırmalar ya da eğitimlerde kültüre duyarlı psikolojik danışma becerilerinin geliştirilmesi, farklı kültürel değerlere ait danışanları daha iyi anlamak ve nitelikli psikolojik danışma becerisine sahip olmak için eğitim olanaklarını araştırırlar ve mesleki becerilerini geliştirmektedirler.

-Psikolojik danışmanlar sadece psikolojik danışma sürecinde ve danışma odasında değil, sosyal yaşamda ve psikolojik danışma odası dışında kendi kültürel değerlerinden farklı kültürel değerlere sahip bireylerin ve grupların kültürel özellikleriyle etkin ve aktif şekilde rol almaktadır.

c) Psikolojik Danışma Süreci İçinde Kullanılabilecek Farklı Müdahale, Yöntem ve Teknikleri Kullanma

c-1)İnançlar ve Tutumlar Boyutu

-Psikolojik danışmanlar danışanlarının dini değerlerine, dini ritüellerine, dini yönelimine ve dini inançlarına saygı duyması gerekmektedir.

-Psikolojik danışmanların danışanlarının kendilerine has yerel düzeydeki yardım uygulamalarına ve içsel yardım edici unsurlarına saygı duyması gerekmektedir.

-Psikolojik danışmanlar, farklı dillerin psikolojik danışma sürecine ket vuracak ya da engel olacak bir etkisi yaratmadığını düşünmektedir, psikolojik danışmanlar çok dilliliğe saygı duymaktadır.

c-2)Bilgi Boyutu

-Psikolojik danışmanlar psikolojik danışma sürecinin genel özelliklerinin farklı kültürel değerlere sahip danışanlarla çalışırken bazı kültürel değerlerin psikolojik danışma süreci ile çatışabileceğini bilmektedir.

-Psikolojik danışmanlar farklı kültürel değerlere sahip bireylerin ruh sağlığı hizmeti alma ya da yararlanma konusunda engellerle karşılaşabileceğini bilmektedir.

-Psikolojik danışmanlar danışanlarına uyguladıkları test ya da ölçeklerin farklı kültürlerle göre yanlı olabileceğini ve değerlendirme süreci içinde test ya da ölçek verilerinin danışanın dil ve kültürel özelliklerini dikkate alması gerektiğini bilmektedir.

-Psikolojik danışmanlar danışanlarının aile yapıları, ailevi ve kültürel değerleri, inançlarını ve hiyerarşileri; toplumunun özellikleri ve toplumun ve ailenin destek kaynakları konusunda bilgi sahibidir.

-Psikolojik danışmanlar toplumda yer edinen bazı ayrımcı ve dışlayıcı uygulamaların danışanların ruh sağlığı konusunda ne denli etki yarattığı konusunda bilgi sahibidir.

c-3)Beceri Boyutu

-Psikolojik danışmanlar danışanlarının en nitelikli şekilde ruhsal destek alabilmesi için farklı sözel ve sözel olmayan yardım tepkilerini gözlemleyebilmektedir. Psikolojik danışmanlar danışanları ile kurduğu iletişim tarzında kültüre duyarlı olan sözel ve sözel olmayan mesajları alabilmektedir ve iletebilmektedir.

-Psikolojik danışmanlar farklı kültürel değerlere sahip danışanlarına psikolojik destek sunma konusunda danışanın içinde bulunduğu kültürel ve yerel yardım kaynaklarını araştırmaktadır ve bu kaynaklardan (dini lider, muhtar vb.) danışanları adına yararlanabilmektedir. Ayrıca psikolojik danışmanlar farklı kültürel değerlere sahip danışanlar ile uygulamalı olarak çalışan meslektaşlarından konsültasyon desteği almaktadır.

-Psikolojik danışmanlar danışanları ile gerçekleştireceği psikolojik danışma oturumlarında danışanın kullandığı dil konusunda problem yaşadığı durumlarda kültürel duyarlılığa sahip ve profesyonel bir çevirmen aracılığıyla psikolojik danışma sürecine devam edebilmektedir ya da kültüre duyarlı psikolojik danışma uygulaması yürütebilen meslektaşına danışanı sevk edebilmektedir.

-Psikolojik danışmanlar farklı kültürel değerlere sahip danışanlarına uygulayacağı test ve test dışı teknikler konusunda gerekli eğitimi almaktadır ve bu eğitim süreci içinde her testin kültürel sınırlılıklarını fark etmektedir.

-Psikolojik danışmanlar kültürel duyarlılık adına ön yargıların, baskının, ırkçılığın ve dışlayıcılığın en aza indirilmesi adına gerçekleştirilen çalışmalara ve etkinliklere katılım göstermektedir.

-Psikolojik danışmanlar psikolojik danışma hizmeti sunacağı danışanına, yasal düzenlemeler, psikolojik danışma süreci içinde hedef ve amaç belirleme ve psikolojik danışmanın yönelimleri gibi konularda bilgilendirme çalışması gerçekleştirmektedir (Sue, Arredondo ve McDavis, 1992).

Sonuç olarak, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine sahip psikolojik danışmanlardan kültüre duyarlı bir psikolojik danışma oturumu sürdürebilmeleri için öncelikle kendilerinin kültürel konularda farkındalıklarını ve duyarlılıklarını geliştirmesi beklenmektedir. Psikolojik danışmanların kendi kültürel değerlerinin ve ön yargılarının farkına varmasını sağlamak ve psikolojik danışman kimliği ile kültürel değerlerinin ve ön yargılarının psikolojik danışma sürecine olan etkisini keşfetmesi gerekmektedir. Kendi kültürel değerlerinden farklı kültürel değerlere sahip danışanlar için mesleki becerilerinin ve farklı psikolojik danışma tekniklerinin ve stratejilerinin farkında olması, eğitim alması ve mesleki gelişim göstermesi beklenmektedir. Ayrıca psikolojik danışma mesleği için gerekli olan eğitimlere ve seminerlere katılmak; kültürel değerler açısından kültüre duyarlı bir toplum ve gelecek oluşturma konusunda destek olmak; farklı kültürel değerlere sahip danışanların maruz kaldıkları ayrımcı ve dışlayıcı tüm durumlara engel olması beklenmektedir. Psikolojik danışmanların farklı kültürel değerler içinde yetişmiş bireylerin yaşam deneyimlerini anlamak ve danışanı daha iyi tanımak adına, yerel kaynakların kullanılmasını sağlamak, gerekli ve işlevsel katkı sağlayacaktır. Böylece ruh sağlığı çalışanı olarak görev yapan psikolojik danışmanların danışanlarının yaşadığı sorunlar ve yardım isteği konusunda en iyi ve doğru hizmeti vermeyi hedeflemektedir.

2.1.4. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile ilgili araştırmalar

Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile ilgili alanyazında farklı araştırmalar bulunmaktadır. Bu araştırmalarda kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği kavramını farklı örneklem ve ilişki içinde olduğu değişkenler ile ele alındığı ve incelendiği görülmüştür.

Türkiye’de özellikle psikolojik danışmanlara yönelik olarak öz yeterlilik çalışmalarına yer verilmiştir. Bu çalışmalarda okul psikolojik danışmanlarının mesleki sınırları, gerekli mesleki kimlik özellikleri ve mesleki yeterliklerin yanı sıra kültüre duyarlılıklarına dikkat çekilmiştir (Asarlı, 2012; Bakioğlu, 2017; Balcı, 2014; Özgün, 2007). Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ve kültüre duyarlılığın psikolojik danışma alanındaki yeri ile ilgili olarak Türkiye’de ilk çalışmaları gerçekleştiren araştırmacılar, öncelikle Türkiye’deki psikolojik danışmanlık ve rehberlik eğitiminde kültüre duyarlılığın önemini incelemişlerdir (Bektaş, 2006; Doğan, 2000b; Kararımak, 2008; Z. Koç, 2003). Ardından üniversitelerde rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümü öğrencilerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma becerileri geliştirilmesi ve bu alanla ilgili derslerin yer verilmesi için çalışmalarda bulunulmuştur. Bu çalışmalar sonrasında eğitimin gerekliliği, psikolojik danışma mesleğine etkileri ve mesleki yeterliliğe yönelik katkısı ile ilgili araştırmalar yapılmıştır (Kağnıcı, 2011a; 2013).

Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin Türkiye’de öneminin artması ve Türk kültürüne, Türk kültüründe yer alan çeşitliliğe, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine ilişkin eğitimler verilmesine ve psikolojik danışman adaylarının bu inançlar ve değerler ile yetiştirilmesine vurgu yapan çalışmalar bulunmaktadır (Kararımak ve Aydın, 2007; Mocan-Aydın 2000; Yeşilyaprak, 2009). Demirel’in (2016) yaptığı çalışmada ise, psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği bazı demografik değişkenler açısından araştırılmıştır. Psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği öğrenim düzeyi, cinsiyet ve mesleki kıdeme göre farklılaşmadığı ama psikolojik danışmanların etnik kökenleri ve dini inançları açısından anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür.

Okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini inceleyen diğer bir araştırmada ise, bu yeterliklerinin psikolojik danışmanların cinsiyeti, medeni durumu, yaşamını en çok geçirdiği yer, mesleki kıdemi ve kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi alıp almadığına göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak farklı kültürel değerlere sahip danışmanlarla çalışma ve yabancı dil bilme sayısına göre anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu ortaya konmuştur (Demir, 2016). Lüleci (2014) ise kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile ilgili gerçekleştirdiği çalışmasında, bu yeterliklerin psikolojik danışmanın cinsiyetinin, psikolojik danışmanın çalışma süresine ve mezun oldukları üniversiteye göre anlamlı düzeyde bir ilişki olduğunu yansıtmıştır.

Bakioğlu (2017), psikolojik danışman adaylarının 6z yeterlilik ve k6lt6re duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalık değişkenlerini incelemiştir. Araştırma sonucunda k6lt6re duyarlı psikolojik danışma yeterliği dersi alan psikolojik danışman adaylarının 6z yeterlik d6zeyleri y6ksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalık d6zeylerinin k6lt6re duyarlı psikolojik danışma yeterliği aracılığıyla 6z yeterliliğe anlamlı katkı sağladığı tespit edilmiştir.

Ayrıca 6zer'in (2014) k6lt6re duyarlı psikolojik danışma yeterliliği ile ilgili geliştirdiği 6lçek çalışması bulunmaktadır. Yurt dışında bilimsel çalışmalarında kullanılan benzer 6lçeklerin incelendiği ve madde havuzu olarak d6zenlediği bu 6lçek çalışmasında T6rkiye'nin için ihtiyaç halini almış 26 maddelik çok k6lt6rl6 psikolojik danışma yeterliği 6leği oluşturulmuştur.

K6lt6re duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile ilgili eğitimlerin geliştirilmesi konusunda da T6rkiye'de çalışmalar gerçekleştirilmiştir. K6lt6re duyarlı psikolojik danışma eğitim programı d6zenlenerek yapılan bir deneysel çalışmada programın içeriği ile ilgili eğitim alan deney grubu ile bilgi sahibi olmadan eğitim alan kontrol grubu arasında, eğitim programına dahil olup k6lt6re duyarlı psikolojik danışma eğitimi alan bireylerin k6lt6re duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri anlamlı d6zeyde gelişim g6stermiştir (Aydın, 2014). Bu çalışmaya benzer diğer bir araştırmada ise k6lt6re duyarlı psikolojik danışma dersi alan 6đrencilerden 6rneklem seçilmiştir ve 6đrencilere izleme çalışması gerçekleştirilmiştir. 6đrenciler mezun olduktan sonra geçen on beş aylık s6re sonrasında online ankete katılmış ve 6đrenciler arasında k6lt6re duyarlı psikolojik danışma dersinde çalışmaya katılmış 6đrencilerin yeterlilikler açısından olumlu bir ilerleme sağladığı sonucu çıkmıştır (Kağnıcı, 2014).

Okul psikolojik danışmanlarının k6lt6re duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile ilgili yapılan bir diğer çalışmada psikolojik danışmanın 6đrenim s6releri içinde akademik ders alıp alınmadığına ve psikolojik danışmanların mesleklerini icra ederken farklı k6lt6rel değerlere sahip danışmanlarıyla çalışma sıklığa göre, k6lt6re duyarlı psikolojik danışma yeterliğini incelemiştir. Bu çalışmanın sonucunda, farklı k6lt6rel değerlere sahip danışmanlarla çalışmanın k6lt6re duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile anlamlı d6zeyde bir ilişki olduğu ve k6lt6re duyarlı psikolojik danışma yeterliğini geliştirdiği sonucuna varılmıştır (N. Koç, 2015).

Ayrıca son dönemlerde okullarda yabancı uyruklu öğrencilerin sayısının artmasıyla araştırmacılar, okul psikolojik danışmanlarının yabancı uyruklu danışanlara yönelik danışma süreçlerinde kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini incelemiştir. Bu konu ile ilgili bir araştırmada okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin yüksek olduğu ancak yabancı uyruklu danışanlarının kültürel özellikleri konusunda yeterli donanıma sahip olmadıkları ortaya çıkmıştır (Yalçın-Güler, 2020). Yabancı uyruklu danışanlarla ilgili yapılan diğer bir araştırmada ise okul ortamında okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlılık konusunda eğitim yönetimi anlamında zorluklar yaşadıkları ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği konusunda eğitime ihtiyaç duydukları gözlenmiştir (Ay-Yılmaz, 2019).

Yurtdışında ise kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile ilgili farklı çalışmalar bulunmaktadır. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile ilgili olarak Rodgers'in (2004) yürüttüğü çalışmada; okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin mezuniyet programına, cinsiyete, çalıştığı okul türüne ve farklı etnik kökenli danışanla çalışma gibi değişkenlere göre anlamlı düzeyde bir ilişki olmadığına ulaşılmıştır. Ancak yapılan araştırmada psikolojik danışmanın etnik kimliğinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine yönelik anlamlı düzeyde ilişki olduğunu sonucuna varılmıştır. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile ilgili olarak Amerika'da yapılan diğer bir araştırmada ise Asya ve Afrika kökenli psikolojik danışmanların Avrupa kökenli psikolojik danışmanlara oranla kültüre daha duyarlı olduğu sonucuna varılmıştır (Pope-Davis ve Ottawi, 1994). Buna benzer diğer bir araştırmada ise köken olarak beyaz olan psikolojik danışmanların köken olarak siyah olan psikolojik danışmanlara oranla kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür (Dodson, 2013).

Psikolojik danışmanların farklı kültürel değerlere sahip bireylere yönelik duyarlılıklarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine olumlu düzeyde katkı sağladığı araştırmalar sonucunda ulaşılmıştır (Chao, 2013; Stracuzzi, Mohr ve Fuertes, 2011; Vasquez, 2007). Okul psikolojik danışmanları ile gerçekleştirilen diğer bir araştırmada ise kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile genel psikolojik danışma yeterliği arasında yüksek düzeyde bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır ve göçmen bireylerle çalışan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin diğer psikolojik danışmanların yeterliklerine göre anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır (Na, 2012). Diğer bir araştırmada ise kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin okul

psikolojik danışmanları ile psikolojik danışmanların kendi etnik kökeni, kendi ırkı ve öz kültürü hakkında rahat davranabilen ve konuşabilen psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür (Zegley, 2007). Dolayısıyla psikolojik danışmanın kendi kimliğini tanimasının ve kabullenmesinin önemi vurgulanmıştır. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği için süpervizyon almakta önemli bir gelişim alanı olarak kabul edilmektedir ve kültüre duyarlı psikolojik danışma eğitimi alan ya da kültüre duyarlı psikolojik danışma süpervizyon desteği alan psikolojik danışmanların bu alana yönelik yeterliklerinin anlamlı bir şekilde yükseldiği görülmüştür (Neville vd., 1996; Robinson, 1997; Ruelas, 2003; Vereen, Hill ve McNeal, 2008).

Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile ilgili yapılan bir araştırmada ise kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi alan psikolojik danışmanların o dersi almayan psikolojik danışmanlarla olan yeterlilik becerisinde anlamlı bir fark ortaya çıkmamıştır. Ayrıca psikolojik danışmanların etnik kökenlerine göre de kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik arasında anlamlı bir ilişkiye ulaşılamamıştır (Williams, 2010).

Ayrıca psikolojik danışmanların duygusal ve bilişsel empati becerilerinin artırılmasının farklı kültürel değerlere sahip danışanlar ile daha verimli psikolojik danışma süreci yönetebilme becerisi kazandırdığı sonucuna varılmıştır (Constantine, 2000).

Psikolojik danışmanlardan destek alan danışanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini nasıl algıladıkları ile ilgili yapılan araştırmada ise danışanların psikolojik danışmanın cinsiyeti, danışma ilişkisi ve ırkına göre anlamlı düzeyde bir değişim yaşanmadığı sonucuna varılmıştır (Eckenrod-Green, 2009).

Ayrıca psikolojik danışmanların psikolojik danışma süreci içinde danışanlarının dini inançlarına ve geleneklerine saygı duyulması gerekmektedir. Psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma süreci yürütebilmeleri için danışanlarının dini inançları hakkında bilgi sahibi olması psikolojik danışman olarak kültüre duyarlı bir mesleki kimlik kazandıracaktır. Yapılan araştırmalarda ise psikolojik danışmanların dini inançlar konusunda farkındalığın psikolojik danışma sürecine olumlu etki sağladığı sonucu çıkmıştır (Berkel, Constantine ve Olson, 2007; Miller ve Thorensen 2003).

Gordillo'nun (2015) okul psikolojik danışmanlarla yaptığı çalışmada ise okul psikolojik danışmanlarının yaş, cinsiyet, etnik köken değişkenleriyle kültüre duyarlı

psikolojik danışma yeterlikleri arasında anlamlı düzeyde ilişkisi olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ancak göçmen danışanlar ve sosyoekonomik düzeyi düşük danışanlarla çalışma ve kültüre duyarlı psikolojik danışma eğitimi, seminerlerine ve çalıştaylarına katılma durumu ile çok kültürlü psikolojik danışma yeterlikleri arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur.

2.2. Özgecilikle İlgili Kuramsal Açıklamalar

Bu bölümde özgecilik ile ilgili açıklamalara yer verilirken, ilk olarak özgeciliğin tanımı ve temelleri; ardından kuramsal açıklaması, etmenleri ve psikolojik danışma ile ilişkisi açıklanmaktadır.

2.2.1. Özgeciliğin tanımı ve temelleri

Özgecilik kavramı bu zamana kadar farklı alanlarda çalışan araştırmacıların üzerinde durduğu, merak ettiği ve alanyazında araştırdığı bir kavramdır. Yirminci yüzyıl sonlarından itibaren özgecilik ile ilgili araştırmalar hız kazanmıştır. İnsanoğlu yaşamı boyunca varlığının nedenini, davranışsal nedenlerini, bunların etkisini ve bu durumun kaynağında çevresel ve kalıtsal etkinin hangi oranda etkilediğini araştırmıştır. Dolayısıyla bilim insanları bu çalışmalarında felsefenin, psikolojinin bazen siyaset ve ekonomi biliminin desteği ile tartışmıştır. Bu kavramı pek çok bilim insanı farklı bilim dallarıyla açıklayıp özgeciliğin insanın doğasında var olan bir değer olduğunu kanıtlamaktadır (Topses, 2012; Yeşilkayalı, 2015).

Özgecilik kelimesinin İngilizce karşılığının kökeninin latin dilinde yer alan ‘alter’ kelimesinden geldiği görülmektedir ve ‘diğer’ kelimesi anlamına gelen alter kelimesinden türeyen özgecilik terimi, aynı zamanda bazı yayınlarda elseverlik, diğerkamlik ve alturism olarak adlandırılmaktadır. Özgeciliğin alanyazında farklı tanımları bulunmaktadır. Özgecilik, bir davranışın bireyin kendisinin değil, karşı tarafın iyiliği ve çıkarımı gözetmesidir. Bencilliğin tam anlamıyla zıt halidir (Haynes, 2002). Taylor, Peplau ve Sears’a (2006) göre, özgecilik bireylere karşılıksız yardım etmenin verdiği mutluluk ve haz dışında farklı bir karşılık ya da ödül beklemeden yardımlaşma konusunda gönüllü olmaktır. Ayrıca özgecilik, başkalarına yardım etme konusunda sorumluluk taşımak ve sadece yardım alma ve verme bağından oluşmayan, bireyin kendi iradesi ve isteği ile yardım etmesini ve bundan mutlu olmasını sağlayan bir yardımlaşma

sürecidir (Öz, 1998). Diğer bir tanıtımda ise özgecılık bireyin kendisine değil ilişki içinde olduğu kişiye yarar sağlama isteğiyle gerçekleştirilen davranış olarak tanımlanmaktadır (Hogg ve Vaughan, 2007). Batson'a (1991) göre ise birey kendisi dışında diğer bireylere yönelik yardım etmek amacıyla harekete geçmesi özgecılık olarak tanımlanmaktadır. Tekeş ve Hasta'ya (2015) göre ise özgecılık kişilerarası ilişkilerde sürecin sağlıklı bir Şekilde yürütülebilmesini sağlayan, çıkar ilişkisi kabul etmeyen, yalnızca ve yalnızca karşı tarafın yararı için yapılan davranışlar örüntüsü olarak tanımlanmaktadır. Dibou'a (2012) göre ise özgecılık, yardım etme davranışı içeren eylemlerin öz refahtan ziyade diğer kişinin refahını ön planda tutmaktır. zgecılık kavramının içinde herhangi bir Őart, dl ve çıkar olmaksızın yardımda bulunulması yer almaktadır.

zgecılık kavramı, bilim insanları tarafından uzun yıllar boyunca araştırılmış bir kavramdır. Tarih boyunca süregelen ve düşünülen bu kavram üzerinde çok çeşitli bakış açıları bulunmaktadır. Bilimin başlaması ve bilgilerin sorgulanmasında önemli payı olan felsefe alanında pek çok düşünür özgecılık ile ilgili fikirlerini belirtmiştir. İnsanlığın varlığını iyi olarak kabul eden pek çok düşünür; insanları iş birlikçi, sosyal ve özgeci olarak tanımlamaktadır. Bu düşünceyi savunan bazı düşünürler arasında Socrates, Maslow ve Rousseau bulunmaktadır. Ancak insanlığın varlığını kötü olarak kabul eden Machiavelli ve Hobbes gibi pek çok düşünür ise insanları bencil ve saldırgan olarak nitelendirmektedir. zgecılık kavramı üzerine düşünen ünlü düşünür Hobbes, insanoğlunun kalıtsal açıdan bencil olduğunu ileri srmştir ve bu düşünceden dolayı saf ve gerçekçi bir özgeciliğin var olmadığını savunmuştur (Duru, 2002).

Laitman'a (2014) göre yardımlaşmanın birey için hissettireceği duyguların bir kazanç olarak görülmesi insan varlığının egoizm ile var olduğunun kanıtıdır ve insan doğası bencildir, bireyler kendine dönük, içe kapanık ve rekabetçidir. Bu durum bireyleri bireyselleştirmeye itmektedir. Ayrıca bazı ekonomistler kişisel kazancın insan doğasının bir özelliği olduğunu ve insanoğlunun özünde egoizmden trediğinden bahsetmektedir. İnsanoğlunun özünde egoizm olduğuna göre zgeciliğinde yardım eden birey için yarar içerdiği söylenebilir. Bu fikirleri ise bazı sosyologların insan doğasının iyiden oluştuğunun ve egoizmden uzak kaldığını belirttiği düşünceler takip etmiştir. Psikoloji alanında önemli çalışmaları olan Rogars, Maslow ve Perls gibi bilim insanları ise insanoğlunun iyi bir doğası olduğu ve özgeci eğilimde olduğunu kendine has kuramlar ile açıklamaktadır (Kağıtçıbaşı, 2004).

Özgecılık kavramının tarihsel süreçte kavramsallaştırılmıştır. İzveren (1980), özgecılık kavramını ilk kez kullanan kişinin Augusto Comte olduğunu belirtmiştir. Comte, bu kavramı başkaları için yaşamak olarak tanımlamaktadır. Özgecılık kavramı üzerinde duran ve kavramı tanımlayan ilk düşünürler arasında yer alan Augusto Comte, özgeciliği sosyal yaşamın kökeninde olan bir içgüdü olarak kabul etmektedir. Toplumun sosyal bir ödev içinde olduğunu ve dayanışmanın önemli bir parçası olduğunu savunmaktadır. Durkheim ise kişisel çıkar olmadan gönüllülük esasına yönelik davranılmasını özgecılık olarak adlandırmaktadır (Batson, 1988). Özgeciliğin üzerinde duran diğer bir düşünür ise Sorokin'dir. Özgeciliğin, toplumsal sorun çözme konusunda bir eğilim ve bireylerin fizyolojik ve psikolojik iyiliğini oluşturan, geliştiren ve koruyan bir davranış bütünlüğü olarak kabul etmektedir, özgeciliğin içeriğinde ve oluşumunda empatinin ve sevginin rolünü ve önemini her zaman vurgulamaktadır (Duru, 2002; Mutaftçılar, 2008). Matter ve Willover'e (1994) göre özgecılık üç temel davranışsal örüntüden oluşmaktadır. Bunlar; diğer kişilere yardım etme güdüsü, yardım davranışında bulunan bireyde hissedilen minnettarlık duygusu ve hiçbir şekilde ödül ya da kazanç beklentisi içinde olunmaması durumudur. Genel anlamda özgecılık ile ilgili incelenen alanyazında özgeciliğin iki temel düşünceye ve eğilime sahip olduğu belirtilmektedir. Özgeciliğin özünde hiçbir kazanç, çıkar ve ödül beklentisinin olmaması ve yardım eden bireyin tamamen yardım edilen bireyin yararına yönelik yardım etmesidir. Yardım etmek ile özgecılık arasında ise farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılık, yardım etmede özgeciliğin aksine bireyin sonuçtan yarar sağlaması bulunmaktadır.

Özgeci davranış eğilimi içinde olan birey kendi çıkarını değil karşı taraftaki kişinin çıkarını gözeterek yardım ederken hem bireye hem de topluma yarar sağlamış olmaktadır. Çünkü insanoğlu toplumu oluşturur, toplumu etkiler ve toplumdan etkilenir. Dolayısıyla özgeci davranışların toplumsal yararları bulunmaktadır. Özgeci davranışın içeriğinde bağışta bulunma, gönüllülük, acil durum içeren yardım, gündelik durumlarda yardım, sorumluluk ve fedakârlık davranışlarının bulunduğu görülmüştür (Yavuzer vd., 2006). Bu durum özgeci davranışların toplumsal yapının güçlenmesini sağlamaktadır. Ayrıca özgeci davranış, bireylerin sosyal uyumu geliştirmektedir, hayata karşı yüklediği anlamı değiştirmektedir, duygusal farkındalığı yükseltmektedir, problem çözme becerisi kazandırmaktadır ve bireylerin toplumun bir parçası olmasını sağlamaktadır (Myers vd., 2000).

Özgeciliğin bu devrede sosyal dayanışma sağladığı, toplumu bir arada tuttuğu ve toplumu sosyal ilişkiler anlamında geliştirdiği yadsınamaz. Özgecilik karşılıklı ilişki içinde olunan bireye hediye vermek gibidir ve iyi hissettirir. Burada önem verilen şey bireyin mutluluğudur ve iyiliğidir. İnsanlara yardım etmek mutlu olmak için bir nedendir (Seligman, 2007). Özgeci davranışların ve özgeci eğilimlerin yardım eden bireyin mutlu olmasını sağlaması, toplumsal birlikteliği ve gücü artırması, toplumsal ilişkilerin güçlenmesi ve sosyal uyumu geliştirmesi, toplumsal sorunlar karşısında çözüm üretilebilmesi, bireyler arası koruyucu ve geliştiren bir davranış olarak görülmesi, empatinin ve sevginin gücünü artırması ve bireyin psikolojik iyiliğini güçlendirmesi; topluma ve bireye yönelik yararlar sağladığının bir kanıtıdır. Ancak bu yararların örtük bir yapıda gerçekleştiği ve birincil amaç niteliği taşımadığı kesindir. Bireylerin bu yararları birincil amaç olarak kabul edip yardım etme davranışında bulunması, o davranışın özgeci bir davranış olmasını engellemektedir. Özgeci davranışın özünde karşılıksız yardım söz konusudur ve ödül, kazanç ve çıkar söz konusu değildir. Özgeci davranışların ardından karşımıza çıkan bu yararlar bir etkinin tepkisidir. Bu tepki yardımcının özünde beklediği ya da bunu ödül olarak gördüğü bir yapıda değildir. Dolayısıyla özgecilik saf ve gerçekçi bir şekilde gerçekleşen, asla ödül ve kazanç beklemeden karşıdaki kişinin iyiliğini gözeterek gerçekleştirilen davranışlardır.

Özgeciliğin varlığını ve temellerini etkileyen kalıtımsal, toplumsal, felsefi ve dini etkiler bulunmaktadır. Kalıtımsal temelde, beyin aktivitelerinde ve sinir sisteminde yardım etme davranışı üzerinde etkisi olduğu görülmüştür (Schroeder ve Graziano, 2015). Hoffman'a (1978) göre ise özgecilik kavramı kapsayıcı uyumluluk olarak ifade edilmiştir. Bu insanın bencil olarak kabul edildiğinin ama gerekli şartlar ile diğer bireylere de yardım edebildiğini ifade etmektedir. Bireysel anlamda bireylerin mücadeleden ziyade iş birliğinin önemliliği vurgulamaktadır. Bu özgeci eğilimin genlerimizle desteklediğinin göstergesidir. Bu eğilimin ve toplum yanlısı davranışların genlerden kaynakladığını ifade eden diğer araştırmacılar ise kalıtımsal anlamda 'karşılıklılık normu' ve 'akraba seçimi' olarak, bu durumu açıklamaktadır. Karşılıklılık normu ilkesinde bireylerin yardım ederken kendisinin de yardıma ihtiyacı olduğu anlarda yardım edileceğini düşünerek yardım etmesidir. Bu karşılıklılık normunda bir kimsenin karşı taraftaki kişinin çıkarlarını gözeterek davranışta bulunuyor olması gelecek zaman içinde karşı taraftaki kişinin o kimsenin çıkarını göre destek vereceğinin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Evrim psikologlarının özgeciliğin bu normunun hayatta

kalmak açısından kıymetli bir etki olduğunu savunmaktadır çünkü yakınlarıyla yardımlaşma içinde olan bireyler, hayatta kalma ihtimalini arttırmaktadır. Ayrıca araştırmacılar bireylerin iyiliklerinin karşılıksız kalmayacağını düşünmesinin genetik temelli olabileceğini ifade etmektedir (Aronson, Wilson ve Akert, 2012). Diğer araştırmacılar da özgeci davranışın belli bir süre sonra özgeci davranış gösteren kişinin lehine bir sonuç ortaya çıkaracağını savunmaktadır (Van Baaren vd., 2004). Evrim psikologlarının özgeciliği açıklamaya çalıştıkları diğer bir yol akraba seçimidir. Akraba seçiminde ise temelde yaşamda kalma ihtiyacı bulunmaktadır. Gen benzerliği olan bireylerde aynı gen yapılarıyla oluşması ve bu yapıların devamlılığının sağlanması gelecek kuşaklara aktarılıp yardımda bulunma şansını geliştirmektedir. Bireyler toplum içinde genetik akrabaları için özgeci davranışlar sergilemesi ve desteklemesi gerekmektedir (Aronson, Wilson ve Akert, 2012).

Özgeciliğin toplumsal temelinde ise sosyal öğrenme kuramcılarının özgeci davranışların kazandırılmasında rol model olmanın ve bireylerin sosyalleşme sürecinin etkisi olduğunu savunmaktadır (Kasapoğlu, 2013). Bireyin kültürel değerleri, toplumun birey üzerindeki etkisi ve bireysel sosyal onay durumu bireyin özgeci davranış eğilimini etkilemektedir (Kaçar-Banbal, 2010). Bireyler sosyalleşerek toplumu tanır ve kültürel özelliklerini kazanır; topluma karşı bireysel sorumluluklarını fark eder ve iş birlikçi olmayı öğrenir. Bireylerin sosyalleşmesi ve yaşadığı toplumu tanımada ailenin rolü büyüktür. Bu öğrenim ve kazanım sürecinde ailenin işlevi bulunmaktadır. Özgeci davranışların kazandırılmasında aileye önemli bir sorumluluk düşmektedir (Çelik, 2014). Bu durum aileden başlayıp sosyal bir bilinçlenme ile genişleyebilmektedir. Dolayısıyla, özgecilikte iş birliğinin gelişmesinde sosyal yapılanmanın işlevi büyüktür (Scott ve Seglow, 2007).

Ayrıca özgeci davranışın şekillendirilmesinde özgeci normların içselleştirilmesi, özgeci davranışın sosyalleşme öncesi ve sosyal bilinçlenme gibi üç ana aşamada gerçekleştiği savunulmaktadır. Bu özgeci davranışlarının toplumsal anlamda normatif ilerlediğinin göstergesidir (Cialdini, Bauman ve Kenrick, 1987). Bazı sosyal psikologların özgecil eğilimleri sosyal değiş tokuş kuramı ile açıklamaktadır. Bu kurama göre yapılanların ödülleri en üst çitada bedelleri ise en alt çitada tutma isteğiyle ifade edilebilir. Bu durum özgeciliği kişisel çıkarlara dayandığını göstermektedir. Bireylerin doyuma pek çok farklı yollardan elde edebileceğini yardımlaşmanın da bu durumlardan biri olduğunu savunmaktadır. Bu bakış açısına göre gerçek bir özgecilik yoktur (Aronson,

Wilson ve Akert, 2012). Bazı sosyal psikologlar ise sadece ve sadece insanların iyi kalpli oldukları için yardım etme davranışı gösterdiğini ve kötü bir durumla karşılaşıldığında bedel ya da ödül düşünmeksizin bütünüyle özgeci davranabileceğini savunmaktadır. Bireyler yardım edilecek kişilere karşı empati ile yaklaşır ve bu durum bireylerin saf özgeci eğilimler oluşturmasını sağlamaktadır (Batson, 1991).

Diğer bir temel ise özgeciliğin felsefi temel varlığıdır. Augusto Comte, özgeciliği ilk tanımlayan düşünürdür (Mutafçılar, 2008). Spinoza ise bireylerin kendisini sevmesi için başkalarını da sevmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bu düşünce bireyler arası dayanışmayı güçlendirmektedir. Bu sevgi ve dayanışma bağı özgeciliği kuvvetlendirmektedir (Kaçar-Banbal, 2010). Diğer bir düşünür Schopenhauer, özgeci davranışın temelinde acıma duygusunun olduğunu ve bunun ahlakın temelinde yer aldığını belirtmiştir (Akbaba, 1994). Ahlaki gelişimin öncülerinden olan Kohlberg ve Hersh (1997) ise ahlaki süreci gelenek öncesi, geleneksel düzey ve gelenek sonrası olarak kendi takip eden üç farklı evrede tanımlamaktadır. Bu ahlaki süreçler içinde saf özgeci davranışların son evrede yer almaktadır. Özgeci davranışlar ile ilgili filozofların etkisi ile şekillenmiş yaklaşımları üç ana temelde birleştiren Katz (1972) ise bu bakış açıları ile özgeciliği felsefi temelini açıklamaktadır. Bu ana üç temel bakış açısı kendini gerçekleştirme, haz ve ödev açılarıdır. Kendini gerçekleştirme bakış açısında kişi kendine yarar sağlayan durumları geliştirmelidir. Kişinin diğerlerinin çıkarlarına göre davranmasından önce kendi çıkarına göre hareket etmesi iyidir. Haz bakış açısında göre ise her özgeci davranışların haz isteği ile motive edildiği görülmektedir. Haz ile acı birliktedir ve haz iyiliği, acı ise kötülüğü temsil etmektedir. Özgeci davranışların bireyin kendi fedakârlık boyutunda acı oluşturacak bir şekilde olmaması gerekmektedir. Ödev bakış açısında ise bireylerin davranışlarının sonuçlarında her ne şekilde sonuç çıkarsa çıksın, özgeci sorumlulukların varlığı ön plandadır. Bu bakış açısında özgeci davranışlar pekiştirilmektedir.

Özgecilik kavramı alanyazında uzun yıllar boyunca yardımseverlik, bağış ya da yardım kuruluşlarıyla ilişkilendirilerek kullanılmıştır. Bu kavramların ilişkilendirilmesi özgeciliği, din çerçevesinden ve dini kavramlar ile araştırılmasına neden olmuştur (Karadağ ve Mutafçılar, 2009). Özgecilik; düşüncelerin, dünya üzerindeki tüm inançların ve ahlaki değerlerin kesişimin de yer alan merkezi bir değerdir (Oktar, 2018). Dünya üzerinde inanılan neredeyse tüm dinlerde bireylerin diğer insanlara yardım etmesi ve onların iyiliğini düşünmesi gerektiği öğütlenmektedir (Monroe, 1996). Özgeci

davranışlar dini akımlar tarafından desteklenmiştir. İslam dininde zekât verme ve yardımlaşma söz konusudur. Hristiyanlık dininde de özgeci davranışlar pekiştirilmektedir. Ayrıca semavi dinler dışında inanılan diğer dini inanışlarda da özgeci davranışın ahlaki olduğu görülmektedir (Scott ve Seglow, 2007). Ayrıca dindar bireylerin dışında dini eğilimi olmayan bireyleri ya da kendini spiritüel olarak nitelendiren bireylerin diğer kişilere yönelik yardım etme konusunda yatkın oldukları görülmüştür (Saroglou vd., 2005; Saslow vd., 2012). Bu durum bize özgeciliği temelinde kalıtsal, felsefi, dini ve toplumsal değerlerin etkisini çok net bir şekilde göstermektedir.

2.2.2. Özgeciliğe kuramsal bakış

Psikolojinin alt disiplin dalları özgecilik kavramını farklı açılar ile açıklamaya çalışmaktadır. Özgeci davranışın temelinde genetik yapının etkili olduğunu söyleyen, sosyobiyolojik yaklaşım ve genetik faktörlerden çok sosyal etmenlerin etkili olduğunu belirten sosyopsikolojik yaklaşımlar yer almaktadır (Mastain, 2006). Sigmund Freud'un öncüsü olduğu psikanalitik bakış açısı, olumlu sosyal davranışların bazı kısıtlamaların ve yasakların bireylerin öze yönlendirilmesine, içselleştirilmesine ve bu durumun suçluluk ve utanç duygusunun gelişmesine etki ettiğini savunmuştur (Akbaba, 1994). Bu duygunun olumlu sosyal davranışların gelişmesine etki ettiği gibi özgeci davranışlara yönelik katkı sunmaktadır. Psikanalitik süreç üç temel kaygıdan bahsetmektedir. Kaygı iç ve dış engellemeler ile ruhsal yapı içinde sıkışan psişik enerjinin bir yansımasıdır (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2010). Bu kaygıların arasında yer alan ahlaki kaygı ise cezalandırıcı süper egonun yaşattığı kaygıdır (Murdock, 2014). Ahlaki kaygı nedeniyle süper egonun toplumsal destekli ve sosyal onay içerikli davranışlar gösterme eğilimi söz konusudur. Bu durum psikanalitik açıdan olumlu toplumsal davranışa ve özgeciliğe dair bakış açısı sunmaktadır.

Psikanalitikler arasında yer almasına rağmen eleştirel bakış açısı sunan Carl Gustav Jung ise bireylerin dengeli ve kendini tanımış bir kişiliğe ait olması gerektiğini belirtir. Jung, toplumsal gelenekleriyle yetişen bireylerin sağlıklı bir personaya sahip olabileceğini ama katı ve toplumsal beklentilerle yetişen bireylerin enflasyona yani şişirilmiş bir personaya sahip olabileceğini belirtmektedir (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2010). Jung, bireylerin sahip olduğu toplumun değerlerine önem vermesi gerektiğini vurgulamaktadır ancak bu değerlerin sağlıklı ve istenilir şekilde elde edilmesi önemlidir. Bu değerler arasında yardımlaşmak önemli bir yer almaktadır. Bireyselleşen bireyin

bencillikten uzak ve yardımlaşmayı seven özgeci bir birey olmasını istemektedir (Jakobi, 2002).

Toplumsal ilişkiler açısından psikanalizin savunucularına farklı bir çerçeve sunan Alfred Adler ise sosyal ilgiyi, çıkarlardan ve bencil tutumlardan vazgeçerek sosyal anlamda güdülenme olarak tanımlamaktadır. Bu güdülenme kapsamında bireyler kendi menfaatleri yerine toplumun ihtiyaçlarını önemseyebilir (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2010). Bu menfaatler bireylerin özgecil eğilim göstermesini sağlayabilmektedir. Ayrıca bazı sosyal psikologlar göre özgecilik, sadece yetişkin bireylerde, insani etik gelişimini tamamlamış bireylerde ve bireyin psikolojik ihtiyaçlarının tam anlamıyla karşılanmasından sonra uygun şartları göz önünde bulundurarak yansıtılabilecek ahlaki yapı şekli olarak tanımlamaktadır (Monroe, 1996).

Sosyal psikologların özellikle sosyal değiş tokuş kuramından ziyade empatik açılarla durumlara yaklaştıkları zaman saf özgeciliğin ulaşmasını sağlayabileceği görülmüştür. Bir bireye yönelik empatik bakış açısı söz konusu ise bütünüyle özgeci davranışlar gerçekleştirilmektedir. Empati duyulduğu zaman çıkar gözetilmeden özgeci davranışların aktif hale gelmesi bu durumu kanıtlamaktadır (Batson, 1991).

Bilişsel kuramcılar ise bireylerin bilişsel inançları temel almaktadır. Temel inançların otomatik ya da işlevi olmayan çarpık düşünce niteliği taşımadan önceki aşamada ara inançlar devreye girmektedir. Ara inançlar, bireylerin sorunlarıyla başa çıkma konusunda strateji olarak kullanılmaktadır. Özgeciliğin bilişsel örüntüler ve ara inançlarla ilişkisi kimi bireyler için söz konusu olabilmektedir ve bireyler toplumsal sorunları ya da diğer karşılaştıkları sorunları karşısında ara inançları aracılığıyla özgeci davranış eğilimi içinde yer alabilmektedir.

Birey merkezli psikolojinin kuramcılarında Rogers, iyi bir yaşamın varılacak bir hedef değil bir süreç olduğunu savunmaktadır (Murdock, 2014). Bu süreç içinde Rogers'ın (2012) bireylerin kişisel çıkarları konusunda da sosyal çevresindeki bireylere duyduğu sempatiden de ilerleme gösterebilir; ancak bu çelişkinin dengelenmesinin önemli olduğunu söyleyerek özgeciliğin önemini vurgulamaktadır.

Varoluşçu psikolojinin temsilcisi Yalom (1999) ise özgeciliği bireylerin hayatında yer alan ve hayata anlam katan bir değer olarak tanımlamaktadır. Sonuç olarak özgecilik ile ilgili her kuram farklı bakış açıları sunmuştur ve özgeciliğe anlamaya ve anlamlandırmaya yönelmiştir.

2.2.3. Özgeciliği etkileyen etmenler

Özgeciliğin toplumsal, kültürel ve bireysel etmenlerden etkilendiği görülmektedir. Toplumsal davranışlar ekseninde yer alan özgecilik aslında uzun yıllar boyunca prososyal davranışlar ya da diğer bir ifade ile olumlu toplumsal davranışlar başlığı ve içeriği içinde değerlendirilmiştir ve incelenmiştir. İnsanoğlunun toplum içinde olumlu yönde gerçekleştirdiği tüm davranışlar olumlu toplumsal davranış olarak tanımlanmaktadır. Prososyal davranış genel anlamı ile yaşamdaki diğer bireylere karşı yarar sağlama amacı içeren gönüllülük esasına dayanan davranışlar olarak kabul edilmektedir (Eisenberg, 1986). Diğer bir tanımda ise prososyal davranış, toplum yanlısı davranış ve yardım etme davranışı olarak tanımlanabilmektedir (Bilgin, 1988). Bu prososyal davranışın içinde bireylerin mutluluğu, bireyler arası samimiyet, dostluk ve sempati bulunmaktadır ancak kimi zaman ise bireyler arası çıkar ilişkisini içermektedir (Bayhan ve Artan, 2004).

Özgeciliğin bazı kaynaklarda prososyal davranış olarak nitelendirildiği görülmektedir. Prososyal davranışlar ve özgecilik her ikisi de sosyal davranışlar içerisinde yer almaktadır. Sosyal davranışlar, toplum içinde süregelen ve önemli bir yer edinmiş, alışkanlıklar ve davranışlardır (Erkal, Baloğlu ve Baloğlu, 1997). Türkiye’de özgecilik ile ilgili olan pek çok araştırmanın içeriğinde prososyal davranış kavramı yer aldığı görülmektedir. Bu tip araştırmalarda prososyal davranış ile özgeciliğin ayrımı yapılmamıştır (Akbaba, 2001; Yıldız ve İşmen, 2005). Olumlu toplumsal davranış olarak da ifade edilen kullanılan bu kavramın özgecilik ile arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklarda biri prososyal davranışın özgeciliğe daha geniş yelpaze sunuyor olmasıdır. Diğerisi ise toplumsal davranışların içinde olumlu olan bu tip davranışların nasıl gerçekleştiğini incelemeye çalışan prososyal davranış, davranışların içeriğindeki öz ve iyi niyeti göz ardı etmektedir (Tekeş ve Hasta, 2015). Ayrıca özgecilik, bireyin kendisinden daha çok, ilişki içinde olduğu kişiye fayda sağlama isteği ile yapılan davranışları betimlemektedir. Prososyal davranış yardımıyla ise kişisel ödül odaklı toplumsal olumlu davranışlar olarak betimlenmektedir. Genel anlamda yardım etme davranışı, prososyal davranışların bir alt kategorisinde yer alırken, özgecilik ise yardım etme davranışının bir alt kategorisinde yer almaktadır (Hogg ve Vaughan, 2007). Dolayısıyla prososyal davranış genel anlamda özgeciliğe oranla daha geniş bir yapıya sahiptir. Prososyal davranış çok çeşitli ve çok yönlüdür ancak her prososyal davranış özgeci bir davranış değildir (Taylor, Peplau ve Sears, 2006). Özgeciliğe önemli olan yön; rehberlik etme, iş birliği, fedakârlık, duygudaşlık ve güvendir; sosyal ödül beklentisi

olmadan özveri ile yaklaşmak ve risk almaktır (Hogg ve Vauhgan, 2007). Carlo ve Randall'a (2001) göre araştırmalar ve kuramsal açıklamalar incelendiğinde dört içerikten oluşan prososyal davranış çeşitleri bulunmaktadır. Bunlar; özgeci, kamusal, itaatkâr ve duygusal olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlama da özellikle özgeci davranış üzerinde durulmaktadır. Özgecilik, bireyler arasında empati duyusunun etkisiyle bireyin kendisinin başkalarına yardım etme davranışı ile içselleştirmiş tüm iyilik odaklı davranışlar olarak tanımlanmaktadır.

Toplumun kültürel değerleri ve kişilerarası ilişki düzeyleri özgeci davranışlara yönelik etkisi olmaktadır (Kumru, Carlo ve Edwards, 2004). İnsanoğlunun içinde bulunduğu psiko-sosyal çevresi bireylerin toplumla ve o toplumun içinde barındırdığı kültürel değerler ile etkileşime girmesini etkilemiştir. Farklı kültürel değerlere bağlı toplumlarda bireyleri de etkileyen toplumsal etkiler bulunmaktadır. Toplumsal açıdan toplumu ve grubu önemseyen bireylerin, grubun istekleri ve normları üzerinde hareket içinde olduğu gözlemlenmektedir. Bu durum bu tip toplumlarda yaşayan bireylerin özgeci eğilimler içinde olduğunu göstermektedir. Toplumsal açıdan gruba odaklı olmayıp bireye ve bireyin ihtiyaçlarına yönelen toplumların ayrışık ve özerk normlarının oluştuğu ve bu normların etkisi ile kişisel çıkar amaçlı olduğu belirtilmektedir. Bu tip toplumlarda yaşayan bireylerin daha çok bencil eğilimler içinde olduğu görölmektedir (Kağıtçıbaşı, 2004). Nitekim toplumun ilişkisel tavrı özgeci davranışların oluşturulmasında önemli bir etki yaratmaktadır.

Midlarsky ve Kahana'a (1994) göre, özgecilik kavramı bireylerin dūřünsel, duyuşsal, değer odaklı, amaçsal ve davranışlara yönelik çok bileşenli işlevsel bir yardımlaşma ve önemsenme davranışıdır. Dolayısıyla, bireylerin ailesi ile ilişkisi ve bağı, akranları ile ilişkisi ve bağı, ahlaki muhakeme ve empatik eğilimleri özgeci eğilimleri ile anlamlı düzeyde ilişkisi bulunmaktadır. Ayrıca empatinin başkalarına yardım etme davranışında motivasyonel ve etkileşimsel desteği bulunmaktadır. Empatinin etkisiyle ortaya çıkan sosyal adalet ve ahlaki prensibin bireylerle iř birliği gerçekteşirme ve yardıma güdülenmeyi etkilemektedir (Batson vd., 1981; 1995). Krebs'e (1970) göre ise insan doğası ile özgecilik doğrudan doğruya ilişkilidir. İnsan doğasında yardımlaşma önemli yer edinir. Bireyler çocuk yaştan itibaren başkalarına yardım etme eğilimindedir. Çocukluk döneminde yardımlaşmanın iç motivasyona katkısı bulunmaktadır. Özellikle bu çağlarda ve erken ergenlik çağlarında yardımlaşma sürecinin dış kaynaklı ödüllere ve sosyal onaya ihtiyaçına dayandığı ifade edilmektedir (Kumru, Carlo ve Edwards, 2004).

Daha sonra bireylerin yaşamlarının ilerleyen zamanlarında ise özgeci davranışın temelinde model alma, empati, taklit etme ve ahlaki akıl yürütme durumunun etkisi bulunmaktadır (Oktar, 2018).

Genel anlamda, prososyal davranışın alt kategorisinde yer alan yardımlaşmanın bir alt boyutu, özgeciliği ifade etmektedir. Özgecilik daha özeldir ve prososyal davranışın içeriğindedir ancak prososyal davranışların hepsi özgecilik ile ilişkilendirilmemelidir. Ayrıca özgeciliği etkileyen etmenler arasında; bireyin toplumla kurduğu bağın etkisi, toplumun bireyden beklentisi, kültürel değerler ile şekillendirilmiş toplumların farklı bakış açıları sunması ve hem bireyin hem de toplumun özgeciliğe yüklediği anlam yer almaktadır. Bunun dışında bireyin ailesi ve akranlarıyla kurduğu bağın önemi, toplumun oluşturduğu sosyal normlar ve bu normların ilişkilere etkileri, ahlaki kurallar ve sosyal adalet anlayışı, bireyin iç ve dış kaynaklı tatminleri, empati, ahlaki akıl yürütme ve model almanın etkisi yadsınmaz.

2.2.4. Özgecilik ve psikolojik danışma

Özgeciliğin meslek seçimi aşamasında ve tercihinde herhangi bir etkisi olup olmadığı konusunda alanyazında net ve kesin bir fikir birliği görülmemektedir (Pekçetin ve Günal, 2019). Ancak öğrencilerin aldıkları eğitimin içeriğinin, politikasının ve stratejik hedeflerinin mesleki gelişimsel süreçte mesleki tutumlarına, empati kurma düzeylerine ve doğrudan ya da dolaylı yollardan da özgecilik düzeyinde olumlu anlamda artış gösterdiği görülmektedir (Lucchetti vd., 2017). Bazı araştırmalar sonucunda ise sosyal iletişim ve sosyal yetenek gerektiren bazı meslek gruplarında özgecilik düzeylerinin aynı düzeyde olduğu gözlenmiştir (Byrne, 2008).

Gelişimsel anlamda bireylerin yaşadıkları sorunlar karşısında başa çıkma becerileri ve uyum sağlama becerilerinin gelişimsel ve potansiyel içerikli konularda çalışmalar gerçekleştiren mesleğin adı, psikolojik danışma mesleğidir (Myers, 1992). Psikolojik danışma mesleği de sosyal iletişim ve sosyal yetenek gerektiren ve alınan eğitimler kapsamında mesleki tutum, eğitim stratejisi ve içeriğinin bu meslek grubunda çalışacak psikolojik danışmanların özgecilik ile ilişkisini doğrudan etkilemektedir. Psikolojik danışma mesleği kendinden başka kişilerin psikolojik danışman tarafından düşünüldüğü ve yardım etmede etkili olduğu meslek konumundadır (Gladding, 2013). Psikolojik danışmanlar için duyguların önemi büyüktür. Bu meslek grubunda yer alan bireylerin danışanlarının duyuşsal ve düşünsel anlamda yaşadıkları sürece tanıklık etmesi ve

anlaması; danışanın duygularına ulaşması ile mümkün olmaktadır. Nitekim özgeci davranışların oluşmasında ve gelişiminde de duyguların payı büyüktür. Duygular, özgeci davranışların sergilenmesinde ve oluşmasında önemli bir tetikleyicidir (Scott ve Seglow, 2007). Psikolojik danışmanların duygulara yönelmesinden ve sosyal yetenek içerikli meslek grubu içinde yer almasından dolayı özgecilik, psikolojik danışma mesleğinde önemli bir paya sahiptir.

Psikolojik danışma sürecinin ve özgeciliğin birleştiği ortak nokta ise empatidir. Empati bu iki kavramı birleştiren ve ilişkilendirilmesini sağlayan temel bir yapıdır (Şakar, 2018). Empati bireylerin özgeci davranışlarında önemli bir etkiyi sahiptir (Avcı, Aydın ve Özbaşaran, 2013). Yardıma ihtiyacı olan kişilere yönelik empati kurabilen kişilerin, empati kuramayan kişilere oranla daha özgeci davranmaktadır ve yardım etmektedir (Ak, 2013). Özgeciliğin, empati ile doğrudan ve dolaylı bir şekilde ilişkisi bulunmaktadır. Empatinin bireylere yardım etme ve özgeci davranışlar sergilemede etkisinden dolayı bireyler, çevresindeki insanların empati yoluyla onların yaşadıklarını ve hissettiklerini fark etmektedir ve yardım etmektedir. Empatinin etkisiyle ortaya çıkan sosyal adalet ve ahlaki prensibin bireylerle iş birliği gerçekleştirme ve yardıma güdülenmeyi etkilemektedir (Batson vd., 1995). Bu etkiyle empatik kaygının bireylerde diğer kişilere yardım etme davranışını pekiştirdiği ve özgeci motivasyonu oluşturup geliştirdiği görülmüştür (Dovidio, Allen ve Schroeder, 1990). Empatinin dayanışma ilişkisinde önemi yüksektir. Empatik davranan bireylerin sosyal sorumlulukların farkına varması ve yönelmesi sosyal dayanışmayı geliştirmektedir (Segal, 2011).

Özgeci davranış eğilimini geliştiren ve tetikleyen, empatinin gücüdür (Batson, 2011). Sosyal ilişki içeren meslek gruplarında empati ve özgecilik ortak bir yapıda bulunmaktadır. Bu yapıda en çok rastladığımız meslek grubu psikologlar, psikiyatristler ve psikolojik danışmanlardır. Ruh sağlığı çalışanları yardımda buldukları tüm danışanlarına yönelik empatik davranmayı bir ilke olarak kabul etmektedir. Empati de özgeciliği olumlu yönde etkilemektedir. Nitekim pozitif psikoloji, bireylerin iyi oluş, kişilerarası ilişki, potansiyelini en iyi şekilde ortaya çıkarma gibi pek çok konuya önem vermektedir. Bu konular arasında ise ahlak, nezaket, hoşgörü, özgecilik gibi konular ile ilgili araştırmalara yer vermektedir (Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000). Pozitif psikoloji alanı gibi psikolojinin her alanı ve dalı özgecilik ve empati ile ilişkilidir ve ruh sağlığı çalışanları için bu iki kavram önemli bir paya sahiptir.

Psikolojik danışmanların, mesleki rolleri ve etik kuralları kapsamında ilke kabul ettikleri belli başlı unsurlar bulunmaktadır. Bu unsurlar arasında danışana saygı, terapötik iletişim kurma, koşulsuz kabul, empati vb. yer almaktadır. Psikolojik danışman kendini kişisel olarak geliştirmeli, psikolojik danışma sürecini yönetebilme, tutarlı davranışlar sergilemeli, saydam ve samimi olabilmelidir. Psikolojik danışmanların danışanları ile kurdukları ilişki, sosyal ilişki değil psikolojik danışman danışan ilişkisi olmalıdır ve bu ilişki bazı kurallar sunmaktadır (Corey, 2008). Psikolojik danışma süreci içinde danışanın gönüllü olarak psikolojik destek alması gerekmektedir. Bu durum özgecilik ile ayrılan bir durum olarak nitelendirilebilir. Bu durum özgeciliğin yardımda bulunulacak kişiye yönelik bir talep oluşturmadan sadece yardım edecek kişinin isteğinin olması söz konusudur. Sosyal ilişki içinde olunan ve muhtaç hisseden kişinin yardım edinme konusunda isteği olmayabilir, psikolojik danışma sürecinde ise yardım edilecek kişinin isteği ve talebi önem arz etmektedir. Ayrıca psikolojik danışmanlar danışanlarına destek sunmalarından dolayı maddi anlamda bir karşılık almaktadır. Yardım etme davranışlarının ardından kişisel bir ödül elde edilmesi özgecilik ile ters düşmektedir (Şakar, 2018). Böylece özgeciliğin psikolojik danışma sürecinde önemli bir etkiye sahip olduğu açıktır ancak bazı durumlarda ise bu iki kavramın arasında farkların olduğu görülmektedir.

2.2.5. Özgecilik ile ilgili araştırmalar

Özgecilik ile ilgili alanyazında farklı araştırmacılar tarafından yapılan araştırmalar bulunmaktadır. Bu araştırmalarda özgecilik kavramını farklı örneklemeler ve ilişki içinde olduğu değişkenler ile birlikte alındığı ve incelendiği görülmüştür.

Ak'ın (2013) 266 kadın ve 184 erkek üniversite öğrencisi ile yaptığı araştırmada üniversite öğrencilerinin yaşam amaçlarının özgeci davranışlara yönelik yordayıcı etkisi araştırılmıştır. Bu araştırma da üniversite öğrencilerinin özgecilik düzeyleriyle içsel yaşam amaçları arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki görülmüştür. Üniversite öğrencilerinin katıldığı diğer bir çalışmada ise özgecilik, otantiklik değişkeni ile incelenmiştir ve 314 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilen araştırmada özgecilik ile otantiklik arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır ancak sosyal çalışmalarda bulunan öğrencilerin özgecilik değerleri daha yüksek olduğu görülmüştür (Ekşi, Sayın ve Çelebi, 2016).

Ümmet'in (2012) araştırmasında ise 299 kadın ve 237 erkek üniversite öğrencilerinin özgeci davranışları, yaşam doyumları ve ego durumları ile incelenmiştir. Özgecil davranışların demografik bilgiler doğrultusunda incelendiğinde, kadın öğrencilerin erkek öğrencilerine oranla daha özgeci olduğu görülmüştür. Ayrıca aile içinde ortanca olan çocuk olan bireylerin ve beşten fazla kardeşi olan bireylerin diğerlerine oranla özgeci eğilimlerinin yüksek olduğu belirtilmiştir.

Bir diğer çalışmada ise eğitim fakültesi öğrencileri arasında yer alan rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümü öğrencilerinin özgecilik değerlerinin, okul öncesi öğretmenliği okuyan öğrencilere oranla daha düşük olduğu görülmüştür (Yıldırım ve Topçuoğlu, 2016).

Engin'e (2009) ait çalışma ise çocuklar üzerinde gerçekleştirilmiştir. Erken çocukluk döneminde özgecilik düzeyi ile ilgili yapılan bu çalışmada özgeci davranışların yaş ilerledikçe bu davranışı sergileyen çocukların sayısında anlamlı düzeyde artış olduğu görülmüştür. Ayrıca üç yaş ile dört yaş arasında sürecin özgeci davranış kazanımı konusunda kritik bir dönem olduğu ve kız çocuklarında özgeci davranışların daha fazla olduğu görülmüştür.

İşmen ve Yıldız'ın (2005) araştırmasına katılan 207 aktif çalışan öğretmenlerin arasında özgeci olma düzeyi yüksek çıkan kişilerin öğretmenliğe ilişkin tutumlarının yüksek, özgeci olma düzeyin düşük çıkan kişilerin ise öğretmenliğe ilişkin tutumlarının düşük olduğu görülmüştür. Özgecilik ile ilgili Türkiye'de yapılan araştırmalar arasında Akbaba'nın (1994) araştırması da yer almaktadır. Bu çalışmada grupta psikolojik danışmanın özgeciliğe olan etkisini araştırılmıştır ve grup etkisinin özgeciliği anlamlı düzeyde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Yurt dışında yapılan bir çalışmaya göre mesleki değer ve meslek seçiminde kişilik özelliklerinin özgecilik ile ilişkisini araştıran bu çalışmada iş yaşamında kendini gerçekleştirmenin birinci derece değerli, özgeciliğin ise ikinci derece değerli olduğu görülmüştür. Toplam 701 okul yöneticisi ile yapılan bu çalışmada insanlara yardım etme, çalışanların düşüncelerini destekleyici fırsatları oluşturma ve destekleyici rolde bulunmayı iş yaşamında değerli görüldüğü sonucuna varılmıştır (Hales ve Waggoner, 1984).

Yapılan diğer bir çalışmada ise özgeci eğilimlerin katılımcılar tarafından düşük ya da yüksek düzeyde olmasında etkisi olan dışsal ve içsel değişkenler üzerinde durulmuştur. Çalışma, yaşları 65 ila 100 yaş arasında değişen yaşlı katılımcılarla gerçekleştirilmiştir.

Özgeci eğilimin düşük ya da yüksek düzeyde etkilemesine neden olan dışsal değişkenler arasında sağlık, ekonomik düzey ve güvende olma gibi kriterler etkilerken; içsel denetim, sosyal sorumluluk, özsaygı ve empati gibi içsel değişkenlere sahip olup olmadığına dair değiştiği görülmüştür. Araştırma sonucunda ise kişisel özelliklerin çerçevesinde bireylerin çevresel ve durumsal olmak üzere pek çok etmenin özgecil davranış üzerinde etkisi olduğu görülmüştür (Midlarsky ve Kahana, 1988). Empati ve özgeciliğin ilişkisi ve önemi ile ilgili olarak gerçekleştirilmiş diğer bir çalışmada ise 76 kadın ve 36 erkek, toplam 112 psikoloji bölümü öğrencisinin özgecilik ve empati düzeyleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişkisi olduğu görülmüştür (Burks, Youll ve Durtschi, 2012). Ayrıca özgeciliğin ve kişilik eğilimlerinin etkisinin araştırıldığı diğer bir çalışmada ise yaşlarının 20 ila 32 arasında değiştiği 35 katılımcının, üniversite öğrencileri arasında özgeci eğilimlerinin, duyuşsal empati ve sosyal adalet duyarlılığı ile açıklandığı görülmüştür (Edele, Dziobek ve Keller, 2013).

2.3. Benlik Kurgularıyla İlgili Kuramsal Açıklamalar

Bu bölümde benlik kurguları ile ilgili açıklamalara yer verilirken, ilk olarak benlik kavramı ve tanımı; ardından benlik kurgularının tanımı, içeriği ve benlik kurguları ile ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

2.3.1. Benlik kavramı

İnsanoğlu varlığı sorgulamaya başladığı andan itibaren kendini sorgulamaya yönelmiştir. Kendini sorgulayan insanoğlu kendisini, varlığını ve benliğini fark etmiştir. Benliğe dair ilk ilgi ve merak, pek çok düşünürün benlik kavramına yönelmesini etkilemiştir. Özellikle doğulu düşünürlerden Rumi ve Eflatun; batılı düşünürlerden Descartes ve Kant, benlik konusuna ilgi duymuştur ve ilk en kapsamlı benlik çalışmasını William James gerçekleştirmiştir. Psikolojinin prensipleri adını verdiği kitabında benlik ile ilgili araştırmalara dair ilk zemini oluşturmuştur. Bu bağlamda benlik kavramı, bilimin ilerlemesiyle psikolojinin, sosyolojinin ve felsefenin araştırdığı ve merak ettiği bir kavram halini almıştır (James, 1890'dan akt. Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2017).

Benlik, bireyin kendisiyle oluşturduğu sosyal içerikli bir yapıdır (Kağıtçıbaşı, 1998). İnsanoğlu kendisiyle ve çevresiyle etkileşim içindedir ve iletişim kurmaktadır. Benlik yaşadığımız çevrenin içinde yer alan insanları ve kendimizi algılama biçimiyle

önemli düzeyde ilgilidir (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2017). Bu tanımlama, benlik kavramının bireyin çevresiyle ve sosyal ortamıyla etkileşime girmesi sonucunda bireye yansıyan ve bireyi biçimlendiren dinamik bir yapıyı ifade etmektedir (Banaji ve Prentice, 1994). Nitekim benlik bireylerin kim olduğu ile ilgilidir. Birey, kendine dair edindiği bilgilerin, kim olduğuna dair düşüncelerinin ve bireysel özelliklerinin ışığında benlik algısını oluşturmaktadır. Ayrıca benlik kavramı kültürden kültüre, toplumdaki topluma farklılık gösteren ve değer biçilen bir kavramdır. Bu durum benliğin bireyin içinde bulunduğu kültürden etkilendiğini göstermektedir (Aronson, Wilson ve Akert, 2012). Benlik, bireysel anlamda kişilerarası ilişkilere yönelmiştir ve kültürel dünya görüşünden geniş bir şekilde etkilenmiştir (Kaelber, 2008). Bu durum benliğin sosyal çevrenin etkisiyle, yaşadığı toplumun getirileriyle ve kültürel yapıların bireyi etkilemesiyle doğrudan ilişkilidir. Ayrıca bireyin bu etkileri algılama şekli, bilgi düzeyi, düşünceleri, duyguları, davranışları ve kişisel özellikleri de benliğin biçimlenmesinde önemli derecede rol oynamaktadır.

Benlik, bireyin kendine dair edindiği ve oluşturduğu inançlar bütünüyle erken yaşta bu yana sosyalleşme yolunu seçerek alışkanlıklar ve deneyimler elde etmektedir ve çevresindeki bireysel ve toplumsal farklılıkları dikkate almaktadır. Birey, benlik hakkında farklı kaynakları kullanarak bilgi edinmektedir. Bu kaynaklar; çevresindeki bireylerle olan iletişimi, onlardan aldığı dönütler ve uyarılma düzeyi, bu durumu bireyin algılama biçimi, toplumsal süreçler, kültürel süreçler ve ailevi yapılarıdır (Taylor, Peplau ve Sears, 2006). Ayrıca benlik, bireyin başkalarıyla ve kendi dünyası ile ilgili olan ve tüm bunlar hakkında kendi algılarına karşılık gelen bir kavram olarak kabul edilmektedir (Singelis ve Yamada, 1999). Genel anlamda ise benlik, bireylerin duyuşsal ve bilişsel örüntülerinin bütünlüğünü ve davranışsal eğilimlerini etkileyen, çevresel ve sosyal dünya ile ilişkisinin en dinamik yönüdür (Ercan, 2011).

Birey, sosyal ilişkiler ile varlığını göstermektedir ve sosyal etkileşimler onun toplumda bir yer edinmesini sağlamaktadır. Bireyin içinde var olduğu toplum, bir bireyin o toplumun kültürel değerlerine göre kazanımlar oluşturmasında etkili olmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1998). Her bireyin kendine dair bir benlik görüşü bulunmaktadır. Bireylerin kazandıkları bu benlik görüşleri, genel anlamda iki farklı benlik türünü oluşturmaktadır ve sınıflandırmaktadır. Bu iki tür ise özerk benlik görüşü ve bağımlı benlik görüşüdür. Bireyin çevresindeki kişilere düşüncelerinden ve duygularından daha çok kendisinin düşüncesine ve duygularına önem vermesi, kendi içsel sürecinde bağımsız olması, o

kişinin özerk benlik görüşüne sahip olduğunun kanıtıdır. Özerk benlik görüşü, kişinin başkalarından çok kendine ait düşüncesi, duygusu ve davranışına yönelmesi ve kendini içsel süreçte tamamlamasıdır. Bunun tam zıttı olan ve yaşadığı topluma ve geleneklere yönelen; kendini başkalarıyla olan ilişkilerine göre şekillendiren çevresindeki kişilerin düşüncelerini, duygularını ve davranışlarını önemseyen, bu şekilde davranan benlik görüşü ise bağımlı benlik görüşü olarak tanımlanmaktadır (Kitayama ve Uchida, 2005).

Toplumsal farklılıklar ve bu farklılıkların kültüre yansımaları ile oluşan nitelikler benliği şekillendirmektedir. Toplumsal ve kültürel etkiler sonucunda oluşan benlik, bireyden bireye ve toplumdan topluma değişkenlik göstermektedir (Ercan, 2011). Dolayısıyla toplumlar ve kültürler arasında benlik kavramı ile ilgili farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar genel anlamda batı kültürü ile yetişen bireylerin ve batı toplumunun özerk benliğe sahip olduğu ve doğu kültürü ile yetişen bireylerin ve doğu toplumunun bağımlı benliğe sahip olduğu kanısı oluşmuştur (Aronson, Wilson ve Akert, 2012).

Doğu toplumunun ve batı toplumunun sosyal ve bireysel ilişkilere yönelik vurgulanan farklılıkları, çocuk yetiştirme uygulamalarında belirgindir. Asyalı ve doğulu ebeveynler, çocuklarına başkalarının eylemlerine dikkat etmelerini öğretmeye eğilimlidirler. Böylece diğerleriyle uyumlu davranabilmektedirler ancak Amerikalı ve batılı ebeveynler, çocuklarına özerk davranmayı öğretmeye eğilimlidirler (Han, Leichtman ve Wang, 1998). Özellikle batı toplumlarında erken yaşta bağımsızlık, ayrışma ve bireyselleşmenin yanı sıra rekabet, kendine yetebilme gibi konular toplumsal değerler arasındadır ve bireylerin bu yetiştirilme tarzı bireycilik ideolojisi ile alakalıdır. Örneğin, Endonezya, Tayland, Kore ve Türkiye gibi ülkelerde bireylerin yetiştirildiği ortamlarda onlara atfedilen değerler arasında aile içi ilişkilere bağlı bir yapı söz konusu iken Almanya ve Amerika gibi ülkelerde ise aile değerleri olarak bağımlılığı reddeden, özerk olmayı hedefleyen ve bireyin kendine güven duyması gibi değerler vurgulanmıştır (Kağıtçıbaşı, 1993). Ayrıca Hofstede'nin (1980) gerçekleştirdiği çalışmada bireyciliğin yaygın olduğu ülkeler arasında Avustralya ve İngiltere gibi ülkeler yer alırken, toplulukçuluğun yaygın olduğu ülkeler arasında Guatemala, Panama ve Hong Kong örnek gösterilmiştir.

Sonuç olarak benlik, bireylerin var ettiği ve içinde bulunduğu toplumsal, kültürel ve ailevi değerler ile şekillendirilen bir yapıdır. Benlik kavramının içinde bireyin kişisel özellikleri, toplumsal getirileri, kültürel değerleri, ailevi yetiştirilme tarzı gibi etkilerin

yer edindiği ve bireyin davranışlarında, düşüncelerinde ve duygularında etkisi olan; bireyin kendini var edebilmek ve kendini gerçekleştirmek için bir araç niteliği taşıyan bütünlüğün genel bir ifadesidir.

2.3.2. Benlik kurguları

Benlik kurguları terimi, benliğin çeşitliliğini ve gelişimini ifade etmektedir. Benlik kurguları bireylerin kendilerini ve kendilerinin diğerleriyle olan ilişkilerini tanımladıkları bir bütünlüğü temsil etmektedir (Swing, Cross ve Hardin, 2009). Benlik kurguları, kültürün etkisinin yüksek olduğu bir yapıdadır ve belli bir grup tarafından oluşturulan, paylaşılan ve aktarılan tüm tutumları, değerleri ve davranışları kapsamaktadır (Mayer, 2009). Singelis'e (1994) göre, benlik kurguları bireyin çevresindeki bireylerle olan ilişkisinde diğerlerinden ayrı olarak ve diğerleriyle ilişki içinde yer alan duyguların, düşüncelerin ve eylemlerin bütünlüğüdür. Bu durum, benlik kurgularının bireylerin çevresindeki kişilerle olan kültürel ve toplumsal ilişkilerin etkisiyle kendi benliğinde yer edinen duyguları, davranışları ve düşünceleri kapsayan bir kavram olduğunu göstermektedir. Genel tanımı ile benlik kurguları, kültürün bireyleri biçimlendirmesi ile oluşan, bireyin çevresindeki insanlarla ilişkisini içeren ve bireylerin kendilerini bu açılardan anlamlandırdığı bir bileşen olarak ifade edilmektedir (Kitayama ve Markus, 1991).

Özerk ve toplulukçu kültürlerin bireylerin davranışlarına olan etkisini yansıtan üç farklı etken bulunmaktadır. Bu etkenler bireyin kişilik özellikleri, bireyin değerleri ve benlik yapılarıdır. Bireyin kişilik özelliklerinde bireysel farklılıklara dikkat çekilirken, bireyin değerlerinde aile ve toplumun etkisi üzerinde durulmaktadır. Bireyin kültürel yansımasının ifadesi ise benlik yapılarıdır (Gudykunst, 2015). Benlik kurguları kavramı evrensel olmasına karşın ve psikoloji kökenli bir kavram olarak kabul edilmesinin yanı sıra, kültürel ilişkilerin etkisiyle farklı biçimlerde karşımıza çıkmaktadır (Akhun, 2012). Benlik kurgusu bireylerin kültürel açıdan ele alınmasının ve çeşitli toplumsal davranış örüntülerinin bireyleri etkileyerek anlamlandırılmasını içeren geniş bir kavramdır (Park vd., 2003). Bu kavramsal etkinin içinde toplumun ve kültürün etkisi yüksektir ve benlik kurgularının biçimlenmesinde, toplumun içinde yer aldığı kültürün, toplumsal ve bireysel değerlerin etkisi bulunmaktadır. Benlik kurguları toplumun egemen kültürünün etkisi ile özerk-bağımsız benlik ve karşılıklı-bağımlı benlik olarak sınıflandırılmaktadır (Karadayı, 1998). Geleneksel psikoloji alanının insan davranışlarını anlamlandırmada farklı açıları

göz ardı etmesinin etkisiyle kültürlerarası ve kültürel psikoloji alanının insan, toplum ve kültür etmenlerini ve ilişkilerini açıklamada daha işlevsel bir açı sunduğu görülmektedir. Bu ilişki içinde kültür, toplum ve insan ilişkileri ve değişimleri; benliği, bireyci ve toplulukçu boyutu ile incelenmiştir (Kağıtçıbaşı, 1993). 1980’li yıllarda kültürlerarası psikolojinin araştırma konuları arasında en önemli kavram halini alan bireycilik ve toplulukçuluk artan ilgi ile daha çok araştırmalara zemin hazırlamıştır (Kağıtçıbaşı ve Berry, 1989). Bu etkiyle kültüre duyarlılık ve kültürel farklılık konuları ile ilgili yapılan çalışmalar içinde toplumların bireyleri var etme sürecinde bireyci ve toplulukçu eğilimlerinin etkisi önemli düzeyde veri elde edilmesini sağlamıştır (Triandis vd., 1987’den akt. Kağıtçıbaşı, 1993).

Toplulukçu, diğer bir ifade ile karşılıklı bağımlı benliğe sahip toplumlarda, bireyleri koruyan geniş aileler ve topluluklar bulunmaktadır ve birey bu tip ailede büyümektedir. Burada bireyin kimliği sosyal sistem kaynaklıdır ve birey için biz değeri önemli bir değer niteliğindedir. Karşılıklı bağımlı benlikte kurumlar ve kuruluşlar değerlidir ve birey kurumlara ve kuruluşlara katılmak istemektedir. Grup kararlarına güven çok yüksektir ve grubun aldığı karar birey için en uygun karar olarak kabul edilmektedir. Bireyci yani özerk benliğe sahip toplumlarda ise bireyin kendisine ya da çekirdek ailesine bağlılığı söz konusudur. Burada bireyin kimliği birey için vardır ve kaynağı bireydir. Birey için ben değeri önem göstermektedir. Özerk benlikte girişimcilik ve başarının ön planda tutulması beklenmektedir. Bireysel kararlar, birey için en uygun olan karardır (Hofstede, 1980). Ayrıca bireyci toplumların bireyleri, öz odaklı oldukları ve toplulukçu toplumların bireylerin kendisi değil, diğer odaklı oldukları ve sosyal uyumu korumakla ilgili sorumluk sahibi oldukları görülmektedir (İmamoğlu, Günaydın ve Selçuk, 2011).

Kitayama ve Markus’a (1991) göre karşılıklı bağımlı benlik, sosyal ilişkiler ve bağlam konusunda birlik ve beraberliği barındırmaktadır ve bu yapı statüyü ve sosyal rolleri etkilemektedir. Karşılıklı bağımlı benliğin; ait olma, uyum sağlama ve norma uygun değer edinme ve norma uygun davranışlar sergileme, başlıca önemli özellikleri arasında yer almaktadır. Bağımsız benlikte ise sosyal ilişkiler içinde ayrışma ve bireysellik bulunmaktadır. Bağımsız benliğin; kendini var edebilmek, biricik olma ve bireysel hedefleri gerçekleştirme özellikleri bulunmaktadır. Karşılıklı bağımlı benlikte ise birey saygınlığını toplumsal normlara uygun davranarak, uyum sağlayarak ve kimi zaman kendinden taviz göstererek elde edebilmektedir. Bağımsız benlikte, birey saygınlığını bireysel nitelikleri ve kendini var edebilme yeteneği ile elde etmektedir. Bu durum da

gösteriyor ki; bireyci ve özerk benlikte bağımsızlık, kendine güven, başarı gibi unsurlar yaygındır ve bağımsız benliğin içeriğinde bireyci kontrol sahibi olmak ve sorumluluk yer almaktadır. Karşılıklı bağımlı benlikte ise gruba karşı görev ve başkalarına bağlılık bulunur. Burada sosyal uyum ve grup normları önemlidir (Gündoğdu, 2007). Karşılıklı bağımlı benliğin içinde grupta var olmak ve grubun bir değeri olmak yer almaktadır. Bireyci benliğin içinde ise bağımsız olma ve kişisel tercihler yoğunluktadır (Kitayama ve Markus, 1991). Bağımsız benlik kurgusu, bireyci kültürlerde; toplulukçu kültürlerde ise bağımlı benlik kurgusu yaygındır (Gudykunst vd., 1996). Bireyci benlik çevresindeki insanlara mesafe koyan, biricikliği ve bağımsızlığı içeren bireyin kendi hedeflerini ön planda tutan bir benlik kurgusu olarak nitelendirilmektedir (Ercan, 2008). Toplulukçu benlikte ise aileye ve sosyal sistemlere duygusal bağlılığın yoğun olduğu, sosyal denetim ve onayın ihtiyaç duyulduğu bir benlik yapısı olarak görülmektedir (Göregenli, 1995). Bireyci benlik kurgusunun özelliğinin merkezinde, benliğin bağımsız ve özerk yapıda olması kabul edilmektedir. Bu benlik kurgusunda davranışların en temel nedeni bireyin kendi içinde yer edinen içsel gücüdür ve bu içsel güç, yetenek, amaç, duygu ve düşünce olabilmektedir. Bu içsel güçte birey kendini var eder ve birey kendini gerçekleştirmek için gerekli adım atma konusunda cesaretlenmektedir (Kitayama ve Markus, 1991).

Karşılıklı bağımlı benlik kurgusunda ise bireyin benliği toplumsal bütünlüğe bağlanmaktadır. Karşılıklı bağımlı benlik kurgusunda birey var olduğu gruba uyum sağlama ve aidiyet kurma konusunda teşvik edilmektedir. Grubun ihtiyaçları bireyin ihtiyaçlarına oranla daha ön planda tutulmaktadır. Bu benlik kurgusunda statü, kamusal düzen ve uyumlu davranış gösterme eğilimi önerilen ve kabul gören bir yapıdadır (Singelis, 1994). Ayrıca, benlik kurgularının şekillenmesinde ve çeşitlendirilmesinde toplumun çocuk yetiştirme tarzı önemli derece etki etmektedir. Bireylerin çocuk yetiştirme tarzları farklılık gösterse de toplumun getirdiği çocuk yetiştirme şekli bireylerin benliklerinin şekillendirilmesinde etkilidir. Çocuk yetiştirme tarzı, bireylerin sosyalleşme süreci, kültürel, toplumsal ve ekonomik etkiler benlik için aracı bir role sahiptir (Kağıtçıbaşı, 1998). Bazı araştırmalarda özerk ya da bireyci ya da bağımsız benlik, karşılıklı bağımlı ya da toplulukçu benlik yapısının iki ana boyutunun da eleştirildiği görülmüştür. Toplumsal içerikli bilimsel eleştirilerin benliğin kültürel anlamda daha duyarlı bir biçimde incelenmesini ve anlaşılmasını sağlamıştır (Hardie, Kashima ve Pridmore, 2005; Kağıtçıbaşı, 2005; Schott ve Bellin, 2001). Bireycilik ve toplulukçuluk eğilimlerinin eleştirilmesi grupların, bireylerin ve etkileşimlerin

farklılaşmasında önemli rol oynamıştır. Eleştirilerin ışığında benlik kurgularının bir arada da yer alabileceğini ya da sınırlarının çok keskin olmayacağı veya geçişken olabileceğini belirten araştırmalar olmuştur (İmamoğlu, 2003; Kağıtçıbaşı, 2005; Singelis ve Yamada, 1999; Triandis ve Suh, 2002). Bu bakış açısına katkı sağlayan Kağıtçıbaşı (1998), genelde bireyci kültürlerde ayrılmış/ayrık (özerk) benliklerin ve toplulukçu kültürlerde ilişkisel (bağımlı) benliklerin yaygın olduğunu ifade etmektedir. İnsan ilişkileri sosyal yakınlık ve sosyal uzaklık açılarıyla incelendiğinde, ilişkisellik ve ayrıklık kültürünün oluştuğu görülmektedir ve bunun benlik gelişiminde etkili olduğu da görülmüştür. Bu kültürel yapıların toplumsal bir karşılığı bulunmaktadır. Dolayısıyla ilişkisellik ve özerklik kültürlerinin etkisiyle bireycilik ve toplulukçuluk kavramları göz önüne serilmiştir. Benliğin ayrıklığı ve ilişkiselliği, bireycilik ve toplulukçuluk kavramlarının psikolojik bir yansımasıdır. Her iki kültürel yapı da ailesel ve bireysel ilişkileri kapsamaktadır. Ayrıklık kültüründe kesin sınırlar ile çizilmiş ‘ayrık benlik’ kültürel ve ailevi düzeni içinde barındırır. Ayrıklık kültüründe sınırları açık bir biçimde belirgin olan ayrık benliklerin, kişiler arası ilişkileri düzeyiyle yakından ilgilidir. İlişkisellik kültüründe ise sınırları kesin olmayan bağlı ve geçişken bir benlik ilişkisi dikkat çekmektedir ve ‘ilişkisel benlik’ olarak isimlendirilmektedir. Bu kültürel etkinin bireysel yansımasında ise ‘ayrık benlik’ ve ‘ilişkisel benlik’ olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrık benlik; bireyin kendine güvenmesi, amaçlarını belirlemesi, kendi kararlarını alabilmesi ve başkalarının arasından sıyrılabilmesini içermektedir. Bu davranış örüntüleri, bireyin içinde bulunduğu kültürel yapıda ön görülen davranış örüntüleridir. Bu etki kültürel destekle ayrık benlikte kişinin öz güvenini ve kendilik değerini artırmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2017).

Kültür Düzeyi	Ayrıklık Kültürü (İlişkisel Bireycilik)	İlişkisellik Kültürü (İlişkisel Toplulukçuluk)
	↓	↓
Birey Düzeyi	Ayrık Benlik (Bağımsızlık)	İlişkisel Benlik (Bağımlılık)

Şekil 2.1. Ayrık ve ilişkisel benlik (Kağıtçıbaşı, 2017)

Şekil 2.1.'de ayrıklık kültürünün ilişkisel bireycilik olarak ve ilişkisellik kültürünün ilişkisel toplulukçuluk olarak tanımlanabildiği görülmektedir. İlişkisel benlikte ise, bireylerin birbirine bağlı kalması, başkalarına uyma davranışı sergilemesi ve diğerlerine bağlılığı önemli düzeyde etkilidir. İlişkilere uyum sağlayabilmek ve o ilişkilerin içinde yer almak öz güven ve kendilik değeri için gerekli bir adımdır. İlişkisel benlikte bireylere atfedilen konumlar, sıfatlar ya da sorumluluklar bulunmaktadır. Bireyin duygularında, düşüncelerinde ve davranışlarında başkalarıyla olan ilişkilerinin etkisi görülmektedir (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2017). Ayrıca benliğin ilişkiselliği ve ayrıklığı ahlak anlayışı, sosyal adalet inancı ve ahlaki sorumluluklar gibi pek çok konuda önemli düzeyde etki oluşturmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2017).

Topluluğa yönelen ve grup değerinin yüksek olduğu toplumlarda sadece ilişkisel benlik; bireyci ve kişiye yönelen toplumlarda da sadece ayrık benlik ile karşılaşmamaktadır. Her kültürün içinde farklı benlik yapıları görülmektedir. Birey bulunduğu kültüre uyum sağlamaya çalışmaktadır ve o kültürün getirilerini taşımaktadır. Bu durum bazı bireylerde hem ilişkisel hem de ayrık benlik yapılarının var olduğuna yönelik bir ipucudur. Bireylerde her iki benlik kurgusunun birlikte var olabileceği kanısına varılarak, üçüncü bir benlik kurgusunun varlığı kabul edilmiştir. Bu benlik kurgusu ise 'özerk ilişkili benlik kurgusu' olarak adlandırılmıştır (Kağıtçıbaşı, 1996; 2017). Özerk ilişkili benlik kurgusunda birey hem bireyci/ayrık hem de toplulukçu/ilişkisel yapıların özelliklerini göstermektedir. Bireyler için her iki yapıda; ilişkisellik ve özerklik birer gereksinim niteliğindedir. Bu benlik kurgusunda birey özerkliğini koruyabilmektedir. Bu kısımda bahsedilen özerklik başkalarından ayrılmak anlamına gelmemektedir. Aynı şekilde birey ilişkisel yapısını kendi açısından en uygun seviyede tutmaktadır ve gruba dahil olabilmektedir (Kağıtçıbaşı, 1996). Bu benlik kurgusu özellikle toplulukçu kültürel yapı ile gelişen toplumların eğitimli ve kentsel kesiminde görülmektedir (Kağıtçıbaşı, 2017).

İki farklı benlik kurgusunun bir arada da yer alabileceğini belirten başka araştırmacılar da olmuştur. Bu araştırmacılardan Singelis ve Yamada'ya (1999) göre, her iki benlik tipinin bir bireyde karşılaşılabileceği ile ilgili olarak örüntü biçimleri ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilki iki türlü örüntü biçimidir. İki türlü örüntü biçiminde iki farklı benlik kurgusunun o bireyde iyi bir şekilde geliştiği ve eşit düzeyde, dengeli bir yapı halini aldığı bir biçim türüdür.

Diğer biçim türü ise batı örüntü biçimidir. Batı örüntü biçiminden ise bağımsız/özerk benlik kurgusunun daha güçlü olduğu ve karşılıklı bağımlı benlik kurgusunun daha zayıf kaldığı bir yapıyı tarif etmektedir. Bu örüntü biçimlerinden üçüncüsü ise geleneksel örüntü biçimidir. Geleneksel örüntü biçiminde ise karşılıklı bağımlı benlik kurgusunun güçlü olduğu ancak buna karşın olarak bağımsız/özerk benlik kurgusunun ise zayıf kaldığı bir örüntü şeklini yansıtmaktadır. Son örüntü ise kültüre yabancılaşma örüntüsüdür. Bu örüntüde ise her iki benlik kurgusunun bireyde zayıf olarak var olduğu ve eşit düzeyde her iki benlik kurgusundan da ayrışmanın yaşandığı bir yapıyı içermektedir.

İmamoğlu (1995; 1998) ise geliştirdiği denge modeli ile benlik tiplerine farklı bir bakış açısı sunmaktadır. Bu modelin temelinde hem etkin hem de bağlaşıklık bir benlik açısı bulunmaktadır. Temel düzeyde model, ayrılmış öğelerin karşılıklı bir şekilde bağımlılık ilişkisini bütünleştirmeye yönelmesi ve bunun dengeli bir biçimde olması hedeflenmektedir (İmamoğlu, 1995). Bireyler bu bütünleşmeyi kendi benliklerine yönelik olarak ‘kişisel ayrışma’ ve ‘kişilerarası bütünleşme’ yollarıyla ulaşmaktadır (İmamoğlu, 2003). Denge için kişilerarası bütünleşme ve kişisel ayrışma uç unsurlara sahiptir bu unsurlar arasında, kişilerarası bütünleşme için; ‘kopukluk’ ve ‘ilişkili’ yer alırken, kişisel ayrışma için; ‘kalıplaşma’ ve ‘kendileşme’ yer almaktadır. Bu modelde birey bağımsız bir şekilde kişisel ayrışma ve kişilerarası bütünleşme boyutlarından düşük ya da yüksek puanlar alabilmektedir ve bu puanlar eşleştirildiğinde dört farklı bileşen karşımıza çıkmaktadır (İmamoğlu ve Karakitapoğlu-Aygün, 2004; İmamoğlu ve Güler-Edwards, 2007).

Kişilerarası Bütünleşme (Kopukluk–İlişki)	Kişisel Ayrışma (Kalıplaşma–Kendileşme)	Denge Modeli
Kopukluk + Kalıplaşma	→	Kopuk-Kalıplaşma
Kopukluk + Kendileşme	→	Kopuk-Kendileşme
İlişki + Kalıplaşma	→	İlişkili-Kalıplaşma
İlişki + Kendileşme	→	İlişkili-Kendileşme

Şekil 2.2. Denge modeli (İmamoğlu, 2003)

Örneğin, Şekil 2.2.'de aktarıldığı gibi, kişilerarası bütünleşme ve kişisel ayrışmanın unsurları ile ortaya çıkan bu dört bileşen sırasıyla; kopuk-kalıplaşma, kopuk-kendileşme, ilişkili-kalıplaşma ve ilişkili-kendileşmedir (İmamoğlu, 1998; 2003). Kopuk-kalıplaşmada birey, kişilerarası ilişki gereksinimlerini karşılanamamaktadır ve bireysel ayrışma sürecinde sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu durum birey için en dengesiz benlik tipi niteliğindedir. Kopuk-kendileşme ise iki farklı yapının ucunda kendine yer bulmaktadır ve bireyin sadece kişisel ayrıklığını ifade etmektedir. Bu benlik tipinde bireyin bulunduğu toplumdaki ayrıştığı görülmektedir. İlişkili-kalıplaşma ise sadece kişilerarası ilişkilere yönelme sürecini temsil etmektedir ve toplumun getirileri daha değerlidir. En dengeli benlik tipi ilişkili-kendileşmedir. İlişkili-kendileşme, bireyin hem ayrışma hem de bütünleşme ihtiyaçları en dengeli bir biçimde karşılanabilmektedir (İmamoğlu, 1995; İmamoğlu ve Güler-Edwards, 2007). Toplulukçu ve bireyci unsurların dengeli ve uyumlu bir biçimde benlikte taşınması verimli bir açı sunduğunu göstermektedir. Bu açıdan dolayı özerk ilişkili benlik bir hedefdir ve psikoloji bilimi bu hedefi gerçekleştirme de önemli bir etki oluşturmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1996). Her iki ucunda dengeli olmasını ifade eden bu benlik kurgusuna alanyazında Kağıtçıbaşı (1996) özerk-ilişkisel; İmamoğlu (1998) ilişkili-kendileşme, Singelis ve Yamada (1999) ise iki türlü örüntü biçimi olarak ifade etmektedir.

Özetle benlik kurguları, bireyin yaşadığı toplum ve kültürel etkilerin etkisi ile biçimlenen ve bireyin benliğini var eden çok bileşenli bir yapıdadır. Bu yapı ilk araştırıldığı anlarda iki tip türü olduğu kanısına varılmıştır. Bu türler arasında bireyci ya da bağımsız ya da özerk olarak adlandırılan ve daha çok bireyin kendi içsel sürecine odaklanan ve yoğunlukla batı toplumları ve bu toplumların kültürel etkilerinden etkilenen toplumlarda gözlenen bir benlik kurgusudur. Diğer benlik kurgusu ise bağımsız ya da karşılıklı bağımlı ya da toplulukçu olarak isimlendirilmiştir. Toplulukçu benlikte bireyler içinde olduğu toplumun ya da grubun kurallara riayet ederler ve kurallara uyma eğilimindedirler.

Toplulukçu benlik kurgusunda birey toplum için vardır ve biz değeri çok yüksektir. Araştırmacılar özellikle bu iki uçlu benlik kurgularının araştırmaların güvenilirliği ve geçerliğini olumsuz etkilediği kanısına vararak ve çalışmaların sonucunda iki benlik kurgusunun da bir bireyde var olabileceğini görerek bu yapıyı eleştirmiştir. Bu eleştiri, aynı zamanda toplumlar içinde bireysel farklılıkların varlığı ve yaygın kültürel değere ilişkin benlik tiplerine göre değişimlerin yer alması da etkilemiştir. Benlik kurguları ile

ilgili çalışmalarda iki benlik tipinin de bir arada yer alabileceği fikrine ulaşılmıştır. Bu düşünceden hareketle toplulukçu ve bireyci benlik birleştirilerek yeni bir benlik kurgusu tanımlanmıştır. Bu benlik yapısı, birey için var olan en uygun ve birey için en dengeli benliği ifade etmektedir. Bireyler yaşadığı toplum ve kültürel bağın varlığını reddetmeden, bireysel gelişimi ve kendini gerçekleştirme sürecini sağlayabilmektedir. Bu benlik yapısı özellikle gelişmekte olan toplum ve gelişmiş toplumlarda toplulukçuluğun ve bireyciliğin de etkili olduğu toplumlarda yaygın olarak görülmektedir. Bu benlik yapısı, bireyin bulunduğu kültürel yapılardan ve toplumsal desteğinden kazanımlar sağlayıp içsel gücünü en iyi şekilde yansıtabilmeyi amaçlamaktadır. Bu içsel güç, bireyi bireysel anlamda var ettiği gibi toplumla bağını da koparmamaktadır. Toplum ile olan bağı en uygun şekilde kurmaktadır.

2.3.3. Benlik kurguları ile ilgili araştırmalar

Benlik kurguları ile ilgili alanyazında farklı araştırmacılar tarafından yapılan araştırmalar bulunmaktadır. Bu araştırmalarda benlik kurguları kavramını farklı örneklemeler ve ilişki içinde olduğu değişkenler ile birlikte alındığı ve incelendiği görülmüştür.

Yurt içinde bu alanla ilgili yapılan çalışmalar bulunmaktadır. Tosun'un (2015) gerçekleştirdiği çalışmada evlilik ilişkileri, özgecilik ve benlik kurguları ile ilgili ilişkileri ele alınmıştır. Bu çalışmada kırsalda yaşayan bireylerin çoğunlukla toplulukçu, kentlerde yaşayan bireylerin ise bireyci eğilimleri rapor edilmiştir. Evlilik öncesinde bireylerin benlik kurgularının cinsiyete göre farklılaşmadığı ve evli bireylerin ise bireyci ve ilişki benlik kurgularında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Benzer diğer bir araştırmada ise benlik kurguları ile evlilik kalitesi kavramının ilişkisi araştırılmıştır. Araştırma sonucunda benlik kurgularının evlilik tipine, çift uyumu ve evlilik doyumu üzerine anlamlı etkileri olduğu ve bu durumun evlilik kalitesine etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır (Gündoğdu, 2007).

Benlik kurgularının cinsiyete göre değişip değişmediği ile ilgili çalışmalar yer almaktadır. Örneğin, Ercan'ın (2011) gerçekleştirdiği çalışmada kadınların erkeklere oranla bireycilik düzeyleri yüksek bulunmuştur. Çataloğlu'nun (2018) araştırmasında ise benlik kurguları ve psikolojik dayanıklılık kavramları ele alınmıştır ve bireycilik, toplulukçuluk ve ilişkisellik puanları erkeklerin kadınlarda yüksek olduğu sonucuna ve bireycilik ve psikolojik dayanıklılık değişkenlerinin ters yönde anlamlı bir ilişki olduğu

sonucuna varılmıştır. Diğer bir çalışmada ise kız öğrencilerin bağımsız benlik kurguları erkek öğrencilerin bağımsız benlik kurgularına oranla daha yüksek puan almıştır. Cinsiyet açısının yanı sıra karşılıklı bağımlı benlik kurgusunun depresyonu, bağımsız/özerk benlik kurgusunun ise kendini kabul etme ve diğer kişilerle olumlu ilişki kurma değişkenini anlamlı düzeyde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır (Cirhinlioğlu, 2006).

Benlik kurguları kavramı farklı değişkenler ile incelenmiştir. Yavuz'un (2013) gerçekleştirdiği çalışmada benlik kurguları ile intihar kavramı arasındaki ilişki incelenmiştir. Katılımcıların intihar düşüncesi, buna yönelik girişimde bulunuyor olması, bireyci benlik kurgusu sahip bireylerde daha yüksek olduğu ve en düşük intihar düşüncesi ve teşebbüsü ise ilişkisel benlik kurgusuna sahip bireylerde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Diğer bir araştırmada ise benlik kurguları ile gelecek yönelimlerin ilişkisi incelenmiştir. İlişkisel yönelimleri kuvvetli olan bireylerin geleceğe dair daha olumlu oldukları bu konuda planlı davrandıkları sonucuna ve benlik kurgularına göre gelecek yönelimlerin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır (A. Güler, 2004).

Bir diğer araştırmada ise akılcı olmayan inançlar ile benlik kurguları arasında ilişki incelenmiştir. Araştırmada bireyci ve toplulukçu benlik ile akılcı olmayan inançlar arasında pozitif yönlü düşük, ilişkisel benlik ile pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır (Bulğur, 2017). Bu inançlara ilişkin olarak benzer diğer bir araştırmada ise bireyin kendine ait yeterlik inançlarının ve yüklemelerin benlik kurguları ile olan ilişkisinin de incelendiği bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada da benlik kurguları arasında bireyci benliğin öz yeterlik inançları düşük olarak, toplulukçuluk ve ilişkisel benliğin ise yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Başarısızlık yüklemelerinde ise bütün benlik kurgularının benlik güçlendirme eğiliminde olabileceği sonucu çıkmaktadır (Büyükselçuk, 2006).

Katılımcılarının üniversite öğrencileri olduğu çalışmalar da bulunmaktadır. Sevinç'in (2016) araştırmasında güvenli bağlanma ve üniversiteye uyum kavramlarının benlik kurguları ile arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırma sonucunda ilişkisel ve toplulukçu benlik kurgusuna sahip bireylerin üniversiteye uyum gösterme konusunda pozitif yönde anlamlı bir ilişkisi olduğu görülmüştür. Diğer bir araştırmada ise üniversite öğrencilerinin duygusal farkındalık, öznel iyi oluş ve benlik kurguları arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu çalışmada elde edilen sonuç ise olumlu duygu durumu ile bireyci benlik kurgusu arasında olumlu yönde ilişki olduğu şeklindedir (Kuyumcu, 2001). Akhun'un (2012) araştırmasında ise üniversite öğrencilerinin algılanan ebeveynlik biçimleri, erken

dönem uyumsuz şemaları, benlik kurguları, ayrılma bireyleşme problemleri ve duyguların düzenleme güçlüklerinin psikolojik belirtilerle ilişkisi incelenmiştir. Benlik kurguları açısından özerk ilişkisel benliğin katılımcılar tarafından daha sık görüldüğü ardından sırayla ilişkisel ve özerk benlik görüldüğü sonucuna varılmıştır. Ayrıca özerk benliğin psikolojik belirti düzeyini anlamlı ve negatif yönde yordadığı sonucuna varılmıştır. Üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilen diğer bir çalışmada ise Karakitapoğlu-Aygün (2004), benlik kurguları, kimlik ve duygusal iyilik hali konuları incelenmiştir. Bu çalışmada sosyoekonomik düzeyine göre üniversite öğrencilerinin benlik kurguları incelenmiştir ve katılımcıların bireyci ve ilişkisel benlik kurgusuna yatkın olduğu görülmüştür.

Ergenlerin katılımcı olarak yer aldığı çalışmalar da mevcuttur. Örneğin, bir araştırma iç göç yaşayan ergenlerin ve yaşamayan ergenlerin benlik kurguları arasındaki ilişkiler ile ilgilidir. İç göç yaşamış ergenler ile yaşamamış ergenlerin ayrık ve ilişkisel benlik kurguları açısından anlamlı bir fark olmadığı ancak iç göç yaşamamış ergenlerde bağımlı ilişkisel benlik kurgusunun, iç göç yaşamış ergenlere göre daha yaygın olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Bozdağ, 2015). Ergenler ile ilgili yapılan diğer bir çalışmada ise ergenlerin benlik kurguları ve öznel iyi oluşları arasında ilişkiler incelenmiş ve yapılan analizler sonucunda ilişkisel ve özerk ilişkisel benlik kurgusunun ergenler açısından olumlu duygulanım sağladığı ancak özerk benlik kurgusunun olumsuz duygulanım oluşturduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Özdemir, 2012).

Yurt dışında da bu alanla ilgili yapılan çalışmalar bulunmaktadır. Farklı kültürel etmenlerin ve toplumsal dinamiklerin etkilediği benlik kurguları konusunda yapılan bir çalışmada Avrupa ve Çin kökenli Amerikalılar ile ilgili gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonunda kadınların ilişkisel ve bireyci benlik kurgularına ait puanları, erkeklere oranla daha yüksek bulunmuştur (Lin ve Church, 2004). Kültürel farklılıklar açısından gerçekleştirilen diğer çalışmada Hindistan'da yaşayan bireylerin Amerika'da yaşayan bireylere oranla bağımlı benlik kurgularının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Mascolo, Misra ve Rapisardi, 2004). Amerika toplumu ile karşılaştırılan diğer bir toplum ise Türkiye olmuştur. Türkiye'de yaşayan gençlerin Amerika'da yaşayan gençlere oranla özerk benlik kurguları arasında anlamlı bir fark bulunmazken, ilişkisel benlik kurguları konusunda Amerikalı gençlerin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (İmamoğlu ve Karakitapoğlu-Aygün, 2004). Farklı kültürler ve topluluklar ile yapılan çalışmalar arasında yer alan diğer bir çalışmada ise Rum kökenli ebeveynlerin bebekler ile yüz

yüze iletişimi tercih ettikleri ve bağın etkileşimsel gerçekleştiğini, ancak Alman ebeveynlerin yüz yüze iletişime gereken önemi göstermediğini ortaya çıkmıştır. Bu durum özerk ilişkisel benliğin, duygusal bağ ve sağlıklı iletişimin etkisinde geliştiğini savunmaktadır (Keller vd., 2003).

Ergenlerle ilgili olarak yurt dışında da çalışmalar yer almaktadır. Örneğin, Kwak'ın (2003) yaptığı çalışmada Amerika'da yaşayan ergen göçmenler her iki benlik kurgusuna yönelik özellikler taşıdıkları görülmüştür. Bu araştırmanın bulguları sonucunda özerk ilişkisel benliğin varlığına ve önemine dikkat çekilmiştir. Benlik kurguları ve duygular ile ilgili araştırmalar da gerçekleştirilmiştir. Duygular üzerine yapılan bir araştırmada toplulukçu olarak tanımlanan yetişkin bireylerin, başkalarının duygularını bireyci olarak tanımlanan yetişkin bireylere göre daha doğru bir şekilde tanıyabildiklerini göstermiştir (Sanchez-Burks vd., 2002). Bu durum duyguların, benlik kurguları ile olan ilişkisine dikkat çekmektedir. Toplulukçu benlikte bireyci benliğe oranla duyguların tanınma konusunda daha yeterli olması sosyal ilişkisi ve normların bireyi tanımada önemli etkisi olduğunu göstermektedir. Bu dikkat çekici farklılığın etkileri arasında sosyal ilişkilere önem göstermek yer almaktadır ve bireyin diğerlerine yönelik gösterdiği bu duygusal farkındalığın etkilerinin bireyin yetişkinliğinin sonuna kadar sürdüğüne ilişkin araştırmalarda bulunmaktadır (Nisbett, Choi ve Norenzayan, 2002; Nisbett, Ji ve Peng, 2000).

2.4. Öz Şefkatle İlgili Kuramsal Açıklamalar

Bu bölümde öz şefkat ile ilgili açıklamalara yer verilirken, ilk olarak öz şefkat kavramının tanımı ve içeriği; ardından öz şefkat kavramı ile ilgili yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

2.4.1. Öz şefkat kavramı

Şefkat, kelimesinin özünde latin dili kökenli acı çekmek terimi olan 'compati' terimi yer almaktadır (Cavanagh vd., 2016). Şefkat, bir kimseyi koruyarak sevme ve sevecenlik olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2020). Ayrıca şefkat, bireylerin yaşadığı duyguları ve sorunları tanımak, genel anlatımı ile acıyı tanımak ve onu anlamak temeline dayanan, acıya ve sorunlara karşı hassasiyet göstermek anlamına gelmektedir (Barad, 2007). Bu hassasiyetin bireyin çevresindeki kişilere gösterdiği gibi kendine

göstermesi ise öz şefkattir. Öz şefkat kavramı bazı yayınlarda öz anlayış ve öz duyarlılık olarak isimlendirilmektedir. Öz şefkat batı toplumlarında yeni ve güncel bir şekilde yerini alırken doğu felsefesinde halen devam eden, eski ve köklü bir kavramdır. Batılı ruh sağlığı çalışanları empati ve merhamet gibi pek çok kavram ile ilgili çalışma yaparken, öz şefkat kavramını keşfetmişlerdir. Doğunun merhamet ruhunu öz şefkat kavramı barındırmaktadır (Neff, 2003a). Bu kavramın temelinde budist gelenekleri yer almaktadır. Çünkü şefkatin doğu toplumlarında önemli bir yeri bulunmaktadır. Özellikle budizm yaklaşımında birey tarafından hissedilen acıya karşı öze gösterilen hassasiyet bulunmaktadır. Dolayısıyla budizm geleneklerinde niyetin ve birlikteliğin temelinde merhamet, sevinç ve eşitlik söz konusudur (Grossman, Hofmann ve Hinton, 2011). Bu durum şefkatin birey üzerindeki etkisini göstermektedir.

Öz şefkat, bireylerin kendi duygularının farkına varması, bu duyguların içeriğinde yetersizliklerin, acıların ve başarısızlıkların varlığını kabul etmesi ve bireyin kendisine karşı yapıcı bir eleştiri aracılığıyla kendine yönelik anlayış ve nezaketle yaklaşmasıdır (Neff, 2003a). Psikoloji alanı duygusal acıların ve o acıyı yaşayan bireyler tarafından kabul edilmesinin önemini son zamanlarda fark etmektedir. Bu bağlamda öz şefkat genel anlamıyla kabul etme eylemidir. Bireylerin yaşamlarında deneyimlediği duygularını ve düşüncelerini tüm benliği ile kabul etme anlamına gelmektedir. Bireyler yaşadıkları zor duygularla başa çıkmak için kendine yardım etme eğilimine girebilir ve kendine karşı şefkat gösterebilir ya da bireyler kendine iyi davranma eğiliminde olabilir ve kendine yönelik engellere ve güçlüklerle karşı katı bir tavırla değil daha sıcak ve anlayış ile karşılayabilir. Bu durum, öz şefkatin tam manasıyla anlam bulduğu durumdur (Germer, 2009).

Öz şefkat, bireyin kendi deneyimlerinin sonucunda acıyı, sorunu ve yetersizlikleri insaniyetin bir parçası olarak algılamasının ve bu durumlar karşısında tüm insanlara karşı duyarlı davranmaya yönelmesinin bir ifadesidir (Neff, 2003a). Ayrıca, öz şefkat, bireylerin yaşadıkları, tanık oldukları ve karşılaştıkları sorunlara, acılara ve tehlikelere yönelik anlamlandırma ve gereksinimlerini ortaya çıkarma olanağı sunmaktadır (Germer, 2009). Bireyler kendilerine yönelik olumsuz duyguların, kusurların ve eksikliklerin varlığına odaklanırlarsa ve bu tip durumları inkâr etme eğiliminde olurlarsa, bireyler kendilerine yönelik şefkat ve anlayış geliştiremeyeceklerdir (Neff, Kirkpatrick ve Rude, 2007a). Oysa ki bireyin kendi kusurlarını kabul etmesi ya da kendini her hali ile o an ve zaman içinde kabul etmesi çevresindeki kişileri de olduğu gibi kabul etmesini

sağlayacaktır. Herkesin kendini geliştirmesi gereken yönleri bulunmaktadır. Bu gelişimi göstermek için bireylerin kendilerini olduğu gibi kabul etmesi ve kendisine şeffaf ve saydam davranması bu iş için atılacak ilk adım olarak kabul edilmektedir (Germer, 2009).

Neff (2003a; 2003b), öz şefkati dokunmak ve açık olmak olarak tanımlarken acıyı bireyin yaşamasını ve kabul etmesini, ondan kaçmaması ve onu hafifletmesini ve nezaketle kendini iyileştirmesini ifade etmektedir. Dolayısıyla acı, yetersizlik ve başarısızlık birey için büyük bir deneyimin parçası olarak görülmektedir. Öz şefkat genel anlamıyla bireyin kendi acılarının farkına varması ve o acıya yaklaşmasıdır. Birey kendi iyilik halini yüceltmek için bu acıyı fark etmektedir. Bireylerin bu sayede kendine ait sınırlarını ve eksiklerini fark ederek kusurlarıyla varlığını tanımlamaktadır ve kendine karşı affedici davranarak bütünde insanlığına yönelik sağlıklı bir şefkat duygusu geliştirmektedir (Neff, 2004).

Öz şefkat tanımlamalarında üzerinde durulması gereken diğer nokta ise bu kavramın anlaşılabilirliğine değinilmesidir. Çünkü öz şefkat kavramı kimi zaman diğer ve başka kavramlar ile karşılaştırılmaktadır. Bu kavramların başında bencillik gelmektedir. Öz şefkat kavramının bireyleri izole ettiği, diğer insanlar ile ilişkisini koparıp bireyin kendine odaklanmasına neden olduğunu ve benmerkezci düşüncelere zemin hazırladığı ifade edildiği durumlar oluşmaktadır. Ancak bu durum öz şefkat açısından tam tersi bir bakış açısı sunmaktadır. Bireylerin kendilerine duydukları bu anlayışın temelinde sevgi ve şefkat duygusu yer almaktadır. Kendine karşı anlayışlı ve şefkatli davranan bireylerin çevresindeki kişilere karşı da anlayışlı ve şefkatli olduğu ifade edilmektedir. Birey kendine karşı ne denli açık ve yakın hissederse, hayatın diğer yönleri ve diğer kişilere karşı da o denli açık ve yakın hissetmektedir. Tüm bunların temelinde şefkat duygusu yer almaktadır (Germer, 2019). Dolayısıyla öz şefkat kavramı benmerkezci olmak anlamına gelmemektedir aksine başkalarına karşı anlayışlı olmayı ve onlar için kaygılanmayı etkilemektedir (Neff, 2003a; 2003b). Ayrıca öz şefkat, kişinin olumsuz duygularının, acısının, üzüntüsünün ve olumsuzluklarının farkına varması ve kabul etmesi ile doğrudan ilişkilidir. Bu durum bireyin kendine acıması ile ilişkilendirilmemelidir. Öz şefkat, bireyin kendine acıması anlamına gelmemektedir. Bireyler kendilerine acıma davranışında bulunurlarsa, o acıyı sadece kendisinin yaşadığını düşünme eğilimde olmaktadır ve toplumda benzer acılarında yaşanabildiğini görmezden gelmektedirler. Bu kendine acıma anlamına gelir ve öz şefkatten farklıdır. Öz şefkat acının varlığını kabul

etmektedir ve bireyin kendine nezaketle yaklaşmasını sağlamaktadır (Neff ve Germer, 2013a).

Diğer bir eleştiri ise bireyin kendine karşı şefkatli davranırken, kendine yönelik eleştirilerin bireyi pasifize ettiği ile ilgilidir (Neff, 2003a). Bireyin kendisini eleştiriyor olması onu zayıflattığı ve başarısızlığa uğrattığı anlamına gelmemektedir. Öz şefkat, bireylerin öz eleştiri yöntemi ile başarısızlıklarını ve zayıflıklarını fark etmesi ve kabul etmesi ile bu yönde gelişim göstermesini hedeflenmektedir. Öz şefkat, bireylerin yaşadığı olumsuzluklar ve yetersizlikler açısından onu eylemsizliğe ve pasifliğe yöneltmemektedir. Bireyin zayıflıklarına karşı pasif bir tutum içinde olması öz şefkat düzeyinin eksikliğinin bir göstergesidir (Neff, 2003b). Öz şefkat bireyleri eylemsizliğe değil bireyleri güçlendirmeye ve yaşananlarla ilgili olarak bireyleri mücadele etmeye teşvik etmektedir. Çünkü bireyin kendisine ve çevresine yönelik şefkat odaklı tutumu bireyin yaşadığı zorluklar karşısında farkındalığa dayalı bir stratejinin gelişmesini sağlamaktadır (Kuyken vd., 2010).

Öz şefkat bireyin kendisini sert ve kırıncı bir şekilde yargılamasını değil; bireyin kendisiyle ilgilenmesi ve kendini anlama eğilimi ifade etmektedir. Bireysel hatalar, kusurlar ve yetersizlikler karşısında kibar ve anlayışlı olmayı, bireyin kendine kullandığı dilin yumuşak ve destekleyici olmasını ve bireyin kendini olduğu gibi kabul etmesini kapsamaktadır (Neff, 2011). Bu kapsamda öz şefkat kavramının içeriğinde farklı bileşenler yer almaktadır. Öz şefkat kavramının üç farklı bileşeni bulunmaktadır. Bu bileşenler; 'öz nezaket', 'ortak insanlık hissiyatı' ve 'bilinçli farkındalık' boyutlarıdır. Bu boyutlardan ilki öz nezaket bileşenidir. Öz nezaket bireyin kendisine yönelik katı bir eleştiri ile değil de kendine yönelik anlayışlı ve merhametli yaklaşmasını esas almaktadır. Birey kendini ağır ve katı bir biçimde eleştirmesi ve yargılaması değil sevecen ve anlayışlı davranmasını ifade etmektedir. Aslında temelde birey kendine nazik davranarak kendisine zarar veren tüm düşüncelerden ve davranışlardan uzaklaşmaktadır. Öz nezaket, bireyin kendi gelişimi ve psikolojik sağlık düzeyleri için bu zorluğun, acının, yetersizliğin ve başarısızlıkların sorumluluğunu alma konusunda cesaretlenmeyi içermektedir (Kirkpatrick, 2005). Öz şefkatin bu boyutu sıcaklığı, affı, empatiyi, sabrı ve duyarlılığı içinde bulunmaktadır. Dolayısıyla öz yargıların birey açısından zararlı etkilerine karşı bireyin kendine kibar davranmasını içermektedir (Gilbert ve Irons, 2004).

İkinci boyut olan ortak insanlık hissiyatında ise bireyler tecrübe edindikleri bazı dezavantajlı deneyimlere yönelik kişinin kendini soyutlamasını değil buna benzer

deneyimlerin başka insanlarında yaşayabileceği farkındalığına sahip olunmasını ifade etmektedir. Bireylerin acı ve sorun karşısında yüzleşerek yabancılaşma ve izolasyon sürecinden ziyade bu deneyimlerin insanlığın ortak bir deneyimi olduğunu görmesini sağlamaktadır. İnsanoğlunun paylaşımlarına yönelen bu farkındalık bireyin benliğinin çevresindeki ve diğer insanlara karşı ilişkisini, bağlantısı ve bağlarını vurgulamaktadır (Kirkpatrick, 2005). Nitekim, bireylerin içinde yer alan acı yalnız değildir ve bireyler kusurlarında da yalnız değildir (Neff ve Germer, 2013b).

Son boyut olan bilinçli farkındalıkta ise bireyler acı veren durumlar karşısında kendini olumsuz etiketleme ve fazla özdeşim yapmaktan kaçınarak bireyin o durum ile ilgili duygularını ve düşüncelerini fark etmesi ve bu iki ana unsur arasında dengeli bir farkındalık geliştirilmesini yansıtmaktadır (Neff, 2003a). Bireyler yaşadıkları acıyı ve bu tip duygular üzerindeki sürekli tekrarlamaları bireyin kendine olan odağını daraltmaktadır (Fredrickson, 2003). Oysa ki bu boyutta bireyler acıya ve problemlere yönelik fazla odaklanma ve aşırı anlam katmak yerine bu zor durumların bilincinde olmayı ve kendisine duyarlı bir eleştirel yaklaşım sağlamaktadır (Deniz, Kesici ve Sümer, 2008).

Öz şefkatin bileşenleri olarak görülen bu üç unsur bireyin zor durumlar karşısında farkındalık kazanarak kendine yönelik olumsuz yargılamaları engelleyerek bilinçli olmaya adım atabilmektedir. Bu bilinç bireyin olumsuz deneyimler karşısında kendisine anlayışla karşılaşmasını ve öz sevecenliğe yönelmesini sağlayabilmektedir. Ayrıca bireyin kendine karşı geliştirdiği anlayış ve farkındalığı ile yaşadığı sorunlar, acı durumlar ve problemler karşısında tüm insanlığın buna benzer durumlar yaşayabileceğini düşünerek kendisine dair çarpık düşüncelerden, aşırı özdeşleşme ve çarpık duygulardan arınabilecektir (Neff 2003b).

Öz şefkatin oluşturduğu bileşenlerin birey üzerinde olumlu etkileri olduğu görülmektedir. Öz şefkat düzeyi yüksek olan bireylerin kendi benliklerine ilişkin olumlu duygular hissetmektedir. Öz şefkatin bireylerde anlaşıldığında ve farkındalık boyutu oluştuğunda bireylerde artan refah, düşük depresyon, düşük kaygı ve hayatlarından daha fazla memnuniyet duyma düzeyi oluşacaktır (MacBeth ve Gumley, 2012). Ayrıca psikolojik sağlamlık açısından öz şefkatin koruyucu ve geliştirici bir yönü bulunmaktadır. Öz şefkat psikolojik sağlamlık açısından desteklenmelidir ve yükseltilmelidir (Barnard ve Curry, 2011a). Öz şefkatin bireyin kendisine yardım etme konusunda işlevsel yeri bulunurken (Germer, 2009), bu şefkatin bireyin sadece kendisi ile ilgili değil çevresiyle olan ilişkisiyle de yararlı bir etki oluşturduğu görülmektedir (Neff ve Karney, 2009).

Çünkü öz şefkatin bireylerin içinde var olduğu grupları birlikteliğe yönelttiği bir kabiliyet olduğu açıktır (Kanov vd., 2011).

Sonuç olarak, öz şefkat bireylerin yaşadıkları olumsuz duygular ve olumsuz yaşantılar sonucunda yaşananlara ilişkin bireyin kendine ait anlayışını ve merhametini barındırmaktadır. Bireylerin karşılaştıkları sorunlara yönelik inkâr yerine farkındalık temelini oluşturmaktadır. Öz şefkat acının ve sorunun reddini değil kabulünü kapsamaktadır. Çünkü acının kabullenışı iyileşme süreci için gerekli ve etkili bir adımdır. Ayrıca öz şefkat bencillik ya da kendine acıma değildir ve bireyi pasif hale getirmemektedir. Aksine birey yaşadığı acının tecrübesiyle çevresindeki kişilere ve diğerlerine daha merhametli yaklaşmaktadır ve bireyi mücadeleye teşvik etmektedir. Bileşenleri ile öz şefkat, bireyin kendine anlayış göstermesini, yaşanan sorunların ortak varlığını ve farkındalığını temel almaktadır.

2.4.2. Öz şefkat ile ilgili araştırmalar

Öz şefkat ile ilgili alanyazında farklı araştırmacılar tarafından yapılan araştırmalar bulunmaktadır. Bu araştırmalarda öz şefkat kavramını farklı örneklemeler ve ilişki içinde olduğu değişkenler ile birlikte alındığı ve incelendiği görülmüştür. Örneğin bireylerde öz şefkatin yüksek olması beden imgesi sorunlarında ve olumsuz yeme tutumları açısından koruyucu bir etmen olarak görülmektedir. Kuzu'nun (2018) gerçekleştirdiği çalışmada öz şefkat düzeyinin düşüklüğünün beden memnuniyetsizliğine ve depresyona yol açtığı ve bu depresyonun yeme tutumlarında etkisini gösterdiği bulunmuştur. Ayrıca ebeveyn tutumlarının da etkili olduğu bu süreçte öz şefkatinin etkili ve önemli bir belirleyici olduğu sonucuna varılmıştır. Benzer diğer bir araştırmada ise bireylerin vücut memnuniyeti ve öz şefkat düzeyi ile ilgili ilişki incelenmiştir. Bu iki kavram arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmüştür. Bireylerin kendi vücut memnuniyetlerinin yüksek olması onların öz şefkat düzeylerini yükseltmektedir. Öz şefkati beden kitle indeksi ile olan ilişkisi incelendiğinde ise anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Ayrıca katılımcılar arasında daha koruyucu ve kısıtlayıcı bir ebeveyn tutumuyla yetişenlerin tutarsız ebeveyn tutumuyla yetişen katılımcılarına oranla kendilerine karşı duydukları şefkat düzeyi yüksek çıkmıştır (Korkut-Owen ve Koç, 2019). Benzer diğer bir araştırmada ise Bayar (2019) öz şefkat, depresif duygulanım ve beden imgesi kavramlarının ilişkisini incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda depresif duygulanım kavramını, öz şefkat ve

beden imgesi ile beraber anlamlı bir şekilde yordadığı görülmüştür. Ayrıca beden imgesinin en güçlü yordayıcısının öz şefkat düzeyinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan diğer bir çalışmada ise öz şefkatin bileşenlerinin psikolojik bozukluklara karşı koruyucu bir faktör olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, öz şefkat düzeyinin düşüklüğünün ise psikolojik sorunlara hazırlayıcı bir etki yarattığı sonucuna ulaşılmıştır. Öz şefkat düzeyi ve bireylerin algılanan sosyal destek düzeyleri ile psikolojik belirtiler arasında olumsuz yönde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır ve öz şefkatin ve algılanan sosyal desteğin düzeyi ne kadar yüksekse psikolojik belirtiler o kadar düşük düzeyde seyrettiği görülmüştür (Tamcan, 2019). Benzer diğer bir araştırmada ise üniversite öğrencilerinin bireylerin kaygılı bağlanma ile aileden ve arkadaş çevresinden algıladığı sosyal destek boyutlarının öz şefkat düzeylerini anlamlı düzeyde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca kaçınan bağlanma ve özel bir bireyden algılanan sosyal destek boyutunun öz şefkat düzeylerini anlamlı düzeyde yordamadığı sonucuna ulaşılmıştır (Bayar ve Tuzgöl-Dost, 2018).

Öz şefkat ile yapılan bir diğer çalışma ise yüksek utanç duyma yatkınlığı olan kadınlar üzerinde yapılmıştır. Kadınların utanç nedenleri, deneyimleri ve utançla baş etme yöntemleri ile öz şefkat düzeyleri üzerinde durulmuştur. Danışanlarıyla şema terapi tekniklerinin şekillendirdiği öz şefkat zihin eğitimi ile müdahalelerde bulunulmuştur. Sonuç olarak yüksek utanç yatkınlığı ve düşük öz şefkat düzeyi olan katılımcıların öz şefkate karşı oluşturdukları engeller ve değişim süreci ile ilgili farkındalık kazanımı gerçekleştirilmiştir (Demir, 2014). Bu eğitim programı gibi öz şefkat geliştirme programları bilimsel çalışmalarda sınanmıştır. Örneğin, ortaokul öğrencilerinin katılımcı olarak yer aldığı oturumlarla şekillenen öz şefkat geliştirme programı tasarlanmıştır. Araştırma sonucunda deney ve kontrol gruplarındaki katılımcıların öz şefkat düzeyinde ön test, son test ve izleme test sonuçlarına göre artış gözlenmiştir. İki grup arasında son test ölçümleri karşılaştırıldığında ise anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu durumu öz şefkat geliştirme eğitimlerinin ya da programlarının bireylere uyguladıktan sonra öz şefkat düzeyinin yükselebileceği ile ilişkilendirilebilmektedir. Çünkü bireyler ne tür durumlara ihtiyaç duyduğu, bu ihtiyacı fark etme ve kabul etme yönelimi zamanla davranışa dönüştürebilmektedir (M. Yıldırım, 2018).

Öz şefkat ile ilgili ölçek çalışmalarının da olduğu görülmektedir. Öz şefkat düzeyine ilişkin veri elde etmek için sekiz on iki yaş grubu çocuklar için hazırlanan bir ölçek çalışması bulunmaktadır. Bu ölçek çalışmasında açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör

analizleri yapılarak maddeler belirlemiştir. Bu çalışma ile çocukların öz şefkat düzeyleri ile ilgili bilimsel çalışmalara ışık tutmaktadır (Çakmak, Kanak ve Özkubat, 2018). Öz şefkat kavramı ile ilgili olarak farklı örneklemeler ve katılımcılar ile birlikte çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Hüküm giymiş bireylerle yapılan bir araştırmada, öfke ve öz şefkat değişkeni saldırganlığı anlamlı düzeyde yordamıştır ve öz şefkat müdahalelerinin ve öz şefkat temelli yaklaşımların hükümlülerin saldırganlık düzeylerini azaltabileceği kanısına varılmıştır (Yeşilirmak, 2019).

Üniversite öğrencileriyle gerçekleştirilen çalışmalarda yer almaktadır. Örneğin, öz şefkat ile yalnızlık kavramlarının ilişkisinin incelendiği bir araştırmada 398 üniversite öğrencisi katılımcı olarak yer almıştır. Bu araştırmada öz şefkatin öz nezaket, ortak insanlık hissiyatı ve bilinçli farkındalık alt boyutları ile yalnızlık kavramı arasında negatif yönde bir ilişkisi olduğu bulunmuştur (Akın, 2010). Üniversite öğrencilerinin katılımcı olarak yer aldığı bir diğer araştırmada ise psikolojik dayanıklılık ile dini yönelimlerin öz şefkat düzeyleri ile arasındaki ilişkileri incelenmiştir. Bu araştırmada dini yönelimlerin ve öz şefkatin psikolojik dayanıklılığı pozitif yönde anlamlı düzeyde yordadığı ve öz şefkat düzeyi yüksek olan bireylerde psikolojik dayanıklılık düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Yağbasanlar, 2018).

Görüldüğü üzere öz şefkat ile ilgili farklı değişkenler bir arada çalışılmıştır. Bu değişkenlerden biri de narsisizm ve duygu düzenlemedir. Araştırmada narsistik özellikler, öz şefkat düzeyleri ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırma sonucunda bireylerin duygu düzenleme sürecinde yaşadıkları güçlükler artış gösterdiğinde, öz şefkat düzeyleri azalmaktadır ve narsisizm düzeyleri artmaktadır (Aktaş ve Şahin, 2018). Bir diğer araştırmada ise öz şefkat kavramının boyun eğici davranış ile ilişkisini incelenmiştir. Analizler sonucunda öz şefkatin öz nezaket, ortak insanlık hissiyatı, bilinçli farkındalık alt boyutları ile boyun eğici davranış arasında negatif yönde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Akın, 2009).

Yurtdışında yapılan araştırmalarda ise öz şefkatin mutluluk, iyimserlik, olumlu etki, bilgellik, kişisel girişim, merak, keşif, dışa dönüklük ve vicdan gibi kavramlarla pozitif yönde anlamlı bir ilişkisi olduğu; nevrotik eğilimlere yönelik negatif yönde bir ilişki olduğu saptanmıştır. Öz şefkatin bireyler üzerinde psikolojik sağlık açısından olumlu etki oluşturduğu görülmüştür (Neff, Kirkpatrick ve Rude, 2007b). Farklı bir araştırmada ise öz şefkatin benlik saygısı ile olumlu yönde ilişkisini yansıtmaktadır ve sosyal karşılaştırma ve öfke kavramı ile negatif yönde ilişkisi bulunmaktadır. Bu çalışmada

ayrıca öz şefkatin öğrenmeye yönelik ilginin artmasını ve sınav başarısızlıklarıyla daha sağlıklı başa çıkma stratejileri geliştirme konusunda etkili bir rol edindiği görülmüştür (Neff, Hseih ve Dejithirat, 2005).

Genel anlamıyla öz şefkat pek çok yöne olumlu katkı sağlayan ve gelişime açık bir kavram olduğu görülmektedir. Çünkü bireyin kendine gösterdiği anlayış ve nezaket yaşadığı sorunlara alternatif çözüm bulmaktadır. Öz şefkat düzeyi yüksek bireylerde mutluluk ve olumlu etki yükselmesi (Neff, Kirkpatrick ve Rude 2007a; Neff ve Vonk, 2009), bireylerin yaşamlarından memnuniyet yüksekliği (Neff, 2003a), nevrotik eğilimlerin azlığı (Birnie, Speca ve Carlson, 2010), daha az depresyon ve kaygı (Neff, 2003a; Neff, Hseih ve Dejitterat, 2005) yer almaktadır. Ayrıca başarısızlık korkusunun azalması ve tükenmişlik düzeylerin düşmesi de görülmektedir (Barnard ve Curry, 2011b).

Bir araştırmada ise öz şefkat; çocukluk örselenmeleri, duygu düzenleme sorunları, psikolojik şiddet ve madde kullanımı gibi kavramlarla negatif yönde ilişkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgular sonucunda zorlukların duygu düzenleme sorunlarına ve öz şefkat düzeyi düşüklüğüne yol açtığı görülmüştür (Vettese vd., 2011). Bir diğer araştırmada ise farkındalık temelli stres azaltma programı çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada farkındalık temelli stres azaltma programının empati ve öz şefkat üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Katılımcıların stres ve duygu durum bozukluğu belirtilerinde azalma, maneviyat ve öz şefkat düzeylerinde artış gözlenmiştir. Bu çalışma ile öz şefkatin empati üzerinde olumlu yönde etkisi olduğunu kanıtlamıştır (Birnie, Speca ve Carlson, 2010). Ayrıca farklı bir araştırmada ise öz şefkatin kamu öz bilinci, öfke ve tekrarlayan olumsuz öz derin düşünce kavramları arasında güçlü negatif yönde bir ilişki olduğunu sonucuna varılmıştır (Neff ve Vonk, 2009). Farklı gelişim dönemlerindeki bireyler ile öz şefkat düzeyleri arasında araştırmalara da yer verilmiştir. Araştırmada öz şefkatin psikolojik sağlık ve destek için önemini vurgulamaktadır. Yapılan çalışma kapsamında yaşlı yetişkinlerin pozitif yaşlanma belirtilerini öz şefkatin önemli düzeyde etki ettiği sonucuna varılmıştır. Öz şefkat, sağlıklı yaşlanma adına önemli bir kaynak niteliğindedir (Phillips ve Ferguson, 2013). Diğer bir araştırmada ise ergenlerden oluşan bir örneklem grubu ile genç yetişkinler arası oluşan bir örneklem grubu oluşturulmuştur. Öz şefkatin her iki grupta da iyilik hali kavramı ile güçlü ve olumlu yönde bir ilişkisi olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca özellikle ergen grubunda olumsuz bireysel izleme özelliğinin öz şefkat müdahaleleri ile başa çıkabileceği belirtilmiştir (Neff ve McGehee, 2010). Son olarak kadın katılımcıların yer aldığı bir araştırmada kadın katılımcıların yeme

bozukluğu patolojisinin benlik saygısı, öz şefkat korkusu ve öz şefkat ile olan ilişkisini temel alarak yapılmıştır. Araştırmada yeme bozukluğu patolojisinin en yüksek yordayıcısının öz şefkat korkusu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların yüksek öz şefkat korkusu ve düşük öz şefkat düzeylerinin yeme bozukluğu patolojisini etkilediği görülmüştür (Vimalakanthan, Kelly ve Carter, 2014).

2.5. Araştırmanın Değişkenleri Arasındaki İlişkilere Dair Araştırmalar

Bu bölümde araştırmanın bağımlı değişkeni kültüre duyarlı psikolojik danışma ile bağımsız değişkenleri özgecilik, benlik kurguları ve öz şefkat ile ilgili araştırmalara yer verilmiştir. Ayrıca aracılık modeli kapsamında değişkenler arası araştırmalara da yer verilmiştir.

2.5.1. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ve özgecilik arasındaki ilişkiye dair araştırmalar

Psikolojik danışmanlar için danışana yardım etmek birinci temel amaçtır. Danışana verilen psikolojik destek, dolaylı olarak topluma destek olmayı ifade etmektedir. Psikolojik danışmanların topluma yönelik bazı sorumlulukları bulunmaktadır. Bu sorumluluklarından biri nitelikli bir psikolojik danışman olmak ve danışanına ruh sağlığı açısından etkili destek sunmaktır. Toplumun yapı taşı olan insanı konu alan psikolojik danışma alanı, toplumun içinde var olan etkenlerle de ilişki içindedir. Özgecilik toplumu ilgilendiren ve biçimlendiren bir yapıdadır. Dolayısıyla özgecilik kavramının, psikolojik danışma alanı açısından dolaylı da olsa ilişki içinde olduğu söylenebilir. Alanyazın taramasında kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile özgecilik arasındaki ilişki üzerine araştırma bulunmamaktadır ancak kültüre duyarlılık değişkeni ile özgecilik düzeyi arasında araştırma mevcuttur. Şakar'ın (2018) yaptığı araştırmada psikolojik danışmanların özgecilik düzeyleri arttıkça, kültürel değerlere yönelik duyarlılıklarının arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada kültürel duyarlılığın özgeciliğin anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmüştür. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği, kültürel duyarlılığı esas alan ve üzerine biçimlenen bir nitelik taşımaktadır. Kültüre duyarlı psikolojik danışmanların, mesleklerini icra ederken danışanlarına yönelik özgeci davranış eğilimleri içinde olduğu açıktır.

Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile özgecilik arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırma bulunmamaktadır. Bu durum, bu değişkenlerle ilgili araştırma eksikliğinin olduğunun kanıtıdır ancak kültüre duyarlılığın empati ile empatinin de kültüre duyarlılığa yönelik ilişkisinin incelendiği araştırmalar bulunmaktadır. Abaslı ve Polat'a (2018) göre kültüre duyarlı olmak bireylerin empati düzeyini arttırmaktadır ve başka bir ifadeyle kültüre duyarlı olmak, empati düzeyinin yüksek olduğunu ifade etmektedir. Özgecilik kavramı ile empatinin pozitif yönde anlamlı bir ilişkisi olduğu bazı araştırmalarda (Arpacı ve Özmen, 2014; Burks, Youll ve Durtschi, 2012; Edele, Dziobek ve Keller, 2013) bulunmaktadır. Ayrıca, özgeci davranış eğilimini güçlendiren ve geliştiren empatidir (Batson, 2011). Dolayısıyla, kültürel duyarlılığın geliştirilmesi empatiyi ve ardından özgeci eğilimleri güçlendirecektir. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinde özgecilik değişkeninin önemli bir yer edindiği yadsınamaz.

Kültüre duyarlı psikolojik danışma, farklılıkları kabulü ve bireyler arası teması arttırmayı hedefleyen ve bu etkiyle kültürel duyarlılığı ve farkındalığı oluşturmak ve geliştirmek amacıyla. Aynı zamanda sosyolojik anlamda ırkçılık ve cinsiyetçilik gibi ve diğer tüm ayrıştırmacı ve bireyi zedeleyen ayrımcılığa yönelik bir yol izlemektedir (Reynolds, 1995). Bu amaç psikolojik danışmanların mesleki etik kuralları ile uyduğu gözlenmektedir. Psikolojik danışma mesleği toplumsal değerleri ve kuralları tanımakla mükelleftir. Psikolojik danışman, psikolojik danışma mesleğini icra ederken ortamın, toplumun ve bireyin kültürel özelliklerini dikkate almalıdır. Psikolojik danışman başka kültürden gelen danışanların sahip olduğu farklılıklara saygı duymalıdır (Çetinkaya, 2015). Son dönemlerde artan bir hızla ilerleyen ırkçı ve cinsiyetçi söylemler bireylerin birbirlerini dışlamasına ve ayrıştırmacı adımlar atılmasına neden olmaktadır. Psikolojik danışmanın toplum nazarında edindiği rol açısından bu tip toplumsal sorunlara dokunması gereklilik halini almıştır. Toplumda yoğunlaşan bu dışlanma eylemleri bireylerin ruh sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir. Dolayısıyla psikolojik danışmanların bireye ve dolaylı olarak topluma yönelik çıkar gözetmeksizin yardım etmesi özgeci eğilimlerini kuvvetlendirecektir ve mesleki sorumluluğu yerine getirme konusunda etkili bir çaba olacaktır.

Hong Kong'da yapılan bir araştırmada, üniversite öğrencilerinin en yakın olduğu arkadaşlarına ve yakın akrabalarına yönelik daha fazla özgeci davranış sergileme eğiliminde oldukları ve genç ve toplum açısından güçsüz kalmış kişilere yönelik daha az özgeci davranış eğiliminde oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Hing Keung Ma, 2002'den

akt. Topses, 2011). Bu durum toplum tarafından dezavantajlı gruplara yönelik toplumsal desteğin az olduğu kanıtlanmaktadır ve bu nedenden dolayı toplum tarafından oluşturulan mesafenin artmasına sebep olmaktadır. Bu mesafe sosyal bir varlık olan insanın ruh sağlığını olumsuz yönde etkilemesine neden olabilir ve psikolojik destek alma ihtiyacı hissedebilir. Psikolojik danışmanların, bu tip danışanlarına yönelik göstereceği kültürel duyarlılık, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik beceriyle biçimlenerek özgeci davranış eğilimlerin artmasını etkileyebilir.

Yapılan diğer bir araştırmada ise rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümü öğrencilerinin yaşlı bireylere yönelik sahip oldukları sorumluluk düzeyinin artmasıyla, özgeci davranış eğilimlerinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Özgöl, 2019). Toplum tarafından yaşlı bireylerin dezavantajlı grup içinde yer alması ve bu bireylere yönelik psikolojik danışman adaylarının özgeci davranış eğilimlerinin diğer yaş grubundaki bireylere oranla daha fazla sergiliyor olması, psikolojik danışman adaylarının kültüre duyarlılığını göstermektedir.

Özetle, kültürel duyarlılığın özgecilikle olumlu yönde ilişkisi olduğu açıktır. Psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin özgeci eğilimlerle ilişkili olabileceği söylenebilir.

2.5.2. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ve benlik kurguları arasındaki ilişkiye dair araştırmalar

Benlik kurguları, toplumun birey üzerindeki etkisinin bir yansımasıdır. Kültürel etmenlerin bireyin gelişimindeki etkisi fark edildiğinden bu yana önemli bir yer edinmektedir. Kültüre duyarlı bir nitelik taşıyan benlik kurguları kavramı psikolojik danışma sürecine etkisi olabilir. Dolayısıyla, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri benlik kurguları ile etkileşim içindedir. Ancak yapılan alanyazın taramasında kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile benlik kurguları arasındaki ilişkili inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Kültüre duyarlı psikolojik danışmanın Türkiye'deki önemi yüksektir. Türkiye'de etnik açıdan farklılıklar bulunmaktadır ve bu farklılıklara dini, mezhepsel, sosyoekonomik alt üst ilişkileri, cinsel kimlik ve yönelim farklılıkları ve engel durumları eşlik etmektedir. Bu farklılıklar kültüre duyarlılığı içeren bir yapı olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla, danışan evreni ülke toplumu olduğu için psikolojik danışmanın bu tip farklılıklara hassas davranması ve özen göstermesi mesleki yeterliği için gerekli

bir adımdır (Sezer, 2017). Bu adımda toplum dikkate alınması gerektiğinden, toplumun birey üzerindeki etkisi de inkâr edilemez. Benlik kurguları da toplumun birey üzerindeki etkisini yansıtmaktadır. Toplumun birey üzerinde etki ettiği sorumluluklar, roller ve kültürel görevler, bireylerin benlik kurgularına etki etmektedir. Benlik kurguları; bireyci, toplulukçu ve ilişkisel olmak üzere üç farklı unsurdan oluşmaktadır. Bu açıdan benlik kurguları, kültüre duyarlıdır ve psikolojik danışma becerileri içinde kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile dolaylı yönden ilişkili olabileceği söylenebilir. Ayrıca farklı kültürel değerlere, toplumsal dinamiklere sahip toplumlarla karşılaştırmalı bir şekilde uygulanan araştırmalarda benlik kurgularının kültüre duyarlı bir yapıda olduğu kanıtlanmıştır. Çünkü bu araştırmalarda (Keller vd., 2003; Mascolo, Misra ve Rapisardi, 2004) kültürün, toplumsal farklılıklara yönelik etkisi bu etkinin bireylerde oluşturduğu benlik kurgularına ilişkin değerlere atıflar yapılmıştır.

Bozdağ (2015), benlik kurgularının ergenler üzerinde etkisini araştırmıştır. İç göç yaşamış ve yaşamamış ergenlerde benlik kurguları incelenmiştir. İç göç yaşamamış ergenlerin iç göç yaşayan ergenlere oranla daha bağımlı ve toplumsal bir benlik yapısı içinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Göç, etkili bir kültürel etmendir. Bu etmenin birey üzerindeki etkileri yadsınamaz. Psikolojik danışmanın da bu etkiyi fark edip psikolojik danışma sürecinde gerekli ve etkili bir yol çizmesi beklenmektedir. Bu durum kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik becerisi için önemli bir yaklaşım olacaktır. Kültüre duyarlı psikolojik danışma alanında Türkiye'deki ilk araştırmacılardan olan Kağnıcı (2011a; 2011b; 2013), farklı kültürdeki benzerlikler ve farklılıklara ilişkin duygu, kişilik, toplumsal cinsiyet rolleri, bireycilik ve toplulukçuluk içerikli ve kültüre duyarlı psikolojik danışma eğitimi ve içerikleri ile ilgili çalışmalarda bulunmuştur. Bu çalışmalar kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini kültürel duyarlılık ekseninde ele aldığı ve kültürel etmenlerin etkisiyle biçimlenen benlik kurgularıyla ilişki içinde olabileceğini göstermektedir. Özetle, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile benlik kurguları kavramları toplumu ve insanı temel almaktadır. Benlik kurguları toplumun var ettiği kültürden etkilenmektedir ve kültürü etkilemektedir. Kültürde bireyi etkilemektedir. Bu etkileşim farklı kültürel değerlere sahip bireylerle gerçekleştirilen araştırmalarda (İmamoğlu ve Karakitapoğlu-Aygün, 2004; Lin ve Church, 2004) kanıtlanmıştır. Bu araştırmalarda toplumsal farklılıkların birey üzerinde etkisi benlik kurguları kavramıyla açıklanmıştır. Benlik kurgularının birey üzerindeki farklılıklarının kültürel ve toplumsal ekseninde incelendiği araştırmalarda benlik kurguların bireyin üzerindeki etkisine dikkat

çekilmiştir. Birey üzerindeki bu etkinin psikolojik danışma açısından bakıldığı ise bireye saygı ve koşulsuz kabul ekseninde kültüre duyarlılığı gündeme getirmektedir. Dolayısıyla benlik kurguları, psikolojik danışmanın kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini etkilediği ve ilişkili olduğu söylenebilir. Bu araştırma ile bu ilişkinin niteliği açıklanacaktır.

2.5.3. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ve öz şefkat arasındaki ilişkiye dair araştırmalar

Alanyazın taramasında kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile öz şefkat arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Öz şefkate ilişkin bazı araştırmalar (Neff, 2003a, 2003b; Neff, Hseih ve Dejitterat, 2005; Neff, Kirkpatrick ve Rude 2007a, 2007b; Neff ve McGehee, 2010; Neff ve Vonk, 2009) bulunmaktadır. Ancak bu araştırmalarda bireylerin kendine duyduğu anlayışın sosyal ilişkilerine, kendisiyle olan ilişkisine ve duygusal ilişkisine etkisi araştırılmıştır. Öz şefkatin bir psikolojik danışmanın mesleki becerilerine olan etkisine yönelik herhangi bir araştırma alanyazında bulunmamaktadır. Fakat farklı meslek gruplarının katılımcı olduğu ve çeşitli değişkenlerle öz şefkatin mesleki kimliğe olası etkilerine dair araştırmalar (Atlı, 2019; Kara, 2018; Yaşa, 2019) bulunmaktadır.

Yapılan yarı deneysel bir çalışmada rol oynama tekniği kullanılarak davranış eğitim modeli oluşturulmuştur. Bu modelde deney grubunda yer alan psikolojik danışman adaylarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği alanında; öz farkındalık, bilgi ve empati boyutlarında olumlu bir ilerleme sağladıkları tespit edilmiştir (Seto vd., 2006). Ayrıca yapılan diğer bir araştırmada ise farkındalık temelli stres azaltma programında empati ve öz şefkat kavramları arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu çalışmada öz şefkatin empati üzerinde olumlu yönde etkisi olduğu sonucu elde edilmiştir (Birnie, Speca ve Carlson, 2010). Psikolojik danışmanın bireysel anlamda kazanacağı farkındalık ve empati becerisi, kendini anlama ve kendine yönelik göstereceği nezaketle ve anlayışla doğrudan ilişkilidir. Dolayısıyla psikolojik danışmanın kendine yönelik anlayışının mesleki becerilerine olan ilişkisi de bu araştırmada bir analiz niteliği taşıyacaktır. Sue, Arredondo ve McDavis'in (1992) belirttiği gibi, psikolojik danışmanın becerileri, yeterlikleri ve sınırlarının farkında olması, kendi kültürel farkındalığı ve kültürel geçmişini bilmesi bu konuda kendine karşı duyarlı ve saygılı davranması bir psikolojik danışmanın kültüre

duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin ifadesidir. Ayrıca bu ifade bir psikolojik danışmanın kendine yönelik anlayışının varlığını yansıtmaktadır.

Öz şefkatin bileşenlerinden ortak insanlık hissiyatı boyutu kültüre duyarlılık ile ilişkilendirilebilir. Bu boyutta birey yaşadığı sorunla yüzleşerek kendini soyutlamadan kendine yönelik anlayış göstermesini ve bu deneyimin insanlığın ortak bir deneyimi olarak görmesini içermektedir. Bu farkındalık bireyin diğer insanlarla ilişkisine ve bağına dikkat çekmektedir (Kirkpatrick, 2004). Bu durum kültüre duyarlı olmanın öz şefkat ile ilişkisini yansıtmaktadır. Kültüre duyarlı olmak bireylerin yaşadıkları dezavantajlı durumlara yönelik anlayış gösterilmesini içermektedir. Dolayısıyla psikolojik danışmanın kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine ilişkin durumda öz şefkatin olası etkisi açıktır. Öz şefkat düzeyi yüksek psikolojik danışmanın kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin yüksek olacağı öngörülmektedir. Psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine öz şefkat düzeylerinin olumlu etkisi olabileceği düşünülmektedir. Öz şefkat, psikolojik danışma becerileri konusunda kültüre duyarlı psikolojik danışma becerileri açısından etkili bir değişken niteliği taşıyacaktır. Bu araştırma ile bu ilişkinin niteliği açıklanacaktır.

2.5.4. Özgecilik ve öz şefkat arasındaki ilişkiye dair araştırmalar

Alanyazın taramasında özgecilik ile öz şefkat arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ancak özgeciliğin şefkat kavramı ile ilişkisini inceleyen araştırmalar mevcuttur. Öz şefkat, bilinçli farkındalık boyutu ile bireyleri anlayışa, bağışlayıcılığa ve sevgiye yönlendirir (Germer, 2009). Bilinçli farkındalık, yaşamımıza anlam ve zenginlik katar. Yaşama dair farkındalık ve zihnimizdeki yersiz kaygılara yönelik iç görü ve hissedilen acıların azalmasını sağlayan etkiye kapı aralamaktadır (Siegel, 2010). Dolayısıyla öz şefkat bireyin kendisiyle kurduğu ilişki temel alır ancak başkalarıyla olan ilişkileri de içerir. Sağlık çalışanlarının hastalarıyla olan ilişkisinde özgeciliğin ve şefkatin etkisi üzerine araştırmalar mevcuttur. Sağlık çalışanlarının özgecilik ve şefkat düzeylerinin eğitim ve uygulama yoluyla geliştirilebilir bir yapıda olduğu ve mesleki süreçte şefkate dayanan özgecilik modelinin önemine, yapılan bir araştırmada değinilmiştir (McGaghie vd., 2002). Ayrıca diğer bir araştırma ise sağlık çalışanlarının hastalarına yönelik bakış açıları konusunda farkındalık kazandırılması için sempati, empati ve şefkat kavramları üzerinde benzerliklere ve farklılıklara dikkat

çekilmiştir. Bu araştırma şefkatin, empatinin temel yönlerini güçlendiren ve motive edici önemli bir etkiye sahip olduğunu ifade etmektedir (Sinclair vd., 2017).

Mikulincer ve Shaver'in (2005) araştırmasında ise bireyin şefkat içerikli duygularının ve değerlerinin özgeci davranışlara ve bağlanma düzeyine olumlu düzeyde katkı sağladığı elde edilmiştir. Bir diğer çalışmada ise özgeciliğin, empatinin ve şefkatin geliştirilmesinde meditasyonun etkisi araştırılmıştır. Meditasyon uygulamasında sevgi, şefkat ve fedakârlık konusunda katılımcıların olumlu ilerleme sağladığı tespit edilmiştir (Johnson ve Kristeller, 2005). Diğer bir çalışma da ise bağlanmanın, kaygının ve şefkatin öngörülebilir düzeyde özgeciliğe olumlu etki yarattığı sonucuna ulaşılmıştır (Mikulincer vd., 2005). Özgecilik ve şefkat üzerine gerçekleştirilen diğer bir çalışmada ise her iki kavramında karşılıklı etkileşimsel ve toplumsal deneyim içinde yer aldığı, pozitif bilinç dönüşümde olumlu etki yarattığı ve kişinin diğer kişilerle olan ilişkisinde benliğine olumlu farkındalık kazandırdığı görülmüştür (Vieten, Amorok ve Schlitz, 2007). Şefkat, öz düzenlemeyi geliştiren bir mekanizmadır (DeSteno, 2015). Dolayısıyla şefkatin bireyin davranışlarında şekillendirici, yönlendirici ve olumlu etkileri bulunmaktadır. Ayrıca şefkat, bireyin özgeci davranış eğilimden önemli bir motivasyon niteliğindedir (Weng vd., 2013). Dolayısıyla öz şefkat, özgecilik açısından etkili bir değişken niteliği taşıması beklenebilir. Bu araştırma ile bu ilişkinin niteliği açıklanacaktır.

2.5.5. Özgecilik ve benlik kurguları arasındaki ilişkiye dair araştırmalar

Alanyazın taramasında özgecilik ile benlik kurguları arasındaki ilişkiyi inceleyen sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Kültürün ve toplumun birey üzerindeki etkisinin bir yansıması olan benlik kurguları, kültürel etmenlerin bireydeki etkisinin yansımasıdır. Alanyazındaki bir çalışmada özgecilik ile benlik kurguları arasındaki ilişkide toplulukçu benliğin özgecilik düzeylerini yordayan en dinamik değişken niteliği taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır. Söz konusu çalışmada toplulukçu değerleri yüksek olan bireylerin özgecilik düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Yöntem ve İlhan, 2013). Bu çalışmaya benzer diğer bir çalışmada da toplulukçu benliğin özgeciliği yordayan en güçlü değişken olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Mesquita, 2001). Benlik kurgularının özgecilik değişkeni ile ilişkisine dair kısıtlı araştırmalar arasında özellikle toplulukçu benliğin etkisi araştırmalar ortaya çıkmıştır. Özgecilik ile benlik kurguları ile ilişkiyi inceleyen diğer bir çalışmada ise evli olmayan ve evli olan bireylerin özgecilik düzeylerinin bireycilik, ilişkisel ve toplulukçu benlik kurgularıyla aldıkları değer pozitif

yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Evli olmayan bireylerde toplulukçu benlik kurgusu ve özgecilik arasında yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilirken, evli olan bireylerde ilişkisel benlik kurgusu ve özgecilik arasında yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (Tosun, 2015). Dolayısıyla benlik kurgularının, özgecilik ile ilişkisi açısından etkili bir değişken niteliği taşıdığı düşünülmektedir.

3. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmada kullanılan yöntem açıklanarak, araştırmının modeli, araştırmının çalışma grubu, araştırmada kullanılan veri toplama araçları ile verilerin toplanma süreci ve verilerin analiz işlemlerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ve değişkenler arasındaki ilişkilerin betimlemeye yönelik ilişkisel tarama modeline dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmının bağımlı değişkeni kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği, bağımsız değişkenleri ise benlik kurguları, özgecilik ve öz şefkattir. Bu araştırma betimsel bir çalışma olduğu için nicel veri analizine ihtiyaç duyulmuştur.

3.2. Araştırma Grubu

Araştırmının katılımcıları okul psikolojik danışmanlarıdır. Araştırma grubu; çalışmaya gönüllü olarak katılmak isteyen ve web tabanlı ulaşılabilen okul psikolojik danışmanlarından oluşmaktadır. Araştırmaya katılan okul psikolojik danışmanlarının yaşları 20 ile 54 yaş arasında değişmektedir. Katılımcıların yaş ortalaması 29.08 iken yaşlarının standart sapması 6.920'dir. Araştırma için toplam 383 okul psikolojik danışmanından veri toplanmıştır. Ancak 4 katılımcının verileri uç değer oluşturduğu tespit edilerek analizden çıkarılmıştır. Bu işlemlerden sonra 288'i kadın (%75.98) ve 91'i erkek (%24.01), toplam 379 katılımcı üzerinden analizler gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların demografik bilgileri Tablo 3.1'de gösterilmiştir.

Tablo 3.1. Katılımcıların cinsiyet, eğitim düzeyi ve çalıştığı sektörlere göre dağılımları (N=379)

Cinsiyet	Frekans	Yüzde	Toplam yüzde
Erkek	91	24,01	24,01
Kadın	288	75,98	100
Toplam	379	100	
Eğitim düzeyi			
Lisans	301	79,42	79,42
Yüksek Lisans	70	18,47	97,88
Doktora	8	2,11	100
Toplam	379	100	

[Tablo 3.1. (Devam) Katılımcıların cinsiyet, eğitim düzeyi ve çalıştığı sektörlere göre dağılımları]

Çalışılan sektör			
Kamu	345	91,02	91,02
Özel	34	8,97	100
Toplam	379	100	

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak Özer (2014) tarafından geliştirilen *Çok Kültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeği (ÇKPDYÖ)*; Deniz, Kesici ve Sümer (2008) tarafından uyarlanan *Öz Anlayış Ölçeği (ÖZAN)*; Ercan (2011) tarafından uyarlanan *İlişkisel Bireyci Toplulukçu Benlik Ölçeği (İBTBÖ)* kullanılmıştır. Ayrıca, Tekeş ve Hasta (2015) tarafından uyarlanan *Özgeciliğin Ölçeği (ÖÖ)* ve sosyal onay durumunu belirlemek için ise Karaşar ve Öğülmüş (2016) tarafından geliştirilen *Sosyal Onay İhtiyacı Ölçeği (SOİÖ)* kullanılmıştır.

Araştırmaya katılan okul psikolojik danışmanlarının demografik özellikleri hakkında bilgi toplamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan *Kişisel Bilgi ve Onam Formu (KBOF)* kullanılmıştır. Alt başlıklarda ölçme araçlarına ait bilgiler verilmiştir.

3.3.1. Çok kültürlü psikolojik danışma yeterliği ölçeği (ÇKPDYÖ)

Bu ölçek, psikolojik danışmanların çok kültürlü psikolojik danışma yeterliğine yönelik algılarını ölçmek amacıyla Özer (2014) tarafından geliştirilmiştir. Bilimsel çalışmalar sonucunda hazırlanan bu ölçek, 26 maddeden oluşmaktadır ve 5’li likert tipi bir ölçektir.

Ölçek oluşturmak ve geliştirmek için öncelikle madde havuzu oluşturulmuştur ve ardından odak grup çalışması gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada madde havuzunda oluşturulan 62 madde, 332 psikolojik danışmana uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar doğrulayıcı ve açıklayıcı faktör analiziyle incelenmiştir. İnceleme sonucunda varyansın %50.86’sını açıklayan, üç faktörlü bir yapıyı içeren ve 26 maddeden oluşan bir ölçme aracı elde edilmiştir. Bu ölçekte yer alan faktörler; beceri, bilgi ve farkındalık boyutlarıdır. Doğrulayıcı faktör analizleri ile uyum indeksleri iyi yönde bir değer ilişkisi oluşturmuştur ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği konusunda geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı elde edilmiştir. Ölçeğe ilişkin cronbach alpha katsayısı beceri alt boyutu için .88, bilgi alt boyutu için .84 ve farkındalık alt boyutu için .88 olarak

bulunmuştur. Katılımcılardan elde edilen sonuçlar kapsamında ölçeğin analizinde yüksek puanın algılanan kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini yüksek düzeyde olduğunu, düşük puanın ise algılanan kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini düşük düzeyde olduğunu ifade etmektedir (Özer, 2014). Mevcut araştırmada ise sonucunda ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .88 olarak bulunmuştur. Ölçeğe ilişkin seçilmiş maddeler Ek-1’de verilmiştir.

3.3.2. Özgeciliik ölçeği (ÖÖ)

Özgeciliik ölçeği, Rushton, Chrisjohn ve Fekken (1981) tarafından geliştirilmiştir. Tekeş ve Hasta (2015) tarafından ise Türkçeye uyarlanmıştır. Yapılan çalışma sonucunda açımlayıcı faktör analizi ile toplam varyansın %35.58’ini açıklayan yardım etme ve bağışçılık olarak belirlenen iki faktörlü bir yapı bulunmuştur. Ölçeğin cronbach alpha iç tutarlılık katsayıları yardım etme .81 ve bağışçılık .70 olarak elde edilmiştir.

Ölçeğin tamamı için ise iç tutarlılık .84 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin güvenilirliği için iki yarım test güvenilirliği .74 ve test tekrar test .83 güvenilirlik çalışmaları da yapılmıştır. Tüm çalışmaların ardından ölçek 356 kişiden oluşan ikinci bir örnekleme uygulanmıştır. Bu örnekleme üzerinden yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonuçları da ölçek için oluşturulan iki faktörlü yapıya uygunluğu kanıtlanmıştır. Mevcut araştırmada ise ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .84 olarak bulunmuştur. Ölçeğe ilişkin seçilmiş maddeler Ek-2’de verilmiştir.

3.3.3. İlişkiisel bireyci ve toplulukçu benlik ölçeği (İBTBÖ)

İlişkiisel bireyci ve toplulukçu benlik ölçeği, Kashima ve Hardie (2000) tarafından geliştirilmiş olup Ercan (2011) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Bu ölçek için, yaşları 22 ile 30 arasında değişen 344 kişilik bir örnekleme seçilmiştir. Ölçek, 27 maddeden oluşmakta olup 7’li likert tipi bir ölçektir. Bu ölçekte yer alan boyutlar; bireycilik, ilişkiisellik ve toplulukçuluktur. Ölçeğin güvenilirliğini test edilmiş ve test tekrar test güvenilirlik analizi yapılmıştır. Ayrıca dil ve yapı geçerliliği için gerekli çalışmalarda bulunulmuştur. Ölçeğin cronbach alpha iç tutarlılık katsayıları bireycilik alt boyutu için .73, ilişkiisellik alt boyutu için .68 ve toplulukçuluk alt boyutu için .77 bulunmuştur.

Ölçeğin tamamı için ise iç tutarlılık .86 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin yapı geçerliğinde kullanılan doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir ve üçlü faktör yapısı

kanıtlanmıştır. Dolayısıyla ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Mevcut araştırmada elde edilen sonuca göre, ölçeğin iç tutarlılık katsayısı bireycilik alt boyutu için .72, ilişkisellik alt boyutu için .71 ve toplulukçuluk alt boyutu için ise .81 olarak bulunmuştur. Ölçeğe ilişkin seçilmiş maddeler Ek-3'te verilmiştir.

3.3.4. Öz anlayış ölçeği (ÖZAN)

Öz anlayış ölçeği, Neff (2003b) tarafından geliştirilmiştir. Deniz, Kesici ve Sümer (2008) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır, geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Ölçek uyarlama çalışmaları için üç aşamalı bir takvim izlenmiştir. Bu çalışma takviminde ilk adım olarak dil uyarlaması gerçekleştirilmiştir. Ölçek için dil uyarlamasında 66 İngilizce öğretmeniyle çalışılmıştır. Ardından ölçeğin yapı geçerliliği üzerine 341 üniversite öğrencisinin katılımıyla çalışma yapılmıştır. Son aşamada ise ölçüt geçerliği çalışılmıştır. Ölçüt geçerliliği için rastgele seçilen 189 üniversite öğrencisi katılımı sağlanmıştır. Bu aşama öz anlayış, benlik saygısı, yaşam doyumu ve pozitif ve negatif duygu üzerinedir. Uygulamanın sonucunda öz anlayış ile benlik saygısı arasında .62; yaşam doyumu arasında .45; pozitif duygu arasında .41 ve negatif duygu arasında, -.48 anlamlı ilişkiler elde edilmiştir. Ölçeğin güvenilirliği test edilmiş ve iç tutarlılık .89 olarak ve test tekrar test güvenilirlik analiziyle de güvenilirlik katsayısı .83 olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla ölçek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Mevcut araştırmada ise ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .94 olarak bulunmuştur. Ölçeğe ilişkin seçilmiş maddeler Ek-4'te verilmiştir.

3.3.5. Sosyal onay ihtiyacı ölçeği (SOİÖ)

Bu ölçeği, bireyin toplumsal onaya yönelik durumunu ve ihtiyacını ölçmek amacıyla Karaşar ve Öğülmüş (2016) tarafından geliştirilmiştir. Bu ölçek, 5'li likert tipindedir ve sosyal onay ihtiyacına ilişkin üç alt boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlar; başkalarının yargılarına duyarlılığı, sosyal geri çekilme ve olumlu izlenim bırakmadır ve ölçek 25 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki üç alt boyutun iç tutarlılık katsayısı; başkalarının yargılarına duyarlılık .83, sosyal geri çekilme .80 ve olumlu izlenim bırakma .80 olarak bulunmuştur.

Mevcut araştırmada ise sadece sosyal onay ölçeğinin sadece ikinci alt boyutu olan sosyal geri çekilme boyutuna ilişkin maddeler kullanılmıştır. Ölçeğin ikinci alt boyutunun

kullanılmasının nedeni, araştırmada nesnelliğın korunabilmesi içindir. Ölçeğın genel iç tutarlılık katsayısı .90 olarak belirlenmiştir. Katılımcılardan elde edilen sonuçlar kapsamında ölçeğın analizinde yüksek puanın sosyal onay ihtiyaç düzeyinin yüksek olduğunu, düşük puanın sosyal onay ihtiyaç düzeyinin düşük olduğunu ifade etmektedir. Bu araştırmada sonucunda ise ölçeğın iç tutarlılık katsayısı .88 olarak bulunmuştur. Ölçeğe ilişkin seçilmiş maddeler Ek-5'te verilmiştir.

3.3.6. Kişisel bilgi ve onam formu (KBOF)

Kişisel bilgi ve onam formu katılımcıların demografik bilgilerine ulaşılması amacıyla oluşturulmuştur. Bu kapsamda katılımcıların cinsiyet, yaş, çalıştığı kurum türü, mesleki tecrübesi, aldığı eğitim vb. gibi bilgilere ulaşılmıştır. Forma ilişkin seçilmiş maddeler Ek-6 ve Ek-9'da verilmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları web tabanlı uygulama aracılığıyla hazırlanarak okul psikolojik danışmanlarına sosyal medya, mesajlaşma uygulamaları ve mail grupları aracılığıyla uygulanmıştır. Araştırmanın gerçekleştirilmesi amacıyla Anadolu Üniversitesi Etik Kurulundan onay alınmıştır. İzin belgesi Ek-7 ve Ek-8'de verilmiştir. Gerekli izinler alındıktan sonra uygulama gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı web tabanlı uygulama üzerinden araştırmanın amacı, önemi ve ölçek setinin nasıl yanıtlanacağı hakkında bilgiler vermiştir. Okul psikolojik danışmanlarının kimlik bilgilerine ihtiyaç duyulmadığı ve toplanan verilerin gizli tutulacağı bildirilmiştir. Araştırmada kullanılan veri setinin doldurulma süresinin yaklaşık yirmi dakika süreceği belirtilmiştir.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Araştırma sorularını test etmek için bağımsız örneklem t-testi tek yönlü varyans analizi, regresyon analizi ve aracılık testi işe koşulmuştur. Araştırmada analizler yapılmadan önce 408 veri içinden formu eksik ya da hatalı dolduran 25 veri çıkarılmış ve ardından veriler incelenmiş, 383 kişi üzerinde Mahalanobis uzaklık değerleri hesaplanmış, sonuç olarak 4 kişi uç değer olduğu için veri setinden çıkarılmış ve toplam 379 kişi üzerinden analizler yapılmıştır. Çalışmada okul psikolojik danışmanlarının

kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği için modellerin aracılık etkilerini analiz etmek için 4 numaralı model Process Macro kullanılmıştır (Hayes ve Rockwood, 2017). Analizlerde etki büyüklükleri Cohen'e (1988) göre yorumlanmıştır. Çalışmada toplanan verilerin çözümlenmesi SPSS 26 programı ile yapılmıştır.

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgular sunulmuştur. Bu bağlamda okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği düzeylerinin incelenmesine ilişkin bulgular sırasıyla verilmiştir.

4.1. Değişkenlere İlişkin Betimsel Bulgular

Okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği düzeyi, özgecilik, öz şefkat, bireyci benlik, ilişkisel benlik, toplulukçu benlik ve sosyal istenirlik düzeylerine ilişkin betimsel dağılımlar Tablo 4.1.'de gösterilmiştir.

Tablo 4.1. *Betimsel istatistikler (N=379)*

Değişkenler	Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği	Özgecilik	Bireyci benlik	İlişkisel benlik	Toplulukçu benlik	Sosyal istenirlik
Ortalama	101,03	68,12	54,45	51,15	47,76	18,88
Ss	11,93	10,47	5,14	6,15	7,78	6,47
Çarpıklık	-0,21	0,04	-0,48	-0,63	-0,73	0,57
Çarpıklık sh	0,12	0,12	0,12	0,12	0,12	0,12
Basıklık	-0,15	-0,10	-0,08	0,47	0,80	-0,10
Basıklık sh	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25
En düşük değer	63	40	39	31	20	8
En yüksek değer	129	100	63	63	63	39
25'lik dilim	93	61	51	48	43	14
50'lik dilim	102	68	55	51	49	18
75'lik dilim	109	75	58	55	53	23

Çalışmada kullanılacak bağımsız örneklem t-testi, varyans analizi ve aracılık analizleri için normal dağılım şartı çarpıklık-basıklık ve histogramlar aracılığıyla incelenmiştir. Tablo 4.1.'den anlaşılacağı üzere çarpıklık değerleri -0.7 ile 0.6 arasında iken, basıklık değerleri ise -0.2 ile 0.8 arasındadır. Bu durumda mevcut değerlerin +1 ile -1 arasında olduğu ve normallik şartını sağladığı görülmüştür (Tabachnick ve Fidell, 2013).

Tablo 4.1.'de görüldüğü üzere, okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği düzeyi ortalamalarının 101, standart sapmalarının ise 11 olduğu görülmüştür. Mevcut puan skalası düşünüldüğünde bunun yüksek bir puan olduğu söylenebilir. Yüzdeler dilimler incelendiğinde en düşük kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği puanı %25 dilim puanları 0 ile 93 arasında iken, en yüksek olan %25 dilimin 109 ile 129 arasında olduğu ve ortadaki dilimin 93 ile 109 arasında değişmektedir.

4.2. Okul Psikolojik Danışmanlarının Bazı Demografik Değişkenlerine İlişkin Bulguları

Çalışmada okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği düzeylerinin cinsiyete, göre değişimi incelenmiştir. Okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği düzeylerinin cinsiyete göre incelenmesine yönelik bağımsız örneklem t-testi sonuçları Tablo 4.2.'de sunulmuştur. Varyansların eşit olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.2. *Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik düzeylerinin cinsiyete göre t-testi sonuçları (levene $p= .850$)*

Grup	N	Ortalama	Ss	Sh	t	Sd	p	Cohen d
Erkek	91	101,95	12,02	1,26	0,843	377	0,400	0,101
Kadın	288	100,74	11,90	0,70				

Tablo 4.2.'de görüleceği üzere, okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği düzeylerinde, cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($t_{(377)} = 0.84, p= .400$). Bu çalışmada okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği düzeylerinin çalıştığı sektöre göre değişimi incelenmiştir. Okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği düzeylerinin çalıştığı sektöre göre incelenmesine yönelik bağımsız örneklem t-testi sonuçları Tablo 4.3.'de sunulmuştur. Varyansların eşit olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.3. *Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik düzeylerinin psikolojik danışmanın çalıştığı sektöre göre t-testi sonuçları (levene $p= .470$)*

Grup	N	Ortalama	Ss	Sh	t	Sd	p	Cohen d
Kamu	345	101,29	11,99	0,64	1,316	377	0,189	0,237
Özel	34	98,47	11,15	1,91				

Tablo 4.3.'de görüleceği üzere, çalışılan sektör bağlamında gruplar arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir ($t_{(377)} = 1.32, p= .189$). Çalışmada okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği düzeylerinin şu zamana kadar kendi kültürel değerleri açısından ayrımcılığa maruz kalıp kalmadığına göre değişimi incelenmiştir.

Okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği düzeylerinin şu zamana kadar kendi kültürel değerleri açısından ayrımcılığa maruz kalıp kalmadığına göre incelenmesine yönelik bağımsız örneklem t-testi sonuçları Tablo 4.4.'te sunulmuştur. Varyansların eşit olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.4. *Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik düzeylerinin kendi kültürel değerleri açısından ayrımcılığa maruz kalınması durumuna göre t-testi sonuçları (levene p= .065)*

Grup	N	Ortalama	Ss	Sh	t	Sd	p	Cohen d
Hayır	212	99,92	12,33	0,84	-2,045	377	0,042	-0,212
Evet	167	102,44	11,28	0,87				

Tablo 4.4.'te görüleceği üzere geçmişte ayrımcılığa maruz kalıp kalmadığına göre gruplar arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($t_{(377)} = -2.05, p = .042$). Buna göre, kendi kültürel değerleri açısından ayrımcılığa maruz kalanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği düzeyleri daha yüksektir. Etki büyüklüğünün düşük olduğu tespit edilmiştir ($d = -.2$).

Çalışmada okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği düzeylerinin sosyal sorumluluk projelerinde yer alıp almadığına göre değişimi incelenmiştir.

Okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği düzeylerinin sosyal sorumluluk projelerinde yer alıp almadığına göre incelenmesine yönelik bağımsız örneklem t-testi sonuçları Tablo 4.5.'te sunulmuştur. Varyansların eşit olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.5. *Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik düzeylerinin psikolojik danışmanın sosyal sorumluluk projelerinde yer alıp almamasına göre t-testi sonuçları (levene p= .477)*

Grup	N	Ortalama	Ss	Sh	t	Sd	p	Cohen d
Hayır	284	99,94	11,42	0,67	-3,130	377	0,002	-0,371
Evet	95	104,31	12,85	1,31				

Tablo 4.5.'te görüleceği üzere, sosyal sorumluluk projelerinde yer alıp almadığına göre gruplar arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($t_{(377)} = -3.13, p = .002$). Buna göre sosyal sorumluluk projelerinde yer alanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği daha yüksektir. Etki büyüklüğünün orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir ($d = -.4$).

Bu çalışmada okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği düzeylerinin yükseköğretimde kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi ya da eğitimi alıp almadığına göre değişimi incelenmiştir.

Okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği düzeylerinin yükseköğretimde kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi ya da eğitimi alıp almadığına göre incelenmesine yönelik bağımsız örneklem t-testi sonuçları Tablo 4.6.'da sunulmuştur. Varyansların eşit olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.6. *Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik düzeylerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi/eğitimi alıp almama durumuna göre t-testi sonuçları (levene p= .429)*

Grup	N	Ortalama	Ss	Sh	t	Sd	p	Cohen d
Ders Almayan	231	100,17	12,06	0,79	-1,757	377	0,080	-0,185
Ders Alan	148	102,37	11,62	0,95				

Tablo 4.6.'da görüleceği üzere, yükseköğretimde kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi ya da eğitimi alma bağlamında gruplar arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir ($t_{(377)} = -1.76, p = .080$).

Bu çalışmada okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği düzeylerinin kendi kültürü dışında farklı bir kültürel değerlere sahip bireyle psikolojik danışma oturumu yapıp yapmadığına göre değişimi incelenmiştir.

Okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği düzeylerinin kendi kültürü dışında farklı bir kültüre sahip bireyle psikolojik danışma oturumu yapıp yapmadığına göre incelenmesine yönelik bağımsız örneklem t-testi sonuçları Tablo 4.7.'de sunulmuştur. Varyansların eşit olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.7. *Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik düzeylerinin psikolojik danışmanın kendi kültürel değerleri dışında farklı kültürel değerlere sahip bireyle psikolojik danışma yapıp yapmamasına ilişkin t-testi sonuçları (levene p= .477)*

Grup	N	Ortalama	Ss	Sh	t	Sd	p	Cohen d
Hayır	112	96,46	11,76	1,11	-4,982	377	.001	-0,561
Evet	267	102,95	11,49	0,70				

Tablo 4.7.'de görüleceği üzere, okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği düzeyleri incelendiğinde, kendi kültürü dışında farklı bir

kültüre sahip bireyle psikolojik danışma oturumu yapıp yapmadığına göre anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($t_{(377)} = -4.98, p < .001$).

Buna göre kendi kültürü dışında farklı bir kültüre sahip bireyle psikolojik danışma oturumu yapanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği daha yüksektir. Etki büyüklüğü değerinin ise orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir ($d = -.6$).

Çalışmada okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği düzeylerinin dindarlık düzeyine göre değişimi incelenmiştir. Okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği dindarlık düzeyine göre incelenmesine yönelik tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 4.8.'de sunulmuştur. Varyansların eşit olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.8. *Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik düzeylerinin psikolojik danışmanın dindarlık düzeyine ilişkin varyans analizi sonuçları (Levene $p = .689$)*

Dindarlık düzeyine	Ortalama	Ss	N	KT	Sd	KO	F	p	η^2
Dini inançlarım düşüktür	99,91	10,95	48	798,826	3	266,275	1,884	0,132	0,015
Dini inançlarım orta düzeydedir	101,68	11,90	193						
Güçlü dini inançlara sahibimdir	99,23	12,53	101						
Herhangi bir dine bağlı hissetmiyorum	104,02	11,10	37						

Tablo 4.8.'de yer alan bulgular incelendiğinde, okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği düzeylerinin dindarlık düzeyine göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermediği görülmektedir ($F_{(3,375)} = 1.88, p = .132, \eta^2 = .02$). Her ne kadar herhangi bir dine bağlı hissetmiyorum diyenlerin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği düzeyleri belirgin bir şekilde daha yüksek olsa da bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

4.3. Okul Psikolojik Danışmanlarının Özgeçmiş Düzeyinin, Öz Şefkat Düzeyinin, Benlik Kurgularının ve Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliğinin Yordamasına Yönelik Demografik Değişkenlere İlişkin Bazı Bulgular

Mevcut çalışmada regresyon ve aracılık ilişkileri incelendiğinden analizlerden önce değişkenler arasında çoklu doğrusal bağıntı sorunu ve değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek için korelasyon katsayıları hesaplanmıştır ve sonuçlar Tablo 4.9.'da sunulmuştur.

Tablo 4.9. Okul psikolojik danışmanlarının özgecilik düzeyi, öz şefkat düzeyi, benlik kurguları ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği arasındaki ilişkiyi gösteren korelasyon katsayıları (N= 379)

Değişkenler	1	2	3	4	5	6
1.Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği	—					
2.Özgecilik	0,29***	—				
3.Öz şefkat	0,38***	0,26***	—			
4.Bireyci benlik	0,33***	0,15**	0,27***	—		
5.İlişkisel benlik	0,15**	0,22***	0,05	0,50***	—	
6.Toplulukçu benlik	0,12*	0,20***	0,10*	0,41***	0,73***	—

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 4.9.'da görüldüğü gibi değişkenler arasındaki korelasyon değerleri .10 ile 73. arasında değişmektedir. Bağımsız değişkenler arasında .80 üzeri bir değer olmadığı görülmüştür. Çalışmanın bağımlı değişkeni olan kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile bağımsız değişkenler olan özgecilik arasında pozitif yönde ($r = .29$, $p < .001$), öz şefkat ile arasında pozitif yönde ($r = .38$, $p < .001$) ilişki saptanmıştır.

Ayrıca kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile diğer bağımsız değişkenlerden olan bireyci benlik ile arasında pozitif yönde ($r = .33$, $p < .001$), ilişkisel benlik ile arasında pozitif yönde ($r = .15$, $p < .01$) ve toplulukçu benlik ile arasında pozitif yönde ($r = .12$, $p < .05$) anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur.

Mevcut çalışmada ayrıca okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlilik düzeylerinin özgecilik, öz şefkat, benlik kurguları olan bireyci benlik, ilişkisel benlik, toplulukçu benlik değişkenleri tarafından anlamlı düzeyde yordanıp yordanmadığı araştırılmıştır.

Bu ilişkileri tespit etmek için çoklu doğrusal regresyon analizi işe koşulmuştur. Analizden önce varsayımlar incelenmiş, buna göre ve çoklu doğrusal bağlantının olmadığı, tolerans değerlerinin .40 ile .88 arasında olduğu diğer yandan VIF değerlerinin ise 1.13 ile 2.50 arasında olduğu tespit edilmiştir.

Oto korelasyon için Durbin-Watson 1-3 arasında olması gerekmekte, bu değer 1.97 olduğu tespit edilmiştir (Field, 2013). Varsayımlar sağlandıktan sonra gerçekleştirilen regresyon analizi tablo 4.10. verilmiştir.

Tablo 4.10. Okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik düzeylerinin yordayıcılarına ilişkin regresyon analiz sonuçları

Yordayıcı değişkenler	B	Std. Hata	Beta (β)	t	p	95% GA	
						Alt limit	Üst limit
Sabit	40,67	6,53		6,223	.001	27,821	53,526
Özgecilik	0,22	0,05	0,18	3,943	.001	0,108	0,323
Öz şefkat	0,21	0,03	0,27	5,680	.001	0,136	0,279
Bireyci benlik	0,56	0,12	0,24	4,470	.001	0,316	0,813
İlişkisel benlik	0,06	0,13	0,03	0,445	.657	-0,210	0,333
Toplulukçu benlik	-0,10	0,10	-0,07	-1,051	.294	-0,309	0,094

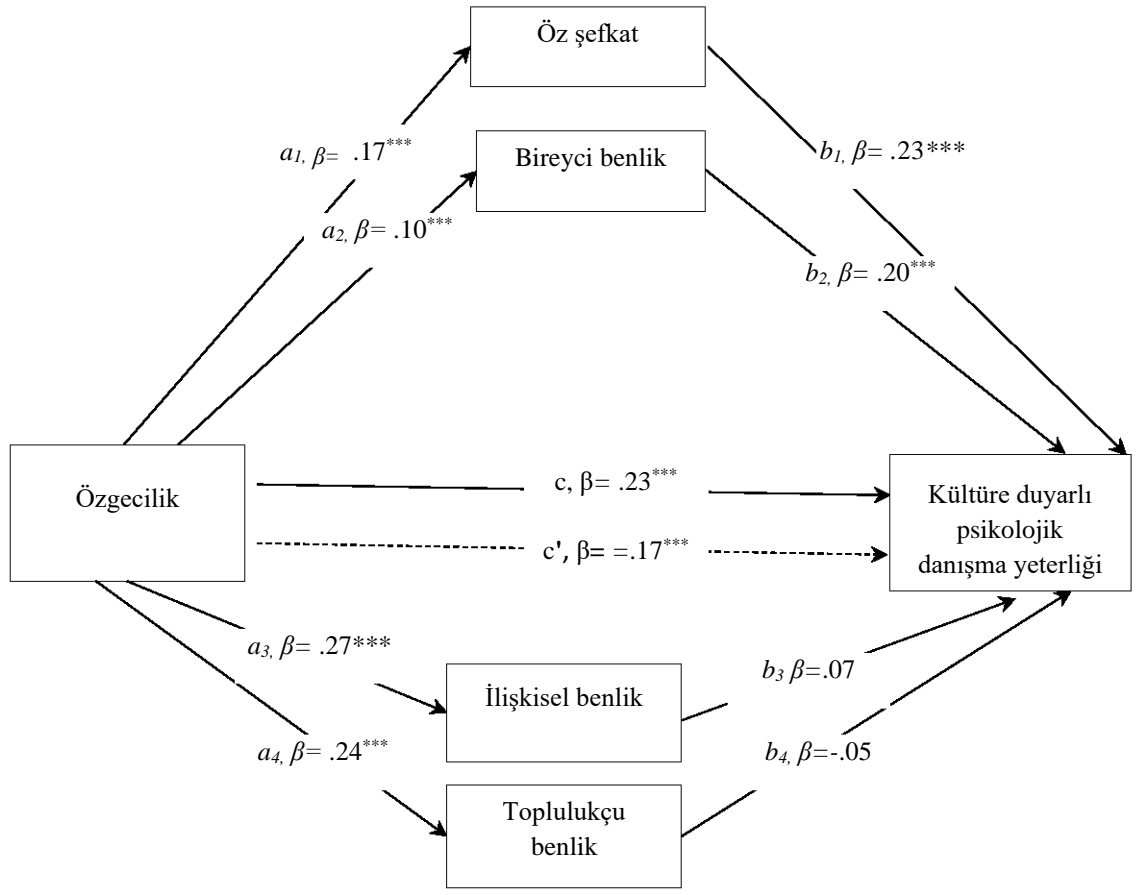
Okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlilik düzeylerinin yordayıcıları için gerçekleştirilen analizde modelin anlamlı olduğu bulunmuştur ($F_{(5, 373)} = 23.77, p < .001, R^2 = .24$).

Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlilik düzeylerini yordayan değişkenler incelendiğinde özgeciliğin ($\beta = .18, p < .001$), öz şefkatin ($\beta = .27, p < .001$) son olarak bireyci benliğin ($\beta = .24, p < .001$) bireysel katkılarının anlamlı düzeyde olduğu bulunmuştur. İlişkisel benlik ($\beta = .03, p > .05$) ve toplulukçu benliğin ($\beta = -.07, p > .05$) bireysel katkılarının anlamlı olmadığı görülmüştür.

4.4. Okul Psikolojik Danışmanlarının Özgecilik Düzeyi ve Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliği Arasındaki İlişkide Benlik Kurguları ve Öz Şefkat Düzeyinin Aracılık Rollerine İlişkin Bulgular

Araştırmada esas amacı, okul psikolojik danışmanlarında özgecilik düzeyi ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği arasındaki ilişkide benlik kurguları ve öz şefkat düzeylerinin aracı rolleri incelenmiştir.

Bu ilişkinin incelenmesi için aracılık modelinden yararlanılmıştır. Aracılık modeline yönelik yapılan analize ilişkin bulgular Şekil 4.1.'de sunulmuştur.

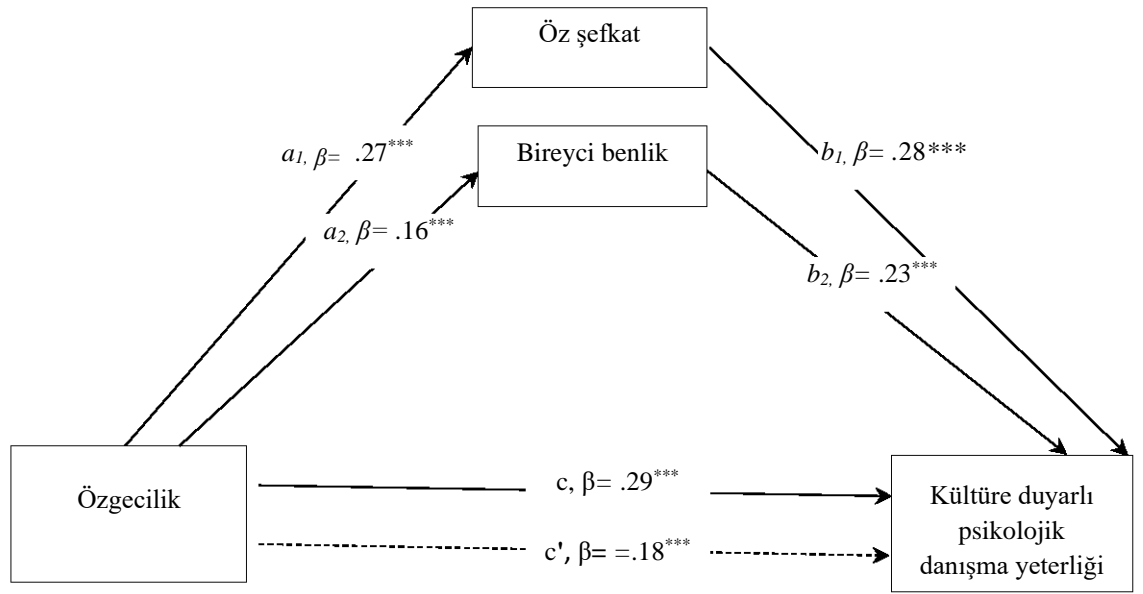
şekil 4.1. Okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine ilişkin birinci aracılık modeli

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$.

şekil 4.1.'deki özgeciliğin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği üzerindeki doğrudan etkileri incelendiğinde, özgeciliğin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği üzerindeki doğrudan etkisinin de pozitif yönde ($\beta = .17$, $p < .001$) anlamlı olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde özgeciliğin öz şefkat üzerindeki doğrudan etkisinin de pozitif yönde ($\beta = .17$, $p < .001$) anlamlı olduğu, özgeciliğin bireyci benlik üzerindeki doğrudan etkisinin pozitif yönde ($\beta = .10$, $p < .001$) anlamlı olduğu, özgeciliğin ilişkisel benlik üzerindeki doğrudan etkisinin de pozitif yönde ($\beta = .27$, $p < .001$) anlamlı olduğu, özgeciliğin toplulukçu benlik üzerindeki doğrudan etkisinin de yine pozitif yönde ($\beta = .24$, $p < .001$) anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

Modelde  z şefkatin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği üzerindeki doğrudan etkileri incelendiğinde, öz şefkatin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği üzerindeki doğrudan etkisinin de pozitif yönde ($\beta = .23$, $p < .001$) anlamlı olduğu; bireyci benliğin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği üzerindeki doğrudan etkisinin de

pozitif yönde ($\beta = .20, p < .001$) anlamlı olduğu görülmektedir. İlişkisel benlik ($\beta = .07, p > .05$) ve toplulukçu benliğin ($\beta = -.05, p > .05$) kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği üzerindeki doğrudan etkisinin ise anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. Özgeciliğin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği üzerindeki toplam etkisi pozitif yönde ($\beta = .23, p < .001$) anlamlı olduğu bulunmuştur. Elde edilen verilerin temellendirilmesi için hazırlanan ikinci aracılık modeline yönelik yapılan analize ilişkin bulgular Şekil 4.2.'de sunulmuştur.

Şekil 4.2. Okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine ilişkin ikinci aracılık modeli

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$.

Araştırmada okul psikolojik danışmanların özgeciliğin düzeyi ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği arasındaki ilişkide benlik kurguları ve öz şefkat düzeylerinin aracı rollerine ikinci aracılık modeli uygulanmıştır. Bu aracılık modelinde regresyon analizi sonucunda yordayıcı çıkmayan ilişkisel benlik ve toplulukçu benlik değişkenlerinin modelden çıkartılıp, öz şefkat ve bireyci benlik değişkenleri açısından tekrar incelenmesi amaçlanmıştır.

Şekil 4.2.'deki özgeciliğin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği üzerindeki doğrudan etkileri incelendiğinde, özgeciliğin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği üzerindeki doğrudan etkisinin de pozitif yönde ($\beta = .18, p < .001$) anlamlı olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde özgeciliğin öz şefkat üzerindeki doğrudan etkisinin de

pozitif yönde ($\beta = .27, p < .001$) anlamlı olduğu, özgeciliğin bireyci benlik üzerindeki doğrudan etkisinin pozitif yönde ($\beta = .16, p < .001$) anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

Modelde öz şefkatin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği üzerindeki doğrudan etkileri incelendiğinde, öz şefkatin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği üzerindeki doğrudan etkisinin de pozitif yönde ($\beta = .28, p < .001$) anlamlı olduğu benzer şekilde bireyci benliğin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği üzerindeki doğrudan etkisinin de pozitif yönde ($\beta = .23, p < .001$) anlamlı olduğu görülmektedir. Özgeciliğin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği üzerindeki toplam etkisi pozitif yönde ($\beta = .29, p < .001$) anlamlı olduğu bulunmuştur.

Şekil 4.1. ve 4.2.'deki modellerde saptanan aracılık ilişkilerine yönelik dolaylı etkiler test etmek için için 5000 kişilik Bootstrapping örnekleminde model test edilmiştir ve Bootstrapping katsayısı ile %95 güven aralıkları belirlenmiştir. Aracılık modeline ilişkin dolaylı etkilere ilişkin bootstrapping sonuçlar tablo 4.11.'de sunulmuştur.

Tablo 4.11. Okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin aracılık modeli dolaylı etkilerine ilişkin bootstrapping bulguları

				95% Güven Aralığı				
Dolaylı etkiler				Beta	Sh.	Alt limit	Üst limit	
Özgecilik	→	Öz şefkat	→	Kdpy	0.043	0.015	0.013	0.074
Özgecilik	→	Bireyci benlik	→	Kdpy	0.024	0.013	0.002	0.050
Özgecilik	→	İlişkisel benlik	→	Kdpy	0.022	0.023	-0.023	0.066
Özgecilik	→	Toplulukçu benlik	→	Kdpy	-0.016	0.018	-0.051	0.020

Tablo 4.11.'de görüldüğü üzere bootstrapping analizi sonucunda özgecilik ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ilişkisinde öz şefkat ve bireyci benliğin aracılık etkilerinin anlamlı olduğu görülmektedir. Diğer yandan ilişkisel benlik ve toplulukçu benliğin aracı role sahip olmadıkları bootstrapping analizinde de teyit edilmiştir. Sonuç olarak, öz şefkat ve bireyci benlik değişkenlerinin, özgecilik ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği arasındaki ilişkide kısmi aracılık yaptığı bulgusu elde edilmiştir.

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmada elde edilen sonuçlara yer verilmiştir. Ayrıca araştırmanın bulguları alanyazındaki çalışmalar eşliğinde tartışılmıştır ve ardından öneriler sunulmuştur.

5.1. Sonuç

Bu araştırmada, okul psikolojik danışmanlarının özgecilik düzeyleri ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkide benlik kurgularının ve öz şefkatin aracılık rolünün incelenmesi amaçlanmıştır. Yapılan analizler sonucunda, okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri bazı değişkenler açısından incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda, cinsiyet değişkeninde ve psikolojik danışmanın çalıştığı sektör değişkeninde kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğiyle puanlarında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ayrıca okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik düzeylerinin okul psikolojik danışmanının kendi kültürel değerleri açısından ayrımcılığa maruz kalıp kalmadığına göre değişimi incelenmiştir ve anlamlı bir fark bulunmuştur. Buna göre kendi kültürel değerleri açısından ayrımcılığa maruz kalan okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik düzeyleri daha yüksektir. Ayrıca okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik düzeylerinin sosyal sorumluluk projelerinde yer alıp almadığına göre değişimi de incelenmiştir ve sosyal sorumluluk projelerinde yer alan okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik düzeylerinin yükseköğretimde kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi ya da eğitimi alıp almadığına göre değişimi de incelenmiştir ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile yükseköğretimde psikolojik danışmanın kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi ya da eğitimi alıp almadığına göre anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik düzeylerinin kendi kültürü dışında farklı bir kültüre sahip bireyle psikolojik danışma oturumu yapıp yapmadığına göre değişimi araştırılmıştır ve kendi kültürü dışında farklı bir kültüre sahip bireyle psikolojik danışma oturumu

gerçekleştiren psikolojik danışmanların, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik düzeylerinin dindarlık düzeyine göre değişimi incelenmiştir ve anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ancak herhangi bir dine bağlı hissetmiyorum diyenlerin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik düzeyleri belirgin bir şekilde daha yüksek olsa da bu fark istatistiksel olarak anlam niteliği taşımamaktadır.

Bu çalışmada kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin özgecilik, öz şefkat ve benlik kurguları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırma pearson korelasyon analizi sonucunda, çalışmanın bağımlı değişkeni kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile bağımsız değişkenler olan özgecilik, öz şefkat, bireyci benlik, ilişkisel benlik ve toplulukçu benlik arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik düzeylerinin yordayıcıları için gerçekleştirilen analizde modelin anlamlı olduğu bulunmuştur.

Araştırmada uygulanan standart çoklu regresyon analizleri sonucunda özgeciliğin, öz şefkatin ve son olarak bireyci benliğin okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik düzeylerini pozitif yönde yordadığı tespit edilmiştir. İlişkisel benlik ve toplulukçu benliğin yordayıcı değişkenler olmadığı görülmüştür. Araştırmanın temel sorusunu araştırma üzere işe koşulan aracılık testinde, özgeciliğin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği üzerindeki doğrudan etkileri incelendiğinde, özgeciliğin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği üzerindeki doğrudan etkisinin pozitif yönde anlamlı; özgeciliğin öz şefkat, bireyci benlik, ilişkisel benlik ve toplulukçu benlik üzerinde doğrudan etkisinin pozitif yönde anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca aracılık modelinde öz şefkatin ve bireyci benliğin, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği üzerindeki doğrudan etkisinin pozitif yönde anlamlı bulunmuştur. İlişkisel benlik ve toplulukçu benliğin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği üzerindeki doğrudan etkisinin ise anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. Araştırmada elde edilen genel sonuçta ise öz şefkatin ve bireyci benliğin, özgecilik ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği arasındaki ilişkide kısmi aracılık yaptığı bulunmuştur. Elde edilen bu sonuçlar, alt amaçlar şeklinde alanyazında var olan araştırmalar kapsamında tartışılmıştır.

5.2. Tartışma

Bu bölümde araştırmanın alt amaçlarına dair elde edilen bulguların tartışmasına yer verilmiştir.

5.2.1. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin cinsiyete göre tartışılması

Okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin cinsiyet açısından incelenmesi araştırmanın alt amaçlardan biridir. Araştırmada elde edilen bulgular incelendiğinde her iki cinsiyete yönelik anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu sonuç, diğer araştırma bulgularıyla (Alan, 2020; Buyruk-Genç, 2019; Dodson, 2013; Güçlücan, 2016; Korban, 2018; Rodgers, 2004) tutarlılık göstermektedir.

Bulguların aksinin rapor edildiği ve cinsiyetler arası anlamlı farkın olduğu araştırmalar da (Bellini, 2002; Demir, 2016; Demirel, 2016; Middleton vd., 2011; Yalçın-Güler, 2020) mevcuttur. Yapılan bir araştırmada, kadın psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği açısından erkek psikolojik danışmanlara oranla daha anlamlı ve yüksek düzeyde yeterliliğe sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır (Lüleci, 2014). Başka bir araştırmada ise erkek psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği açısından kadın psikolojik danışmanlara oranla daha anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Dickson ve Jepsen, 2007).

Bireyin cinsel kimliğinin sosyal anlamda beklentileri toplumsal cinsiyeti ifade etmektedir (Saygılıgil, 2016). Toplumsal cinsiyet, bireylere bazı roller biçmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri açısından Türkiye’de kadınların toplumun dezavantajlı bireylere ve bireyler arası bireysel farklılıklara daha duyarlı olması beklenebilir, ancak mevcut araştırmada cinsiyetler arası kültüre duyarlılık düzeyi ilişkisinde cinsiyetler arası anlamlı sonuç elde edilmemiştir.

Ayrıca cinsiyetler arası anlamlı farkın olmamasının bir diğer nedeni olarak, rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümü öğrencilerinin bu bölümü seçerken bilinçli tercih etmesi, bölümün bireysel farklılıklara önem gösterdiğinin bilinmesi ve üniversite eğitiminin toplumsal cinsiyet rollerinin etkisini azalttığı, bireysel ve kültürel farklılıklara hassasiyet kazandırdığı olarak ifade edilebilir.

Mevcut araştırmada cinsiyet etkenine yönelik anlamlı bir farkın oluşmaması, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği için cinsiyet etkeninin etkili bir nitelik taşımadığını göstermektedir.

Alanyazındaki farklı bulgular dikkate alındığında, konunun yeni araştırmalarla incelenmesi uygun olacağı düşünülmektedir.

5.2.2. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin çalışılan sektöre göre tartışılması

Okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin katılımcıların çalıştığı sektör açısından incelenmesi araştırmanın alt amaçlardan biridir. Bu amaç kapsamında elde edilen bulgular incelendiğinde psikolojik danışmanların çalıştığı sektör bazında katılımcıların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Alanyazında bu değişken bağlamında bir bulguya rastlanmamış olmasından dolayı, araştırmanın bu bulgusunun tartışılmasında psikolojik danışmanların çalıştığı sektör bazında değerlendirilmesinden ziyade mesleki kıdem ve görev aldığı okulun eğitim kademesine göre değerlendirilmiştir. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliliğinin mesleki kıdem açısından incelediğinde de anlamlı bir farkın olmadığını gösteren araştırma bulguları bulunmaktadır (Demirel, 2016; Güçlücan, 2016; Middleton vd., 2011; Rodgers, 2004). Ayrıca okul psikolojik danışmanının çalıştığı okulun eğitim kademesi bağlamında kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine ilişkin anlamlı bir farkın olmadığı (Demir, 2016; Dodson, 2013) araştırmalar da bulunmaktadır. Dolayısıyla, çalışılan sektör değişkenine yönelik anlamlı bir farkın oluşmaması, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği için çalışılan sektörün etkili bir nitelik taşımadığını ileri sürülebilir.

5.2.3. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin psikolojik danışmanın kendi kültürel değerleri açısından ayrımcılığa maruz kalıp kalmamasına göre tartışılması

Okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin psikolojik danışmanın kendi kültürel değerleri açısından ayrımcılığa maruz kalıp kalmamasına göre incelenmesi araştırmanın alt amaçlarından biridir. Bu amaç kapsamında yapılan analizler sonucunda kendi kültürel değerleri açısından ayrımcılığa maruz kalan okul psikolojik danışmanlarının, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği düzeylerinin daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Alanyazında bu sonuca benzer araştırmalar mevcuttur. Ivers'e (2012) göre kendi kültürel değerleri açısından ayrımcılığa maruz kalmış psikolojik danışmanların, bu tip bir ayrımcılığa maruz kalmamış psikolojik danışmanlara oranla kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik algısı yüksektir.

Demirel'in (2016) yaptığı araştırmada ise psikolojik danışmanların etnik kimliğinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik algıları açısından etkili bir değişken olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Psikolojik danışmanların etnik kimliğinin toplum nazarında edindiği bakış açısı, toplumun baskın kültüründen gelen ve yetişen psikolojik danışmanlarına oranla, o toplumda yer alan alt kültürel değerler içine yetişen psikolojik danışmanların danışanlarına yönelik daha duyarlı davrandığı ve kültürel duyarlılığının yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Bir toplumun baskın kültürünün dışında kalan alt kültürel değerler içinde büyüyen ve yetişen psikolojik danışmanların kültürel duyarlılık algılarının daha yüksek olduğuna ilişkin benzer araştırmalar (Pope-Davis ve Ottawi, 1994; Rodgers, 2004) bulunmaktadır. Ancak bunun tam aksinin ifade eden ve baskın ya da alt kültürel değerlerle yetişen psikolojik danışmanların kültürel duyarlılığının ters yönde fark yarattığına dair araştırma sonucu da bulunmaktadır. Dodson (2013) araştırmasında, ırk olarak beyaz kökenli psikolojik danışmanların, siyahi psikolojik danışmanlara göre kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik algılarının anlamlı bir şekilde yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu çelişkinin genel süreçte daha etkili ve kapsamlı bir şekilde eleştirilmesi ve değerlendirilmesi için daha ayrıntılı araştırılması ve incelenmesi gerekliliği bulunmaktadır.

Türkiye'de bireylerin, bireysel farklılıkları kabul etme konusunda zorlandığı gözlenmektedir. Bireysel farklılıkların içinde kişisel özellikler belirgindir. Bireyin konuştuğu dil, şivesi, kültürü, engel durumu, fiziksel özelliği, yaş, inandığı inanç ve düzeyi, ırkı, etnik kökeni, ten rengi, cinsiyeti ve cinsel yönelimi, eğitim düzeyi, mesleği, giyim tarzı, yaşadığı şehri, yaşam tarzı ve medeni durumuna ilişkin pek çok etken bireylerin başka bireyler tarafından ayrımcılığa maruz kalmasına neden olmaktadır. Bireyler toplum açısından birbirlerini etiketleme, dışlama ve hor görme davranış eğilimleri gözlenmektedir. Dolayısıyla bu tip olumsuzluklar bireylerin psikolojik olarak bütünlüğünü olumsuz düzeyde etki etmektedir. Bu durum bireyler arası çatışmaya yol açtığı gibi, toplumsal ayrılmaya kadar gidebilecek tehlikeli sonuçlar oluşturabilir. Okul psikolojik danışmanların toplum, medya vb. etkenler aracılığıyla kendi kültürel değerleri açısından dışlanma yaşayabilir ve bazı sorunlar yaşayabilir. Okul psikolojik danışmanların bu tip bir ayrımcılığa ya da etiketlenmeye maruz kalması danışanına yönelik kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini hassasiyetle gözden geçirmesini sağlayacaktır. Psikolojik danışman ve danışan ilişkisinde önemli bir değer olarak empatinin bu aşamada devreye girerek psikolojik danışman danışan ilişkisine ve

psikolojik danışma sürecinde elde edilecek kazanıma önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

5.2.4. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin psikolojik danışmanın sosyal sorumluluk projelerinde yer alıp almamasına göre tartışılması

Okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin psikolojik danışmanların sosyal sorumluluk projelerinde yer alıp almadığına göre incelenmesi araştırmanın bir diğer alt amacıdır. Bu amaç kapsamında sosyal sorumluluk projelerinde yer alan okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği daha yüksek olduğu ve anlamlı bir fark oluşturduğu sonuca ulaşılmıştır. Alanyazında kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile sosyal sorumluluk projelerinde yer alıp alınmadığına ilişkin herhangi bir araştırma bulunamamıştır. Bu çalışmada çıkan anlamlı ve yüksek düzeydeki ilişki sosyal süreç kapsamında psikolojik danışmanlığın hak savunuculuğu kavramı ile açıklanabilir. Psikolojik danışma alanı son dönemlerde hak savunuculuğuyla ilgili önemli noktalara değinmeye başlamıştır. Hak savunuculuğu terimi, psikolojik danışmanlardan psikolojik destek alan danışanın; siyasi, ekonomik ve toplumsal anlamda yaşanan gelişmelerin etkisiyle iyi oluş düzeyine olumsuz etki yaptığı ve psikolojik danışmanların bu alanla ilgili harekete geçmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Keklik, 2010).

Psikolojik danışman olmak danışanlarla psikolojik danışma odasında kalarak psikolojik destek vermek ve yardım etmekten öte artık toplumsal bir etki alanı oluşturmaya başladığı yadsınamaz. Psikolojik danışmanların, psikolojik danışma odası dışında farklı kültürel değerlere sahip gruplarla etkileşim içinde olması ve bu gruplarla aktif şekilde rol alması gereklidir (Sue, Arredondo ve McDavis, 1992). Psikolojik danışmanların sosyal sorunlara dikkat çektiği, toplumu farkındalık çalışmalarıyla bilinçlendirmeye çalıştığı ve toplumsal alanda yaşanan gelişmelere ilişkin farkındalık oluşturduğu bir dönem söz konusudur. Psikolojik danışmanın bazı güncel rolleri bulunmaktadır (Chung ve Bemak, 2018; Kağnıcı, 2015, 2017; 2019). Bu rollerden biri, toplumsal sorunlara ilişkin bir psikolojik danışmana düşen sorumluluk ve göreve dikkat çekmektedir. Son dönemlerde yaşanan şiddet olayları, afetler ve salgın süreci, psikolojik danışmanların toplumu bilinçlendirmeye yönelik doğrudan ve dolaylı yönde etki edecek çalışmaların içinde yer almasını etkilemiştir. Bu görev bilinci psikolojik danışmanın

sosyal sorumluluk projelerinde yer almasını ve bu alana ilişkin farkındalığın geliştirilmesini hedeflemektedir.

Araştırmada elde edilen bu sonuç özgecilikle açıklanabilir. Özgeciliğin toplumsal dayanışmaya olumlu etkisi bulunmaktadır ve yardımlaşmanın değerini vurgulamaktadır. Ayrıca empati düzeyi yüksek bireylerin sosyal sorumluluklarının farkına varması ve sorumluluk alanlarına yönelmesi sosyal dayanışmayı geliştirmektedir (Segal, 2011). Bu durum empati ile yakından ilişki içinde olan özgeciliğin, toplumsal dayanışmadaki etkisini göstermektedir. Psikolojik danışma, yardım etme davranışını merkez alan bir meslek grubu olduğu için, okul psikolojik danışmanlarının sahip olması beklenen özgeci tutumun kültüre duyarlı olmayı etkilediği düşünülmektedir. Sosyal sorumluluk projelerine katılım göstermek ve farkındalık oluşturarak gerek maddi gerek manevi desteğin sunulması psikolojik danışmanların özgeci eğilimlerini güçlendirecektir ve toplumsal dayanışmaya destek sunacaktır.

Ayrıca, Ulusal Meslek Standardı Okul Psikolojik Danışmanı Mesleki Yeterlikleri Belirleme Çalışmalarında (2017), bir okul psikolojik danışmanında olması gereken tutum ve davranışlar kategorisinde sosyal sorumluluk çalışmalarına katılmaya istekli olmak yer almaktadır. Bu durum psikolojik danışmanların sosyal sorumluluk projelerinde aktif rol almasını ve bu tip çalışmalara destek sunulması gerektiğini ifade etmektedir.

5.2.5. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin psikolojik danışmanın yükseköğretimde kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi/eğitimi alıp almamasına göre tartışılması

Okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin psikolojik danışmanların yükseköğretimde kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi ya da eğitimi alıp almadığına göre değişiminin incelenmesi araştırmanın alt amaçlarından biridir. Bu alt amaç kapsamında araştırmada kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile yükseköğretimde kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi/eğitimi alıp almadığına göre anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Alanyazındaki araştırmalara incelendiğinde, Türkiye’de kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği alanında ilk ders/eğitim çalışmalarına başlayan Kağnıcı (2011a, 2011b, 2013), farklı kültürdeki benzerlikleri ve farklılıkları, toplumsal cinsiyet rollerine ve kültürel sürece yarı deneysel desen içinde uygulamalı teknikler kullanarak kültürel kişilik boyutlarına, kültürel duyarlılığa ve kültürel empatiye ilişkin farkındalık çalışmalarında

bulunmuştur. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği dersi/eğitimi alan rehberlik ve psikolojik danışma öğrencilerinin araştırmada kullanılan kültüre duyarlılık kişilik ölçeğine ilişkin alınan puanlar anlamlı düzeyde arttığı görülmüştür. Yapılan diğer bir araştırmada da kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi alan rehberlik ve psikolojik danışma öğrencilerinin kültüre duyarlı olma düzeylerine katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır (Sezer, 2017). Buna benzer bir diğer araştırmada da kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği dersi alan psikolojik danışman adaylarının öz yeterlilik düzeylerinin arttığı sonucu elde edilmiştir ve kültüre duyarlı psikolojik danışma dersinin/eğitiminin alınmasının olumlu etkisi olduğu ifade edilmiştir (Bakioğlu, 2017).

Kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi alan rehberlik ve psikolojik danışmanlık veya psikoloji bölümü öğrencilerinin katıldığı araştırmalarda kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi/eğitimi alan öğrencilerin kültürel duyarlılığının arttığı sonuçlarına ulaşılmıştır (Korban, 2018; Rowell ve Benschhoff, 2008; Seto vd., 2006; Toure, 2014; Yalçın-Güler, 2020). Dodson'a (2013) göre ise yükseköğretimde işlenen kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği dersi kültürel duyarlılığa ya da kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik algısına etki etmemektedir. Bunun nedenini olarak uygulamalı faaliyetlerin sunulmaması gösterilmektedir. Benzer diğer bir araştırmada da kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi alan ve almayan psikolojik danışman adaylarının arasında kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği puanları arasında anlamlı fark elde edilmemiştir (Williams, 2010).

Mevcut araştırmada yükseköğretimde kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi ya da eğitimi alıp almadığına göre okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği konusunda anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç son dönemlerde rehberlik ve psikolojik danışma alanı eğitiminin niteliksel anlamda geliştirilmesi, eğitim programlarında yenileme faaliyetlerinin yapılmaya başlanması, anabilim dallarının program içeriklerini revize etmeleriyle daha işlevsellik kazanması olarak yorumlanabilir.

Rehberlik ve psikolojik danışma alanında eğitim alan psikolojik danışman adaylarına sunulan eğitimlerin ve müfredatın güncellenmesi ve geliştirilmesi kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine yönelik farkın oluşmasını engellediği savunulabilir. Ayrıca rehberlik ve psikolojik danışma alanının temel taşı olan koşulsuz saygı, farklılıkları kabul, saydamlık, etkili dinleme, empati vb. tüm terapötik becerilerinin kültüre duyarlı olmayı ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine destekleyici bir

alan oluşturduğu ifade edilebilir ve son dönemlerde hümanistik kuramlara ilginin artması gibi kültüre duyarlılığa önem veren pozitif psikolojiye ilginin artması da psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine ilişkin farkındalıklarını geliştirici ve düzeyin ilerleyici bir durumda olduğunu göstermektedir. Son olarak, psikolojik danışmanların adayken aldığı derslerin içeriğinde bireysel ve kültürel farklılıklara saygının esas kılındığı açıktır. Bu esas insanı temel alan psikolojik danışma alanı için bireye saygıyı içermektedir ve bu bireyi, birey yapan benliğe ve kültüre hassasiyeti oluşturur. Bu etkenlerden dolayı kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin olumlu yönde etkilendiği ve desteklendiği ifade edilebilir.

5.2.6. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin psikolojik danışmanın kendi kültürü dışında farklı kültürel değerlere sahip danışanla psikolojik danışma oturumu yapıp yapmamasına göre tartışılması

Bu çalışmanın alt amaçlarından biri de kendi kültürü dışında farklı bir kültürel değerlere sahip bireyle psikolojik danışma yapma durumunun okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olup olmadığını test etmektir. Yapılan analizler sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu kendi kültürel değerleri dışında farklı bir kültürel değerlere sahip bireyle psikolojik danışma oturumu yapan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği daha yüksektir.

Alanyazında yapılan araştırmalara bakıldığında, bu bulguya benzer bir sonucun Demir'in (2016) çalışmasında elde ettiği görülmüştür. Bu araştırmada bir psikolojik danışmanın kendi kültürel değerleri dışında yer alan bir danışan ile psikolojik danışma oturumu yürütmesinin psikolojik danışmanın kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine olumlu yönde etki ettiği sonucu bulunmuştur. Ayrıca diğer bir araştırmada ise göçmen bireylerle çalışan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma becerilerine ve bu alana ilişkin farkındalığına olumlu etkide bulunduğu sonucu elde edilmiştir (Na, 2012). Bakioğlu'nun (2017) çalışmasında ise farklı kültürel özelliklere sahip danışanlarla, psikolojik danışma oturumu yapan psikolojik danışman adaylarının kısıtlı sayıda olduğu ve psikolojik danışma yeterliliğe önemli katkı sağladığı sonucu ulaşılmıştır.

Araştırma bulgusuna aksi yönde araştırma bulguları da mevcuttur. Yapılan bir çalışmada, göçmen bireylerle çalışan okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği konusunda kendilerini yetersiz gördüğü tespit edilmiştir (Uyanık, 2019; Yalçın-Güler, 2020). Diğer bir çalışmada ise göçmen bireylerle çalışma konusunda okul psikolojik danışmanlarının nitelikli bir eğitim alması gerektiği vurgulanmıştır (Ay-Yılmaz, 2019). Nitekim psikolojik danışman adaylarının tanık olduğu farklı kültürel değerlere sahip danışanlarla psikolojik danışma uygulaması yapması mesleki anlamda yeterliğine önemli katkı sağlayacağı ifade edilmektedir (Holcomb-McCoy vd., 2008).

Özel'in (2018) araştırmasında ise yabancı uyruklu öğrencilerin yoğunlukta olduğu okullarda görev yapan okul psikolojik danışmanlarıyla yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda farklı kültürel özellikler taşıyan yabancı uyruklu danışanlarla çalışmanın okul psikolojik danışmanlarının zorluklar yaşamasına ve uyum sağlama konusunda sorunlar çıkmasına neden olduğu ifade edilmiştir. Bu durumun çözümü olarak katılımcıların mesleki anlamda uygulamaya yönelik kültüre duyarlı eğitim alınmasını önerilmiştir. Ayrıca, bir diğer çalışmada farklı kültürel değerlere sahip danışanlarla psikolojik danışma yapmak mesleki deneyim niteliği olarak kabul edildiğinde bu deneyimin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine yönelik anlamlı bir fark yarattığı sonucu elde edilmiştir (Korban, 2018).

Toplumda kültürel değer farklılıklarına sahip bireyler bulunmaktadır ve farklı kültürel değerler içinde büyüyen ve yaşamını devam ettiren bireyler, psikolojik danışmanlar için danışan sıfatı ile psikolojik danışma sürecine dahil edilmektedir. Dolayısıyla farklı kültürel değerlere sahip danışanlarla, psikolojik danışma tecrübesi olan okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik algıları ve becerileri yüksek olacaktır.

Sue, Arredondo ve McDavis'in (1992) belirttiği kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri kısmının psikolojik danışmanın kendi ön yargılarının farkında olma ve bilgi boyutunda gelişme ve farkındalık kazandırdığı ifade edilebilir. Psikolojik danışmanın kendine ilişkin kültürel değerlerinin farkında olması ve ön yargılarına yönelik farkındalığı, danışanlarının kültürel değerlerine yönelik farkındalık kazanmasını sağlayacaktır.

5.2.7. Kùltùre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin psikolojik danışmanın dindarlık düzeyine gùre tartışılması

Okul psikolojik danışmanlarının kùltùre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin psikolojik danışmanların dindarlık düzeyine gùre değişiminin incelenmesi araştırmanın bir diğer alt amacıdır. Okul psikolojik danışmanlarının kùltùre duyarlı psikolojik danışma yeterliği düzeylerinin dindarlık düzeyine gùre değişimi incelenmiştir ve anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ancak herhangi bir dine bağlı hissetmiyorum diyenlerin kùltùre duyarlı psikolojik danışma yeterlik düzeyleri belirgin bir şekilde daha yüksek olsa da bu fark istatistiksel olarak anlamlı düzeyde değildir. Bu alt amaç ile ilgili alanyazında kısıtlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Bir araştırmada psikolojik danışmanların mezhepsel farklılıklarının kùltùrel duyarlılığa ilişkin anlamlı bir farka yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır (Demirel, 2016). Diğer bir araştırmada ise psikolojik danışmanların yüksek dindarlık düzeyine sahip olmasının, kùltùre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine olumsuz bir etki oluşturacağı sonucu elde edilmiştir (Levitt, Balkin ve Schlosser, 2009).

Mevcut araştırmada herhangi bir dine bağlı hissetmiyorum diyenlerin kùltùre duyarlı psikolojik danışma yeterlik düzeyleri belirgin bir şekilde daha yüksek çıkmıştır. Bu durum güçlü dini bağları olan bireylerde düşük düzeydedir. Bunun olası bir nedeni güçlü dini tutumlara sahip bireylerin gerek aile içinde gerekse dini kurumlarda aldıkları din eğitimin sorgulayıcı ve eleştirel bakışa izin vermemesi, dinsel öğretilerin genelde değişmez, katı bir niteliğe sahip olması; dini duyguları zayıf ya da herhangi bir dini bađa sahip olmayan bireylerin ise farklı düşüncelere, tutumlara, kùltùrlere daha çok maruz kalması gösterilebilir. Genel anlamda psikolojik danışmanların dini eğilimlerinin kùltùre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine yönelik net olmayan araştırma sonuçları olduğu gözlenmiştir. Dolayısıyla bu alt amaca dair nicel ve nitel araştırmaların yapılması gerektiği düşünölmektedir.

5.2.8. Okul psikolojik danışmanlarının özgecilik düzeyi, öz şefkat düzeyi, benlik kurguları ve kùltùre duyarlı psikolojik danışma yeterliği arasındaki ilişkinin tartışılması

Bu araştırma sonucunda, araştırmaya katılan okul psikolojik danışmanlarının kùltùre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada elde edilen bu sonuç diğer araştırmalarda (Aydın, 2014; Demir, 2016;

Demirel, 2016; Güçlücan, 2016; Lüleci, 2014; Na, 2012; Pope-Davis ve Ottawi, 1994; Ruelas, 2003; Vereen, Hill ve McNeal, 2008) çıkan sonuçlarla benzerlik göstermektedir ve araştırmada elde edilen sonucu desteklemektedir. Ayrıca bu çalışmada, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin özgecilik, öz şefkat ve benlik kurguları arasındaki ilişki incelenmiştir. Analizler sonucunda, çalışmanın bağımlı değişkeni olan kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile bağımsız değişkenler olan özgecilik, öz şefkat, bireyci benlik, ilişkisel benlik ve toplulukçu benlik ile arasında pozitif yönde anlamlı ilişki elde edilmiştir. Araştırma sonucunda, okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın bağımsız değişkenlerinin okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik düzeylerini ne derece anlamlı düzeyde yordadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen standart çoklu regresyon analizinde modelin anlamlı olduğu bulunmuştur. Model incelendiğinde özgecilik, öz şefkat ve benlik kurgularından olan bireyci benlik kurgusunun katılımcıların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik düzeylerini anlamlı düzeyde yordadığı tespit edilmiştir. İlişkisel benliğin ve toplulukçu benliğin yordayıcı değişkenler olmadığı görülmüştür. Ulusal Meslek Standardı Okul Psikolojik Danışmanı Mesleki Yeterlikleri Belirleme Çalışmalarında (2017), farklı sosyo-kültürel gruplarla çalışma bilgi ve becerisi, kültüre duyarlı psikolojik danışma yapma bilgi ve becerisi, insanların kültürel farklılıklarına duyarlı olmak, meslek gelişime açık olmak ve mesleki gelişimini sürdürmek vb. gibi konularda bir okul psikolojik danışmanının kendini geliştirmesi, farkındalık kazanması gerektiği savunulmaktadır ve desteklemektedir. Ayrıca, araştırmada elde edilen bu veri, Sue, Arredondo ve McDavis'in (1992) belirttiği psikolojik danışmanın kendi değerlerinin, varsayımlarının ve ön yargılarının farkında olması, psikolojik danışma süreci içinde kullanılacak farklı müdahale, yöntem ve tekniklerin kullanma ve farklı kültüre ait danışanların dünya görüşlerini anlama konularının önemini bir kez daha vurgulamıştır.

5.2.9. Okul psikolojik danışmanlarının özgecilik düzeyi ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği arasındaki ilişkide benlik kurguları ve öz şefkat düzeyinin aracılık rolünün tartışılması

Mevcut araştırmanın ana amacını incelemek amacıyla, özgecilik ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkide benlik kurgularının ve öz şefkatin aracılık rolü çoklu aracılık yöntemi ile test edilmiştir. İşe koşulan aracılık modelinde ise

özgeciliğin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği üzerindeki etkileri incelendiğinde doğrudan etkisinin pozitif yönde anlamlı olduğu; özgeciliğin öz şefkat üzerindeki doğrudan etkisinin pozitif yönde anlamlı olduğu ve özgeciliğin bireyci benlik, ilişkisel benlik ve toplulukçu benlik üzerindeki doğrudan etkisinin pozitif yönde anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca modelde öz şefkatin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği üzerindeki doğrudan etkileri incelendiğinde, öz şefkatin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği üzerindeki doğrudan etkisinin de pozitif yönde anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benlik kurgularının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği üzerindeki doğrudan etkileri incelendiğinde ise bireyci benliğin, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini pozitif yönde anlamlı düzeyde yordadığı tespit edilmiştir. İlişkisel benliğin ve toplulukçu benliğin yordayıcı olmadığı sonucu elde edilmiştir.

Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile özgecilik arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olması empatinin önemini gündeme getirmektedir. Kültüre duyarlı olmak özgeci eğilimleri güçlendirecektir bu durumu etkileyen etmende empati olacaktır (Burks, Youll ve Durtschi, 2012; Edele, Dziobek ve Keller, 2013). Empati, özgeci davranış eğilimini geliştirmektedir (Batson, 2011). Dolayısıyla, kültüre duyarlılığın geliştirilmesi, empatiyi ve ardından özgeci eğilimleri güçlendirecektir. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinde özgecilik değişkeni önemli bir yer edinmektedir. Okul psikolojik danışmanlarının özgecilik düzeyleri arttıkça, kültürel değerlere yönelik duyarlılıklarının arttığı ve bu durumda kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum okul psikolojik danışmanının özgeci eğilimlerinin artmasının ve özgeci bir birey olmasının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine olumlu yönde katkı sağladığını ifade etmektedir. Çevresindeki bireylere karşılıksız yardım etme davranışında bulunan okul psikolojik danışmanlarının, mesleki beceriler açısından icra edeceği psikolojik danışma sürecine, kültüre duyarlı bir yapı kazandıracaktır.

Özgecilik ile öz şefkat arasındaki ilişki, doğrudan pozitif yönde anlamlı düzeyde bir ilişkiyi yansıtmaktadır. Şefkatin bireyin çevresindeki diğer bireylerle olan ilişkilerini etkilediği bazı (Johnson ve Kristeller, 2005; McGaghie vd., 2002; Vieten, Amorok ve Schlitz, 2007; Weng vd., 2013; Weng vd., 2015) araştırmalarda sunulmuştur. Bu araştırmalarda şefkatin bireyin davranışlarını olumlu düzeyde etkilediği ifade edilmiştir. Bireyin bir başkasına değer vermesinin duygusal tepkisini ve özgeciliğin duygusal yönden öncülüğünü şefkat aracılık etmektedir (Weng vd., 2015). Şefkat, bireylerin

refahını etkileyen ve toplum yanlısı davranışları teşvik eden fizyolojik ve psikolojik etkilere sahip biyopsikososyal ve çok bileşenli bir yapıyı ifade etmektedir (Gilbert, 2020). Nitekim toplum yanlısı davranışların etkiyle şefkatinde teşvik edildiği ifade edilebilir. Dolayısıyla özgecilik, öz şefkat açısından etkili bir değişken niteliği taşımaktadır. Okul psikolojik danışmanının özgecilik düzeyi ne denli yüksekse kendine ilişkin öz şefkat düzeyi o denli yüksek olacaktır. Herhangi bir sorun karşısında bireylere daha özgeci davranış eğilimleri ile yaklaşan okul psikolojik danışmanının kendine yönelik anlayış ve nezaket ile yaklaşan eğilimine olumlu katkı sağlayacağı bu araştırma sonucu ile kanıtlanmıştır. Özetle, özgeci eğilimleri yüksek düzeyde olan okul psikolojik danışmanlarının yetersizlik, başarısızlık ya da herhangi bir sebep nedeniyle yaşayacağı sorunlara yönelik kendilerine daha anlayışla ve nezaketle yaklaşacağı ve öz şefkat düzeylerinin anlamlı düzeyde yüksek olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan aracılık testi sonucunda, özgeciliğin bireyci benlik, ilişkisel benlik ve toplulukçu benlik üzerindeki doğrudan etkisinin pozitif yönde anlamlı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırmada elde edilen bu veri alanyazındaki diğer araştırmalarda elde edilen (Mesquita, 2001; Tosun, 2015; Yöntem ve İlhan, 2013) benzer sonuçlarla örtüşmektedir. Benlik kurgularının kültürel süreçten etkilenmesi ve bu etkinin bireyler arası ilişkilerde kültürün önemi vurgulanmaktadır. Bu durum özgeciliğin diğer bireylerle olan ilişkisinde desteklediğinin ifadesidir. Benlik kurgularında özgecilik açısından her benlik yapısının toplulukçu, bireyci ve ilişkisel benliğin pozitif yönde anlamlı ilişki içinde olması, kültürden etkilenen benliğin özgecilik üzerindeki etkisini içermektedir. Dolayısıyla benlik kurgularının, özgecilik ile ilişkisi açısından etkili bir değişken niteliği taşıdığı bu araştırma sonucu ile kanıtlanmıştır.

Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile öz şefkat, arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Sue, Arredondo ve McDavis'in (1992) belirttiği gibi, psikolojik danışmanın becerileri, yeterlikleri ve sınırlarının farkında olması, kendi kültürel farkındalığı ve kültürel geçmişini bilmesi bu konuda kendine karşı duyarlı ve saygılı davranması bir psikolojik danışmanın kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin ifadesidir. Bu durum psikolojik danışmanın kendine anlayış göstermesi ile yakından ilişkilidir. Ayrıca, bireyin kendine yönelik yakınlığı, kendine karşı açık olması; diğer kişilere yönelikte açık ve yakın olmasını sağlayacaktır (Germer, 2009). Dolayısıyla okul psikolojik danışmanın kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine ilişkin durumda öz şefkatin olası etkisi bulunmaktadır. Bu araştırmada elde edilen sonuç bu kanıyı

desteklemektedir. Okul psikolojik danışmanlarının öz şefkat düzeylerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine olumlu etkisi bulunmaktadır. Okul psikolojik danışmanının yaşamında karşılaştığı zorluklara, yetersizliklere ve başarısızlıklara karşı kendine yönelik yapıcı ve anlayışla yaklaşması, psikolojik danışma sürecinde okul psikolojik danışmanının psikolojik danışma sürecinde danışanına yönelik kültürel anlamda duyarlılık kazandırmaktadır. Araştırmada, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile bireyci, ilişkisel ve toplulukçu benlik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğunu, ancak ilişkisel ve toplulukçu benliğin kültüre duyarlı psikolojik danışma, bireysel katkılarının anlamlı olmadığı sonucu elde edilmiştir. Bireyin içinde yer aldığı kültürel yapının toplumla oluşturduğu bu bağda, birey benliğini sağlıklı ve dengede tutma amacı içindedir. Bu benlik kurgularının oluşmasında önemli bir etmendir. Bu araştırma sonucunda benlik kurgularının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile pozitif yönde anlamlı bir ilişki içinde olması, benliğin kültürden bağımsız olmadığını kanıtlamaktadır.

Bireyci benliğin diğer benlik kurgularına oranla, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine ilişkin daha anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki sunmasını, bireyci benliğin kendini gerçekleştirme ve kendini bireysel farklılıklara saygı ile var etme boyutuyla açıklanabilir. Bireyci benlik, bireyin kendini daha yakından tanımasını, yetersiz ve eksik kaldığı konularda ya da güçlü ve dinamik olduğu alanlarda farkındalık kazanmasını sağlamaktadır. Okul psikolojik danışmanının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini fark etmesi, farkındalık boyutu ile sağlamaktadır ve bireyci benlikte bireyin kendine yönelmesi ve bu konuda farkındalık düzeyinin yüksek olmasıyla ilişkilendirilebilir. Ayrıca bireyci benliğe sahip bireylerin toplumsal anlamda bireye düşen hak, özgürlük ve sınırlar konusunda daha duyarlı olması kültürel farklılıkları tehdit olarak algılanmasını engellemektedir. Bu durumun okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik açısından bireyci benliğe anlamlı bir değer kazandırdığı ifade edilebilir. Bu durum bireyci benliğe sahip bireylerin toplumsal sınırlara ve aykırılığa daha duyarlı olabileceği, bu nedenle de kültürel farklılıkların saygı duyacağını ifade etmektedir. Bu bireylerin kendilerini sorgulamaya ve değişime daha açık olma olasılıklarının daha yüksek olabileceği ve bu nedenle de kültürel farklılıklara da karşı daha kabulcü olabileceklerini, ilişkisel ve toplulukçu benlik yapılarının topluma uyum sağlamak adına toplumdaki yaygın ön yargılarına daha fazla sahip olabileceği, öz güvenlerinin nispeten daha düşük olabileceği ve bu nedenle de kültürel farklılıklara karşı

daha ön yargılı olabileceği ve onları kendi kültürü, değerleri için tehdit olarak görebileceğini ileri sürebilir. Bu durum elde edilen çalışma sonucunu desteklemektedir. Alanyazında bireyci benliğin öz odaklı olması (Kağıtçıbaşı, 1993), daha çok sosyal ilişkilerde ayrışma ve biricik olma odağının olması (Kitayama ve Markus, 1991), bağımsızlık ve kişisel hedeflerin ön planda olması (Ercan, 2008), kültürel duyarlılığa taraflı bakabilme ihtimalini ifade etse de bu araştırmanın sonucunda farklı ve başka bir nitelik taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın aracılık modeli kısmında elde edilen sonuca göre, öz şefkat ve bireyci benlik değişkenlerinin; özgecilik ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği arasındaki ilişkide kısmi aracılık yaptığı bulgusu elde edilmiştir. Psikolojik danışma sürecinde psikolojik danışman ve danışan, kültürel bir yapısının temsilini içermektedir. Öz şefkatin, özgecilik ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği arasındaki ilişkide kısmi aracılık yaptığı bulgusu, bir okul psikolojik danışmanının kendisine anlayışla ve nezaketle yaklaşmasını, okul psikolojik danışmanının çevresindeki bireylere daha özgeci davranış eğilimleri sergileyeceğini ve özgeci eğilimleri yüksek olan okul psikolojik danışmanlarının kendilerine anlayışla ve şefkatle yaklaşacağı sonucunu desteklemektedir.

Araştırma sonucunda okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği, özgecilik, öz şefkat ve benlik kurguları değişkenleri açısından önemli veriler sunmuştur. Bu sonuç, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine olumlu yönde katkı sağladığının kanıtlamaktadır. Sosyal ilişkilerinde özgeci eğilimleri yüksek olan bir okul psikolojik danışmanının kendine yönelik duyduğu şefkatin ve anlayışın, mesleki anlamda psikolojik danışma sürecine ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine olumlu yönde katkı sağlayacağı bu araştırma sonucu ile kanıtlanmaktadır.

5.3. Öneriler

Bu bölümde araştırma sonuçlarından yola çıkılarak uygulayıcılara ve araştırmacılara yönelik öneriler alt başlıklar halinde sunulmuştur.

5.3.1. Uygulamacılara öneriler

- Okul psikolojik danışmanlarının ya da psikolojik danışman adaylarının farklı kültürel değerlere ve özelliklere sahip bireylerle etkileşime girmeleri konusunda

fırsatların yaratılmasının, öğrencilerin ve psikolojik danışmanların bu yönde teşvik edilmesinin sahip oldukları kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin gelişimine olumlu katkı yapacağı düşünülmektedir.

- Psikolojik danışman eğitiminde, bireyle ya da grupla psikolojik danışma uygulamalarında psikolojik danışman adaylarının ya da okul psikolojik danışmanlarının kendi kültürel değerlerinden farklı kültürel değerlere ve niteliklere sahip danışmanlarla psikolojik danışma süreci yürütmeleri yönünde teşvik edilmelerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin gelişimine anlamlı katkı yapacağı düşünülmektedir.

- Okul psikolojik danışmanlarına ya da psikolojik danışman adaylarına yönelik kendi kültürel değerlerini fark etmeleri ve kültürel değerler konusunda ön yargılarının farkına varabilmesi için psikoeğitim uygulamaları oluşturulması ve katılım sağlanması kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin gelişimine olumlu katkı getireceği düşünülmektedir.

- Psikolojik danışmanların, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini geliştirmek amacıyla bu alana yönelik eğitimlere, çalıştaylara ve seminerlere katılması önerilir. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine yönelik bu tip eğitimlerin yapılması önerilir. Dolayısıyla kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine yönelik seminer, çalıştay ve eğitim olanaklarının artırılması ve teşvik edilmesi önerilir.

- Araştırmada elde edilen öz şefkatin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamlı düzeyde yordadığı bulgusu çerçevesinde, psikolojik danışma eğitiminde öğrencilerin ve psikolojik danışmanların öz şefkat düzeylerini artırmaya yönelik çalışmalara yer verilmesi uygun olacaktır.

- Araştırmadan elde edilen bulgulardan biri, sosyal sorumluluk çalışmalarında yer almanın kültüre duyarlılığı olumlu yönde etkilediğidir. Buradan hareketle, psikolojik danışma eğitiminde öğrencilerin ve okul psikolojik danışmanlarının daha fazla sosyal sorumluluk projelerine yönlendirilmelerinin onların kültüre duyarlı psikolojik danışma becerilerinin gelişimine anlamlı katkı yapacağı düşünülmektedir.

- Rehberlik ve psikolojik danışma alanı ile ilgili verilen yükseköğretim programlarında kültüre duyarlı psikolojik danışma ya da çok kültürlü psikolojik danışma derslerinin işlenmesi ve uygulamalı çalışmalarla desteklenmesi önerilmektedir.

- Psikolojik danışmanların sosyal sorumluluk projelerinde yer alması mesleki açıdan kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine olumlu düzeyde katkı sağlayacaktır. Bu araştırmalar rehberlik ve psikolojik danışma eğitiminde uygulamalı eğitime ağırlık

verilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Uygulamalı eğitimlerin nitelikli ve etkin yürütülebilmesi de gereklidir.

- Rehberlik ve psikolojik danışma alanında eğitim alan lisans ve lisansüstü öğrencilerin eğitimleri boyunca uygulamalı dersleri kapsamında süpervizyon desteği sunulması ve uygulamalı eğitimlerde oturum, staj vb. çalışmaların nicelik, nitelik ve deneyim açısından artırılması önemli bir olduğu için önerilir.

5.3.2. Araştırmacılara öneriler

- Psikolojik danışmanların özgeçilicilik düzeyi, öz şefkat düzeyi ve benlik kurgularına yönelik alanyazında araştırma sayısının sınırlı olduğu görülmüştür. Bu konulara ilişkin araştırmaların artırılması alanyazına önemli bir katkı sağlayacaktır. Bu araştırmada okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini etkilediği düşünülen değişkenler nicel verilere dayalı olarak araştırılmıştır. Dolayısıyla, psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini etkileyen değişkenlerin sorgulanmasına yönelik nitel araştırmaların yapılması alanyazına anlamlı katkı sunacaktır.

- Psikolojik danışmanların zararlı alışkanlıkları olan, cezai mahkumiyeti bitip sosyal hayata alışmaya çalışan vb. özel bir grupla çalışmaya yönelik nitel veya nicel araştırmalarda bulunulması psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikler bağlamında özgün veriler elde edilmesini sağlayabilir.

- Çoğu zaman bireyci benlik yapısının olumsuz niteliklerinden söz edilir, ancak bu araştırmada beklenen aksine, bireyci benlik kurgusunun kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik puanlarını anlamlı düzeyde yordadığı ve özgeçilicilik ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği arasındaki ilişkide kısmi aracılık rolüne sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla, diğer araştırmalarla bu bulgunun soruşturulması alanyazına önemli katkı sağlayacaktır.

- Psikolojik danışmanların toplumsal ya da herhangi bir nedenden dolayı kendi kültürel değerleri ve kimliği nedeniyle toplumsal süreçte ayrımcılığa ve dışlanmaya maruz kalması durumuna yönelik betimsel çalışmalarının düzenlenmesi önerilir. Bu durumun, okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine ve mesleki yeterliklerine olan olası etkisi rehberlik ve psikolojik danışma alanına önemli katkılar sunacaktır.

• Araştırmada özgeciliğin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik puanlarını doğrudan ve anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur. Bu bulgudan hareketle, özgecilik değişkenine yakın sosyal ilgi, empati gibi değişkenlerle kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği arasındaki ilişkiler incelenebilir.

• Psikolojik danışmanların ve araştırmacıların psikolojik danışma alanı ve psikolojik danışmanlık mesleğine dair mesleki kimlik, mesleki yeterlik ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine yönelik araştırmalar yapılması önerilir.

• Mevcut çalışmada sahip olduğu kültürel özelliklerden, değerlerden farklı niteliklere sahip danışanlarla çalışan okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik puanları anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Dolayısıyla, Okul psikolojik danışmanlarının dezavantajlı ve farklı kültürel değerlere sahip bireylerle çalışma konusunda araştırmalara ağırlık verilmesi önerilmektedir. Bu durum kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine yönelik önemli veriler elde edilmesini sağlayacaktır.

• Mevcut araştırmada farklı mesleki deneyime sahip okul psikolojik danışmanlarıyla çalışılmıştır. Lisans yıllarından başlayarak psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik düzeylerine dair boylamsal yöntemle farklı zaman kesitlerinde ölçümler yapılabilir ve olası puan değişimlerine etki eden etmenler soruşturulabilir.

• Psikolojik danışmanların sosyal sorumluluk projelerinde yer almasının mesleki açıdan kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine yönelik olası etkilerine ilişkin araştırmalar gerçekleştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Abaslı, K. ve Polat, Ş. (2018). Öğrencilerin Kültürlerarası Duyarlılık ve Kültürel Zekaya İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(1), 193-202.
- Abreu, J. M., Chung, R. H. and Atkinson, D. R. (2000). Multicultural Counseling Training: Past, Present and Future Directions. *The Counseling Psychologist*, 28(5), 641-656.
- Adler, A. (2018). *Bireysel Psikoloji Bireysel Psikoloji Uygulaması ve Kuramı*. (Çev: A. Kılıçoğlu). İstanbul: Say Yayınları.
- Ağ, İ. (2017). *Psikolojik Danışman Adaylarının Çok Kültürlü Kişilik Özellikleri ve Ayrımcılık Tutumlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ak, K. (2013). *Üniversite Öğrencilerin Özgeçililik Düzeylerin Yordayıcısı Olarak Yaşam Amaçları*. Yüksek Lisans Tezi. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akbaba, S. (1994). *Grupla Psikolojik Danışmanın Sosyal Psikolojik Bir Kavram Olan Özgeçililik Üzerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akbaba, S. (2001). Özgeçililik Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. *Atatürk Üniversitesi Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 85-95.
- Akhun, M. (2012). *Üniversite Öğrencilerinde Algılanan Ebeveynlik Biçimleri, Erken Dönem Uyumsuz Şemaları, Benlik Kurgusu, Ayrılma-Bireyleşme ve Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Psikolojik Belirtilerle İlişkisi*. Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akın, A. (2009). Öz Duyarlılık ve Boğun Eğici Davranış. *Eğitim ve Bilim*, 152(34), 138-147.
- Akın, A. (2010). Self Compassion and Loneliness. *International Online Journal of Educational Sciences*, 2(3), 702-718.

- Aksoy, Z. (2015). *Kültürel Zekâ*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Aktaş, A. ve Şahin, M. (2018). Narsistik Özellik, Öz Şefkat ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(6), 362-374.
- Alan, S. (2020). *Psikolojik Danışmanların Çok Kültürlü Psikolojik Danışma Yeterlik ile Bilişsel Esneklik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Erzincan: Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alçekiç, K. G. (2011). *Kariyer Gelişimi Açısından Psikolojik Danışmanların Mesleki Doyum ve Değerlerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Altaş, N. (2013). *Çok Kültürlülük ve Din Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- American Counseling Association (ACA), (2014). *Code of Ethics*. American Counseling Association.
- American School Counselor Association (ASCA), (2010). *Ethical Standards for School Counselors*. American School Counselor Association.
- American Psychology Association (APA), (2002). Guidelines on Multicultural Education, Training, Research, Practice, and Organizational Change for Psychologists. *The American Psychology Association, Inc.* 58(5), 377– 402.
- Aronson, E., Wilson, T. D. and Akert, R. M. (2012). *Sosyal Psikoloji*. (Çev: O. Gündüz). İstanbul: Kaknüs Yayıncılık.
- Arpacı, P. ve Özmen, D. (2014). Hemşirelik Öğrencilerinin Özgecilik ve Empatik Eğilim Düzeyleri ve Aralarındaki İlişki. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 11(3), 51-57.
- Arredondo, P., Toporek, R., Sanchez, J., Brown, S., Locke, D. C., Stadler, H. (1996). Operationalization of The Multicultural Counseling Competencies. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 24(1), 42-78.

- Asarlı, Z. (2012). *Okullarda Çalışan Okul Psikolojik Danışmanlarının Okul Psikolojik Danışma Yeterlik Düzeylerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- Aslan, A.M. (2017). *Okul Psikolojik Danışmanlarının Ailelerle Yürüttükleri Konsültasyon Çalışmaları*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Atıcı, M., Özyürek, R. ve Çam, S. (2005). Okul Danışmanlığı Uygulamalarının Yetkinlik Beklentisi Alguları ve Mesleki Benlik Saygısı Üzerindeki Etkilerinin Boylamsal Olarak İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 24, 7-26.
- Atlı, F. (2019). *Öğretmenlerin Öz Anlayışları ile Mesleki Tükenmişlikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Avcı D., Aydın D. ve Özbaşaran, F. (2013). Hemşirelik Öğrencilerinde Empati ve Özgecilik İlişkisi ve Özgeci Davranışın Bazı Değişkenler Açısında İncelenmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(2), 108-113.
- Ay-Yılmaz, Y. (2019). *Okullarda Suriyeli Öğrencilere Sunulan Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetlerine İlişkin Okul Psikolojik Danışmanlarının Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aydın, B. (2014). *Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Eğitiminin Psikolojik Danışman Adaylarının Kültürel Duyarlılık Düzeyleri Üzerindeki Etkisi*. Doktora Tezi. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aykaç, F. (2016). *Mobbing, Öznel İyi Oluş ve Mesleki Doyum: Psikolojik Danışmanlar Üzerine Bir Çalışma*. Yüksek Lisans Tezi. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bakioğlu, F. (2017). *Psikolojik Danışman Adaylarının Öz Yeterlikleri ile Kültüre Duyarlılıkları, Cinsiyet Roller ve Bilinçli Farkındalıkları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Balı, Ş.A. (2001). *Çok Kültürlülük ve Sosyal Adalet, Öteki ile Barış İçinde Yaşamak*. Konya: Çizgi Yayıncılık.
- Balcı, S. (2014). *Okul Psikolojik Danışmanlarının Psikolojik Danışma Öz Yeterlikleri: Kültürel Bir Çalışma*. Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Banaji, B. R. and Prentice, D. A. (1994). The Self in Social Contexts. *Annual Review of Psychology*, 45, 297-332.
- Barad, J. A. (2007). The Understanding and Experience of Compassion: Aquinas and The Dalai Lama. *Buddhist-Christian Studies*, 27(1), 11-29.
- Barnard, L. K. and Curry, J. F. (2011a). The Relationship of Clergy Burnout to Self-Compassion and Other Personality Dimensions. *Pastoral Psychology*. 10.1007/s.
- Barnard, L. K. and Curry, J. F. (2011b). Self Compassion: Conceptualizations, Correlates and Interventions, *Review of General Psychology*. 10.1037/a.
- Başbay, A. ve Bektaş, Y. (2009). Çok Kültürlülük Bağlamında Öğretim Ortamı ve Öğreten Yeterlilikleri. *Eğitim ve Bilim*, 34(152) 30-43.
- Başbay, A. ve Kağnıcı, Y. (2011). Çok Kültürlü Yeterlilik Algıları Ölçeği: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 36(161), 200-212.
- Batson, C. D. (1991). *The Altruism Question: Toward a Social Psychological Answer*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Batson, C. D. (1998). *Altruism and Prosocial Behavior; Handbook of Social Psychology*. New York: McGraw Hill.
- Batson, C. D. (2011). *Altruism in Humans*. New York: Oxford University Press.
- Batson, C. D., Duncan B. D., Ackerman, P., Buckley, T., and Birch, K. (1981). Is Empathic Emotion a Source of Altruistic Motivation *Journal of Personality and Social Psychology*. 40(2), 290-302.

- Batson, C. D., Klein, T. R., Highberger, L. and Shaw, L. L. (1995). Immorality From Empathy-Induced Altruism: When Compassion and Justice Conflict. *Journal of Personality and Social Psychology*. 68(6), 1042-1054.
- Bayar, Ö. (2019). Üniversite Öğrencilerinde Beden İmajı, Öz Şefkat, Depresif Duygulanım ve Cinsiyet. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 46(46), 175-190.
- Bayar, Ö. ve Tuzgöl-Dost, M. (2018). Üniversite Öğrencilerinde Öz Şefkatin Yordayıcı Olarak Bağlanma Tarzı ve Algılanan Sosyal Destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(3), 689-704.
- Bayhan, P. S. ve Artan, İ. (2004). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayıncılık.
- Bayık, A. (2008). Kültürlerarası Hemşirelik Eğitimi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 11(2), 92-101.
- Bayrı, H. (2006). *Ortaöğretim Kurumlarında Çalışan Psikolojik Danışman/Rehber Öğretmenlerin İş Doyumuna İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi Güneydoğu Anadolu Bölgesi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bekiroğlu, Ç. (2017). *Psikolojik Danışmanlık Hizmeti Verenlerde Tükenmişlik Düzeyleri ile Yaşam Doyumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bektaş, Y. (2006). Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliği ve Psikolojik Danışma Eğitimindeki Yeri. *Ege Eğitim Dergisi*. 1(7), 43-59.
- Bektaş, Y. (2007). *Psikolojik Danışman Eğitiminde Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerinin Yeri*. 9.Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi. 17-19 Ekim, İzmir.
- Bektaş, Y. (2009). *Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Dersi, Bir Uygulama Örneği*. 10.Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi. 21-23 Ekim, Adana.

- Bellini, J. (2002). Correlates of Multicultural Counseling Competencies of Vocational Rehabilitation Counselors. *Rehabilitation Counseling Bulletin*. 45(2), 66-75.
- Benedict, R. (2003). *Kültür Kalıpları*. (Çev: N. Şarman). İstanbul: Payel Yayıncılık.
- Berkel, L. Constantine, M. and Olson, E. (2007). Supervisor Multicultural Competence: Addressing Religious and Spiritual Issues With Counseling Students in Supervision. *The Clinical Supervisor*. 26(1-2), 3-15.
- Bidell, M. P. (2014). Personal and Professional Discord: Examining Religious Conservatism and Lesbian, Gay, and Bisexual Affirmative Counselor Competence. *Journal of Counseling ve Development*. 92, 170-179.
- Bilgin, N. (1988). *Sosyal Psikolojiye Giriş*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Birnie, K., Speca, M. and Carlson, L. E. (2010). Exploring Self Compassion and Empathy in the Context of Mindfulness Based Stress Reduction. *Stress and Health*, 26(5), 359-371.
- Bock, P. K. (2001). *İnsan Davranışın Kültürel Temelleri; Psikolojik Antropoloji*. (Çev: N.S. Altuntek). Ankara: İmge Kitabevi.
- Bourse, M. ve Yücel, H. (2017). *Kültürel Çalışmaları Anlamak, Les Cultural Studeis*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bozdağ, F. (2015). *İç Göç Yaşamış ve Yaşamamış Ergenlerin Benlik Kurguları, Uyum Sorunları ve Başa Çıkma Tarzları*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bozkur, B. (2019). *Okul Psikolojik Danışmanlığında Konsültasyon Hizmetleri ve Psikolojik Danışmanların Konsültasyon Yeterlik Düzeyleri*. Doktora Tezi. Mersin: Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bulduk, S., Tosun, H. ve Ardıç, E. (2010). Türkçe Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeğinin Hemşirelik Öğrencilerinde Ölçümsel Özellikleri *Türkiye Klinikleri J Med Ethics*, 19(1), 25-31.

- Bulduk, S., Usta, E. ve Dinçer, Y. (2017). Kültürlerarası Duyarlılık ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 73-77.
- Bulğur, E. (2017). *Üniversite Öğrencilerinin Akılcı Olmayan İnançlarının Benlik Kurgularıyla İlişkisinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi.
- Bulut, C. (2014). *Öğretmenlerin Çok Kültürlü Yeterlik Algılarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Burks, D. J., Youll, L. K. and Durtschi, J. P. (2012). The Empathy-Altruism Sociation and Its Relevance to Health Care Professions. *Social Behavior and Personality*, 40(2), 395-400.
- Buyruk-Genç, A. (2019). *Psikolojik Danışmanların Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri ile Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri Arasındaki İlişkide Kültürel Zekanın ve Bilişsel Esnekliğin Aracı Rolü*. Doktora Tezi. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Büyüksayın, B. N. (2019). *Liselerde Görevli Okul Psikolojik Danışmanlarının Sınıf Rehber Öğretmenleriyle Yaptıkları Konsültasyon Çalışmalarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Büyükselçuk, D. (2006). *Self Efficacy in Relation to Self Construals and Causal Attributions*. İstanbul: Bogazici University Institute of Social Sciences.
- Büyükşahin-Çevik, G. (2014). Kültür Merkezli Psikolojik Danışma: Kuramsal İnceleme. *Ege Eğitim Dergisi*. 15(2), 577-596.
- Byrne, N. (2008). Differences in Types and Levels of Altruism Based on Gender and Program. *J Allied Health*. 37(1), 22-29.
- Can, A. (2004). *Çok Kültürlülük Dünyanın Terörle Mücadelesinde Türkiye'nin Rolü*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü.

- Camcı, Y. (2017). *Psikolojik Danışmanların Kişilik Özellikleri ile Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Carlo, G. and Randall, B. A. (2001). Are All Prosocial Behaviors Equal. A Socioecological Developmental Conception of Prosocial Behaviors. *Advances In Psychology Research*. (2),151-170
- Caroll, M. R., Wiggins, J. D. (2016). *Grupla Psikolojik Danışmanın Öğeleri*. (Çev: S. Doğan, I. Başaran, M. Aladağ, B. Yaka). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Cavanagh, K., Kuyken, W., Taylor, B. L., Baer, R., Gu, J., Strauss, C. and Jones, F. (2016). What is Compassion and How Can We Measure It? A Review of Definitions and Measures. *Clinical Psychology Review*, 47, 15-27.
- Chao, R. C. L. (2013). Race-Ethnicity and Multicultural Competence Among School Counselors: Multicultural Training, Racial Ehtnic, Identity and Color-Blind Racial Attitudes. *Journal of Counseling and Development*, 91(2), 140-151.
- Chung, R. C. and Bemak, F. (2018). *Sosyal Adalet Psikolojik Danışmanlığı* (Çev: V. Yorgun). Ankara: Mentis Yayıncılık.
- Cırık, İ. (2008). Çok Kültürlü Eğitim ve Yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(34), 27-40.
- Cialdini, R. B., Bauman, D. J. and Kenrick, D. T. (1987). Insights From Sadenss: A Threestep Model of The Development of Alturism as Hedonism. *Developmental Review*. 1(3), 207-223.
- Cirhinlioğlu, F. G. (2006). *Üniversite Öğrencilerinin Utanç Eğilimleri, Dini Yönelimleri Benlik Kurguları ve Psikolojik İyi Hali Arasındaki İlişkiler*. Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cohen, J. (1988). *Statistical Power Analysis For The Behavioral Sciences*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

- Constantine, M. G. (2000). Social Desirability Attitudes, Sex and Affective and Cognitive Empathy as Predictors of Self Reported Multicultural Counseling Competence. *The Counseling Psychologist*, 28(6), 857-872.
- Conyne, R. (2013). Türk Psikolojik Danışma Eğitimi Programlarına Önleyici Anlayışı Dahil Etmek; Yeterlikler ve Stratejiler. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*. 4(39), 1-12.
- Corey, G. (2008). *Psikolojik Danışma, Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları*. (Çev: T. Ergene). Ankara: Mentis Yayıncılık.
- Cormier, L. S. and Hackney, H. (1999). *Counseling Strategies and Interventions*. Boston: Allyn-Bacon.
- Cormier, L. S. ve Hackney, H. (2008). *Psikolojik Danışma İlke ve Teknikleri: Psikolojik Yardım Süreci El Kitabı*. (Çev: T. Ergene ve S.A. Sevim). Ankara: Mentis Yayın.
- Çağırıcı, S. F. (2017). *Psikolojik Danışmanların Kişilik Özellikleri ile İş Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çakmak, A., Kanak, M. ve Özkubat, S. (2018). Çocuklar İçin Öz Şefkat Ölçeği: Türkçeye Uyarlama Çalışması, *Turkish Studeis Socail Sciences*, 13(26), 295-305.
- Çataloğlu, S. K. (2018). *İlişkisel Bireyci Toplulukçu Benlik Kurgusu ile Psikolojik Dayanıklılık Arasında İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çelik, Z. (2014). *İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Yardımseverlik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çetinkaya, R. (2015). *Psikolojik Danışmanlıkta Meslek Etiği ve Yasal Konular*. Bursa: Aktüel Akademi.

- Çınar, Y. (2016). *Psikolojik Danışmanların Tükenmişlik Düzeyleri ve Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çıtak, Ş. (2020). *Lise Öğrencilerinde Görülen Riskli Davranışların Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Lisans Program İçerikleri ve Psikolojik Danışman Yeterlikleri Bağlamında İncelenmesi*. Doktora Tezi. Trabzon: Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Çulha, Y. (2017). *Okul Psikolojik Danışmanlarının Müdürlerinin Liderlik Stillerini Alguları ile Kendi İş Doyumu ve Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- Davis, D. N. (2014) Complexity Overlooked: Enhancing Cultural Competency in The White Lesbian Counseling Trainee Through Education and Supervision. *Journal of Lesbian Studies*, 18(2), 192-201.
- Deal, T. E. and Kennedy, A. A. (2000). *Corporate Cultures: The Rites and Rituals of Corporate Life*. New York: Perseus Books Publishing LLC.
- Delgado-Gaitan, C. and Trueba, H. (1991). *Crossing Cultural Borders: Education for Immigrant Families in America*. New York: Falmer.
- Demir, S. (2014). *An Interpretative Phenomenological Analysis of Shame In Adult Women And Compassion Focused Group Intervention With Schema Therapy Techniques*. Ankara: Middle East Technical University, The Graduate School of Social Sciences.
- Demir, S. ve Üstün, E. (2016). Öğretmen Adaylarının Kültürlerarası Duyarlılıkları ve Etnik Merkezilik Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 182-204.
- Demir, İ. H. (2016). *Okul Psikolojik Danışmanlarının Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri ve Çok Kültürlü Kişilik Özelliklerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

- Demirel, K. (2016). *Psikolojik Danışmanların Çok Kültürlü Psikolojik Danışma Yeterlik Algılarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Deniz, M. E., Kesici S. and Sümer, A. S. (2008). The Validity and Reliability of The Turkish Version of The Self Compassion Scale. *Soc Beh Person*, 36: 11511160
- DeSteno, D. (2015). Compassion And Altruism: How Our Minds Determine Who Is Worthy Of Help. *Current Opinion In Behavioral Sciences*, 3,80-83.
- Dibou, T. (2012). Thinking About Altruism. *Studies of Changing Societies: Comparative and Interdisciplinary Focus*, 2(4), 4-28.
- Dickson, L. G. and Jepsen D. A. (2007). Multicultural Training Experiences as Predictors of Multicultural Competencies: Student's Perspective. *Counselor and Education Supervision*. 47(2), 76-95.
- Dodson, F. K. (2013). Exploring The Multicultural Competence of School Counselors. *The Journal for Counselor Preparation and Supervision*. 5(2), 18-29.
- Doğan, S. (2000a). *Türkiye 'de Psikolojik Danışma ve Rehberliğin Durumu ve Geleceğe İlişkin Yönelimler*. 5.Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi. 15-17 Eylül, Ankara.
- Doğan, S. (2000b). Psikolojik Danışman Eğitiminde Akreditasyon Gereği ve Bir Model Önerisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(4), 31-38.
- Doğan, S. (2005). *21.Yüzyılda Psikolojik Danışma Alanının Değişen Dünya Görüşü*. 8.Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi. 21-23 Eylül, İstanbul.
- Dovidio, J. F., Allen, J. L. and Schroeder, D. A. (1990). Specificity of Empathy-Induced Helping: Evidence for Altruistic Motivation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59(2), 249-260.
- Dönmez, K. (2019). *Okul Psikolojik Danışmanlarında Öz Duyarlılık ile Tükenmişlik Arasındaki İlişkide Umudun Aracı Rolünün İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Bolu: Bolu Abant Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Duru, E. (2002). *Öğretmen Adaylarında Kişi Durum Yaklaşımı Bağlamında Yardım Etme Davranışı Eğilimi Empati ve Düşünme Stilleri İlişkisi ve Bu Değişkenlerin Bazı Psikososyal Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Durverger, M. (2004). *Siyaset Sosyolojisi*. (Çev: Ş. Tekeli). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Dwairy, M. (2004). Parenting Styles and Mental Health of Palestinian-Arab Adolescents In Israel. *Transcultural Psychiatry*, 41(2), 233-252.
- Eckenrod-Green, W. (2009). *High School Students' Perceptions of the Importance of School Counselor Multicultural Counseling Competences*. Charlotte: University of North Carolina.
- Edele, A., Dziobek, I. and Keller, M. (2013). Explaining Altruistic Sharing in The Dictator Games. *Learning and Individual Differences*, 24, 96-102.
- Eisenberg, N. (1986). *Altruistic Emotion, Cognition and Behavior*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Egan, G. (2011). *Psikolojik Danışma Becerileri*. (Çev: Ö. Yüksel). İstanbul: Kaknüs Yayıncılık.
- Ekşi, H., Sayın, M. ve Çelebi, D. Ç. (2016). Üniversite Öğrencilerinin, Özgecilik ve Otantiklik Seviyeleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi *Değerler Eğitimi Dergisi*, 14(32), 79-102.
- Engin, P. (2009). *Development of Altruism in Early Childhood*. İstanbul: Bogazici University Institute of Social Sciences.
- Ercan, H. (2008). *Genç Yetişkinlerin Aşk Biçemleri ve Benlik Tipleri*. Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ercan, H. (2011). İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeğinin Psikometrik Özellikleri ve Uyarlama Çalışması. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 13(21), 37-45.
- Erdur-Baker, Ö. (2007). Psikolojik Danışma ve Kültürel Faktörler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 3(27), 109-122.

- Erkal, M., Baloğlu, B. ve Baloğlu, F. (1997). *Ansiklopedik Sosyoloji Sözlüğü*. İstanbul: Der Yayınları.
- Erkan, Z. (2011). *Okul Psikolojik Danışmanı Öz Yeterliliğini Yordamada Eğitim Yaşantılarına İlişkin Memnuniyetin Rolü*. Yüksek Lisans Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Fay, B. (2001). *Çağdaş Sosyal Bilimler Felsefesi: Çok Kültürlü Bir Yaklaşım*. (Çev: İ. Türkmen). İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Field, A. (2013). *Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics*. Sage
- Fredrickson, B. L. (2003). The Value of Positive Emotions. *American Scientist*, 91, 330-335.
- Gay, G. (2002). Preparing for Culturally Responsive Teaching. *Journal of Teacher Education*. 53, 106-116.
- Geldard, K. and Geldard, D. (2013). *Ergenlerle ve Gençlerle Psikolojik Danışma Proaktif Yaklaşım*. (Çev: M. Pişkin). Ankara: Nobel Yayıncılık
- Germer, C. K. (2009). *The Mindful Path to Self-Compassion: Freeing Yourself From Destructive Thoughts and Emotions*. New York: Guilford Press.
- Gibson, R. L., Basile, S. H. and Mitchell, M. H. (1993). *Counseling in The Elementary School*. Needham Heights, MA: Allyn.
- Gilbert, P. (2020). Compassion: From Its Evolution To A Psychotherapy Froniers In Psychology. 11:586161.
- Gilbert, P. and Irons, C. (2004). A Pilot Exploration of the Use of Compassionate Images in a Group of Self Critical People. *Memory*, 12, 507–516.
- Gladding, S. T. (2013). *Psikolojik Danışma Kapsamlı Bir Meslek*. (Çev: N. Voltan-Acar). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Gordillo, F. A. (2015). *The Influence of Counselor Demographics, Work Experience and Training on Counselor Self Efficacy and Multicultural Counseling Self Efficacy Among Urban School Counselors*. Montclair State University.

- Göregenli, M. (1995). Kültürümüz Açısından Bireycilik Toplulukçuluk Eğilimleri: Bir Başlangıç Çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 10 (35), 1-14
- Gratez, F. M. and Smith, A. C. T. (2011). *Philosophies of Organizational Change*. UK: MPG Books Group.
- Grossman, P., Hofmann, S. G. and Hinton, D. E. (2011) Loving-Kindness and Compassion Meditation: Potential for Psychological Interventions. *Clinical Psychology Review*, 31(7), 1126-32.
- Gudykunst, W. B. (2015). *Farklılıklar Arasında Köprü Kurmak Gruplararası Etkili İletişim*. (Çev: K. Asar). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Gudykunst, W. B., Matsumoto, Y., Ting Toomey, S., Nishida, T., Kim, K. and Heyman, S. (1996). The Influence of Individualism Collectivism Self Construals and Individual Values on Communication Styles Across Cultures. *Human Communication Research*, 22, 510-543.
- Güçlücan, N. (2016). *Psikolojik Danışmanların Kültüre Duyarlılık Algılarının Demografik ve Mesleki Değerler Açısından İncelenmesi*. Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Güler, A. (2004). *Relationship Between Self Construals and Future Time Orientations*. Ankara: Middle East Technical University, Institute of Social Sciences.
- Güler, D. (2018). *Psikolojik Danışman Adaylarının Öz Bakım Davranışlarını Geliştirmek Amacıyla Psikolojik Danışmanlarda Öz Bakım Dersinin Tasarlanması ve Uygulanması*. Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gündoğdu, A. (2007). *Relationship Between Self Construals and Marital Quality*. Ankara: Middle East Technical University, Institute of Social Sciences.
- Günel, D. (2020). *Okul Psikolojik Danışmanlarının Mesleki Doyumları ile Psikolojik İyi Oluşları Arasındaki İlişkide Psikolojik Esnekliğin Aracı Rolünün İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Bolu: Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Güvenç, B. (2002). *Kültürün ABC'si*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Güvenç, B. (2010). *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Boyut Yayıncılık
- Hales, L. W. and Waggoner, J. (1984). *Measuring Work Values of Public School Administrators*. Annual Meeting of The National Council on Measurement in Education. New Orleans.
- Han, J. J., Leichtman, M. D., and Wang, Q. (1998). Autobiographical Memory in Korean, Chinese, and American Children. *Developmental Psychology*, 34, 701-713.
- Hardie, E. A., Kashima, E. S. and Pridmore, P. (2005). The Influence of Relational, Individual and Collective Self-Aspects on Stress. *Self and Identity*. 4, 1-24.
- Hatch, M. J. and Schultz, M. (2008). *Taking Brand Initiative: How Companies Can Align Strategy, Culture, and Identity Through Corporate Branding*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Hayes, A. F. and Rockwood, N. J. (2017). Regression Based Statistical Mediation and Moderation Analysis in Clinical Research: Observations, Recommendations and Implementation. *Behaviour Research and Therapy*, 98, 39-57.
- Haynes, F. (2002). *Eğitimde Etik*. (Çev: S. Kunt-Akbaş). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Hays, P. A. (2008). *Addressing Cultural Complexities in Practice: Assessment, Diagnosis and Therapy*. Washington: American Psychological Association.
- Henriksen, R. and Trusty, J. (2005). Ethics and Values as Major Factors Related to Multicultural Aspects of Counselor Preparation. *Counseling and Values*, 49(3), 180-192.
- Hogg, M. A. and Vaughan, G. M. (2007). *Sosyal Psikoloji*. (Çev: İ. Yıldız ve A. Gelmez). Ankara: Ütopya Yayıncılık.
- Hoffman, M. L. (1978). Psychological and Biological Perspectives on Altruism. *International Journal of Behavioral Development*. 1, 323-339.

- Hofstede, G. H. (1980). *Culture's Consequences: International Differences in Work-Related Values*. Beverly Hills: Sage.
- Holcomb-McCoy, C., Hines, E. M., Harris, P. and Johnston, G. (2008). School Counselors' Multicultural Self Efficacy: A Preliminary Investigation. *Professional School Counseling, 11*(3), 166-178.
- Iannelli, R. J. (2000). *A Structural Equation Modeling Examination of The Relationship Between Counseling Self-Efficacy, Counseling Outcome Expectations, and Counselor Performance*. Unpublished Doctoral Dissertation. University of Missouri-Kansas City.
- Ivers, N. N. (2012). The Effect of Ethnicity on Multicultural Competence. *Journal of Professional Counseling Practice Theory and Research, 39*(2), 40-52.
- İmamoğlu, E. O. (1995). *Değişim Surecinde Aile: Evlilik İlişkileri, Bireysel Gelişim ve Demokratik Değerler*. 1994 Aile Kurultayı, Ankara.
- İmamoğlu, E.O. (1998). Individualism and Collectivism in A Model and Scale of Balanced Differentiation and Integration. *Journal of Psychology, 132*: 95–105.
- İmamoğlu, E. O. (2003). Individuation and Relatedness: Not Opposing But Distinct and Complementary. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs, 129* (4), 367-402.
- İmamoğlu, E. O. ve Güler-Edwards, A. (2007). Geleceğe İlişkin Yönelimlerde Benlik Tipine Bağlı Farklılıklar. *Türk Psikoloji Dergisi, 22*(60), 115-132.
- İmamoğlu, E. O., Günaydın, G. ve Selçuk, E. (2011). Özgün Benliğin Yordayıcıları Olarak Kendileşme ve İlişkili: Cinsiyetin ve Kültürel Yönelimlerin Ötesinde. *Türk Psikoloji Dergisi, 26*(67), 27-43.
- İmamoğlu, E.O. and Karakitapoğlu-Aygün, Z. (2004). Self Construals and Values in Different Cultural and Socioeconomic Contexts. *Genetic, Social and General Psychology Monographs, 130*, 277-306.

- İşmen, E. A. ve Yıldız, S. A. (2005). Öğretmenlere İlişkin Tutumların Özgecilik ve Atılganlık Düzeyleri Açısından İncelenmesi *Kuram ve Uygulamada Eğitim Öğretim Dergisi*, 42, 151-166.
- İzveren, A. (1980). *Toplumsal Törebilim*. Ankara: Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayını.
- Jakobi, J. (2002). *Jung Psikolojisi*. (Çev: M. Arap). İstanbul: İlhan Yayıncılık.
- Johnson, T. and Kristeller, J. L. (2005). Cultivating Loving Kindness: A Two Satge Model of The Effects of Meditation on Empathy, Compassion and Altruism, *Journal of Religion and Science*, 40(2), 391-408.
- Kaçar-Banbal, G. (2010). *Hemşirelik Öğrencilerinin Özgecilik Düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Kaelber, K. Y. (2008). *Empathy and Self Construals: An Exploratory Study*. USA: The Graduate Faculty of The University of Akron.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1993). *İnsan- Aile- Kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1994). *A Critial Appraisal of Individualism and Collectivism: Toward a New Formulations*. U. Kim, H. C. Triandis, Ç. Kağıtçıbaşı and G. Yoon (Eds.). Individualism and Collectivism. CA: Sage.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1996). Özerk İlişkisel Benlik Yeni Bir Sentez. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11(37), 36-43.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1998). *Kültürel Psikoloji: Kültür Bağlamında İnsan ve Aile*. İstanbul: Yapı Kredi Yayıncılık.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2004). *Yeni İnsan ve İnsanlar*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2005). Autonomy and Relatedness in Cultural Context. *Journal of Croos-Cultural Psychology*. 36(4), 403-422.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2017). *Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi Kültürel Psikolojide Kuram ve Uygulamalar*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

- Kağıtçıbaşı, Ç. and Berry, J. W. (1989). *Cross- Cultural Psychology: Current Research and Trends*. *Annua Review of Psychology*.
- Kağıtçıbaşı, Ç. ve Cemalcılar, Z. (2017). *Dünden Bugüne İnsan ve İnsanlar*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kağnıcı, D. Y. (2011a). *Psikolojik Danışman Adaylarının Çok Kültürlü Farkındalık ve Bilgi Kazanmasında Yaşantısal Öğrenimin Katkısı*. 11.Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi. İzmir.
- Kağnıcı, D. Y. (2011b). Teaching Multicultural Counseling: An Example From A Turkish Counseling Undergraduate Program *Eurasian Journal of Educational Research* 44, 111-128
- Kağnıcı, D. Y. (2013). Çok Kültürlü Psikolojik Danışma Eğitiminin Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programlarına Yerleştirilmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 5(40), 222-231.
- Kağnıcı, D. Y. (2014). Reflections of a Multicultural Counseling Course: A Qualitative Study With Counseling Students and Counselors. *Educational Sciences: Theory and Praticce*, 14(1), 53-62.
- Kağnıcı, D. Y. (2015). Çokkültürlülük ve Türkiye'deki Duruma İlişkin Değerlendirmeler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bülteni*, 26, 44-46.
- Kağnıcı, D. Y. (2017). Suriyeli Mülteci Çocukların Kültürel Uyum Sürecinde Okul Psikolojik Danışmanlarına Düşen Rol ve Sorumluluklar. *İlköğretim Online*, 16(4), 1768-1776.
- Kağnıcı, D. Y. and Denizli, S. (2018). Examining Mental Health Professionals' Social Justice Attitudes In Turkey. *Eurasian Journal of Educational Research*, 75, 19-36.
- Kağnıcı, D. Y. (2019). *Kültür ve Psikolojik Danışma*. Ankara: Pegem Yayınevi
- Kanov, J. M., Maitlis, S., Dutton, J. E., Worline, M. C. and Lilius, J. M. (2011). Understanding Compassion Capability. *Human Relations*, 64(7), 873-899.

- Kara, D. (2018). *Hemşirelerin Merhamet Yorgunlukları ve Öz Anlayışlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Okan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Karadağ, E. ve Mutaftçılar, I. (2009). İlk ve Ortaöğretim Okulu Öğretmenlerinin Özgeciliği Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 75-92.
- Karadayı, E. F. (1998). *İlişkili Özerklik Kavramının Ölçülmesi Gelişimi Toplumsal Önemi Gençlere ve Kültüre Değerlendirilmesi* Adana: Çukurova Üniversitesi Yayınları.
- Kararımk, Ö. (2008). Çok Kültürlülük, Kültürel Duyarlık ve Psikolojik Danışma. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(29), 115-129.
- Kararımk Ö. ve Aydın, G. (2007). Yapılandırıcı Yaklaşım: Çağdaş Psikolojik Danışma Anlayışı ve Uygulamalarının Biçimlendiren Bir Güç. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(279), 91-108.
- Karakitapoğlu-Aygün, Z. (2004). Self, Identity, Emotional Well-Being Among Turkish University Students. *The Journal of Psychology*, 138(5):457-478.
- Karakuş, S. (2008). *İlköğretim Okullarında Çalışan Psikolojik Danışmanların Sınıf Öğretmenleri ve Sınıf Rehber Öğretmenleriyle Yaptıkları Konsültasyon Çalışmalarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karaşar, B. ve Öğülmüş, S. (2016). Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Onay İhtiyacının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(2), 469-495.
- Kasapoğlu, F. (2013). *Üniversite Öğrencilerinin İyilik Hali ile Özgeciliği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kasapoğlu, F. (2017). *İyilik Hali ve Özgeciliği*. Ankara: Gece Kitaplığı.

- Kashima, E. S. and Hardie, E. A. (2000). The Development and Validation of The Relational, Individual and Collective Self Aspects (RIC) Scale. *Asian Journal of Social Psychology*, 3,19-48.
- Katz, J. (1972). Altruism and Sympathy: Their History in Philosophy and Some Implications for Psychology. *Journal of Social Issues*, 28(3), 59-69.
- Kaya, İ. (2007). Azınlıklar, Çok Kültürlülük ve Mardin. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, 44-55.
- Kayabaşı, O. E. (2019). *Okul Psikolojik Danışmanlarının Algıladıkları Mobbing Düzeylerinde Yordayıcı Değişkenler Olarak Duygusal Zekâ ve Mesleki Benlik Saygısı*. Yüksek Lisans Tezi. Bolu: Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Keklik, İ. (2010). Psikolojik Danışma Alanının Hak Savunuculuğu Bağlamında Birey Ötesi Sorumlulukları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(33), 89-99.
- Keller, H., Papaligoura, Z., Kuensenmueller, P., Voelker, S., Papaeliu, C., Lohaus, A., Lamm, T. K., Chryssikou, E. and Mousouli, V. (2003). Concepts of Motherinfant Interaction in Greece and Germany. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 34(6),677-689.
- Kılınç-Çelebi, E. (2019). *Okullarda Krize Müdahale Ekiplerinde Yer Alan Öğretmenlerin ve Okul Psikolojik Danışmanlarının Krize Müdahale Çalışmaları ile İlgili Görüşlerinin İncelenmesi: Nitel Bir Çalışma*. Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kirkpatrick, K. L. (2005). *Enhancing Self Compassion Using a Gestalt Two-Chair Intervention*. USA: University of Texas at Austin.
- Kitayama, S. and Markus, H. (1991). Culture and The Self: Implications for Cognition and Motivation. *Psychology Review*, 98(2), 224.
- Kitayama, S. and Uchida, Y. (2005). *Interdependent Agency: An Alternative System For Action*. *Cultural and Social Behavior*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Kleinman, W. (1988). *Rethinking Psychiatry*. Mew York: Free Press.

- Koç, N. (2015). *Multicultural Counseling Competency of Counselors in Turkey*. Auburn University.
- Koç, Z. (2003). Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yaklaşımı: Kuramsal Bir Açıklama. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 1-7.
- Kohlberg, L. and Hersh, R. H. (1977). Moral Development: A Review of Theory. *Theory Into Practice*, 16(2), 53-59.
- Kongar, E. (2008). *Kültür Üzerine*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Korban, İ. (2018). *Psikolojik Danışmanların Çok Kültürlü Psikolojik Danışma Yeterliklerinin Psikolojik Danışma Becerilerini Yordama Düzeyi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi.
- Korkut, F. (2006). Counselor Education, Program Accreditation and Counselor Credentialing In Turkey. *International Journal for the Advancement of Counseling*, 55, 359-370.
- Korkut-Owen, F. ve Koç, M. S. (2019). Öz Duyarlılığın Vücut Algısı, Beden Kitle İndeksi, Yaş ve Ebeveyn Tutumları ile İlişkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2019053979.
- Krebs, D. L. (1970). Altruism- An Examination of Concept and A Review of The Literature. *Psychological Bulletin*. 73(4), 258-302.
- Kumru, A., Carlo, G. and Edwards, C. P. (2004). Olumlu Sosyal Davranışların İlişkisel, Kültürel, Bilişsel ve Duyuşsal Bazı Değişkenlerle İncelenmesi. *Faculty Publications, Department of Child, Youth and Family Studeis*. 129.
- Kurt, İ. (2002). *Psikolojiden Kültüre*. Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.
- Kuyken, W., Watkins, E., Holden, E., White, K., Taylor, R. S. and Byford, S. (2010). How Does Mindfulness-Based Cognitive Therapy Work? *Behaviour Research and Therapy*, 48, 1105-1112.

- Kuyumcu, B. (2011). Üniversite Öğrencilerinin Duygusal Farkındalık Duyguları İfade Etme Benlik Kurgusu ve Öznel İyi Oluş Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 1(2):104-113.
- Kuzgun, Y. ve Deryakulu, D. (2017). *Eğitimde Bireysel Farklılıklar*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kuzu, D. (2018). *Adölesan İdiopatik Skolyoz Hastalarında Ebeveyn Tutumlarının Yeme Tutumları Üzerindeki Etkisinde Öz Şefkat, Depresyon ve Beden İmgesi Bozukluğunun Aracılık Etkisi*. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kwak, K. (2003). Adolescents and Their Parents: a Review of Intergenerational Family Relations for Immigrant and Nonimmigrant Families. *Human Development*, 46, 15-36.
- Laitman, M. (2014). *Kişisel Çıkar Özgeciliğe Karşı*. (Çev: Alter Yayınevi). Ankara: Alter Yayıncılık.
- Laplantine, F. (2001). *Etnopsikiyatri*. (Çev: S. Küçük). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Levitt, D. H., Balkin R. S. and Schlosser, L. Z. (2009). Religious Identity and Cultural Diversity: Exploring The Relationship Between Religious Identity, Sexism, Homophobia and Cultural Competence. *Journal of Counseling Development*. 87, 420-427.
- Lin, E. J. and Church, A. T. (2004). Are Indigenous Chinese Personality Dimensions Culture Specific. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 35(5): 586-605.
- Lucchetti, A. L., Lucchetti G., De Oliveria, I. N., Moreira-Almeida, A. and Da Silva-Ezequiel, O. (2017). Experiencing Aging or Demystifying Myths. *BMC Med Edu*. 17(1), 1-9.
- Lüleci, S. (2014). *Psikolojik Danışmanlar için Çok Kültürlülük Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Uygulanması*. Yüksek Lisans Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- MacBeth, A. and Gumley, A. (2012) Exploring Compassion: A Metaanalysis of The Association Between Self-Compassion and Psychopathology. *Clinical Psychology Review*, 32(6), 545-552.
- Malkoç-İstengel, A. (2006). *Okul Rehber Öğretmenlerinin Kişilik Özellikleri ve İş Stresleri Arasındaki İlişki Düzeyinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Mascolo, F. M., Misra, G. and Raisardi, C. (2004). Individual and Relational Conceptions of Self in India and USA. *New Directions For Child And Adolescent Development*, 104, 9-26.
- Mastain, L. (2006). The Lived Experience of Spontaneous Altruism: A Phenomenological Study. *Journal of Phenomenological Psychology*, 37(1), 26-53.
- Matter, N. H. and Willover, D. J. (1994). Teacher Altruism: Implications for Administrators, *Pennsylvania Educational Leadership*. 13(2), 29-31.
- Mayer, B. (2009). *Adolescents Family Models: A Cross-Cultural Study*. An Der Universität Konstanz Mathematisch-Naturwissenschaftliche Sektion Fachbereich Psychologie.
- McGaghie, W. C., Mytko, J. J., Noel-Brown, W. and Cameron, J. R. (2002). Altruism And Compassion In The Health Professions: A Search For Clarity And Precision, *Medical Teacher*, 24(4), 374-378.
- Mesquita, B. (2001). Emotions In Collectivist And Individualist Contexts. *Journal of Personality and Social Psychology*, 80(1), 68-74.
- Mete-Otlu, B. (2011). *Okul Psikolojik Danışmanlarının Krize Müdahalede Kullandıkları Başaçıkma Stratejilerinin İncelenmesi: İzmir İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Middleton, R. A., Ergüner-Tekinalp, B., Williams, N. F., Stadler, H. A. and Dow, J. E. (2011). Racial Identity Development and Multicultural Counseling Competencies of White Mental Health Practitioners. *International Journal of Psychology and Psychological Therapy*. 11(2), 201-208.

- Midlarsky, E. and Kahana, E. (1988). *Who Helps? Attitudes and Characteristics of Ederly Altruists*. Annual Meeting Of Gerontological Society. San Francisco.
- Midlarsky, E. and Kahana, E. (1994). *Altruism is Later Life*. Thusand Oaks CA: Sage Publications.
- Mikulincer, M. and Shaver, P. R. (2005). Attachment Security, Compassion and Altrusim. *Current Directions In Psychological Science*, 14(1), 34-38.
- Mikulincer, M., Shaver, P. R., Gillath, O. and Nitzberg, R. A. (2005). Attachment Caregiving and Altruism: Boosting Attachment Security Increases Compassion and Helping. *Journal of Personality and Social Psychology*, 89(5), 817-839.
- Miller W. and Thoresen C. (2003). Spirituality, Religion and Health. *American Psychologist*. 58(19), 24-35.
- Mocan-Aydın, G. (2000). Western Models of Counseling and Psychotherapy Withing Turkey: Crossing Cultural Boundaries. *The Counseling Psychologist*. 28(2), 281-298.
- Monroe, K. R. (1996). *The Heart of Altrusim*. Chichester: Princeton University Press.
- Mpofu, E. and Harley, D. A. (2006). Racial and Disability Identiny: Implications for The Career Counseling of African Americans With Disabilities. *Rehabilitation Counseling Bulletin*, 50(1), 14-23.
- Murdock, N. L. (2012). Emerging Approaches to Counseling Intervention. *The Counseling Psychologist*, 40.
- Murdock, N. L. (2014). *Theories of Counseling and Psychotherapy: A Case Approach*. (Çev: F. Akkoyun). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Murphy, M. L. (2004). *Crisis Intervention Training for Students in School Counselor Preparation Programs*. Florida, University of Florida.
- Muslu-Köseoğlu, S. (1994). *Psikolojik Danışmanların Empatik Becerilerinin ve Kişilik Özelliklerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Mutafçılar, I. (2008). *Özgecılık Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Öğretmen Özgeciliği Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Müller, H. (2001). *Kültürlerin Uzlaşması*. (Çev: A. Çimen). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Myers, J. E. (1992). Wellness, Prevention and Development: The Cornerstone of The Profession. *Journal of Counseling and Development*, 71, 136-139.
- Myers, J. E., Sweeney, T. J. and Witmer, J. M. (2000). The Wheel of Wellness Counseling for Wellness: A Holistic Model for Treatment Planning. *Journal of Counseling and Development*, 78, 251-266.
- Na, G. (2012). *Relationship Between School Counselor Multicultural Counseling Competence and Self-Efficacy in Working With Recent Immigrant Students*. Faculty of the Graduate School of the University Marland.
- Neff, K. D. (2003a). Self Compassion: An Alternative Conceptualization of A Healthy Attitude Toward Oneself. *Self and Identity*, 2, 85-101.
- Neff, K. D. (2003b). The Development and Validation of A Scale The Measure Self Compassion. *Self and Identity*, 2, 223-250.
- Neff, K. D. (2004). Self Compassion And Well Being. *Constructivism In The Human Science*, 9(2), 27-37.
- Neff, K. D. (2011). Self Compassion Self Esteem and Well Being. *Social and Personality Psychology Compass*, 5(1), 1-12.
- Neff, K. D. and Germer, C. K. (2013a). A Pilot Study and Randomized Controlled Trial of The Mindful Self Compassion Program. *Journal Of Clinical Psychology*, 69(1), 28-44.
- Neff, K. D. and Germer, C. K. (2013b). Self Compassion in Clinical Practice. *Journal of Clinical Psychology*, 69(8), 856-867.
- Neff, K. D., Hseih, Y. and Dejjitthirat, K. (2005). Self-Compassion, Achievement Goals, And Coping With Academic Failure. *Self and Identity*, 4, 263–287

- Neff, K. D., Kirkpatrick, K. L. and Rude, S. S. (2007a). Self Compassion and Adaptive Psychological Functioning. *Journal of Research in Personality*, 41, 139-154.
- Neff, K. D., Kirkpatrick, K. L. and Rude, S. S. (2007b). An Examination of Self Compassion in Relation to Positive Psychological Functioning and Personality Traits. *Journal of Research in Personality*, 41, 908-916.
- Neff, K. D. and McGehee, P. (2010). Self Compassion and Psychological Resilience Among Adolescents and Young Adults. *Self and Identity*, 9, 225–240.
- Neff, K. D. and Vonk, R. (2009). Self-Compassion Versus Global Self-Esteem: Two Different Ways of Relating to Oneself. *Journal of Personality*, 77(1)
- Neff, L. A. and Karney, B. R. (2009). Compassionate Love in Early Marriage. The Science of Compassionate Love: *Theory, Research, And Applications*, 201-222.
- Nelson Jones, R. (2014). *Uygulamalı Danışmanlık ve Yardım Becerileri*. (Çev: G. Sert). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Neville H. A., Heppner, M. J., Louie M. J., Thompson, C. E., Baker, C. E. and Brooks I. (1996). The Impact of Multicultural Training on White Racial Identity Attitudes and Therapy Competencies. *Psychology Research and Practice*, 27, 83-89.
- Nisbett, R. E., Choi, I. and Norenzayan, A. (2002). Cultural Similarities and Differences in Social Inference: Evidence From Behavioral Predictions and Lay Theories of Behavior. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28, 109-120.
- Nisbett, R. E., Ji, L. and Peng, K. (2000). Culture, Control, and Perception of Relationships in The Environment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78, 943-955
- Nwachuku, U. T. and Ivey, A. E. (1991). Culture Specific Counseling: An Alternative Training Model. *Journal Counseling and Development*, 70(1), 106-111.
- Oktar, S. (2018). *Üniversite Öğrencilerinin Özgeçmiş, Kişilik Özellikleri ve Sosyal Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Öz, F. (1998). Hemşerilikte Özgeçlilik. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşerilik Yüksekokulu Dergisi*, 2(1), 53-58.
- Özdemir, Y. (2012). Ergenlerin Öznel İyi Oluşlarının Özerk, İlişkisel ve Özerk İlişkisel Benlik Kurguları Açısından İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(38), 188-198.
- Özel, D. (2018). *Examining Needs And Issues Of Refugee Receivig Schools In Turkey From The Perspectives Of School Counselors*. Middle East Technical University. The Graduate School Of Social Sciences.
- Özer, Ö. (2014). *Çok Kültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeğinin Geliştirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özkapu, Y. (2019). *Suriyeli Çocuklarla Çalışan Psikolojik Danışmanların, Kişilik Özellikleri ve Öz Yeterlik Algularının Psikolojik Sağlımlıkları Üzerindeki Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özgöl, M. (2019). *Yaşlılara Yönelik Tutumların Açıklanmasında Özgeçlilik ve Kişilik Özelliklerinin Rolü: Karşılaştırmalı Bir Çalışma*. Yüksek Lisans Tezi. Trabzon Üniversitesi. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Özgün, M. S. (2007). *Okul Psikolojik Danışmanlarının Kişilik Özellikleri ile Mesleki Yetkinlik Beklentileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- Özteke, H. İ. (2011). *İlköğretim Okullarında Çalışan Psikolojik Danışmanların Sosyal Karşılaştırma ve Öz Bilinç Düzeyleri ile Psikolojik Danışman Öz Yeterlik İnancı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Pack-Brown, S. H., Seymour, J. M. and Thomas, T. L. (2008). Infusing Professional Ethics Into Counselor Education Programs: A Multicultural Social Justice Perspective. *Journal of Counseling & Development*, 86, 296-302.
- Pai, Y., Adler, S. A. and Shadiow, L. K. (2006). *Cultural Foundations of Education*. NJ: Merrill Prentice Hall.

- Pamukçu, B. (2011). *Psikolojik Danışman Adaylarının Psikolojik Danışma Öz Yeterlik Algılarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Parekh, B. (2002). *Çokkültürlülüğü Yeniden Düşünmek, Kültürel Çeşitlilik ve Siyasi Teori*. (Çev: B. Tanrıseven). Ankara: Phonix.
- Park, H. S., Bresnahan, M. J., Lapinski, M. K., Levine, T. R., Wittenbaum, G. M., Shearman, S. M., Lee, S. Y., Chung, D. and Ohashi, R. (2003). Self-Construal Scales Lack Validity. *Human Communication Research*, 2(29), 210- 252.
- Paşaoğlu-Baş, D. (2018). *Kültür ve Kültürel Farklılıklar*. Eskişehir: Nisan Kitabevi.
- Pedersen, P. B. (1978). Four Dimensions of Cross Cultural Skill in Counselor Training. *Personnel and Guidance Journal*, 56(8), 480-484.
- Pedersen, P. B. (1991). Multiculturalism As A Generic Approach To Counseling. *Journal Counseling and Development*. 70(1), 6-12.
- Pedersen, P. B. (1997a). *Culture Centered Counseling Interventions: Striving For Accuracy*. California: Sage Publications.
- Pedersen, P.B. (1997b). The Cultural Context of The American Counseling Association Code of Ethics. *Journal of Counseling and Development*, 76, 23-28.
- Pedersen, P. B., Trimble, J. E., Lonner, W. J. and Draguns, J. G. (2002). *Counseling Across Cultures*. New York: Sage.
- Pekçetin, S. ve Günal, A. (2019). Sağlık Bilimlerinin İki Farklı Bölümündeki Öğrencilerin Özgeçililik Düzeylerinin İncelenmesi *Ergoterapi ve Rehabilitasyon Dergisi*. 7(1), 11-16.
- Pellicier, A. S. (1999). *Multicultural Counseling Key Words in Multicultural Interventions: A Dictionary*. CP: Greenwood Press.
- Phillips, W. J. and Ferguson, S. J. (2013). Self Compassion: A Resource for Positive Aging. *Journals of Gerontology Series. B: Psychological Sciences and Social Sciences*. 68(4), 529-539.

- Plotnik, R. (2009). Psikolojiye Giriş. (Çev: T. Geniş). İstanbul: Kaknüs Yayıncılık
- Polat, İ. (2013). *Ortaöğretim Kurumlarında Çalışan Öğretmenlerin Çok Kültürlü Yeterlik Algıları (Van İli Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ponterotto, J. G. (2008). *Theoretical and Empirical Advances in Multicultural Counseling and Psychology Handbook of Counseling Psychology*. NJ US: John Wiley.
- Pope-Davis, D. B. and Ottawi, T. M. (1994). Examining the Association Between Self-Reported Multicultural Counseling Competencies and Demographic Variables Among Counselors. *Journal of Counseling and Development*, 72(6), 651-654.
- Ratner, C. (2014). *Kültürel Psikoloji, Kültürler Arası Psikoloji, Yerel Psikoloji*. (Çev: S. İçellioğlu). İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınevi.
- Ratts, M., D'Andrea M. and Arredondo, P. (2004). Social Justice Counseling: Fifth Force In Counseling. *Counseling Today*, 47, 28-30.
- Reddy, P. (2006). *Cultural Diversity and Professional Practice: Ethics and Professional Practice for Psychologists*. Melbourne: Thompson.
- Reynolds, A. L. (1995). *Challenges and Strategies for Teaching Multicultural Counseling Courses*. Handbook of Multicultural Counseling Thousand Oaks, CA.
- Robinson, G. B. (1997). The Relationship Among School Counselors Self Perceptions of Multicultural Counseling Competencies and Ethnic Identity Development. Texas: Texas Tech University.
- Rodgers, L. (2004). *An Exploratory Study the Relationship Between Multicultural Counseling Competence and Selected Demographic Variables Among School Counselors: Empirical Findings*. Florida: Argosy University.
- Rogers, C. R. (2012). *Kişi Olmaya Dair*. (Çev: A. Babacan) İstanbul: Okyanus Yayıncılık.
- Rowell, C. P. and Benschoff, J. M. (2008). Using Personal Growth Groups in Multicultural Counseling Courses to Foster Students. Ethnic Identity Development. *Counselor Education And Supervision*. 48, 2-15.

- Ruelas, S. (2003). *Objectively Measured Multicultural Counseling Competencies, Handbook of Multicultural Competencies In Counseling and Psychology*. Thousand Oask: Sage.
- Rushton, J. P., Chrisjohn, R. D. and Fekken, G. C. (1981). The Altruistic Personality and The Self Report Altruism Scale. *Personality and Individual Differences*, 2(4), 293-302.
- Sadri, H. A. and Flammia, M. (2011). *Intercultural Communication: A New Approach to International Relations and Global Challanges*. London: CI Publishing Group.
- Sanchez-Burks, J., Lee, F., Choi, I., Nisbett, R. E., Zhao, S. and Koo, J. (2002). Conversing Across Cultural Ideologies: East-West Communication Styles in Work and Non-Work Contexts. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85(2), 363-372.
- Saroglou, V., Pichon, I., Trompote, L., Verschueren, M. and Dernelle, R. (2005). Prosocial Behavior and Religion: New Evidence Based on Projective Measures and Peer Ratings. *Journal for The Scientific Studey of Religion*. 44(3), 323-348.
- Saslow, L. R., Willer, R., Feinberg, M., Piff, P. K., Clark K., Keltner, D., vd., (2012). My Brother's Keeper? Compassion Predicts Generosity More Among Less Religious Individuals. *Social Psychological and Personality Science*. 4(1), 31-38.
- Satcher, J. and Schumacker, R. (2009). Predictors of Modern Homonegativity Among Professional Counselors. *Journal of LGBT Issues In Counseling*. 3, 21-36.
- Savi-Çakar, F. (2018). *Önleyici Psikolojik Danışma Kuramları ve Uygulamaları*. Ankara: Pegem Yayınevi.
- Saygılıgil, F. (2016). *Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları*. Ankara: Dipnot Yayıncılık.
- Scarborough, L. J. and Culbreth, J. R. (2008). Examining Discrepancies Between Actual and Preferred Practice of School Counselors. *Journal of Counseling and Development*, 86, 446-459.
- Schott, G. R. and Bellin, W. (2001). The Relational Self-Concept Scale: A Context Specific Self Report Measure for Adolescents. *Adolescence*, 36(141), 85-103.

- Schroeder, D. A. and Graziano, W. G. (2015). *The Field of Prosocial Behavior: An Introduction and Overview. The Oxford Handbook of Prosocial Behavior*. New York: Oxford University Press.
- Scott, N. and Seglow, J. (2007). *Concept In The Social Science: Altruism*. Berkshire: Open University Press McGraw-Hill Education.
- Segal, E. A. (2011). Social Empathy: A Model Built On Empathy, Contextual Understanding and Social Responsibility That Promotes Social Justice. *Journal of Social Service Research* 37, 266-277.
- Seligman, M. E. P. and Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive Psychology: An Introduction. *American Psychologist*. 55(1), 5-14.
- Seligman, M. E. P. (2007). *Gerçek Mutluluk*. (Çev: S. Kunt-Akbaş). Ankara: HYB.
- Seto, A., Young, S., Becker, K. W. and Kiselica, M. S. (2006). Application of the Triad Training Model in A Multicultural Counseling Course. *Counselor Education and Supervision* 45, 304-318.
- Sevinç, G. (2016). *Güvenli Bağlanma Düzeyi ve Benlik Kurguları ile Üniversiteye Yeni Başlayanların Öğrencilerin Uyumunu*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sezer, S. (2017). Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Dersinin Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Öğrencilerinin Kültüre Duyarlılık Bakış Açıklarına Etkisi. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 15(57), 9-30.
- Siegel, R. D. (2010). *The Mindfulness Solution: Everyday Practices For Everyday Problems*. New York: The Guilford Press.
- Sinclair, S., Beamer, K., Hack, T. F., McClement, S., Bouchal, S. R., Chochinov, H. M. and Hagel, N. A. (2017). Sympathy, Empathy and Compassion: A Grounded Theory Study Of Palliative Care Patients' Understandings, Experiences and Preferences. *Palliative Medicine*, 31(5), 437-447.
- Singelis, T. M. (1994). The Measurement of Independent and Interdependent Self Consturals. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 20(5) 580-591.

- Singelis, T. M. and Yamada, A. M. (1999). Biculturalism and Self Construals. *International Journal of Intercultural Relations*, 23(5), 697-709.
- Sklare, G. B. (2013). *Okul Psikolojik Danışmanları İçin Çözüm Odaklı Kısa Süreli Psikolojik Danışma*. (Çev: D.M. Siyez). Ankara: Pegem Yayınevi
- Stracuzzi, T. I., Mohr, J. J. and Fuertes, J. N. (2011). Gay and Bisexual Male Clients Perceptions of Counseling: The Role of Perceived Sexual Orientation Similarity and Counselor Universal-Diverse Orientation. *Journal of Counseling Psychology*, 58(3), 299-309.
- Sue, D. W. and Sue, D. (1972). Counseling Chinese-Americans. *Personnel and Guidance Journal*, 50(8), 637-644.
- Sue, D. W. and Sue, D. (1977). Barriers to Effective Cross-Cultural Counseling. *Journal of Counseling Psychology*, 24(5), 420-429.
- Sue, D. W. and Sue, D. (1990). *Counseling the Culturally Different: Theory and Practice*. New York: John Wiley.
- Sue, D. W. and Torino, G. C. (2005). *Racial Cultural Competence: Awareness, Knowledge and Skills*. In Carter. *Handbook of Racial Cultural Psychology and Counseling: Training and Practice*. New York: John Wiley.
- Sue, D. W., Arredondo, P. and McDavis, R. J. (1992). Multicultural Counseling Competencies and Standards: A Call To The Profession. *Journal of Counseling and Development*. 70, 477-486.
- Sue, D. W., Ivey A. and Pedersen, P. (1996). *A Theory of Multicultural Counseling and Therapy*. Pacific Grove: Brooks and Cole.
- Swing, B. G., Cross, S. E. and Hardin, E. E. (2009). Independent, Relational and Collective Interdependent Self Construals. In *Handbook of Individual Differences in Social Behavior*, 35, 512-526
- Şakar, G. (2018). *Psikolojik Danışman Adaylarının Özgeçmişleri, Duygusal Zekâ, Kültüre Duyarlılık ve Sosyal Beğenirlik Açısından Yordanması*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Şeker, U. (2019). *Psikolojik Danışman Adaylarının Problem Çözme Becerilerinin ve Mesleki Öz Yeterlik Algılarının Özerklik, Süperviyon Yaşantıları ve Meslek Etiği ile İlgili İlişkilerin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şerbetçioğlu, B. (2019). *Psikolojik Danışmanların ve Öğretmenlerin Psikolojik İyi Oluş Düzeylerinin İş Aile ve Yaşam Dengesine, İş Yeri Arkadaşlığına ve İş Yerindeki Duygusal Tacize Göre Yordanması*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tabachnick, B. G. and Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics*. Boston: Ally and Bacon.
- Tabasso, E. F. (2001). *Crisis Intervetion: A Needs Assessment for School Pscologists*. Doctoral Dissetation. Philadelphia, Temple University.
- Tamcan, G. (2019). *Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Genel Psikolojik Belirtisellik ile İlişkisinde Öz Duyarlılık ve Algılanan Sosyal Desteğin Rolü*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Taylor, S. E., Peplau, L. A. and Sears, D. O. (2006). *Social Psychology*. NJ: Pearseon Edu. Inc.
- Tekeş, B. ve Hasta, D. (2015). Özgeciliik Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Nesne Psikoloji Dergisi*. 3(6), 55-75.
- Terzi, Ş. ve Ergüner-Tekinalp, B. (2013). *Psikolojik Danışmada Güncel Kuramlar*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Tokyürekli, E. (2020). *Psikolojik Danışman Adaylarının Psikolojik Danışma Yapmaya Yönelik Öz Yeterlik Algıları*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Topses, G. (2011). Kapitalizmin Kaynağındaki Temel Psikolojik Boyut: İnsan Bencilliği. *Bilim Ütopya Dergisi*, Ankara.

- Topses, G. (2012). Elseverlik ve Benseverlik Ölçeği ile İlgili Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *International Journal Of New Trends In Arts, Sports And Science Education*. 1(2), 60-71
- Tosun, C. (2015). *Evlilik Öncesinde ve Evli Bireylerin İlişki Nitelikleri Benlik Kurguları ve Özgeci Davranış Düzeyinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Tourek, S. C. (2014). *A Case For Mindfulness Praticice In Fostering Multicultural Competence In Counseling*. University of Minnesota.
- Triandis, H. C. and Suh, E. M. (2002). Cultural Influences on Personality. *Annual Review of Personality*, 53, 133-160.
- Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği. (2014). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Alanında Çalışanlar İçin Etik Kurallar Kitapçığı* 10.Baskı
- Uhlmaan, W., Schuette, J. L. and Yashar, B. (2001). *A Guide To Genetic Counseling*. New Jersey: Wiley-Blackwell.
- Ulusal Meslek Standardı Okul Psikolojik Danışmanı Mesleki Yeterlikleri Belirleme Çalışmaları (2017). Mesleki Yeterlik Kurumu, 17UMS0625-7.
- Uslu, M. (2005). *Psikolojik Danışmanların Psikolojik Danışma Becerilerinin Geliştirilmesi*. Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uyanık, A. (2019). *Mülteci Öğrencilerin Eğitim Gördüğü Okullardaki Rehberlik İhtiyaçlarının Rehber Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ümmet, D. (2012). *Üniversite Öğrencilerinde Özgecılık Davranışının Transaksiyonel Analiz Ego Durumları ve Yaşam Doyumu Bağlamında İncelenmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Van Baaren, R.B., Kawakami, K., Van Knippenberg, A. and Holland, R. W. (2004). Mimicry and Prosocial Behavoir. *Psychological Science*. 15(1), 71-74.
- Vasquez, M. J. T. (2007). Cultural Difference and The Therapeutic Alliance: An Evidence-Based Analysis. *American Psychologist*, 62(8), 878-885.

- Vereen, L. G., Hill N. R. and McNeal D. T. (2008). Perceptions of Multicultural Counseling Competency: Integration of The Curricular and Practical. *Journal of Mental Health Counseling*, 30, 226-236.
- Vettese, L. C., Dyer, C. E., Li, W. L. and Wekerle, C. (2011). Does Self Compassion Mitigate The Association Between Childhood Maltreatment and Later Emotion Regulation Difficulties? A Preliminary Investigation. *Int J Ment Health Addiction*, 11469.
- Vieten, C., Amorok, T. and Schlitz, M. M. (2007). I To We: The Role Of Consciousness Transformation In Compassion And Altruism. *Journal of Religion and Science*, 41(4), 915-932.
- Vimalakanthan, K., Kelly, A. C. and Carter, J. C. (2014). Understanding The Roles of Self Esteem, Self Compassion, and Fear of Self Compassion in Eating Disorder Pathology: An Examination of Female Students and Eating Disorder Patients. *Eating Behaviors*, 15, 388-391.
- Voltan-Acar, N. (2014). *Grupla Psikolojik Danışma İlke ve Teknikleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yağbasanlar, O. (2018). *Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Dayanıklılıkları ile Dini Yönelimleri ve Öz Şefkatleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yakışır, A. N. (2009). *Modern Bir Olgu Olarak Çokkültürlülük*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yalçın-Güler, İ. (2020). *Okul Psikolojik Danışmanlarının Suriyelilere Yönelik Kaygı ve Sosyal Temaslarının Çok Kültürlü Psikolojik Danışma Yeterlik Algılarıyla İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yalom, I. (1999). *Varoluşçu Psikoterapi*. (Çev: Z. İyidoğan-Babayiğit). İstanbul: Kabalcı
- Yaşa, E. N. (2019). *Sağlık Çalışanlarının, Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejilerinin ve Öz Anlayış Düzeylerinin Anksiyete Düzeyleri ile İlişkisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Yavuz, Ö. Y. (2013). *Benlik Kurguları İntihar ve İntihara Yönelik Tutumlar*. Yüksek Lisans Tezi. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Yavuzer, H., İşmen-Gazioğlu, E., Demir, Ş., Meşeci, F., Yıldız, A., Kılıçaslan, A. vd. (2006). Öğretmen Özgeciliği Ölçeği: Geliştirme, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 6(3), 947-972.
- Yayla, E. (2016). *Psikolojik Danışmanların Etkili Psikolojik Danışman Niteliklerinin Psikolojik Danışma Öz Yeterlik Algılarına Göre İncelenmesi: İzmir İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yazgan-İnanç, B. ve Yerlikaya, E. (2010). *Kişilik Kuramları*. Ankara: Pegem Akademi
- Yeşilirmak, A. (2019). *Hükümlülerde Saldırganlığın Yordayıcısı Olarak Öfke ve Öz Şefkat*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Yeşilkayalı, H. D. (2015). *Koruyucu Aile Bireylerinin Sosyodemografik Özellikleri ve Empatik Becerileri ve Özgeciliği Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
- Yeşilyaprak, B. (2003). *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri: Gelişimsel Yaklaşım*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yeşilyaprak, B. (2009). Türkiye’de Psikolojik Danışma ve Rehberlik Alanının Geleceği: Yeni Açılımlar ve Öngörüler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42(1), 193-213.
- Yıldırım, M. (2018). *Ergenlere Yönelik Öz Şefkat Geliştirme Programının Öz Şefkat, Kendine Şefkat Vermekten Korkma ve Öznel İyi Oluş Üzerindeki Etkililiğinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Bolu: Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yıldırım, M. ve Topçuoğlu, P. (2016). Özgeciliğin Çeşitli Demografik Değişkenlerle İncelenmesi: Sakarya Örneği *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 40-53.

- Yıldırım, N. (2019). *Rehber Öğretmen ve Psikolojik Danışmanların Afet ve Acil Durumlarda Psikososyal Müdahaleye İlişkin Bilgi ve Empati Düzeylerinin Belirlenmesi: Çanakkale Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yıldız-Yüksel, H. (2017). *Psikolojik Danışmanların Algıladıkları Yıldırma Davranışı, Tükenmişlik Düzeyleri ve Psikolojik Danışmadaki Öz Yeterliliklerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yiyit, F. (2001). *Okul Psikolojik Danışmanlarının Yeterlik Beklentilerini Ölçmeye Yönelik Bir Ölçek Geliştirme Çalışması*. Yüksek Lisans Tez. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yöntem, M. K. ve İlhan, T. (2013). Benlik Kurguları ve Otantikliğin Özgecilik Üzerindeki Yordayıcı Gücünün İncelenmesi. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish*. 8(8), 2291-2302.
- Zegley, L. A. (2007). *An Investigation of Relationship Between Self-reported Multicultural Counseling Competence and Middle School Counselors' Efforts to Broach Racial, Ethnic and Cultural Factors With Students*. Virginia: Virginia Polytechnic and State University.
- Webber, J. and Mascari J. B. (2010). *Terrorism, Trauma and Tragedies: A Counselor's Guide to Preparing and Responding*. VA: American Counseling Association Foundation.
- Weng, H. Y., Fox, A. S., Shackman, A. J., Stodola, D. E., Caldwell, J. Z. K., Olson, M. C., Rogers, G. M. and Davidson, R. J. (2013). Compassion Training Alters Altruism And Neural Responses To Suffering, *NIH Public Access Psychology Sci*. 24(7), 1171-1180.
- Weng, H. Y., Fox, A. S., Hesselthaler, H. C., Stodola, D. E. and Davidson, R. J. (2015). The Role Of Compassion In Altruistic Helping And Punishment Behavior. *Plos One*, 10(12).
- Williams, D. M. (2010). *School Counselors' Multicultural Counseling Competence: An Exploratory Study*. East Eisenhower Parkway, Po Box 1346, Ann Arbor.

Winter, L. B. (2011). *West Virginia School Psychologists' Attitudes Toward Gay and Lesbian Students*. Thesis, Dissertations and Capstones. Marshall University.

Wolf, P. D. (2009). *Religiosity and Social Contact With LGB Individuals: School Psychologists Attitudes*. ETD Collection For Pace University.

http-1: <http://www.tdk.gov.tr> Türk Dil Kurumu. (Erişim Tarihi: 20.12.2020).

EKLER

EK-1.Çok Kültürlü Psikolojik Danışma Yeterliği Ölçeği

		1 Beni hiç tanımlamıyor	2	3 Beni orta düzeyde tanımlıyor	4	5 Beni tamamen tanımlıyor
1	Farklı kültüre mensup danışanlarımın dini inanışları hakkında bilgi sahibiyim.	()	()	()	()	()
2	Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken konuşulan farklı şiveleri danışma sürecinde engel olarak görürüm.	()	()	()	()	()
8	Farklı kültüre mensup danışanlarımın inanç, değer ve gelenekleri hakkında bilgi sahibiyim.	()	()	()	()	()
9	Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken farklı danışma süreçleri tasarlarım.	()	()	()	()	()
14	Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken kullandığım ölçme araçlarının kültürel sınırlılıklarına dikkat ederim.	()	()	()	()	()
15	Bir psikolojik danışman olarak, kültürel geçmişimin psikolojik süreçler hakkındaki düşüncelerimi etkilediğini fark ediyorum.	()	()	()	()	()
18	Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken danışanlarımın düşünce ve davranışlarındaki kültür etkisini anlayabilirim.	()	()	()	()	()
19	Bir psikolojik danışman olarak, mensup olduğum kültürün danışana olan bakış açımı etkilediğini fark ediyorum.	()	()	()	()	()

EK-2.Özgecilik Ölçeği

	Hiçbir zaman	Nadiren	Arada sırada	Sıklıkla	Her zaman
1. Bir yabancıya aracını kardan çıkarması için yardım ederim.					
2. Bir yabancıya yol tarif ederim.					
3. Bir yabancının parasını bozarım.					
13. Bir bankada ya da markette satış sorumlusu benden daha az ücret aldığında onu uyarırım.					
14. İyi tanımadığım bir komşuma benim için değeri olan bir şeyi ödünç veririm (ör., tabak, araç gereç vs.).					
16. Ondan iyi olduğum konularda çok da yakın olmadığım bir okul arkadaşına ödevini yapmasına yardım ederim.					
18. Yaşlı ya da engelli bir yabancıya caddeyi karşıdan karşıya geçmesi için yardım teklif ederim.					
20. Bir tanıdığa evini taşımasında yardım ederim.					

EK-3.İlişkisel Bireyci Toplulukçu Benlik Ölçeği

	1.Beni hiç yansıtmıyor.	2	3	4	5	6	7.Beni tamamen yansıtıyor.
1.Hayattaki en önemli şeyin kişisel dürüstlüğüne sahip olmak/kendime karşı dürüst olmak olduğunu düşünüyorum.							
3.Hayattaki en önemli şeyin grubumun (okulum, dini örgütüm, kulübüm, komşularım ve topluluğum gibi) refahını artıracak nedenler için çalışmak olduğunu düşünüyorum.							

EK-4.Öz Anlayış Ölçeği

	Hemen Hemen Hiçbir Zaman	Nadiren	Ara sıra	Çoğu Zaman	Hemen Hemen Her Zaman
	1	2	3	4	5
1. Kendimi kötü hissettiğimde, kötü olan her şeye takılma eğilimim vardır.					
3. Yetersizliklerimi düşünmek kendimi daha yalnız ve dünyadan kopuk hissetmeme neden olur.					
10. Kişiliğimin sevmediğim yanlarına karşı hoşgörüsüz ve sabırsızım.					
11. Çok sıkıntılıysam, kendime ihtiyacım olan ilgi ve şefkati gösteririm.					
16. Benim için önemli bir şeyde başarısız olduğumda, işleri belli bir bakış açısı içerisinde tutmaya çalışırım.					
17. Ben mücadele halindeyken diğer herkesin işlerinin benimkinden kolay gittiğini hissetme eğilimim vardır.					

EK-5.Sosyal Onay İhtiyacı Ölçeği

		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1	Doğru olmadığına inansam bile, çoğunluğun kabul ettiği görüşlere itiraz etmekten kaçınırım.	5	4	3	2	1
3	Olumsuz yönlerimi gizlemeyi tercih ederim.	5	4	3	2	1
5	Başkalarının onaylamayacağı şeylerden kaçınırım.	5	4	3	2	1
7	Aldığım kararlarda başkalarının beklentileri etkili olur.	5	4	3	2	1

EK-6.Kişisel Bilgi Formu

1. Cinsiyetiniz: () Kadın () Erkek

2. Yaşınız:

3. Eğitim Düzeyiniz: () Lisans () Yüksek Lisans () Doktora

.

5. Şu zamana kadar cinsiyetiniz, dini inancınız, etnik kökeniniz, cinsel kimliğiniz ya da farklı yaşam biçiminizden dolayı hiç ayrımcılığa maruz kaldınız mı?

() Evet () Hayır

.

.

8. Şu zamana kadar herhangi bir sosyal sorumluluk çalışmalarında yer aldınız mı?

() Evet () Hayır

.

.

11. Lisans/Lisansüstü eğitiminde çok kültürlü/kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi aldınız mı?

() Evet () Hayır

.

.

14. Psikolojik danışma uygulamalarınızda kendinizinkinden farklı kültürel özellikleri olan bir danışan ile psikolojik danışma uygulaması gerçekleştirdiniz mi?

() Evet () Hayır

EK-7.Etik Kurul İzin Belgesi

Çalışma Tarihi: 13.02.2021 Proje No: 4644

Tarih: 26.02.2021

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı

Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği ve Yürürlükte Olan Diğer Yönetmeliklerle İlgili

KARAR BELGESİ

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	Yüksek Lisans Tez Çalışması
KONU:	Eğitim Biremleri
BAŞLIK:	Okul Psikolojik Danışmanlarında Çok Kültürlü Pratikte Etik Sorunlar ve Çözüm Önerileri Araştırması: Eğilimlerin İyileştirilmesi ve Etik Sorunların Önlenmesi
PROJE/TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ:	Prof. Dr. Feriye D. Z.
TEZ YAZARI:	Çiğdem K.
ALT KOMİSYON DURUMU:	-
KARAR:	Olumlu

EK-8.Güncellenen Etik Kurul İzin Belgesi

Karar Tarihi: 22.08.2023 / Protokol No: 45634

Tarih: 07.08.2023

YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş. İZMİR ŞİRKETİ KARAR BELGESİ

ÇALIŞMANIN TİPİ:	Yüksek Ücretli Çalışma
KONU:	İzmir Şirketi
BASLIK:	Okul İşletimi, Danışmanlığı KİİBİS Düzeyi Etik Kurul Danışmanlığı ve Çözüm Önerileri Arasında İşbirliği ile Kurulmanın ve İşbirliğinin Amacıdır.
İNHAZET YÜRÜTÜCÜSÜ:	Prof. Dr. İsmail İYİ
TEZ YAZARI:	Özgür GÜMÜŞ
ALT KOMİSYON GÖRÜŞÜ:	
KARAR:	İzmit

Değerli Okul Psikolojik Danışmanı,

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans eğitimi kapsamında yürütülecek tez çalışması için Prof. Dr. Baki DUY'un danışmanlığında, okul psikolojik danışmanlarının benlik kurguları, çok kültürlü/kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri, öz şefkat ve özgecilik düzeyleri arasındaki ilişkileri inceleyen bir araştırma planlamaktayız.

- Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- Çalışmanın amacı doğrultusunda, Kişisel Bilgi Formu ve ölçekler dağıtılarak sizden veriler toplanacaktır.
- Sizlerden, isminizi yazmanız ya da kimliğinizi açığa çıkaracak bir bilgi vermeniz istenmemektedir.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka çalışmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- Sizden toplanan veriler itina ile korunacak ve araştırma bitiminde beş yıl arşivlenerek sonrasında imha edilecektir.
- Veri toplama sürecinde/süreçlerinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zaman ayrılabilirsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacaktır.
- Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığınız zaman için teşekkür ederim. Çalışma hakkındaki sorularınızı Özgü GÜLMÜŞ'e yöneltebilirsiniz.

Psikolojik Danışman Özgü GÜLMÜŞ

“Bu çalışmaya tamamen kendi isteğimle katılıyorum; istediğim takdirde çalışmadan ayrılabileceğimi bilerek, verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını kabul ediyorum.”

İmza:

Tarih:

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Özgü GÜLMÜŞ

Yabancı Dil :

Doğum Yeri ve Yılı :

E-Posta :

Eğitim Geçmişi:

- 2012 – 2016 /Yükseköğretim-Lisans /Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programı, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Merkez/Burdur.
- 2008 – 2012 /Ortaöğretim /Ereğli Lisesi, Ereğli/Konya.

Mesleki Geçmişi:

- Ağustos 2020 – Ağustos 2021 /Psikolojik Danışman /Türk Silahlı Kuvvetleri Kara Kuvvetleri Komutanlığı.
- Ocak 2018 – /Okul Psikolojik Danışmanı /Reyhanlı Ortaokulu, Reyhanlı/Hatay
- Eylül 2017 – Ocak 2018 /Okul Psikolojik Danışmanı /Mürüvvet Faik Uğuz İlkokulu, Toroslar/Mersin
- Haziran 2017 – Eylül 2017 /Psikolojik Danışman /Senfoni Çocuk Kulübü, Ereğli/Konya.